

TÜRK TİCARET KANUNU ^{(1) (2)}

Kanun Numarası : 6762
Kabul Tarihi : 29/6/1956
Yayımlandığı R. Gazete : Tarih : 9/7/1956 Sayı: 9353
Yayımlandığı Düstur : Tertip : 3 Cilt : 37 Sayfa : 1587

*
* *

BAŞLANGIÇ

A) Kanunun tatbik sahası:

I - Ticari hükümler:

Madde 1 – Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanununun ayrılmaz bir cüzüdür. Bu kanundaki hükümlerle, bir ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen her hangi bir müesseseyi ilgilendiren muamele, fiil ve işlere dair diğer kanunlarda yazılı hususi hükümler, ticari hükümlerdir.

Hakkında ticari bir hüküm bulunmayan ticari işlerde mahkeme, ticari örf ve adete, bu dahi yoksa umumi hükümlere göre karar verir.

II - Ticari örf ve adet:

Madde 2 – Kanunda aksine bir hüküm yoksa teamül, ticari örf ve adet olarak kabul edildiği tesbit edilmedikçe hükme esas olamaz. Şu kadar ki; irade beyanlarının tefsirinde teamüllerin dahi nazara alınması esası mahfuzdur.

Bir bölgeye veya bir ticaret şubesine mahsus olan ticari örf ve adetler umumi olanlara tercih olunur. İlgililer aynı bölgede bulunmadıkları takdirde, kanun veya mukavelede aksine hüküm olmadıkça, ifa yerindeki ticari örf ve adet tatbik olunur.

Tacir sıfatını haiz olmıyanlar hakkında ticari örf ve adet, ancak onlar tarafından bilindiği veya bilinmesi gerektiği takdirde tatbik olunur.

III - Ticari işler:

Madde 3 – Bu kanunda tanzim olunan hususlarla bir ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğer bir müesseseyi ilgilendiren bütün muamele, fiil ve işler ticari işlerdendir.

(1) 13/7/1967 tarihli ve 903 sayılı Kanunun 3. maddesi ile, bu Kanundaki Türk Kanunu Medenisinin 73 ve takip eden maddelerinde yer alan müesseseyi ifade etmek üzere kullanılan (tesis) kelimesi yerine (vakıf) kelimesi ikame edilmiştir.

(2) Bu Kanunla sigorta hizmetleri ile ilgili olarak Sanayi ve Ticaret Bakanlığına ve Sanayi ve Ticaret Bakanına verilmiş olan her türlü görev, yetki, sorumluluk, hak ve muafiyetten ilgili olanların doğrudan doğruya Başbakanı, Başbakanın görevlendireceği Devlet Bakanına, Hazine Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarına intikal edeceği 9.12.1994 tarih ve 4059 sayılı Kanunun 8 inci maddesi ile hükme bağlanmıştır.

IV - Ticari davalar ve delilleri:

1. Umumi olarak:

Madde 4 – 21 inci maddenin birinci fıkrası gereğince her iki taraf için ticari sayılan hususlardan doğan hukuk davaları ile tarafların tacir olup olmadıklarına bakılmaksızın:

1. Bu kanunda;
2. Medeni Kanunun, rehin mukabilinde ikraz ile meşgul olanlar hakkındaki 876 ila 883 üncü maddelerinde;
3. Borçlar Kanununun, bir işletmenin satılması veya diğeriyle birleştirilmesi hakkındaki 179 ve 180, rekabet memnuiyetine dair 348 ve 352, neşir mukavelesi hakkındaki 372 ila 385, itibar mektubu ve itibar emri hakkındaki 399 ila 403, komüsyona dair 416 ila 429, ticari mümessiller ve diğeri ticari vekiller hakkındaki 449 ila 456, havale hakkındaki 457 ila 462, vedia hakkındaki 463 ila 482 nci maddelerinde;
4. Alameti farika, ihtira beratı ve telif hakkına mütaallik mevzuatta;
5. Bu kanunun 135 inci maddesinde yazılı ticarete mahsus yerler hakkındaki hususi hükümlerde;
6. Bankalar ve ödünç para verme işleri kanunlarında; tanzim olunan hususlardan doğan hukuk davaları ticari dava sayılır. Şu kadar ki; her hangi bir ticari işletmeyi ilgilendirmiyen havale, vedia ve telif hakkından doğan davalar bundan müstesnadır.

Ticari davalarda dahi deliller ve bunların ikamesi Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerine tabidir.

(Ek son fıkra:20/4/2004 - 5136/1 md.) İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü ile Adalet Bakanlığınca, bu Kanunun Dördüncü Kitabında yer alan deniz ticaretine ilişkin ihtilaflara bakmak ve asliye derecesinde olmak üzere Denizcilik İhtisas Mahkemeleri kurulur. Bu mahkemelerin yargı çevresi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından belirlenir.

2. Ticaret mahkemelerinin iş sahası:

Madde 5 – Aksine hüküm olmadıkça, dava olunan şeyin değerine göre asliye hukuk veya sulh hukuk mahkemesi ticari davalara dahi bakmakla vazifelidir.

Şu kadar ki; bir yerde ticaret mahkemesi varsa, asliye hukuk mahkemesinin vazifesi içinde bulunan ve bu kanunun 4 üncü maddesi hükmünce ticari sayılan davalarla hususi hükümler uyarınca ticaret mahkemesinde görülecek diğeri işlere ticaret mahkemesinde bakılır.

İkinci fıkrada yazılı hallerde, munhasıran iki tarafın arzularına tabi olmıyan işler hariç olmak üzere, bir davanın ticari veya hukuki mahiyeti itibariyle mahkemenin iş sahasına girip girmediği yalnız iptidai itiraz şeklinde taraflarca dermeyan olunabilir. İtiraz varit görüldüğü takdirde dosya ilgili mahkemeye gönderilir; bu mahkeme davaya bakmaya mecburdur; ancak, davanın mahiyetine göre tatbiki gerekli usul ve kanun hükümlerini tatbik eder. Ticari bir davanın hukuk mahkemesi, ticari olmıyan bir davanın ticaret mahkemesi tarafından görülmesi hükmün bozulması için yalnız başına kafi bir sebep teşkil etmez.

Vazifesizlik sebebiyle dava dilekçesinin reddi halinde yapılacak muamelelere ve bunların tabi oldukları müddetlere dair usul hükümleri, iş sahasına ait iptidai itirazın kabulü halinde de tatbik olunur.

B) Çeşitli hükümler:

I - Müruruzaman:

Madde 6 – Kanunda aksine hüküm olmadıkça ticari hükümler koyan kanunlarla tayn olunan müruruzaman müddetleri mukavele ile değiştirilemez.

II - Teselsül karinesi:

Madde 7 – İki veya daha fazla kimse,içlerinden yalnız biri veya hepsi için ticari mahiyeti haiz bir iş dolayısıyla diğeri bir kimseye karşı müştereken borç altına girerlerse mukavelede aksi

kararlaştılmış olmadıkça müteseilsilen mesul sayılırlar.

Ticari borçlara kefalet halinde,gerek asıl borçlu ile kefil ve gerek kefiller arasındaki münasebetlerde dahi hüküm böyledir.

III - Ticari işlerde faiz:

1. Mukavele serbestisi:

Madde 8 – Ticari işlerde faiz miktarı serbestçe tayin olunabilir.

Üç aydan aşağı olmamak üzere faizin ana paraya eklenerek birlikte tekrar faiz yürütölmesi şartı,yalnız cari hesaplarla borçlu bakımından ticari iş mahiyetini haiz olan karz akitlerinde muteberdir.

Ödünç para verme işleri,bankalar,tasarruf sandıkları ve tarım kredi kooperatifleri hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

2. Kanuni faiz miktarı ve ticari temerrüt faizi: ⁽¹⁾

Madde 9 – Ticari işlerde faiz miktarı hakkında Borçlar Kanununun 72 nci maddesi caridir.Şu kadar ki,faizin işlemeye başladığı tarihte ödeme yerinde benzer muameleler için daha yüksek bir faiz ödenmekte ise bu faiz miktarı esas tutulur. 8 inci madde hükmü mahfuzdur.

Ticari işlerde temerrüt faizi yıllık yüzde ondur.

3. Faizin başlangıcı:

Madde 10 – Aksine mukavele yoksa,ticari bir borcun faizi,vadenin bitiminden ve belli bir vade yoksa ihtar gününden itibaren işlemiye başlar.

BİRİNCİ KİTAP

Ticari İşletme

BİRİNCİ FASIL

Tacir

A) Ticari işletme:

I - Umumi olarak:

Madde 11 – Ticarethane veya fabrika yahut ticari şekilde işletilen diğ er müesseseler, ticari işletme sayılır.

Tesisat, kiracılık hakkı, ticaret unvanı ve diğ er adlar, ihtira beratları ve markalar,bir sanata mütaallik veya bir şahsa ait model ve resimler gibi bir müessesenin işletilmesi için daimi bir tarzda tahsis olunan unsurlar,mukavelede aksine hüküm bulunmadıkça, ticari işletmeye dahil sayılır.

II - Ticarethane ve fabrika:

Madde 12 – Aşağıda yazılı veya mahiyetçe bunlara benzien işlerle uğraşmak üzere kurulan müesseseler, ticarethane sayılır:

(1) Bu Kanun ile Borçlar Kanununun,kanuni faiz ve temerrüt faizi oranlarını belirleyen hükümlerinin uygulanmıyacağı 4/12/1984 tarih ve 3095 sayılı Kanunun 5. maddesi ile hükme bağlanmıştır.

1. Menkul malların satılmak veya kiraya verilmek üzere tedariki ve bunların aynen veya başka bir şekilde sokularak satılması yahut kiraya verilmesi;

2. Kıymetli evrakın satılmak üzere tedariki ve bunların satılması;

3. Her çeşit imal veya inşa;

4. Madencilik;

5. Matbaacılık,gazetecilik ve kitapçılık, yayın, ilan ve istihbarat;

6. Tiyatro, sinema, otel, han ve lokanta gibi umumi mahaller, hususi mektep ve hastane ve açık satış yerlerinin işletilmesi;

7. Umumi mağazalar ve sair depo ve ambarların işletilmesi;
8. Borsa ve kambiyo işleri, sarrıflık, bankacılık;
9. İċtimai sigortalar hariç olmak üzere sigortacılık;
10. Kara, deniz ve havada, nehir ve göllerde yolcu ve eşya taşımak;
11. Su, gaz ve elektrik dağıtma, telefon ve radyo ile haberleşme ve yayın;
12. Acentelik, tellallık, komüşyonculuk ve sair bütün tavassut işleri.

Fabrikacılık, ham madde veya diğ̇er malların makine yahut sair teknik vasıtalarla işlenerek yeni veya değ̇erli mahsuller vücuda getirilmesidir.

III - Ticari şekilde işletilen diğ̇er müesseseler:

Madde 13 – Aşağıdaki işleri görmek üzere açılan bir müessesenin işlerinin hacım ve ehemmiyeti, ticari muhasebeyi gerektirdiğ̇i ve ona ticari veya sınai bir müessese şekil ve mahiyetini verdiğ̇i takdirde bu müessese de ticari işletme sayılır:

1. Bir toprak sahibinin veya çiftçinin, mahsullerini olduğı gibi veya zirai sanatı dolayısıyla bir tezgahda şeklini değıştirerek satması;

2. Esnaf veya güzel sanatlar erbabından birinin gerek bizzat gerek işçi çalıştırarak veya makine kullanarak eserler vücuda getirmesi ve bu eserleri satması.

Bu hüküm, işlerinin mahiyetine göre, 12 nci madde gereğince ticarethane veya fabrika olarak vasıflandırılmıyan diğ̇er müesseseler hakkında da tatbik olunur.

B) Tacir:

I - Hakiki şahıslar:

1. Umumi olarak:

Madde 14 – Bir ticari işletmeyi, kısmen dahi olsa kendi adına işleten kimseye tacir denir.

Bir ticari işletmeyi kurup açtığını, sirküler, gazete, radyo ve sair ilan vasıtalarıyla halka bildirmiş veya işletmesini ticaret siciline kaydettirerek keyfiyeti ilan etmiş olan kimse fiilen işletmeye başlamamış olsa bile tacir sayılır.

Bir ticari işletme açmış gibi, ister kendi adına, ister adi bir şirket veya her ne suretle olursa olsun hukukan var sayılmıyan diğ̇er bir şirket adına (Ortak sıfatıyla) muamelelerde bulunan kimse, hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı tacir gibi mesul olur.

2. Küçük ve mahcurlar:

Madde 15 – Küçük ve mahcurlara ait ticari işletmeyi bunların adına işleten veli ve vasi, tacir sayılmaz. Tacir sıfatı, temsil edilene aittir. Şu kadar ki, kanuni mümessil ceza hükümleri bakımından tacir gibi mesul olur.

3. Ticaretten menedilenler:

Madde 16 – Şahsi halleri veya yaptığı işlerin mahiyeti yahut meslek ve vazifeleri itibarıyla kanuni veya kazai bir yasağı aykırı olarak veyahut başka bir şahsın iznine veya resmi bir makamın ruhsatına lüzum olup da izin veya ruhsatname almadan bir ticari işletmeyi işleten kimse de tacir sayılır.

Bu hareketin doğurduğu hukuki, inzıbatı ve cezai mesuliyet mahfuzdur.

4. Esnaf:

Madde 17 – İster gezici olsunlar, ister bir dükkanda veya bir sokağın muayyen yerlerinde sabit bulunsunlar, iktisadi faaliyeti nakdi sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan sanat ve ticaret sahipleri tacir değildirlir. Şu kadar ki, tacirlere mahsus hükümlerden bu kanunun 22 ve 55 inci maddeleriyle Medeni Kanunun 864 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükümleri bunlar hakkında da tatbik olunur.

II - Hükmi şahıslar:

Madde 18 – Ticaret şirketleriyle, gayesine varmak için ticari bir işletme işleten dernekler ve kendi kuruluş kanunları gereğince hususi hukuk hükümleri dairesinde idare edilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, vilayet, belediye gibi amme hükmi şahısları tarafından kurulan teşekkül ve müesseseler dahi tacir sayılırlar.

Devlet, vilayet ve belediye gibi amme hükmi şahısları ile umumi menfaate hadim cemiyetler, bir ticari işletmeyi ister doğrudan doğruya, ister amme hukuku hükümlerine göre idare edilen ve işletilen bir hükmi şahıs eliyle işletsinler kendileri tacir sayılamazlar.

III - Donatma iştiraki:

Madde 19 – Tacirlere dair olan hükümler donatma iştiraki hakkında da tatbik olunur.

C) Tacir olmanın hükümleri:

I - Umumi olarak:

Madde 20 – Tacirler her türlü borçlarından dolayı iflasa tabi oldukları gibi, kanun hükümlerine uygun olarak bir ticaret unvanı seçmeye ve kullanmaya, işletmelerini ticaret siciline kaydettirmeye ve ticari defterler tutmaya mecburdurlar.

Her tacirin, ticaretine ait bütün faaliyetlerinde basiretli bir iş adamı gibi hareket etmesi lazımdır.

Tacirler arasında, diğer tarafı temerrüde düşürmek veya mukaveleyi fesih yahut ondan rücu maksadiyle yapılacak ihbar veya ihtarların muteber olması için noter marifetiyle veya iadeli taahhütlü bir mektupla yahut telgrafla yapılması şarttır.

Tacir sıfatına bağlı olan diğer hükümler mahfuzdur.

II - Hususi olarak:

1. Ticaret karinesi:

Madde 21 – Bir tacirin borçlarının ticari olması asıldır. Şu kadar ki, hakiki şahıs olan bir tacir, muameleyi yaptığı anda bunun ticari işletmesiyle ilgili olmadığını diğer tarafa açıkça bildirdiği veya muamele, fiil veya işin ticari sayılmasına halin icabı müsait bulunmadığı takdirde borç adi sayılır.

Taraflardan yalnız biri için ticari iş mahiyetinde olan mukaveleler, kanunda aksine hüküm olmadıkça, diğeri için de ticari iş sayılır.

2. Ücret isteme hakkı:

Madde 22 – Tacir olan veya olmıyan bir kimseye, ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olan tacir, münasip bir ücret isteyebilir. Bundan başka, verdiği avanslar veya yaptığı masraflar için ödeme tarihinden itibaren faize de hak kazanır.

3. Fatura ve teyit mektubu:

Madde 23 – Ticari işletmesi icabı bir mal satmış veya imal etmiş veyahut bir iş görmüş yahut bir menfaat temin etmiş olan tacirden, diğer taraf, kendisine bir fatura verilmesini ve bedeli ödenmiş ise bunun da faturada gösterilmesini isteyebilir.

Bir faturayı alan kimse aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde münderecatı hakkında bir itirazda bulunmamışsa münderecatını kabul etmiş sayılır.

Şifahen, telefon veya telgrafla yapılan mukavelelerin veya beyanların muhtevasını teyit eden bir yazıyı alan kimse, aldığı tarihten itibaren sekiz gün içinde bir itirazda bulunmamışsa teyit mektubunun yapılan mukaveleye ve beyanlara uygun olduğunu kabul etmiş sayılır.

4. Ücret ve cezanın tenkisi:

Madde 24 – Tacir sıfatını haiz bir borçlu, Borçlar Kanununun 104 üncü maddesinin 2 nci fıkrasıyla 161 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında ve 409 uncu maddesinde yazılı hallerde, fahiş olduğu iddiasıyla bir ücret veya cezanın indirilmesini mahkemeden istiyemez.

5. Ticari satış ve trampa:

Madde 25 – Aşağıdaki hususi hükümler mahfuz kalmak şartıyla, tacirler arasındaki ticari satış ve trampalarda dahi Borçlar Kanununun satış ve trampa hakkındaki hükümleri tatbik olunur.

1. Mukavelenin mahiyetine, tarafların maksadına veya emtianın cinsine göre satış mukavelesinin kısım kısım icrası kabil veya bu şartların mevcut olmamasına rağmen alıcı kısmen yapılan teslimi, ihtirazi kayıt ileri sürmeksizin kabul etmişse, mukavelenin yerine getirilmemesi yüzünden alıcının haiz olduğu haklar yalnız teslim edilmemiş olan kısım hakkında kullanılabilir.

2. Alıcı mütemerrit olduğu takdirde satıcı, malın satışına izin verilmesini mahkemeden isteyebilir. Mahkeme, satışın açık artırma yoluyla veya bu işe memur edilen bir kimse marifetiyle

yapılmasına karar verir.Satıcı talebederse satışa memur edilen kimse, satışa çıkarılacak emtianın vasıflarını bir ekspere tesbit ettirir.Satış masrafları satış bedelinden çıkarıldıktan sonra artan para, satıcının takas hakkı mahfuz kalmak şartıyla, satıcı tarafından alıcı namına bir bankaya ve banka bulunmadığı takdirde notere tevdi olunur ve keyfiyet hemen alıcıya bildirilir.

3. Emtianın ayıplı olduğu teslim sırasında açıkça belli ise alıcı iki gün içinde keyfiyeti satıcıya bildirmeye mecburdur.Açıkça belli değilse alıcı emtiayı teslim aldıktan sonra sekiz gün içinde muayene etmeye veya ettirmeye ve bu muayene neticesinde emtianın ayıplı olduğu ortaya çıkarsa,haklarını muhafaza için keyfiyeti bu müddet içinde satıcıya bildirmeye mecburdur. Diğer hallerde Borçlar Kanununun 198 inci maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları tatbik olunur.

4. Borçlar Kanununun 207 nci maddesindeki müruruzaman müddeti tüccarlar arasındaki ticari satışlarda altı aydır. Şu kadar ki; bu müddet azaltılabilir.

5. Sif satış ve diğer deniz aşırı satışlar hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

İKİNCİ FASIL

Ticaret Sicili

A) Teşkilat:

I - Umumi olarak:

Madde 26 – (Değişik : 24/6/1995 - KHK - 559/1md.)

Ticaret ve sanayi odası veya ticaret odası bulunan yerlerde bir ticaret sicili memurluğu kurulur. Oda olmayan veya yeterli teşkilatı bulunmayan odaların olduğu yerlerde ticaret sicil işleri Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca tesbit edilecek o il dahilindeki yeterli teşkilata sahip odalardan birinin ticaret sicili memurluğu tarafından yürütülür.

(Değişik: 28/3/2007-5615/25 md.) 492 sayılı Harçlar Kanunu hükümleri uyarınca tahsil edilen ticaret sicili harçlarının red ve iadeler düşüldükten sonra kalan tutarının yüzde 25'i ilgili odaya gelir kaydedilmek üzere aktarılır.

Ticaret sicili memurluğunun kurulmasında aranacak şartlar ile odalar arasında sicil işlemleri konusunda gerekli işbirliğinin sağlanmasına ilişkin esaslar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca çıkarılacak bir yönetmelikle düzenlenir.

II - Yönetim : ⁽¹⁾

Madde 27 – (Değişik : 24/6/1995 - KHK - 559/2 md.)

Ticaret sicilinin yönetimi, Sanayi ve Ticaret Bakanlığının uygun görüşü alınarak ilgili oda meclisi tarafından atanan bir sicil memuruna aittir. Sicil memurluğunun iş hacmine göre, aynı usulle yeteri kadar yardımcı görevlendirilir.

Ticaret sicili memuru ve yardımcıları ile diğer personeli, görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Devlet memuru gibi cezalandırılır ve bunlara karşı işlenmiş suçlar Devlet memurlarına karşı işlenmiş sayılır.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, ticaret sicili memurluklarının faaliyetlerini her zaman denetlemeye ve gerekli tedbirleri almaya yetkilidir. Ticaret sicili memurlukları, adigeçen Bakanlıkça alınan tedbir ve talimatlara uymakla yükümlüdür.

III - Nizamname:

Madde 28 – (Değişik : 24/6/1995 - KHK - 559/3 md.)

Ticaret sicili memurluğunun teşkilatı, sicil defterlerinin nasıl tutulacağı, tescil mecburiyetinin nasıl yerine getirileceği, sicil memurlarının kararlarına karşı itiraz yolları, sicil memur ve yardımcıları ile diğer personelde aranacak şartlar, disiplin işleri ve bu hususla ilgili diğer esas ve usuller bir tüzükle düzenlenir.

B) Tescil:

I - Şartları:

1. Talep:

Madde 29 – Tescil,talep üzerine yapılır.Şu kadar ki; res'en veya ait olduğu makamın bildirmesi üzerine yapılacak tesciller hakkındaki hükümler mahfuzdur.

2. İlgililer:

Madde 30 – Tescil talebi ilgililer veya mümessilleri yahut hukuki halefleri tarafından salahiyetli sicil memurluğuna yapılır.

Bir hususun tescilini istemiye birkaç kimse mecbur veya salahiyetli olduğu takdirde,kanunda aksine hüküm olmadıkça,bunlardan birinin talebi üzerine yapılan tescil,hepsi tarafından istenmiş sayılır.

(1) Madde başlığı 24/6/1995 tarih ve 559 sayılı KHK ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

3. Talebin şekli:

Madde 31 – Tescil talebi dilekçe ile olur.

Dilekçe sahibi hüviyetini ispata mecburdur.Dilekçedeki imza noterlikçe tasdik edilmişse ayrıca hüviyeti ispata lüzum yoktur.

4. Müddet:

Madde 32 – Kanunda aksine hüküm olmadıkça,tescili talep müddeti on beş gündür.

Bu müddet, tescile tabi hususun vukubulduğu,tamamlanması bir senet veya vesikanın tanzimine bağlı olan hususlarda bu senet veya vesikanın tanzim olunduğu tarihten başlar.

Ticaret sicili memurluğunun salahiyet çevresi dışında oturanlar için bu müddet bir aydır.

5. Değişiklikler :

Madde 33 – Tescil edilmiş hususlarda vukubulacak her türlü değişiklikler de tescil olunur.

Tescilin dayandığı hadise veya muameleler tamamen veya kısmen sona erer veya ortadan kalkarsa sicildeki kayıt da tamamen veya kısmen silinir.

Her iki halde 29, 30, 31 ve 32 nci maddelerin hükümleri caridir.

II - Sicil memurunun vazifeleri:

1. Tetkik vazifesi:

Madde 34 – Sicil memuru tescil için aranılan kanuni şartların mevcut olup olmadığını tetkikle mükelleftir.

Hükmi şahısların tescilinde, bilhassa şirket mukavelesinin, emredici hükümlere aykırı olup olmadığı ve kanunun mecburi kıldığı esasları ihtiva edip etmediği araştırılır.

Tescil edilecek hususların hakikata uygun olması,üçüncü şahıslarda yanlış bir fikir yaratacak mahiyette bulunmaması ve amme intizamına aykırı olmaması da şarttır.

Halli bir mahkeme hükmüne bağlı bulunan veya sicil memuru tarafından kati olarak tescilinde tereddüt edilen hususlar,ilgililerin talebi üzerine muvakkaten kaydolunur.Şu kadar ki;ilgililer üç ay içinde mahkemeye müracaat ettikleri yahut aralarında anlaşıklarını ispat etmezlerse muvakkat kayıt re'sen silinir.Mahkemeye müracaat halinde katılaşmış olan hükmün neticesine göre muamele yapılır.

2. Tescile davet ve ceza :

Madde 35 – Tescili mecburi olup da kanuni şekilde ve müddeti içinde tescili istenmemiş olan veya 34 üncü maddenin 3 üncü fıkrasındaki şartlara uymıyan bir hususu haber alan sicil memuru,ilgilileri,tayin edeceği münasip bir müddet içinde kanuni mecburiyeti yerine getirmeye yahut o hususun tescilini gerekli kılan sebeplerin bulunmadığını ispat etmeye davet eder.

Memurca bildirilen müddet içinde tescil talebinde bulunmayan ve imtina sebeplerini de bildirmiyen kimse,sicil memurunun teklifi üzerine, sicilin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesi kararıyla iki milyon liradan kırk milyon liraya kadar para cezasına mahkûm edilir.⁽¹⁾

(1) a) 35 ve 36 ncı maddede geçen "sicilin bağlı olduğu mahkemeye" ibaresi, 24/6/1995 tarih ve 559 Sayılı KHK'ile eklenen Ek 1 inci madde ile "sicilin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesi" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

b) Bu fıkra da yeralan para cezası, 3/11/1995 tarih ve 4128 sayılı Kanunun 2 nci maddesi ile değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Müddeti içinde imtina sebepleri bildirildiği takdirde, sicilin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesi evrak üzerinde inceleme yaparak tescili gerekli olan bir hususun mevcut olduğu neticesine varırsa tescilini sicil memuruna emreder, aksi takdirde memurun talebini reddeder.

Mahkemenin bu madde gereğince vereceği kararlar aleyhine ilgililer ve sicil memuru tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanunu hükümlerince temyiz yoluna müracaat edebilirler. Temyiz icrayı durdurur.

İlgililerin para cezasına ait mahkûmiyet kararlarını temyiz edebilmeleri için hükmolunan parayı mahkeme vezasine yatırmış veya aynı miktarda teminat göstermiş olmaları şarttır.

Bu maddeye göre hükmolunan para cezaları hapse çevrilmez.

3. İtiraz:

Madde 36 – İlgililer, vukubulacak tescil veya tadil yahut terkin talepleri üzerine sicil memurluğunca verilecek kararlara karşı, tebliğinden itibaren sekiz gün içinde sicilin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesine dilekçe ile itiraz edebilirler.⁽¹⁾

(1) 35 ve 36 ncı maddelere geçen "sicilin bağlı olduğu mahkemeye" ibaresi, 24/6/1995 tarih ve 559 Sayılı KHK'ile eklenen Ek 1 inci madde ile "sicilin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesi" şeklinde değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Bu itiraz mahkemece evrak üzerinde incelenerek karara bağlanır. Şu kadar ki; sicil memurunun kararı, üçüncü şahısların sicilde kayıtlı bulunan hususlara mütaallik menfaatlerini ihlal ettiği takdirde, itiraz edenle üçüncü şahıs da dinlenir. Gelmezlerse evrak üzerine karar verilir.

Yukarıki maddenin 4 ncü fıkrası hükmü bu halde dahi tatbik olunur.

III - Aleniyet:

Madde 37 – Tescil muamelesinin dayandığı dilekçe, beyanname ve bütün senet ve vesikalar ve ilanları havi gazeteler, üzerlerine sicil defterinin tarih ve numaraları yazılmak suretiyle saklanır.

Herkes ticaret sicilin münderecatını ve dairede saklanan bütün senet ve vesikaları tetkik edebileceği gibi bunların tasdikli suretlerini de isteyebilir. Bir hususun sicilde kayıtlı olup olmadığına dair tasdikname dahi istenebilir.

İlana tabi tescil ve kayıtlar, kanun veya nizamnamede aksine bir hüküm bulunmadıkça aynen ilan olunur.

İlan, hükümet merkezinde bütün Türkiye'ye ait sicil kayıtlarını ilana mahsus gazete ile yapılır.

IV - Hükümleri:

1. Tescilin üçüncü şahıslara tesiri:

Madde 38 – Ticaret sicili kayıtları, nerede bulunurlarsa bulunsunlar, üçüncü şahıslar hakkında, kaydın gazete ile ilan edildiği, ilanın tamamı aynı nushada yayınlanmamış ise, son kısmının yayınlandığı günü takibeden iş gününden itibaren hüküm ifade eder. Bu günler, kaydın ilanı tarihinden itibaren işlemeye başlayacak olan müddetlere de başlangıç olur.

Bir hususun tescil ile beraber derhal üçüncü şahıslar hakkında hüküm ifade edeceğine veya müddetlerin derhal işliyeceğine dair hususi hükümler mahfuzdur.

2. Sicille itimat:

Madde 39 – Üçüncü şahısların, yukarıki madde gereğince kendilerine karşı hüküm ifade etmiye başlayan kayıtları bilmediklerine mütaallik iddiaları dinlenmez.

Tescili lazım geldiği halde tescil edilmemiş veya tescil edilip de ilanı gerekirken ilan edilmemiş olan bir husus ancak bunu bildikleri ispat edilmek şartıyla, üçüncü şahıslara karşı dermeyeran edilebilir.

3. İlgililerin cezai ve hukuki mesuliyeti:

Madde 40 – Tescil ve kayıt için suiniyetle hakikata aykırı beyanda bulunanlar ceza mahkemesi tarafından iki milyon liradan kırk milyon liraya kadar ağır para cezasına veya bir aydan altı aya kadar hapis cezasına yahut bu cezaların ikisine birden mahkûm edilirler ve ayrıca bir yıldan beş yıla kadar ticaret ve sanayi odalarına aza olabilmek ve borsada muamele yapabilmek haklarından mahrumiyetlerine veya borsalardan muvakkat olarak çıkarılmalarına karar verilir. Hakikata aykırı tescilden dolayı zarar görenlerin tazminat hakları mahfuzdur. ⁽¹⁾

Kayıtların 34 üncü maddenin üçüncü fıkrasındaki esaslara uymadığını öğrendikleri halde düzeltilmesini istemiyenler ile tescil olunan bir hususun değişmesi veya sona ermesi veyahut kaldırılması dolayısıyla kaydın değiştirilmesini veya silinmesini istemiye veya yeniden tescili icabeden bir hususu tescil ettirmeye mecbur olup da bunu yapmayanlar bu kusurları yüzünden üçüncü şahısların uğradıkları zararları tazmin ile mükelleftirler.

(1) Bu fıkrada yeralan para cezası, 3/11/1995 tarih ve 4128 sayılı Kanunun 2 nci maddesi ile değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Ticaret Unvanı ve İşletme Adı

A) Ticaret unvanı:

I - Kullanma mecburiyeti:

1. Umumi olarak:

Madde 41 – Her tacir, ticari işletmesine mütaallik muameleleri ticaret unvanıyla yapmaya ve işletmesiyle ilgili senet ve sair evrakı bu unvan altında imzalamaya mecburdur.

Tescil olunan ticaret unvanının, ticari işletmenin giriş cephesinin herkes tarafından kolayca görülebilecek bir yerine okunaklı bir şekilde yazılması mecburidir.

2. Tescil:

Madde 42 – Her tacir, ticari işletmenin açıldığı günden itibaren on beş gün içinde ticari işletmesini ve seçtiği ticaret unvanını, işletme merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan ettirmeye mecburdur.

Her tacir kullanacağı ticaret unvanını ve bunun altına atacağı imzayı notere tasdik ettirdikten sonra sicil memuruna tevdi etmiye mecburdur. Tacir hükmi şahıs ise unvanla birlikte onun adına imzaya yetkili kimselerin imzaları da notere tasdik ettirilerek sicil memuruna verilir.

Merkezi Türkiye'de bulunan ticari işletmelerin şubeleri de bulundukları yerin ticaret siciline

tescil ve ilan olunur. Ticaret unvanına ve imza örneklerine mütâallik yukarıki fıkraların hükümleri bunlara da tatbik olunur. Kanunda aksine hüküm olmadıkça merkezin bağlı olduğu sicile geçirilmiş olan kayıtlar şubenin bağlı bulunduğu sicile de tescil olunur. Şu kadar ki, bu hususta şube sicil memurunun ayrı bir inceleme mecburiyeti yoktur.

Merkezleri Türkiye dışında bulunan ticari işletmelerin Türkiye'deki şubeleri, kendi memleket kanunlarının ticaret unvanı hakkındaki hükümleri mahfuz kalmak şartıyla, yerli ticari işletmeler gibi tescil olunur. Bu gibi şubeler için ikametgahı Türkiye'de bulunan tam salahiyetli bir ticari mümessil tayini mecburidir. Birden fazla şubesi varsa, ilk şubenin tescilinden sonra açılacak şubeler yerli ticari işletmelerin şubeleri gibi tescil olunur.

(Son fıkra : Mülga : 12/12/1959 - 7397/64 md.)

II - Ticaret unvanının şekli:

1. Hakiki şahıslar:

Madde 43 – Hakiki şahıs olan tacirin ticaret unvanı 48 inci maddeye uygun olarak yapabileceği ilaveler ile kısaltılmadan yazılacak ad ve soyadından terekübeder.

Ticaret unvanına aynı sicil dairesinde daha evvel tescil edilmiş olan unvanlardan açıkça ayırdetmeye yarıyacak ilavelerin yapılması mecburidir. Başka bir sicil dairesinde daha önce tescil edilmiş olan aynı ad ve soyadını ihtiva eden bir ticaret unvanı sahibinin haksız rekabetten doğan hakları mahfuzdur.

2. Hükmi şahıslar:

a) Kollektif ve komandit şirketler:

Madde 44 – Kolektif şirketin ticaret unvanı, bütün ortakların veya hiç olmazsa ortaklardan birinin adı ve soyadı ile şirketi ve nevini gösterecek bir ibareyi ihtiva eder.

Adi veya Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerin ticaret unvanı, komandite ortaklardan hiç olmazsa birinin ad ve soyadı ile şirketi ve nevini gösterecek bir ibareyi ihtiva eder. Bu şirketlerin ticaret unvanlarında komanditer ortakların ad ve soyadlarının bulunması yasaktır.

b) Limited, anonim ve kooperatif şirketler:

Madde 45 – Limited, anonim ve kooperatif şirketler, işletme mevzuu gösterilmek ve 48 inci madde hükmü mahfuz kalmak şartıyla ticaret unvanlarını serbestçe seçebilirler.

Şu kadar ki; ticaret unvanlarında; (Limited şirket.) (Anonim şirket) ve (Kooperatif) kelimelerinin bulunması şarttır. Bunların ticaret unvanında hakiki bir şahsın ad veya soyadı bulunduğu takdirde şirket nevini gösteren ibarelerin rumuzla veya kısaltılmış olarak yazılmaları caiz değildir.

c) Tacir sayılan diğer hükmi şahıslar ve donatma iştiraki:

Madde 46 – Ticari işletmeye sahip olan dernek ve diğer hükmi şahısların ticaret unvanları, adlarının aynıdır.

Donatma iştirakinin ticaret unvanı, müşterek donatanlardan hiç olmazsa birinin ad ve soyadını veya deniz ticaretinde kullanılan geminin adını ihtiva eder. Soyadları ve gemi adı kısaltılamaz. Ticaret unvanında ayrıca donatma iştirakini gösterecek bir ibare de bulunur.

d) Müşterek hükümler:

Madde 47 – Hükmi şahsın ticaret unvanında, hakiki bir şahsın ad veya soyadı yer almış bulunursa, 43 üncü madde tatbik olunur.

Bir hükmi şahsın ticaret unvanına Türkiye'nin her hangi bir sicil dairesinde daha önce tescil edilmiş bulunan diğer bir unvandan ayırılması için gerekli olduğu takdirde, lüzumlu ilavelerin yapılması mecburidir.

3. İlaveler:

Madde 48 – Tacirin hüviyeti ve işletmenin genişlik ve ehemmiyeti yahut mali durumu hakkında üçüncü şahıslarda yanlış bir kanaatin meydana gelmesine mahal verecek mahiyette veya hakikata yahut amme intizamına aykırı olmamak şartıyla her ticaret unvanına, işletmenin mahiyetini gösteren veya unvanda zikredilen kimselerin hüviyetlerini belirten yahut muhayyel adlardan ibaret olan ilaveler yapılabilir.

Tek başına ticaret yapan hakiki şahıslar ticaret unvanlarına bir şirketin mevcut olduğu zannını uyandıracak ilaveler yapamazlar.

(Türk), (Türkiye), (Cumhuriyet) ve (Milli) kelimeleri bir ticaret unvanına ancak İcra Vekilleri Heyeti kararıyla konabilir.

4. Ticaret unvanının devamı:

Madde 49 – Ticari işletme sahibinin veya bir ortağın ticaret unvanına dahil bulunan adı kanunen değişir veya salahiyetli makamlar tarafından değiştirilirse unvan olduğu gibi kalabilir.

Kolektif veya komandit şirkete yahut donatma iştirakine yeni ortakların girmesi halinde ticaret unvanı değiştirilmeksizin olduğu gibi kalabilir. Bu şirketlerden birinin ticaret unvanına adı dahil olan bir ortağın ölümü üzerine mirasçıları onun yerine geçerek şirketin devamını kabul eder veya şirkete girmemekle beraber bu hususta muvafakatlerini yazılı şekilde bildirirlerse şirket unvanı olduğu gibi bırakılabilir. Şirketten ayrılan ortağın adı da yazılı muvafakati alınmak şartıyla şirket unvanında kalabilir.

5. Şubeler:

Madde 50 – Her şube, kendi merkezinin ticaret unvanını şube olduğunu belirterek kullanmak mecburiyetindedir. Bu unvana şube ile ilgili ilavelerin yapılması caizdir.

43 ve 47 nci maddeler şubenin ticaret unvanı hakkında da tatbik olunur.

Merkezi yabancı memlekette bulunan bir işletmenin Türkiye'deki şubesinin ticaret unvanında, merkezin ve şubenin bulunduğu yerlerin ve şube olduğunun gösterilmesi şarttır.

6. Ticaret unvanının devri:

Madde 51 – Ticaret unvanı işletmeden ayrı olarak başkasına devredilemez.

Bir işletmenin devri, aksi açıkça kabul edilmiş olmadıkça, unvanın dahi devrini tazammun eder.

III - Ticaret unvanının korunması:

1. Esas:

Madde 52 – Usulen tescil ve ilan edilmiş olan ticaret unvanını kullanmak hakkı, munhasıran sahibine aittir.

2. İhbar ve ceza:

Madde 53 – Bütün mahkemeler ve memurlar, ticaret ve sanayi odaları ve noterler vazifelerini yaparken bir ticaret unvanının tescil edilmediğini veya kanunun hükümlerine aykırı olarak tescil yahut istimal edildiğini öğrenirlerse keyfiyeti salahiyetli ticaret sicil memuruna ve müddeiumumiliğe bildirmeye mecburdurlar.

41 ila 48 ve 50 nci maddeler hükümlerine aykırı hareket edenler ve 51 inci maddeye muhalif olarak ticaret unvanını devredenlerle devralan ve kullanan kimseler, 40 ıncı maddenin birinci fıkrasındaki cezalara mahkûm edilirler.

3. Unvanına tecavüz edilen kimsenin hakları:

Madde 54 – Ticaret unvanı kanuna aykırı olarak başkası tarafından kullanılan kimse, bunun men'ini ve haksız kullanılan ticaret unvanı tescil edilmişse kanuna uygun bir şekilde değiştirilmesini veya silinmesini ve zarar görmüş ise, kusur halinde bunun da tazminini istiyebilir.

Mahkeme, davayı kazanan tarafın talebi üzerine, masrafları aleyhine hüküm verilen kimseye ait olmak üzere hükmün gazete ile de yayınlanmasına karar verebilir.

B) İşletme adı:

Madde 55 – İşletme sahibini hedef tutmaksızın doğrudan doğruya işletmeyi tanıtmak ve benzer işletmelerden ayırdetmek için kullanılan adların da sahipleri tarafından tescil ettirilmesi lazımdır. İşletme adları hakkında dahi 28, 40, 43 fık 2, 52, 53 ve 54 üncü maddeler tatbik olunur.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Haksız Rekabet

A) Umumi olarak:

I - Tarifi:

Madde 56 – Haksız rekabet, aldatıcı hareket veya hüsnüniyet kaidelerine aykırı sair suretlerle iktisadi rekabetin her türlü suistimalidir.

II - Hüsnüniyet kaidelerine aykırı hareketler:

Madde 57 – Hüsnüniyet kaidelerine aykırı hareketler hususiyle şunlardır:

1. Başkalarını veya onların emtiasını, iş mahsullerini, faaliyetlerini yahut ticari işlerini yanlış, yanıltıcı veya lüzumsuz yere incitici beyanlarla kötülemek;
2. Başkasının ahlakı veya mali iktidarı hakkında hakikata aykırı malûmat vermek;
3. Kendi şahsi durumu, emtiası, iş mahsulleri, ticari faaliyeti veya ticari işleri hakkında yanlış veya yanıltıcı malumat vermek veyahut; üçüncü şahıslar hakkında aynı şekilde hareket etmek suretiyle rakiplerine nazaran onları üstün duruma getirmek;
4. Paye, şahadetname veya mükafat almadığı halde bunlara sahip imişçesine hareket ederek müstesna kabiliyete malik bulunduğu zannını uyandırmaya çalışmak veya buna müsait olan yanlış unvan yahut mesleki adlar kullanmak;
5. Başkasının emtiası, iş mahsulleri, faaliyeti veya ticaret işletmesiyle iltibaslar meydana getirmeye çalışmak veya buna müsait bulunan tedbirlere başvurmak, hususiyle başkasının haklı olarak kullandığı ad, unvan, marka, işaret gibi tanıtma vasıtalarıyla iltibasa meydan verebilecek surette, ad, unvan, marka, işaret gibi tanıtma vasıtaları kullanmak veyahut iltibasa meydan veren malları, durumu bilerek veya bilmiyerek, satışa arz etmek veya şahsi ihtiyaçtan başka her ne sebeple olursa olsun elinde bulundurmak;
6. Üçüncü şahısların müstahdemlerine, vekillerine veya diğer yardımcılara, onları vazifelerini ihlale sevk etmek suretiyle kendisine veya başkasına menfaatler sağlamak maksadiyle veya bu kabil menfaatleri sağlamaya elverişli olacak surette, müstehak olmadıkları menfaatler temin veya vadetmek;
7. Müstahdemleri, vekilleri veya diğer yardımcı kimseleri işgal suretiyle, istihdam edenin veya müvekillerinin imalat veya ticaret sırlarını ifşa ettirmek veya ele geçirmek;
8. Hüsnüniyet kaidelerine aykırı bir şekilde elde ettiği veya öğrendiği imalat veya ticaret sırlarından haksız yere faydalanmak veya onları başkalarına yaymak;
9. Hüsnüniyet sahibi kimseleri işgal edebilecek surette hakikata aykırı hüsnühal ve iktidar şahadetnameleri vermek;
10. Rakipler hakkında da cari olan kanun, nizamname, mukavele yahut mesleki veya mahalli adetlerle tayin edilmiş bulunan iş hayatı şartlarına riayet etmemek.

B) Hukuki mesuliyet:

I - Çeşitli davalar:

Madde 58 – Haksız rekabet yüzünden müşterileri, kredisi, mesleki itibarı, ticari işletmesi veya diğer iktisadi menfaatleri bakımından zarar gören veya böyle bir tehlikeye maruz bulunan kimse:

- a) Fiilin haksız olup olmadığının tesbitini;
- b) Haksız rekabetin men'ini;
- c) Haksız rekabetin neticesi olan maddi durumun ortadan kaldırılmasını, haksız rekabet yanlış veya yanıltıcı beyanlarla yapılmışsa bu beyanların düzeltilmesini;
- d) Kusur varsa zarar ve ziyanın tazminini;
- e) Borçlar Kanununun 49 uncu maddesinde gösterilen şartlar mevcutsa manevi tazminat verilmesini; isteyebilir. Davacı lehine ve (d) bendi hükmünce tazminat olarak hakim, haksız rekabet neticesinde davalının elde etmesi mümkün görülen menfaatin karşılığına dahi hükmedebilir.

Haksız rekabet yüzünden iktisadi menfaatleri haleldar olan müşteriler de birinci fıkrada yazılı davaları açabilirler.

Ticaret ve sanayi odaları, esnaf dernekleri, borsalar ve nizamnamelerine göre azalarının iktisadi menfaatlerini korumaya yetkili bulunan diğer mesleki ve iktisadi birlikler dahi kendilerinin veya

şubelerinin azaları bir ve ikinci fıkralar gereğince dava açmak hakkını haiz oldukları takdirde (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı davaları açabilirler.

Birinci fıkranın b ve c bentleri gereğince bir kimse aleyhine verilmiş olan hüküm, haksız rekabete mevzu olan malları, doğrudan doğruya veya dolayısıyla ondan elde etmiş olan şahıslar hakkında da icra olunur.

II - İstihdam edenin mesuliyeti:

Madde 59 – Haksız rekabet fiili, hizmet veya işlerini gördükleri esnada müstahdemler veya işçiler tarafından işlenmiş olursa yukarıki maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı davalar, istihdam edenlere karşı dahi açılabilir.

Yukarıki maddenin birinci fıkrasının (d) ve (e) bendlerinde yazılı davalar hakkında Borçlar Kanunu hükümleri caridir.

III - Basının mesuliyeti:

Madde 60 – Haksız rekabet basın vasıtasıyla işlenmiş ise, 58 inci maddenin birinci fıkrasının (a), (b) ve (c) bentlerinde yazılı davalar, ancak yazı sahibi veya ilan veren aleyhine açılabilir; şu kadar ki:

a) Yazı veya ilan, yazı sahibinin yahut ilan verenin haberi olmaksızın veyahut rızalarına aykırı olarak yayınlanmışsa;

b) Yazı sahibi veya ilan verenin kim olduğunun bildirilmesinden imtina olunursa;

c) Başka sebepler yüzünden yazı sahibi veya ilanı verenin meydana çıkarılması veya aleyhlerine bir Türk mahkemesinde dava açılması mümkün olmazsa; bu davalar, yazı işleri müdürü eğer bir ilan mevzuubahis ise ilan servisi şefi; yazı işleri müdürü ve ilan servisi şefi gösterilmemiş veya yoksa naşir; bu da gösterilmemişse matbaacı; aleyhine de açılabilir.

Bu haller dışında, yazı işleri müdürüne, ilan servisi şefine, naşir ve matbaacıya bir kusur isnat edilebilirse yukarıki fıkrada yazılı sıraya bakılmaksızın kusurlu olanlar aleyhine dava açılabilir.

58 inci maddenin birinci fıkrasının (d) ve (e) bentlerinde yazılı davalarda Borçlar Kanununun hükümleri tatbik olunur.

IV - Kararın ilanı:

Madde 61 – Mahkeme, davayı kazanan tarafın talebiyle, masrafı haksız çıkan taraftan alınmak üzere hükmün katileşmesinden sonra ilan edilmesine de karar verebilir. İlanın şekil ve şümülünü hakim tayin eder.

V - Müruruzaman:

Madde 62 – 58 inci maddede yazılı davalar, davaya hakkı olan tarafın bu hakların doğumunu öğrendiği günden itibaren bir yıl ve her halde bunların doğumundan itibaren üç yıl geçmekle müruruzamana uğrar. Şu kadar ki; ceza kanunları gereğince daha uzun bir müruruzaman müddetine tabi olan, cezayı müstelzim bir fiil işlenmiş bulunursa, bu müddet hukuk davaları hakkında da caridir.

VI - İhtiyati tedbirler:

Madde 63 – Dava açmak hakkını haiz olan kimsenin dilekçesi üzerine mahkeme, mevcut vaziyetin olduğu gibi muhafaza edilmesine, 58 inci maddenin birinci fıkrasının (b) ve (c) bentlerinde yazılı olduğu veçhile haksız rekabetin neticesi olan maddi durumun ortadan kaldırılmasına, haksız rekabetin men'ine ve yanlış veya yanıltıcı beyanların düzeltilmesine ve lüzumlu diğer tedbirlerin alınmasına Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun ihtiyati tedbir hakkındaki hükümlerine göre karar verebilir.

C) Cezai mesuliyet:

I - Cezayı müstelzim fiiller:

Madde 64 – 1. Elli yedinci maddenin 1, 2, 4, 5, 6, 8 ve 9 uncu bentlerinde yazılı haksız rekabet fiillerinden birini kasten işliyenler;

2. Kendi icap ve tekliflerinin rakiplerininkine tercih edilmesi için şahsi durumu, emtiası, iş mahsulleri, ticari faaliyeti ve işleri hakkında kasten yanlış veya yanıltıcı malûmat verenler;

3. Müstahdemleri, vekilleri veya diğer yardımcı kimseleri, istihdam edenin veya müvekkillerinin imalat veya ticaret sırlarını ifşa etmelerini veya ele geçirmelerini temin için iğfal edenler;

4. İstihdam edenler veya müvekkillerden, işçilerinin veya müstahdemlerinin veyahut vekillerinin, işlerini gördükleri sırada cezayı müstelzim olan bir haksız rekabet fiilini işlediklerini öğrenip de bu fiili menetmiyen veya gerçeğe aykırı beyanları düzeltmiyenler;

58 inci madde gereğince hukuk davasını açma hakkını haiz bulunanlardan birinin şikayeti üzerine ceza mahkemesince bir aydan bir yıla kadar hapis veya beş yüz liradan on bin liraya kadar ağır para cezasıyla veya her ikisiyle birlikte cezalandırılırlar.

Haksız rekabetin men'i hakkındaki kesinleşmiş ilama rağmen haksız rakebet fiiline aynen veya tali değişikliklerle devam eden kimse altı aydan aşağı olmamak üzere hapis ve beş bin liradan on bin liraya kadar ağır para cezasına mahkûm edilir ve suçlu re'sen takip olunur.

II - Hükmi şahısların cezai mesuliyetleri:

Madde 65 – Hükmi şahısların işleri görülürken bir haksız rekabet fiili işlenirse 64 üncü madde hükmü, hükmi şahıs namına hareket etmiş veya etmesi gerekmiş olan organın azaları veya ortaklar hakkında tatbik olunur. Şu kadar ki; para cezası ve masraflardan hükmi şahıs bu hakiki şahıslarla birlikte müteselsilen mesul olur.

BEŞİNCİ FASIL

Ticari Defterler

A) Defter tutma mükellefiyeti:

I - Şümülü:

Madde 66 – Her tacir, ticari işletmesinin iktisadi ve mali durumunu, borç ve alacak münasebetlerini ve her iş yılı içinde elde edilen neticeleri tesbit etmek maksadiyle, işletmesinin mahiyet ve öneminin gerektirdiği bütün defterleri ve bilhassa, diğer kanunların hükümleri mahfuz kalmak üzere, aşağıdaki defterleri Türkçe olarak tutmaya mecburdur:

1. Tacir hükmi şahıs ise yevmiye defteri, defteri kebir, envanter defteri ve karar defteri;

2. Hususi hukuk hükümlerine göre idare edilmek veya ticari şekilde işletilmek üzere devlet, vilayet, belediyeler gibi amme hükmi şahısları tarafından kurulan ve hükmi şahsiyeti bulunmayan ticari işletmeler ile dernekler tarafından kurulan ticari işletmeler ve bunlara benziyen ve hükmi şahsiyeti olmayan diğer ticari teşekküller, karar defteri hariç yukarki bentte yazılı defterleri;

3. Tacir hakiki şahıs ise karar defteri hariç olmak üzere birinci bentte yazılı defterleri veya işletmesinin mahiyet ve önemine göre sadece işletme defteri.

Tacirlerin işletmeleriyle ilgili işler dolayısıyla aldıkları mektup, yazı, telgraf, fatura, cetvel, senet gibi vesika ve kağıtlarla ödemelerini gösteren vesikaları ve yazdığı mektup, yazı ve telgrafnamelerin kopyalarını ve mukaveleleri, taahhüt ve kefalet ve sair teminat senetleri ve mahkeme ilamları gibi belgeleri muntazam bir tarzda dosya halinde saklamaları mecburidir.

II - Mesuliyet:

Madde 67 – Bir tacirin defter tutma mükellefiyetini yerine getirmeye salahiyyetli kıldığı kimsenin bu defterlere geçirdiği kayıtlar, o tacirin kendisi tarafından tutulmuş kayıtlar hükmündedir.

Ticari defterlerin kısmen veya tamamen mevcut olmamasından yahut kanuna uygun surette tutulmamasından veyahut saklanması mecburi olan defter ve kağıtların gereği gibi saklanmamasından doğan mesuliyet doğrudan doğruya işletme sahibine ve hükmi şahıslarda idare organının azalarına veya idare işlerine salahiyyetli olan kimselere ve hükmi şahsiyeti olmayan ticari işletme ve teşekküllerde onları idareye salahiyyetli olan kimselere aittir. Bunlar, kusuru memur ve müstahdemlerine yükleterek bu mesuliyetten kurtulamazlar.

66 ncı maddenin birinci fıkrasının 1 ila 3 üncü bentlerinde sayılan defterleri tutma mükellefiyetini hiç veya kanuna uygun şekilde yerine getirmeyip de ikinci fıkraya göre mesul olanlar üç milyon liradan otuz milyon liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. Defterlerin kanuna uygun şekilde tutulmaması halinde, bunları tutmakla vazifelendirilmiş olan kimseler dahi aynı cezaya mahkûm

edilirler. Diğer kanunlarda bulunan cezai hükümler mahfuzdur. ⁽¹⁾

Hakimler, noterler, sicil memurları ve diğer memurlar resmi muameleler dolayısıyla bir tacirin defter tutma mükellefiyetine aykırı hareket ettiğini öğrenince keyfiyeti müddeiumumiliğe bildirmeye mecburdurlar.

III - Saklama müddeti:

Madde 68 – Defter tutmak mecburiyetinde bulunan kimse ve işletmeye devam eden halefleri defterleri son kayıt tarihinden ve saklanması mecburi olan diğer hesap ve kağıtları tarihlerinden itibaren on yıl geçinceye kadar saklamaya mecburdurlar.

Hakiki şahıs olan tacirin ölümü halinde mirasçıları ve ticareti terk etmesi halinde kendisi defter ve kağıtları birinci fıkra gereğince saklamakla mükelleftirler. Ancak mirasın resmi tasfiyesi halinde defter ve kağıtlar birinci fıkra yazılı müddetle sulh mahkemesi tarafından saklanır.

Kollektif ve adi komandit şirketlerin her ne suretle olursa olsun infisahı halinde bunlara ait defter ve kağıtlar, şirket merkezinin bulunduğu yerdeki salahi yetli mahkeme tarafından 1 inci fıkra gereğince saklanmak üzere ortaklardan birine veya notere, diğer şirketlerin infisahı halinde ise, notere tevdi olunur. Noter harc ve ücreti şirket mevcudundan ödenir.

(1) Bu fıkra yeralan para cezası, 3/11/1995 tarih ve 4128 sayılı Kanunun 2 nci maddesi ile değiştirilmiş ve metne işlenmiştir.

Bir tacirin saklamakla mükellef olduğu defter ve kağıtlar; yangın, su baskını veya yer sarsıntısı gibi bir afet sebebiyle ve kanuni müddet içinde ziyaa uğrarsa tacir ziyayı öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde ticari işletmesinin bulunduğu yerin salahi yetli mahkemesinden kendisine bir vesika verilmesini isteyebilir. Mahkeme lüzumlu gördüğü delillerin toplanmasını da emredebilir. Böyle bir vesika almadığı tacir defterlerini ibrazdan kaçınmış sayılır.

IV - Tasdik ettirme ve beyanname verme mükellefiyeti:

Madde 69 –(Değişik birinci fıkra:11/6/2003-4884/1md.) Şirket kuruluş aşamasında 66 ncı maddenin birinci fıkrasında yazılı defterler kullanılmaya başlanmadan önce tacir tarafından ticarî işletmenin bulunduğu yerin ticaret sicili memurluğuna veya notere ibraz edilir. Bu defterler, 213 sayılı Vergi Usul Kanununun defterlerin tasdikine ilişkin hükümlerinde yer alan bilgileri içerecek şekilde tasdik ve imza olunur. Sicil memuru veya noter, defterlerin kaç sayfadan ibaret bulunduğunu ilk ve son sayfaya yazarak resmî mühür ve imzasıyla tasdik eder. Noterlerce tasdik edilen defterlerin mahiyet ve adetleri ve bunların kime ait olduğu en geç yedi gün içinde ilgili ticaret sicili memurluğuna bildirilir. Şirketlerin müteakip yıl defterleri ile kullanılması zorunlu diğer defterler 213 sayılı Vergi Usul Kanununun defterlerin tasdikine ilişkin hükümlerine göre tasdik olunur.

Her tacir, tutmaya mecbur olduğu diğer defterlerle tutmak istediği defterlerin her birinin nevi ve mahiyetleriyle sayfa sayılarını gösteren iki nüsha beyannameyi bu defterleri kullanmaya başlamadan önce sicil memuruna vermeye mecburdur. Memur, bunlardan birisini tasdik ederek tacire geri verir. Bu mükellefiyeti hiç veya kanuna uygun şekilde yerine getirmiyen tacirin bu gibi defterleri lehine delil olamaz.

B) Çeşitli defterler:

I - Yevmiye:

Madde 70 – Yevmiye defteri, kayda geçirilmesi icabeden muameleleri vesikalardan çıkararak tarih sırasıyla ve "madde" halinde tertipli olarak yazmaya mahsus defterdir.

Yevmiye maddelerinin en az aşağıdaki malumatı ihtiva etmesi şarttır:

1. Madde sıra numarası (Makine ile tutulan muhasebelerde mecburi değildir.);
2. Tarih;
3. Borçlu hesap (Toplayıcı hesaplar kullanıldığı takdirde nihai yardımcı hesabın isminin tasrihi şarttır.);
4. Alacaklı hesap (Toplayıcı hesaplar kullanıldığı takdirde nihai yardımcı hesabın isminin tasrihi şarttır);
5. Meblağ (Yardımcı hesaplara taksim edilenler, izahat sütununda gösterilmek şarttır);
6. Her kaydın dayandığı vesikaların nevi ve varsa tarih ve numaraları.

Yevmiye defteri ciltli ve sayfeleri müteselsil sıra numaralı olur; şu kadar ki, vergi kanunlarına göre müteharrik yapraklı yevmiye defterinin kullanılmasına müsaade olduğu takdirde vergi kanunlarına uygun olmak şartıyla bu defterler de kullanılabilir.

Yevmiye defterine geçirilecek kayıtlar haklı sebep olmaksızın, on günden fazla geciktirilemez.

Yevmiye defteri yeni senenin en geç Ocak ayı sonuna kadar notere ibraz edilip son kaydın altına noterce (Görölmüştür) sözü yazılarak mühür ve imza ile tasdik ettirmek şarttır.

II - Defterikebir:

Madde 71 – Defterikebir, yevmiye defterine geçirilmiş olan muameleleri buradan alarak sistemli bir surette hesaplara dağıtan ve tasnifli olarak bu hesaplarda toplayan defterdir.

Defterikebirdeki kayıtların en az aşağıdaki malumatı ihtiva etmesi şarttır:

1. Tarih;
 2. Yevmiye defteri madde numarası;
 3. Meblağ;
 4. Toplu hesaplarda yardımcı nihai hesapların isimleri.
- Yukarki maddenin üçüncü fıkrası hükmü defterikebir hakkında da tatbik olunur.

III - Envanter defteri:

1. Umumi olarak:

Madde 72 – Envanter defterine işletmenin açılış tarihinde ve mütaakiben her iş yılı sonunda çıkarılan envanterler ve bilançolar kaydolunur.

Envanter ve bilançonun taallük ettiği tarihe "bilanço günü" denir.

İş yılı, altı aydan az, on iki aydan çok olamaz. Kanunda aksine hüküm olmadıkça, iş yılı sonu için çıkarılacak envanter ve bilançoların gelecek iş yılının ilk üç ayı içinde tamamlanmış olması lazımdır.

Envanter defterine geçirilen envanter ve bilanço; tacir, kolektif ve komandit şirketlerde hudutsuz olarak mesul olan bütün ortaklar, donatma iştiraklerinde bütün donatanlar ve tacir sıfatını haiz olan diğer şirket ve kurumlarda idare işlerine salahiyetli olan kimseler tarafından imza ve notere ibraz olunur. Noterin yapacağı muamele hakkında 70 inci maddenin son fıkrası tatbik olunur. İmza edilen envanter ve bilançonun ilanı ve resmi makamlara verilmesi hakkındaki hükümler mahfuzdur.

Envanter defteri ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı olur.

2. Envanter:

Madde 73 – Envanter çıkarmak; saymak, ölçmek, tartmak ve değerlendirmek suretiyle, bilanço günündeki mevcutları, alacakları ve borçları katı bir şekilde ve müfredatlı olarak tesbit etmektir.

Mevcutlar, alacaklar ve borçlar işletmeye dahil iktisadi kıymetleri ifade eder.

Envanter esas itibariyle defter üzerine çıkarılır. Şu kadar ki; işlerinde geniş ölçüde ve çeşitli mal kullanan büyük işletmeler, envanterlerini listeler halinde tanzim edebilirler. Bu takdirde envanter defterine listeler muhteviyatı icmalen kaydolunur.

3. Bilanço:

Madde 74 – Bilanço, envanterde gösterilen kıymetlerin tasnifi ve karşılıklı olarak değerleri itibariyle tertiplenmiş hulasasıdır.

Bilançonun aktif tablosunda; mevcutlarla alacaklar ve varsa zarar, pasif tablosunda; borçlar gösterilir.

Aktif yekünü ile borçlar arasındaki fark tacirin işletmeye tahsis ettiği ana sermayeyi teşkil eder. Ana sermaye de pasif tablosuna kaydolunur ve bu suretle aktif ve pasif tablolarının yekünları denkleştir. Yedek akçeler ve kar ayrı gösterilseler dahi, ana sermayenin cüzüleri sayılırlar.

4. Açıklık ve doğruluk esasları:

Madde 75 – İlgililerin; işletmenin iktisadi ve mali durumu hakkında mümkün olduğu kadar doğru bir fikir edinebilmeleri için, envanter ve bilançoların ticari esaslar gereğince eksiksiz, açık ve kolay anlaşılır bir şekilde memleket parasına göre tanzimi lazımdır.

Bütün aktifler, en çok bilanço gününde işletme için haiz oldukları değer üzerinden kaydolunur. Borsada kote edilen emtia ve kıymetler o günün borsa rayicine göre ve tahsil edilemeyen veya ihtilaflı bulunanlar müstesna olmak üzere, bütün alacaklar da itibari miktarlarına göre hesab edilir.

Pasifler, hususiyle bütün borçlar, şarta bağlı veya vadeli olsa bile, itibari değeri üzerinden hesaba geçirilir.

Ticaret şirketleriyle ticaret kurumlarının envanter ve bilançoları hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

IV - İşletme hesabı:

I. Defter ve hulasası:

Madde 76 – Ciltli ve sayfaları müteselsil sıra numaralı olan işletme hesabı defterinin sol tarafını masraf, sağ tarafını hasılat kısmı teşkil eder. Masraf kısmına; satın alınan emtia, hizmet mukabili ödenen paralar ve işletme ile ilgili diğer bütün masraflar; hasılat kısmına ise, emtia satışları, hizmet mukabili alınan paralar ve işletme faaliyetinden doğan diğer hasılat kaydolunur. Masraf ve hasılat kayıtlarının en az aşağıdaki malumatı ihtiva etmesi şarttır:

1. Sıra numarası;
2. Kayıt tarihi;
3. Muamelenin nev'i;
4. Meblağ.

Her iş yılı sonunda bir "işletme hesabı hulasası" çıkarılır. Buna aşağıdaki maddeler birer kalemde ayrı ayrı yazılır:

A) Masraf tablosuna:

1. Çıkarılan envantere göre iş yılı başındaki emtia mevcudunun değeri;
2. İş yılı içinde satın alınan emtianın değeri;
3. İş yılı içinde yapılan bütün masraflar.

B) Hasılat tablosuna:

1. İş yılı içinde satılan emtianın değeri;
 2. İş yılı içinde hizmet mukabili vesair suretle alınan paralar;
 3. Çıkarılan envantere göre iş yılı sonundaki mevcudun değeri.
- 75 inci madde hükmü işletme hesabı hulasasına da tatbik olunur.

2. Emtia envanteri:

Madde 77 – Emtia üzerine iş yapanlar, emtia hareketlerini işletme hesabının masraf ve hasılat kısımlarında ayrı bir sütunda göstermiye ve bir emtia envanteri çıkarmıya mecburdurlar.

Emtia envanteri çıkarmak; satmak maksadiyle alınan veya imal edilen mallarla iptidai ve ham maddeler ve yardımcı malzeme dahil olmak üzere emtia mevcutlarını saymak, ölçmek, tartmak ve değirlendirmek suretiyle kati bir şekilde ve müfredatlı olarak tesbit etmektir.

Emtia envanteri; muamelelere ait kayıtlarla karıştırılmamak suretiyle yeniden işe başlama halinde işletme hesabı defterinin baş tarafına; mütaakiben de her iş yılı kapandıktan sonra, muamele kayıtlarını takibeden sayfalara yazılır.

V - Karar defteri:

Madde 78 – Hükmi şahıs olan tacirler tarafından tutulan karar defterine gerek umumi heyet veya ortaklar heyeti, gerek varsa idare meclisi tarafından müzakere neticesinde ittihaz olunan kararlarla

toplantıda hazır bulunan azaların adları ve soyadları ve toplantı günü ile beyan edilen rey ve müzakerelerin tam bir surette bilinmesi için gerekli diğer hususlar geçirilir ve bu kararların altı şirket namına imza koymaya yetkili olanlar tarafından imza edilir.

D) Teslim ve ibraz:

I - Teslim mükellefiyeti:

Madde 79 – Ticari defterlerle, saklanması mecburi olan diğer kağıtların teslimi; miras, şirket ve iflas işlerinde istenebilir. Teslim halinde defter, hesap ve kağıtların her tarafı gerek mahkeme ve gerek ilgililer tarafından incelenebilir.

II - İbraz mükellefiyeti:

Madde 80 – Muhakeme esnasında muhik bir menfaatin mevcudiyeti ispat olunur ve mahkeme ibraz edilmesini sübut bakımından zaruri addederse yalnız ihtilaflı meseleye mütaallik kayıtların sureti çıkarılmak veya ehli-vukuf tetkikatı yaptırılmak üzere mahkeme re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine bunların birine yahut her ikisine ait defterlerle saklanması mecburi olan kağıtların ibrazını emredebilir.

İbraza karar verilen ticari defter, hesap ve kağıtlar, davaya bakan mahkemeden başka bir mahkemenin kaza dairesi içinde olup da nakil ve ibrazında güçlük bulunduğu takdirde bu defterlerin kanuna uygun olarak tutulup tutulmadıklarının ve bunların ibrazını gerekli kılan hal ve keyfiyetin ehli-vukuf vasıtasıyla incelenerek neticesini gösterir bir zabıt varakası tutulması ve rapor alınması ve lüzumuna göre suretlerinin çıkarılıp gönderilmesi ticari defter, hesap ve kağıtların bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla mükellef mahkemeden istenir.

III - Müsterek hükümler:

Madde 81 – Hukuk Muhakemeleri Usulü Kanununun, muhasebeye muhtaç davalarda ihzari muamelelere ait hükümleriyle senetlerin ibrazı mecburiyetine dair olan hükümleri ticari işlerde dahi tatbik olunur.

E) Ticari defterlerin ispat kuvveti:

I - Kati delil:

Madde 82 – Ticari işlerden dolayı tacir sıfatını haiz olan kimseler arasında çıkan ihtilaflarda ticari defterler aşağıdaki maddelerde gösterilen şartlar dairesinde delil olarak kabul olunur.

Tasdika tabi olmıyan defterler ancak 69 uncu madde gereğince tasdika tabi olup da tasdik edilmiş olan ilgili defterlerle birlikte delil olarak kabul olunur.

Bir tacirin tuttuğu bütün defterlerin birbirini teyit etmesi şarttır; aksi takdirde defterler delil olmaktan çıkar.

II - Yemin:

Madde 83 – Mahkeme, aşağıdaki hükümler gereğince, defter münderecatını sahibi lehine hükme medar görmüşse kanaatini kuvvetlendirmek için o kaydın doğru olduğuna ve davacının halen davalıda yerine getirilmesi gereken hakkı bulunduğu dair defter sahibine tamamlayıcı bir yemin verir.

Taraflardan biri hasmın ticari defterlerinin münderecatını kabul edeceğini mahkeme huzurunda beyan etmiş iken hasmı ticari defterlerini ibrazdan imtina ederse, mahkeme, defterlerin ibrazını istemiş olan tarafa iddiasının sıhhati hakkında bir yemin verir.

III - Sahibinin aleyhinde:

Madde 84 – Kanuna uygun olarak veya olmıyarak tutulmuş olan ticari defterlerin münderecatı, sahibi ve halefleri aleyhinde delil sayılır. Şu kadar ki; kanuna uygun olan defterlerde sahibi lehine olan kayıtlar dahi aleyhindeki kayıtlar gibi muteber olup bunlar birbirlerinden ayrılamaz.

IV - Sahibinin lehinde:

Madde 85 – Kanuna uygun bir surette tutulan ve birbirini teyit eden ticari defterlerin münderecatı sahibi lehine delil ittihaz olunur; şu kadar ki hasım tarafın keza kanuna uygun surette tutulmuş olan ve birbirlerini teyideden defterleri buna aykırı olur veya bu hususta hiçbir kaydı havi bulunmazsa yahut iddianın dayandığı kaydın aksi, vesika veya diğer muteber delillerle ispat edilirse sözü geçen kaydın ispat kuvveti kalmaz.

V - Diğer tarafın aleyhinde:

Madde 86 – Taraflardan birinin defterleri kanuna uygun olup da diğerininki olmaz veya hiç defteri bulunmaz yahut ibraz etmek istemezse; defterleri muntazam olan tacirin birbirini teyit eden defterlerindeki kayıtlar, diğeri aleyhinde delil olur. Hasım taraf, aleyhinde delil ittihaz olunan kaydın aksini muteber delillerle ispat edebilir.

ALTINCI FASIL

Cari Hesap

A) Tarifi ve şekli:

Madde 87 – İki kimsenin para, mal, hizmet ve diğer hususlardan dolayı birbirlerindeki alacaklarını ayrı ayrı istemekten karşılıklı olarak vazgeçip bunları kalem kalem zimmet ve matlup şekline çevirerek hesabın kesilmesinden çıkacak bakiyeyi istiyebileceklerine dair bulunan mukaveleye cari hesap mukavelesi denir.

Bu mukavele yazılı olmadıkça muteber olmaz.

B) Hükümleri:

I - Umumi olarak:

Madde 88 – Borçlar Kanununun 115 inci maddesiyle 122 nci maddesinin üçüncü fıkrası hükümleri mahfuz kalmak üzere cari hesap mukavelesinin hükümleri şunlardır:

1. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça cari hesaba zimmet veya matlup kaydı, zimmet veya matlubu doğuran mukavele veya muameleye mütaallik tarafların haiz oldukları dava ve müdafaa haklarını düşüremez. Mukavele veya muamele iptal edilirse ondan doğan kalem hesaptan çıkarılır;

2. Taraflar arasında cari hesap mukavelesinin akdinden önce mevcut bir matlup, tarafların rızasıyla cari hesaba kaydedilirse aksi kararlaştırılmış olmadıkça bu matlup yenilenmiş olmaz;

3. Bir ticari senedin cari hesaba kaydı bedelinin tahsil edilmesi halinde muteber olmak şartıyla vukubulmuş sayılır;

4. Her hesap devresi sonunda zimmet ve matlubu teşkil eden tutarlar birbirinden çıkarıldıktan sonra tanınan veya hükmen tayin olunan bakiye, yeni hesap devresine ait bir kalem olmak üzere hesaba geçirilir; mukavele sona ermiş veya bakiye haczedilmiş ise onun ödenmesi gerekir;

5. Cari hesabın matlup kısmına kaydolunan tutarlar için mukavele veya ticari teamüller gereğince alındıkları günden itibaren faiz işler.

II - Hususi haller:

1. Ticari senetler:

Madde 89 – Yukarıki maddenin 3 üncü bendi gereğince cari hesaba kayıt olup bedeli tahsil edilemeyen ticari senet sahibine geri verilerek kaydı silinir.

2. Ücret ve masraflar:

Madde 90 – Taraflar arasında cari hesabın mevcudiyeti, komisyondan ileri gelen ücretin ve her türlü masrafların istenmesine mani olmaz.

3. Hesap dışında kalan alacaklar:

Madde 91 – Takası kabil olmıyan alacaklarla muayyen bir cihete sarf edilmek veya ayrıca emre amade tutulmak üzere teslim olunan para ve mallardan doğan alacaklar cari hesaba geçirilemez.

III - Bakiye:

1. Tesbiti:

Madde 92 – Mukavele veya ticari teamül ile muayyen hesap devreleri sonunda, cari hesabın kapatılması ve zimmet ile matlup kalemleri arasındaki farkın tesbit edilmesi lazımgelir.

Hesap devresi hakkında mukavele veya ticari teamül yoksa her takvim yılının son günü taraflarca hesabın kapatılması günü olarak kabul edilmiş sayılır. Tesbit edilen bakiyeyi gösteren cetveli alan taraf, aldığı tarihten itibaren bir ay içinde noter marifetiyle veya taahhütlü bir mektupla veya telgrafla itirazda bulunmazsa bakiyeyi kabul etmiş sayılır.

2. Faiz:

a) Umumi olarak:

Madde 93 – Zimmet ve matlup kalemlerinin birbirinden çıkarılması neticesinde hasıl olan bakiye için dahi tesbit edildiği günden itibaren faiz işler.

b) Mürekkep faiz ve diğer cihetlere ait hükümler:

Madde 94 – Taraflar, üç aydan aşağı olmamak üzere diledikleri zaman faizlerin ana paraya eklenmesini kararlaştırabilecekleri gibi hesap devrelerini ve faiz ve komisyon miktarlarını dahi mukavele ile tayin edebilirler.

8 inci madde hükmü mahfuzdur.

IV - Bütünlük esası:

Madde 95 – Cari hesaba geçirilen matlup ve zimmet kalemleri ayrılmaz bir bütün teşkil eder. Cari hesabın kesilmesinden önce taraflardan hiçbirisi, alacaklı veya borçlu sayılamaz. Tarafların hukuki durumunu ancak mukavelelerin sonundaki hesabın kesilmesi tayin eder.

C) Cari hesabın sonu:

I - Umumi olarak:

Madde 96 – Cari hesap mukavelesi:

1. Kararlaştırılan müddetin bitmesi;
2. Bir müddet kararlaştırılmadığı takdirde taraflardan birinin feshi ihbar etmesi;
3. Taraflardan birinin iflas etmesi;

ile sona erer.

II - Ölüm ve hacir halleri:

Madde 97 – Mukavelede bir müddet tayin edilip de taraflardan biri ölür veya hacir altına alınırsa her iki taraf ve halefleri on gün önce haber vermek şartıyla cari hesap mukavelesini feshedebilir. Şu kadar ki; bakiyenin ödenmesi ancak hesabın 92 nci maddeye göre kapatılması gereken tarihte istenebilir.

D) Bakiyenin haczi:

Madde 98 – Taraflardan birinin alacaklısı onun hesap bakiyesini haciz ettirdiği gün hesap kapatılarak bakiye tesbit edilir.

Bu halde borcundan dolayı haciz tebliğ edilen taraf on beş gün içinde haczi kaldırtmazsa diğer taraf mukaveleyi feshedebilir; etmezse haciz ettiren kimsenin durumu cari hesaba yeni kalemler geçirilmek suretiyle ağırlaştırılamaz. Meğer ki; hesaba geçirilen kalemler haciz anından önce doğmuş bulunan hukuki bir münasebetten ileri gelmiş olan.

Haciz ettiren alacaklı bakiyeden, kendi alacağına tekabül eden kısmının ödenmesini ancak hesabın 92 nci maddeye göre kapatılması gereken anda istiyebilir.

E) Müruruzaman:

Madde 99 – Cari hesabın tasfiyesine, kabul edilen veya hükmen tayin olunan bakiyeye veya faiz bakiyelerine, hesap hata ve zuhullerine, cari hesaptan hariç addolunmak lazım gelen veya haksız olarak cari hesaba geçirilmiş olan kalemlere veya mükerrer kayıtlara ilişkin bulunan davalar, beş yıl geçmekle müruruzamana uğrarlar.

YEDİNCİ FASIL

Ticaret İşleri Tellallığı

A) Tarifi:

Madde 100 – Taraflardan hiçbirine ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem yahut acente gibi bir sıfatla daimi bir surette bağlı olmaksızın, ücret karşılığında, ticari işlere mütaallik mukavelelerin akdi hususunda taraflar arasında aracılık yapmayı meslek edinen kimseye tellal denir.

Tellallar bu fasılda gösterilen hakları haiz ve borçlarla mükelleftirler.

Ticari olmıyan işlere dair olan mukavelelerin akdi hususunda aracılıkla meşgul olan veya ticari bir aracılık işini arızı olarak üzerlerine alan kimseler hakkında Borçlar Kanununun 404 ila 409 uncu maddeleri tatbik olunur.

24 üncü madde hükmü mahfuz kalmak üzere Borçlar Kanununun 409 uncu maddesi hükmü ticaret tellallığına da tatbik olunur. Borsa tellalları hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

B) Hükümleri:

I - Bordro:

1. Verme mükellefiyeti:

Madde 101 – Mukavelenin taraflarınca vazgeçilen veya emtianın nevi dolayısıyla mahalli teamül gereğince lüzum bulunmıyan haller dışında tellal, taraflardan her birine muamele yapıldıktan sonra, tarafların ad ve soyadlarını ve mukavelenin mevzuu ve şartlarını, hususiyle, emtia, veya kıymetli evrak alım satımlarında bunların nev'ini, miktarını, fiyatını ve teslim zamanını gösteren ve kendi imzasını taşıyan bir bordro vermeye mecburdur.

2. Taraflarca imzası:

Madde 102 – Derhal yerine getirilmesi kararlaştırılmış olmıyan muameleler hakkında bordrolar taraflara imza ettirilmek, taraflardan her birine diğer tatarafın imzasını taşıyan bordro verilmek lazımdır. Taraflardan biri bordroyu kabul veya imza etmekten çekinirse, tellal derhal diğer tarafa keyfiyeti ihbarla mükelleftir.

Tellal tarafların bodroya koymuş oldukları imzaların sıhhatinden mesuldür. Ticari senetlerin alım ve satımına aracılıкта bulunan tellal bu senetleri satana ait olan imzanın sıhhatinden dahi mesuldür.

3. Diğer tarafın sonradan bildirilmesi:

Madde 103 – Diğer tarafın sonradan bildirileceği kaydını ihtiva eden bir bordroyu kabul eden kimse, meçhul kalan taraf sonradan kendisine bildirilince, ona karşı haklı bir itirazda bulunmazsa, o mukavele ile ilzam olunur. Bordroda gösterilmemiş olan tarafın kim olduğu mahalli teamüle, böyle bir teamül yoksa halin gereğine göre uygun bir müddet içinde bildirilir.

Bordroda gösterilmemiş olan taraf müddeti içinde bildirilmez veya bildirilip de aleyhine haklı bir itiraz ileri sürülürse, bordroyu kabul etmiş olan taraf, mukavelenin yerine getirilmesini bizzat tellaldan istiyebilir. Şu kadar ki tellalın müracaatı üzerine mukavelenin ifasını derhal istemezse artık davası dinlenmez. Mukaveleyi bizzat yerine getiren tellal, taraf sayılır ve diğer tarafa karşı akdin hak ve borçları kendisine ait olur.

II - Nümunenin saklanması:

Madde 104 – Tellal kendi vasıtasıyla nümune üzerine satılan emtiadan her birinin tevdi olunan nümunesini, malın vasıflarına itiraz edilmeksizin kabulüne veya muamelenin diğer suretle bitirilmesine kadar saklamakla mükelleftir.

Taraflar nümunenin saklanmasından açık olarak vazgeçer veya emtianın nev'ine göre mahalli teamül gereğince buna lüzum olmazsa tellal, tevdi edilen nümuneyi saklamaya mecbur değildir.

Tellal ilerde delil olarak kullanmak üzere, tevdi edilen nümuneye hususi bir işaret koymaya ve ticari teamülün icabından ise bu işareti taraflara imza ettirmeye mecburdur.

III - Kabza salahiyetsizlik:

Madde 105 – Tellal, bedeli tahsile veya mukavelede gösterilen sair şeyleri teslim almaya salahiyetli sayılmaz.

IV - Ücret:

1. İstemek hakkı ve müruruzaman:

Madde 106 – Muamele yapılmıca veya mukavele bir şarta bağlı ise şart tahakkuk edince bordroyu vermiş olan tellal ücretini istemek hakkını haizdir.

Bu hak muamelenin yapıldığı günden itibaren bir yıl geçince müruruzamana uğrar. Eğer mukavele yapılmaz veya talik olunduğu şart tahakkuk etmezse, tellal, bu işteki teşebbüslerinden dolayı ücret isteyemez.

2. Miktarı:

Madde 107 – Ücretin miktarı, mukavele ve tarifelere ve bunlar yoksa mahallindeki ticari teamüle göre tayin olunur.

3. Borçlu:

Madde 108 – Tellal ücretini hangi tarafın ödiyeceği mukavele veya kanun ile tayin edilmemiş ise, mahallindeki ticari teamül nazara alınır; bu da yoksa taraflar bu ücreti yarı yarıya öderler.

4. Masraflar:

Madde 109 – Tellal tarafından yapılacak masrafların ödenmesi kararlaştırılmışsa muamele bitirilmese bile, bu masraflar istenebilir.

5. Hakkın düşmesi:

Madde 110 – Tarafsızlığı ihlal edecek derecede akıdlerden birini iltizam eden veya hüsniyet kaidelerine aykırı mahiyette bunların birinden kendisine menfaat temin eden tellalın, ücret ve masrafları istemek hakkı kalmaz.

V - Yevmiye defteri:

1. Tutma mükellefiyeti:

Madde 111 – Tellal, kendi aracılığı ile yapılan muameleleri bir yevmiye defterine günü gününe yazmaya mecburdur. Kayıtların tarih sırasıyla yapılması ve 101 inci maddede yazılı hususları ihtiva etmesi lazımdır.

Her kayıt, günü gününe tellal tarafından imza olunur. Ticari defterlerin tasdikine, tutulmasına ve saklanmasına dair hükümler tellalın yevmiye defteri hakkında da caridir.

Tellal, her zaman taraflardan birinin talebi üzerine aracılığını yaptığı muameleler için yevmiye defterinin o işe ait kısmının bir suretini imzalıyarak vermeye mecburdur.

2. İbraz mecburiyeti:

Madde 112 – Mahkeme, taraflar arasında çıkan bir davaya ait hususların ispatı için veya diğer her hangi bir dava zımnında bordro, suret ve diğer ispat edici vesikaların karşılaştırılması maksadiyle yevmiye defterinin ibrazını tellala emir ve ondan gereken izahları talebedebilir.

3. Mesuliyet:

Madde 113 – Yevmiye defterinin tutulması ve saklanmasıyla ilgili hükümlere aykırı hareket eden tellal hakkında 67 nci madde hükmü tatbik olunur.

4. Tevdi mükellefiyeti:

Madde 114 – Ölen veya işten çekilen tellalın yevmiye defterleri, bulunduğu yerin noterine tevdi edilir.

C) Esnaf arasında aracılık:

Madde 115 – Esnaf arasında aracılık yapan kimseler hakkında, bu faslın hükümleri tatbik olunmaz.

SEKİZİNCİ FASIL

Acentelik

A) Umumi olarak:

I - Tarifi:

Madde 116 – Ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tabi bir sıfat olmaksızın bir mukaveleye dayanarak muayyen bir yer veya bölge içinde daimi bir surette ticari bir işletmeyi ilgilendiren akitlerde aracılık etmeyi veya bunları o işletme adına yapmayı meslek edinen kimseye acente denir.

Bu fasılda hüküm bulunmayan hallerde aracılık eden acenteler hakkında tellallık hükümleri, akit yapan acenteler hakkında komisyon hükümleri ve bunlarda da hüküm bulunmayan hallerde vekalet hükümleri tatbik olunur.

II - Tatbik sahası:

Madde 117 – Hususi kanunlardaki hükümler mahfuz olmak üzere bu fasıl hükümleri şunlar hakkında da tatbik olunur:

1. Mukaveleleri yerli veya yabancı bir işletme hesabına ve kendi adına akdetmeye daimi olarak yetkili bulunanlar,
2. Sigorta mukavelelerinin akdi hususunda aracılık edenler,
3. Türkiye Cumhuriyeti içinde merkez veya şubesi olmayan yabancı ticari işletmeleri nam ve hesabına memleket içinde muamelelerde bulunanlar.

III - İnhisar:

Madde 118 – Aksi yazılı olarak kararlaştırılmış olmadıkça, müvekkil, aynı zamanda ve aynı yer veya bölge içinde aynı ticaret dalı için birden fazla acente tayin edemeyeceği gibi; acente dahi aynı yer veya bölge içinde, birbirleriyle rekabette bulunan mütaaddit ticari işletmeler hesabına aracılık yapamaz.

B) Acentenin yetkileri:

I - Umumi olarak:

Madde 119 – Acente, aracılıkta bulunduğu veya akdettiği mukavelelerle ilgili her türlü ihtar, ihbar ve protesto gibi hakkı koruyan beyanları müvekkili adına yapmaya ve bunları kabule yetkilidir.

Bu gibi mukavelelerden çıkacak ihtilaflardan dolayı acente müvekkili adına dava açabileceği gibi kendisine karşı da aynı sıfatla dava açılabilir.

Bu hükümlere aykırı olan şartlar muteber değildir.

II - Kabza yetkisi:

Madde 120 – Müvekkilinin hususi ve yazılı muvafakati veya vekaleti olmadan acente, bizzat teslim etmediği malların bedelini kabza ve bedelini bizzat ödemediği malları teslim almaya mecbur olmadığı gibi bu muamelelerden doğan alacağı tecil veya miktarını tenzil dahi edemez.

III - Akit yapma yetkisi:

Madde 121 – Hususi ve yazılı bir muvafakat olmadan acente, müvekkili adına mukavele akdine yetkili değildir.

Acentelere müvekkilleri adına akit yapma yetkisini veren vesikaların acente tarafından tescil ve ilan ettirilmesi mecburidir.

IV - Yetkisizlik:

Madde 122 – Acente, yetkili olmaksızın veya yetkisi sınırlarını aşarak müvekkili adına bir mukavele yaparsa müvekkili mukavelenin akdini haber alır almaz üçüncü şahsa, akde icazet vermediğini derhal bildirmediği takdirde, icazet vermiş sayılır. İcazet verilmediği halde acente akitten bizzat mesul olur.

C) Acentenin borçları:

I - Umumi olarak:

Madde 123 – Acente, kendisine bırakılan bölge ve ticaret dalı içinde mukavele uyarınca, müvekkilinin işlerini görmeye ve menfaatlerini korumaya mecburdur.

Acente, bilhassa, müvekkili hesabına saklamakta bulunduğu emtia veya eşyaya arız olan hasarlardan kusursuz olduğunu ispat etmedikçe mesuldür.

II - Haber verme borcu:

Madde 124 – Acente, üçüncü şahısların kabule yetkili olduğu beyanlarını, bölgesindeki piyasanın durum ve şartlarını, müşterilerin mali durumunu ve bu durumda vukubulan değişiklikleri ve yapılan muamelelere mütaallik müvekkilini ilgilendiren bütün hususları ona vaktinde bildirmeye mecburdur.

Müvekkilin açık talimatı olmayan meselelerde acente, emir alıncaya kadar muameleyi geciktirebilir. Şu kadar ki; işin aceleliği müvekkilinden sormaya müsait olmaz veya acente en faydalı şartlar dairesinde harekete mecbur bulunursa basiretli bir tacir gibi kendi görüşüne göre muameleyi yapar.

III - Önleyici tedbirler:

Madde 125 – Acente, müvekkili hesabına teslim aldığı eşyanın taşınma sırasında hasara uğradığına dair emareler görececek olursa, müvekkilinin taşıyıcıya karşı dava hakkını emniyet altına almak

üzere hasarı keşfettirmek ve gereken diğer tedbirleri almak, emtiayı mümkün olduğu kadar muhafaza eylemek veya büsbütün telef olması tehlikesi varsa, Borçlar Kanununun 92 inci maddesi gereğince salahiyyetli mahkemenin izniyle sattırmak ve gecikmeksizin keyfiyeti müvekkiline haber vermekle mükelleftir. Aksi takdirde ihmali yüzünden doğacak zararı tazmine mecbur olur.

Satılmak üzere acenteye gönderilen emtia çabuk bozulacak cinsten olur veya değerini düşürecek değişikliklere maruz bulunur ve müvekkilden sormaya vakit müsait olmaz veya müvekkil izin vermede gecikirse, acenta salahiyyetli mahkemenin izniyle Borçlar Kanununun 92 inci maddesi gereğince bu emtiayı sattırmaya salahiyyetli ve müvekkilin menfaatleri bunu gerekli kılıyorsa mecburdur.

IV - Ödeme borcu:

Madde 126 – Acente müvekkiline ait olan paranın gönderilmesi veya teslim edilmesi lazım geldiği zaman bunu yapmazsa, o andan itibaren faiz ve gerekirse ayrıca tazminat vermeye mecburdur.

D) Acentenin hakları:

1. Fevkalade masrafların tazmini:

Madde 127 – Acente, işlerini ifa için yaptığı masraflardan ancak fevkalade masrafların tazminini isteyebilir.

Avanslar hakkında 22 nci madde tatbik olunur.

II - Ücret:

1. Ücrete tabi muameleler:

Madde 128 – Acente fiilen aracılıkta bulunduğu veya akdettiği muamelelerden ve aracılıkta bulunmamakla beraber bölgesi içindeki şahıslarla müvekkili arasında doğrudan doğruya yapılan ve inhisar dalı içine giren muamelelerden dolayı bir ücret istemek hakkını haizdir.

Müvekkil, doğrudan doğruya yaptığı muameleleri derhal acenteye bildirmeye borçludur.

2. Ücrete hak kazanma zamanı:

Madde 129 – Acente, mukavelelerin yapıldığı tarihte, mukavele mevzuu bir malın satın alınması, imal edilmesi veya satılması ise, müvekkilinin malı veya bedeli yahut onun yerine diğer bir karşılığı aldığı tarihte ücrete hak kazanır. Bu hallerde müvekkile isnad edilebilecek bir sebepten dolayı mukavele yerine getirilmemiş olsa bile acente ücretin ödenmesini isteyebilir.

Mukavele kısım kısım yerine getirilecekse acente, yerine getirildiği veya yerine getirilmesi gerektiği nispette ücrete hak kazanır.

3. Ücretin miktarı:

Madde 130 – Mukavelede hüküm bulunmadıkça ücretin miktarı acentenin bulunduğu yerdeki ticari teamüle, teamül yoksa halin icabına göre mahkemece tayin olunur.

4. Ücretin ödeme zamanı:

Madde 131 – Müvekkil, acentenin ücrete hak kazanmış olduğu muamelelere ait defter kayıtlarının bir suretini hesap cetveli ile birlikte acenteye vermeye mecburdur.

Acenteye ait alacakların, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, her üç ayda bir defa ve her halde takvim yılının sonunda veya acentelik mukavelesi sona erdiği zaman, tesbit edilerek ödenmesi lazımdır.

III - Hapis hakkı:

Madde 132 – Acente, müvekkilindeki bütün alacakları ödeninceye kadar acentelik mukavelesi dolayısıyla alıp da gerek kendi yedinde gerek hususi bir sebebe binaen zilyed olmakta devam eden bir üçüncü şahıs yedinde bulunan menkul şeyler ve kıymetli evrak ile emtia senedi vasıtasıyla tasarruf edebildiği emtia üzerinde hapis hakkına maliktir.

Müvekkile ait mallar acente tarafından mukavele veya kanun icabı satıldığı takdirde acente satılan malların bedelini ödemekten kaçınma salahiyyetini haiz olur.

Müvekkil aciz halinde bulunduğu takdirde acentanın henüz muaccel olmamış alacakları hakkında da yukarıki fıkralar tatbik olunur.

Medeni Kanununun 864 üncü maddesinin ikinci fıkrasıyla 865, 866, 867 nci maddeleri

mahfuzdur.

E) Acentelik mukavelesinin sona ermesi:

I - Sebepleri:

Madde 133 – Muayyen olmıyan bir müddet için akteğilmiş olan acentelik mukavelesini, taraflardan her biri üç ay önce ihbar etmek şartıyla feshedebilir; mukavele ile bir müddet tayin edilmiş olsa dahi muhik sebeplerden dolayı akit her zaman fesih olunabilir.

Müvekkilin veya acentenin iflas veya ölümü yahut hacir altına alınması halinde Borçlar Kanununun 397 nci maddesi tatbik olunur.

II - Tazminat borcu:

Madde 134 – Muhik bir sebep olmadan ve üç aylık ihbar müddetine riayet etmeksizin akdi fesheden taraf, başlanmış işlerin tamamlanmaması yüzünden diğér tarafın uğradığı zararı tazmine mecburdur.

Müvekkilin veya acentenin iflas veya ölümü yahut hacir altına alınması sebebiyle acentelik mukavelesi sona ererse, işlerin tamamen görölmesi halinde acenteye verilmesi gereken ücret miktarına nispetle tayin olunacak münasip bir tazminat acenteye yahut yukardaki hallere göre onun yerine geçénlere verilir.

DOKUZUNCU FASIL

Ticarete Mahsus Yerler

Madde 135 – Borsalar, sergi, panayır ve pazar yerleri, antrepo ve ticarete mahsus diğér yerler hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

İKİNCİ KİTAP

Ticaret Şirketleri

BİRİNCİ FASIL

Umumi Hükümler

A) Nevileri:

Madde 136 – Ticaret şirketleri; kollektif, komandit, anonim, limited ve kooperatif şirketlerinden ibarettir.

B) Hükmi şahısların ehliyeti:

Madde 137 – Ticaret şirketleri hükmi şahsiyeti haiz olup şirket mukavelesinde yazılı işletme mevzuunun çevresi içinde kalmak şartıyla bütün hakları iktisap ve borçları iltizam edebilirler. Bu husustaki kanuni istisnalar mahfuzdur.

C) Tatbik olunacak kanun hükümleri:

Madde 138 – Her şirket nevine mahsus hükümler mahfuz kalmak şartıyla Medeni Kanunun 45, 47, 48, 49 uncu maddeleri ve bu fasılda hüküm bulunmayan hususlar hakkında Borçlar Kanununun 520-541 inci maddeleri her şirket nevinin mahiyetine uygun olduğu nispette, ticaret şirketleri hakkında da tatbik olunur.

D) Sermaye koyma borcu:

I - Konusu:

Madde 139 – Kanunda aksine hüküm olmadıkça ticaret şirketlerine sermaye olarak:

1. Para, alacak, kıymetli evrak ve menkul şeyler;

2. İmtiyaz ve ihtira beratları alameti farika ruhsatnameleri gibi sınai haklar;

3. Her nevi gayrimenkuller;
4. Menkul ve gayrimenkullerin faydalanma ve kullanma hakları;
5. Şahsi emek;
6. Ticari itibar;
7. Ticari işletmeler;
8. Telif hakları, maden ruhsatnameleri gibi iktisadi değeri olan sair haklar konabilir.

II - Hükümü:

1. Umumi olarak:

Madde 140 – Her ortak, usulüne göre tanzim ve imza edilmiş şirket mukavelesiyle koymayı taahhüt eylediği sermayeden dolayı şirkete karşı borçludur.

Sermaye olarak gayrimenkul mülkiyeti veya gayrimenkul üzerinde mevcut veya tesis edilecek aynı bir hakkın konulması taahhüdünü ihtiva eden şirket mukavelesi hükümleri, resmi şekil aranmaksızın muteberdir.

Sermaye olarak konulması taahhüt edilen diğer hakların devri kanunen hususi şekilleri tabi olsa dahi şirket mukavelesi, devredecek ortağın ayrıca rızasına bakılmaksızın, şirkete alakalı mercilerden bu hakların devrini istemek salahiyetini verir.

Şirket, her ortağın sermaye koyma taahhüdünü yerine getirmesine talep ve dava edebileceği gibi ifada gecikme sebebiyle uğradığı zararın tazminini de isteyebilir. Tazminat talebi için ihtar şarttır.

Ortaklarca sermaye olarak konulması taahhüt edilen hakların muhafazası için kurucular tarafından ortaklar aleyhine ihtiyati tedbir talebedilebilir. Tedbir üzerine açılacak davalar için Usul Kanununda derpiş edilen müddet ancak şirketin tescil ve ilanı tarihinden itibaren işlemeye başlar.

2. Gecikme faizi:

Madde 141 – Vaktinde konulmayan sermaye para ise, 140 ıncı madde gereğince tazminat hakkına halel gelmemek şartıyla, sermayenin ödenmesi gereken günden itibaren kanuni faizin de verilmesi lazımdır.

3. Tekeffül:

Madde 142 – Sermaye olarak şirkete alacaklarını devretmiş olan bir ortak alacakları, şirketçe tahsil edilmiş olmadıkça sermaye koyma borcundan kurtulmuş olmaz.

Alacak müaccel ise, aksi kararlaştırılmış olmadıkça vade gününden, muaccel ise şirket mukavelesi tarihinden itibaren bir ay içinde şirketçe tahsil edilmek lazımdır.

Her ne sebeple olursa olsun bu müddet içinde tahsil edilemediği takdirde, gecikmeden dolayı şirketin tazminat hakkına halel gelmemek şartıyla, ortak, müddetin bitiminden itibaren geçecek günlerin kanuni faizini dahi vermiye mecburdur.

Alacak kısmen tahsil edilmişse yukarki hükümler tahsil edilmemiş olan kısım hakkında caridir.

4. Karineler:

Madde 143 – Sermaye olarak konulan ayınların değerleri şirket mukavelesinde tesbit edilmemişse konuldukları zamandaki borsa veya piyasada cari fiyatları, bunlar bulunmadığı takdirde ehli-vukuf tarafından biçilecek değerleri, ilgililerce kabul edilmiş sayılır.

Mukavelede aksi kararlaştırılmış olmadıkça, sermaye olarak konan malların mülkiyeti şirkete ait ve haklar şirkete temlik edilmiş olur.

Hizmet karşılığı olarak verilecek ücretin kısmen veya tamamen kara iştirak suretiyle ifası kararlaştırıldığı takdirde bu kayıt memur ve müstahdemlere ortak sıfatını vermez.

5. Faiz ve ücret alma hakkı:

Madde 144 – Kanunda aksine hüküm olmadıkça, ortakların koydukları sermayeler için faiz ve şirketteki hizmetleri dolayısıyla kendilerine ücret verilmesi şirket mukavelesiyle kabul olunabilir.

E) Ortakların şahsi alacakları:

Madde 145 – Bir şirket devam ettiği müddetçe ortaklardan birinin şahsi alacaklıları, haklarını

ancak şirketin bilançosu gereğince o ortağa düşen kar payından ve şirket fesholunmuşsa tasfiye payından alabilirler. Henüz bilanço tanzim edilmemişse alacaklı bilançonun tanzimi neticesinde borçluya düşecek kar ve tasfiye payı üzerine ihtiyatı haciz koydurabilir.

Sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerle anonim şirketlerde alacaklılar, borçlularına ait bulunan hisse senetlerini haczettirebilirler.

Yukardaki hükümler borçlu ortakların şirket dışındaki mallarına alacaklıların müracaat hakkını ihlal etmez.

F) Şirketlerin birleşmesi:

I - Tarifi:

Madde 146 – Birleşme, iki veya daha fazla ticaret şirketinin birbiriyle birleşerek yeni bir ticaret şirketi kurmalarından veya bir yahut daha fazla ticaret şirketinin mevcut diğer bir ticaret şirketine iltihak etmesinden ibarettir.

Çeşitli ticaret şirketlerine ait hususi hükümler mahfuz kalmak şartıyla birleşme hakkında mütaakip maddelerdeki hükümler tatbik olunur.

II - Şartlar:

1. Nevilerin aynı olması:

Madde 147 – Birleşme, yalnız aynı neviden olan şirketler arasında caizdir. Şu kadar ki, birleşme bakımından kollektif ile komandit şirketler ve anonim ile sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketler, aynı neviden sayılır.

2. Karar:

Madde 148 – Birleşme için ilgili şirketlerin, mukavalelerinin değişmesi hakkındaki usul ve şartlar dairesinde, ayrı ayrı karar vermeleri ve bu kararın tescil ve ilan olunması gerekir.

3. Bilanço:

Madde 149 – Birleşen şirketlerin her biri, aralarında tesbit edilecek bir örneğe göre tanzim edilmiş olan bilançosunu ilan eylemeye ve birleşme sebebiyle varlıkları sona eren şirketler ise ayrıca kendilerine ait borçların ne suretle ödeneceğine dair tanzim edecekleri beyannameyi bilanço ile birlikte ilana mecburdurlar.

III - Hükümleri:

1. Alacaklıların itiraz hakkı:

Madde 150 – Birleşme kararı, ilan gününden itibaren üç ay sonra hüküm ifade eder. Şu kadar ki; ilandan önce birleşen şirketler borçlarını ifa yahut borca tekabül eden parayı Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasına yahut muteber diğer bir bankaya tevdi etmiş veyahut alacaklılar şirketlerin birleşmesine razı olmuş ise birleşme kararı ilan gününden itibaren hüküm ifade eder.

Borç karşılığının bankaya tevdi keyfiyetinin ilanı lazımdır.

Birleşen şirketlerin alacaklılarından her biri ilandan itibaren üç ay içinde salahiyyetli mahkemeye müracaatla birleşmeye itiraz edebilir. İtiraz hakkından vazgeçilmedikçe yahut bu husustaki itirazın reddine dair mahkemece verilen karar katileşmedikçe veyahut mahkemece takdir edilecek teminat şirket tarafından verilmedikçe birleşme hüküm ifade etmez.

2. Külli halefiyet:

Madde 151 – Yukarıdaki maddede tayin olunan müddet içinde itiraz edilmemişse, birleşme muamelesi katileşir ve kalan yahut yeni kurulan şirket, ortadan kalkan şirketlerin yerine geçer. Bunların bütün hak ve borçları, kalan veya yeni kurulan şirkete intikal eder.

Şirketlerin birleşmesinden yeni bir şirket meydana gelmişse, keyfiyetin ayrıca tescil ve ilanı zaruridir.

G) Nevi değiştirme:

Madde 152 – Bir ticaret şirketinin nevinin diğer bir ticaret şirketi nevine çevrilmesi kanunda aksine hüküm olmadıkça, yeni nev'e ait kuruluş merasimine tabidir; Böylece yeni nev'e çevrilen şirket eskisinin devamıdır.

İKİNCİ FASIL
Kollektif Şirket
BİRİNCİ KISIM
Şirketin Mahiyet ve Kuruluşu

A) Tarifi:

Madde 153 – Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek maksadiyle hakiki şahıslar arasında kurulan ve ortaklarından hiçbirisinin mesuliyeti şirket alacaklarına karşı tahdid edilmemiş olan şirket, kollektif şirkettir.

B) Mukavele:

I - Şekli:

Madde 154 – Kollektif şirket mukavelesi yazılı şekle tabidir; Şu kadar ki; mukaveledeki imzaların noterce tasdikı da şarttır.

II - İhtiva edeceği mecburi kayıtlar:

Madde 155 – Kollektif şirket mukavelesine aşağıda sayılan hususların yazılması mecburidir.

1. Ortakların ad ve soyadlarıyla ikametgahları ve tabiiyetleri;
2. Şirketin kollektif olduğu;
3. Şirketin ticaret ünvanı ve merkezi;
4. Şirketin mevzuu;

5. Her ortağın sermaye olarak koymayı taahhüt ettiği para miktarı, para mayetinde olmıyan sermayenin değeri ve bu değerin ne suretle biçilmiş olduğu, eğer şahsi emek bahis konusu ise bu emeğin mahiyet ve şümulü;

6. Şirketi temsile salahiyyetli kimselerin ad ve soyadları, bunların yalnız başına mı, yoksa birlikte mi imza koymaya mezuun oldukları.

Ortaklar emredici hükümlere aykırı olmamak şartıyla şirket mukavelesine diledikleri kayıtları koyabilirler. Şu kadar ki; şirket mukavelesinde şirket mevzuunun hudutlarının açıkça gösterilmiş olması şarttır.

III - Noksanlıklar:

Madde 156 – Mukavelesi kanuni şekilde yapılmamış veya mukaveleye konması mecburi olan kayıtlardan biri veya bazıları eksik yahut hükümsüz olan bir kollektif şirket, adi şirket hükmünde olup hakkında 158 inci madde hükmü mahfuz kalmak şartıyla Borçlar Kanununun 520 - 541 inci maddeleri tatbik olunur.

14 üncü madde hükmü mahfuzdur.

C) Tescil:

I - Mükellefiyet:

Madde 157 – Kollektif şirketi kuranlar buna ait şirket mukavelesinin noterlikçe tasdikli bir suretini tasdik tarihinden itibaren on beş gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki ticaret siciline tevdi ile şirketin tescilini talebetmiye mecburdurlar. Suret, sicil dairesince saklanır ve 155 inci madde gereğince mukaveleye konması mecburi olan kayıtlar ile kanunun emreylediği diğer hususlar ticaret siciline tescil ve ilan olunur.

II - Mükellefiyetin yerine getirilmemesi:

Madde 158 – Tescil mükellefiyeti yerine getirilmeksizin şirket namına işlere başlanmış olduğu takdirde ortaklar giriştikleri işlerden dolayı üçüncü şahıslara karşı müteselsilen mesuldürler.

Bir kollektif şirket mukavelesi akdolanmaksızın, şirketin nevini gösterir bir kaydı ihtiva etmese bile müşterek bir unvan altında üçüncü şahıslarla muameleye girişilmesi veya onlara karşı haksız bir fiil işlenmesi halinde de aynı hüküm caridir.

İKİNCİ KISIM

Ortaklar Arasındaki Münasebet

A) Mukavele serbestliği:

Madde 159 – Ortakların birbiriyle olan münasebetlerinde, mukaveledeki hükümler ve mukavelede hüküm olmıyan hallerde, bu kısımdaki maddeler mahfuz kalmak şartıyla, 136 ila 145 inci maddeler tatbik olunur.

B) Şirketin idaresi:

I - İdare işlerinin kime ait olduğu:

1. Umumi olarak:

Madde 160 – Ortaklardan her biri ayrı ayrı şirketi idare hak ve vazifesini haizdir. Şu kadar ki; Şirket mukavelesiyle veya ortakların ekseriyeti ile idare işleri, ortaklardan birine veya birkaçına yahut hepsine verilebilir.

Ticari mümessiller ve diğer ticari vekiller hakkındaki hükümler mahfuzdur.

2. Azil:

a) Mukavele ile tayin halinde:

Madde 161 – İdare işleri mukavele ile bir ortağa verilmiş ise, onun idare, hak ve vazifesi diğer ortaklar tarafından tahdit olunamıyacağı gibi kendisi azil dahi olunamaz. Ancak, muhik sebepler mevcutsa, ortaklardan birinin talebi üzerine mahkeme kararı ile idare hak ve vazifesi tahdit veya nez'olunabilir. Vazifenin yerine getirilmesinde basiretsizlik, ağır ihmâl veya idarede iktidarsızlık gibi haller, muhik sebep sayılır.

b) Ortaklar kararı ile tayin halinde:

Madde 162 – İdare işleri, şirket mukavelesi yapıldıktan sonra ittihaz edilen bir kararla bir ortağa verilmişse o ortak, ortakların ekseriyeti ile azledilebilir. Ekseriyet hasıl olmadığı takdirde, idare işlerine bakan ortağın şirket mukavelesi hükümlerini ihlâl ettiği iddiasıyla her bir ortak azil için mahkemeye müracaat edebilir.

3. İdare işlerinde yalnız başına veya birlikte hareket:

Madde 163 – Şirket işlerinin idaresi, ortaklıkların hepsine veya birkaçına verilmiş ise bunların herbiri yalnız başına salâhiyetlidir. Bununla beraber şirketi idare ile mükellef olan ortaklardan bazısı, yapılacak bir işin, şirketin menfaatlerine uygun olmadığını beyan edecek olursa idare hak ve vazifesini haiz diğer ortaklar ekseriyetle o işi yapabilirler.

Şirket işlerinin idaresi kendilerine verilmiş ortakların birlikte hareket etmeleri şirket mukavelesinde yazılı ise, ortakların gecikmede tehlike görülen haller müstesna olmak üzere her işte anlaşmaları gerekir. Anlaşamadıkları takdirde keyfiyet ortaklar umumi heyetine tevdi ve heyetçe verilecek karara göre hareket edilir.

4. Diğer ortakların itirazı:

Madde 164 – İdare işleri şirket mukavelesiyle bir ortağa verilmişse bu ortak, diğer ortakların itiraz ve muhalefeti vakı olsa bile, hileye müstenit olmamak şartıyla şirketin idaresi için gereken muameleleri yapabilir.

II - İdare işlerinin şümulü:

Madde 165 – Şirketin idaresine giren hususlar, şirket maksat ve mevzuunu elde etmek için icrası gereken mütat muamele ve işlerden ibarettir. Şirketi idare edenler şirket menfaatine uygun gördükleri işlerde sulh, feragat ve kabul ile tahkime dahi salâhiyetlidirler. Şu kadar ki; teberruda bulunmak ve şirket mevzuuna girmiyorsa gayrimenkulleri satmak, satınalmak ve teminat olarak göstermek gibi mütat iş ve muameleler dışında kalan hususlarda ortakların ittifakı şarttır.

III - Faiz verme borcu:

Madde 166 – Bir ortak şirketten ödünç aldığı veya şirket hesabına bir yerden tahsil eylediği parayı, aksi kararlaştırılmış olmadıkça, vade gününde veya mümkün olan en kısa zamanda tediye ve

teslim etmiyecek olursa bu vadenin veya zamanın geçmesinden itibaren kanuni faizi dahi vermeye mecbur olur.

C) Murakabe:

Madde 167 – Bir ortak idare salahiyetini haiz olmasa dahi şirket işlerinin gidişi hakkında bizzat bilgi edinmek ve şirketin evrak ve defterlerini incelemek ve bunlara göre kendisi için şirketin mali durumunu gösterecek bir hesap varakası tanzim etmek hakkını haizdir. Buna aykırı mukavele hükümsüzdür.

D) Kararlar:

Madde 168 – Mukavelenin her ne suretle olursa olsun değiştirilmesine dair olan kararlar ittifakla, diğer kararlar ise şirket mukavelesinde aksine hüküm olmadıkça, bütün ortakların ekseriyeti ile verilir.

E) Kar ve zarar:

I - Hesabın tesbiti:

Madde 169 – İdare işlerini gören kimse, şirketin hesap yılı sonundaki bilançosunu esas ittihaz ederek kar ve zarar hesabını tanzim ve ona göre her ortağın payını tayin ve tesbit eder.

Ortaklar, kar ve zarardan kendilerine düşen miktarın tayinini şirket mukavelesiyle yahut sonradan ittihaz edecekleri kararlar içlerinden birine veya bir üçüncü şahsa bırakabilirler. Bu ortak veya üçüncü şahsın bu hususta vereceği kararın hakkaniyet kaidelerine aykırı olmaması şarttır. Bu kararın öğrenilmesinden itibaren üç ayın geçmesi, kar payının tamamen veya kısmen alınması yahut başka bir kimseye devredilmesi zararın ödenmesine başlanması gibi açık veya zımni kabulü gösteren hallerde; itiraz hakkı düşer.

Kar ve zararın taksimine dair olan karar hakkaniyet kaidelerine aykırı görüldüğü takdirde mahkemece iptal olunur. Bu halde kar ve zararın taksimi hakkında Borçlar Kanununun 523 üncü maddesi hükmü tatbik olunur.

II - Alacağı isteme hakkı:

Madde 170 – Her ortak, hesap yılı sonunda tahakkuk eden kardan kendisine düşen payı, şirkete ödünç olarak verdiği paranın ve eğer kararlaştırılmış ise koyduğu sermayenin faizlerini, şirket mukavelesi gereğince hak ettiği ücreti ve şayet kanun ve mukavele hükümlerince yıl sonu bilançosu yapılmamış ise bunun yapılmasını ve yapılmış bilançoya göre kar payı tesbit edilmiş değilse bunun tesbitini şirketten istemek ve alacaklarını almak hakkını haizdir.

Bu madde ile ortağa tanınmış olan salahiyetleri kaldırma veya daraltma neticesini doğuran bütün mukavele şartları hükümsüzdür.

III - Zarar payı:

Madde 171 – Ortaklar ittifakla karar vermedikçe hiçbir ortak, sermayesinden eksilen kısmı tamamlamaya zorlanamaz.

Sermayeden eksilen kısım, aksine karar yoksa, ileride hasıl olacak kar paylarıyla telafi olunur.

F) Rekabet yasağı:

I - Esas:

Madde 172 – Bir ortak, azalarından bulunduğu şirketin yaptığı ticari işler nev'inden bir işi, diğer ortakların muvafakati olmaksızın kendi veya başkası hesabına yapamayacağı gibi aynı nevi ticari işlerle meşgul bir şirkete mesuliyeti tahdidedilmemiş ortak sıfatıyla de giremez.

Yeni kurulan bir şirkete giren ortağın, daha önce kurulmuş diğer bir şirketin de mesuliyeti tahdidedilmemiş azasından olduğunu diğer ortaklar bildikleri halde evvelki şirketten ilişığının kesilmesi hususu aralarında açıkça kararlaştırılmazsa, bu hali kabul etmiş sayılırlar.

II - Aykırı hareket:

Madde 173 – Bir ortak yukarıki hükme aykırı hareket edecek olursa, şirket, kendisinden tazminat istemekte, veya tazminat yerine o ortağın kendi namına yaptığı işleri şirket namına yapılmış saymakta, üçüncü şahısların hesabına yapmış olduğu işlerden doğan menfaatlerin şirkete bırakılmasını istemekte serbesttir. Bu hususlardan birinin tercihi diğer ortaklara aittir. Bu hak, bir muamelenin

yapıldığının yahut ortağın diğer bir şirkete girdiğinin öğrenildiği tarihten itibaren üç ay ve her halde muamelenin yapıldığı tarihten itibaren bir yıl sonra müruruzamana uğrar.

Yukarıki hükümler, hakları ihlal edilen ortakların, şirketin feshini istemek haklarına halel getirmez.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Şirketin ve Ortakların Üçüncü Şahıslarla Olan Münasebetleri

A) Şirketin mevcudiyeti:

Madde 174 – Kollektif şirket ticaret siciline tescil ile hükmi şahsiyet kazanır. Aksine mukavele üçüncü şahıslara karşı hükümsüzdür.

B) Temsil:

I - Temsil salahiyetinin kime ait olduğu:

Madde 175 – Şirketi ortaklara ve üçüncü şahıslara karşı temsil salahiyet ve vazifesi, tescil ve ilan edilen mukavelede aksine hüküm olmadıkça, 160 ncı madde gereğince şirket işlerini idare hak ve vazifesini haiz olanlara aittir.

II - Şümulü:

Madde 176 – Şirketi temsile salahiyetli olan kimse, şirketin gayesine dahil olan her nevi iş ve hukuki muameleleri şirket namına yapmak ve şirketin unvanını kullanmak salahiyetini haizdir. Bu salahiyeti tahdit eden her şart, hüsniniyetle hareket eden üçüncü şahıslara karşı hükümsüzdür.

Ancak şirket mukavelesinin tescil ve ilan edilmiş olan kısmına göre şirketin ilzam edilebilmesi için mütâaddit ortakların imzası şart kılınmışsa, bu şart, üçüncü şahıslara karşı da muteberdir.

III - Hükümleri:

Madde 177 – Şirketi temsil salahiyetini haiz olan kimseler tarafından, açık veya zımni olarak şirket namına yapılmış olan muamelelerden dolayı, şirket alacaklı ve borçlu olur.

Bir ortağın şirkete ait vazifelerini ifa dolayısıyla işlediği haksız fiillerden şirket de doğrudan doğruya mesuldür.

C) Şirket alacaklılarının vaziyeti:

I - Ortakların şahsi mesuliyeti:

Madde 178 – Ortaklar, şirketin borç ve taahhütlerinden dolayı müteselsilen ve bütün malları ile mesuldürler.

Şirkete yeni giren kimse, girme tarihinden evvel meydana gelmiş olsa bile şirketin borçlarından, diğer ortaklarla birlikte müteselsilen ve bütün malları ile mesuldür.

Yukarıki fıkralara aykırı olarak mukaveleye konan şartlar, üçüncü şahıslar hakkında hüküm ifade etmez.

II - Mesuliyetin derecesi:

Madde 179 – Şirketin borç ve taahhütlerinden dolayı birinci derecede şirket mesuldür. Şu kadar ki; şirkete karşı yapılan icra takibi semeresiz kalmış veya şirket her hangi bir sebeple sona ermiş ise, yalnız ortak veya ortakla birlikte şirket aleyhine dava açılabilir ve takip yapılabilir.

Yukarıki hükümler, ortakların şahsi mallarına ihtiyati haciz koymaya mani değildir. Bu fıkra hükmünce konulmuş bulunan ihtiyati hacizler hakkında İcra ve İflas Kanununun 264 üncü maddesinin birinci fıkrasında derpiş edilen müddet, birinci fıkranın ikinci cümlesi hükmünce ortağa karşı dava veya takibe başlama salahiyetinin doğduğu tarihten itibaren işlemeye başlar. Bununla beraber, ihtiyati haciz zabıt varakasının tebliğinden itibaren kanuni müddet içinde şirkete karşı takibe veya davaya başlanmadığı takdirde ihtiyati haciz düşer.

III - İlam:

Madde 180 – Yalnız şirket aleyhine alınmış olan ilam, şirket hakkındaki takip semeresiz

kalmadıkça veya şirket her hangi bir sebeple sona ermiş olmadıkça ortaklar hakkında icra edilemez.

İcra emrinin şirkete tebliğine rağmen borç ödenmediği takdirde alacaklı şirketle birlikte ortakların veya bazılarının da doğrudan doğruya iflasını istiyebilir.

IV - İflas:

1. Şirketin iflası:

Madde 181 – Şirketin iflası halinde; şirket alacaklıları alacaklarını almadıkça, ortakların şahsi alacaklıları şirket mallarına müracaat edemezler.

2. Şirketin ve ortakların iflası:

Madde 182 – Şirketin iflası, ortakların iflasını gerektirmez. Ancak depo kararına rağmen para yatırılmadığı takdirde alacaklı depo kararının ortaklara veya içlerinden bazılarına da tebliğini ve muktezasını yerine getirmedikleri takdirde şirketle birlikte iflaslarına karar verilmesini mahkemeden talebedebilir. Bu hakkını kullanmamış olan alacaklının, şirket masasından alacağını tamamen alamaması halinde ortakları iflas yoluyla dahi ayrıca takip hakkı mahfuzdur.

Ortakların mallarına gerek adi takip gerek iflas yolu ile müracaat olunursa bunların şahsi alacaklıları ile şirket alacaklıları arasında bir tekaddüm ve imtiyaz hakkı yoktur. Ancak şahsi alacaklılar arasında kanunen rüçhan hakkı olanların bu hakları mahfuzdur.

3. Ortakların hakları:

Madde 183 – Şirketin iflası halinde ortaklar, koydukları sermaye ve işlemekte olan faizler için masaya giremezler. Ancak işlemiş faizlerle ücretler ve şirket lehine yaptıkları masraflar için her hangi bir alacaklı gibi masaya girebilirler.

V - Takas:

Madde 184 – Şirkete borçlu olan kimse bu borcunu ortaklardan birinde olan alacağı ile takas edemez.

Bir ortak da şahsi alacaklısına olan borcunu şirketin aynı şahıstaki bir alacağı ile takas edemez.

Buna mukabil şirketin bir alacaklısı aynı zamanda ortaklardan birinin şahsi borçlusunu ise 179 ve 182 nci maddeler gereğince ortağın şirket borcundan dolayı şahsen takip edilebildiği andan itibaren gerek şirket alacaklısı ve gerek ortak takas hakkını haizdirler.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Şirketin İnfisahı ve Ortakların Ayrılması

A) İnfisah:

I - Sebepleri:

1. Umumi olarak:

Madde 185 – Kollektif şirketler, 195 inci madde hükmü mahfuz olmak üzere Borçlar Kanununun 535 ve 536 ncı maddelerinde ve aşağıda yazılı sebeplerle infisah eder:

1. Konkordato ile neticelenmiş olsa bile şirketin iflası;
2. Şirket sermayesinin tamamı veya üçte ikisi zayi olup da tamamlanmasına veya geri kalan kısmı ile iktifaya ortaklarca karar verilmemiş olması;
3. Şirketin diğer bir şirket ile birleşmesi;
4. Tescil ve ilan 157 nci maddede gösterilen müddet içinde veya sonra yapılmamışsa, aradan ne kadar müddet geçmiş olursa olsun ortaklardan her hangi birinin talebi üzerine ve noter marifetiyle diğer ortaklara münasip bir mehli havi ihtarname gönderilmiş olmak şartıyla mahkemece feshe karar verilmiş olması;
5. 196 ncı madde hükmü mahfuz olmak üzere ortaklardan birinin iflası.

2. İstisnalar:

Madde 186 – Şirket mukavelesinde muayyen bir veya birkaç sebebe munhasır olmaksızın umumi olarak fesih sebeplerinden her hangi birinin vücudu halinde şirketin infisah etmiyeceğine dair olan şart muteber değildir. Ancak kanunun amir hükümlerine muhalif olmamak kaydıyla muayyen bazı fesih sebeplerinin şirketin infisahını mucip olmayacağı şirket mukavelesinde kabul olunabilir.

3. Muhik sebepler:

Madde 187 – Haklı sebep, şirketin kuruluşu mucip olan fiili veya şahsi mülahazaların şirket maksadının husulünü imkansız kılacak veya güçleştirecek surette ortadan kalkmış olmasıdır; hususiyle:

1. Bir ortağın, şirketin idare işlerinde veya hesaplarının tanzimi hususunda şirkete ihanet eylemiş olması;
 2. Bir ortağın kendisine düşen esas vazife ve borçları yerine getirmemesi;
 3. Bir ortağın şahsi menfaatleri uğrunda şirketin ticaret unvanını veya mallarını suistimal etmiş olması;
 4. Bir ortağın, uğradığı daimi bir hastalık veya diğer bir sebepten dolayı, üstüne aldığı şirketin işlerini yapmak için lüzumlu olan kabiliyet ve ehliyetini kaybetmesi;
- gibi haller haklı sebeplerdendir.

Bu maddenin 1, 2 ve 3 sayılı bentleri gereğince fesih sebebi meydana getirmiş olan ortağın dava hakkı yoktur.

4. Hususi haller:

a) Sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesi:

Madde 188 – Sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesinden dolayı fesih davası açabilmek için önce ortağa noter vasıtasıyla münasip mehli havi bir protesto gönderilmek lazımdır.

b) Karine:

Madde 189 – Mukavelede yazılı müddetin sona ermesinden sonra işlere devam etmek suretiyle zımnen uzatılmış bulunan veya müddeti bir ortağın hayatı ile tahdit edilmiş olan şirketler, muayyen olmıyan müddet ile kurulmuş sayılırlar.

5. Ortakların şahsi alacaklıların vaziyeti:

a) Şirket müddetinin uzatılması halinde itiraz hakkı:

Madde 190 – Şirket müddetinin uzatılması hakkında ortaklarca ittihaz olunan karara, ortaklardan herhangi birinin şahsi alacaklısı tarafından itiraz olunabilir.

İtirazda bulunabilmek için alacaklının ilam veya o mahiyetteki vesikaya yahut katileşmiş icra takibine dayanması ve uzatma kararının ilanı tarihinden itibaren on beş gün içinde itirazın noter vasıtasıyla tebliği için notere müracaat edilmesi şarttır. Müddetinde bu itiraz yapılmamışsa itiraz hakkı düşer.

Müddetin uzatılması hakkındaki karar tescil ve ilan edilmemiş ise alacaklı her zaman bu karara itiraz edebilir.

b) Haciz ve şirketin feshini isteme hakkı:

Madde 191 – Bir ortağın şahsi alacaklısı, borçlunun şahsi mallarından ve kanunun 145 inci maddesi gereğince şirketteki kar payından alacağını alamazsa, tasfiye sonunda borçlu ortağa düşecek paya haciz koydurmaya ve altı ay önce ihbar etmek ve hesap yılı sonu için hüküm ifade etmek şartıyla, şirketin feshini istemeye salahiyetlidir.

Mahkemece feshe karar verilmezden önce şirket veya diğer ortaklar borcu öderlerse, fesih davası düşer.

II - Hükümleri:

1. Tescil ve ilan:

Madde 192 – Şirketin infisahı halinde ortaklar keyfiyeti tescil ve ilan ettirmekle mükelleftirler. İflas sebebiyle şirketin infisahı halinde bu mükellefiyet iflas memuruna aittir.

Şirketin feshi bir ortağın ölümünden ileri gelmişse tescil ve ilan dilekçesi, ölünün mirasçılığıyla

birlikte bütün ortaklar, mirascıların iştiraki mümkün olmıyan veya güç olan hallerde sağ kalan ortaklar tarafından verilir.

2. Ortakların idare haklarının sona ermesi:

Madde 193 – Şirketi idareye salahiyyetli olanlar, infisah halindeki şirket nam ve hesabına muamele yapamazlar; aksi takdirde bu muamelelerinden müteselsilen ve hudutsuz olarak mesul olurlar. 194 üncü madde hükümleri mahfuzdur.

Fesih keyfiyeti usulen tescil ve ilan edilmedikçe bütün ortakların üçüncü şahıslara karşı mesuliyetleri devam eder.

3. Muvakkat idare:

Madde 194 – Bir ortağın hacir altına alınması veya iflasına karar verilmesi halinde, Borçlar Kanununun 537 nci maddesi hükmü tatbik olunur.

B) Ortakların şirketten ayrılması:

1 - Haller:

1. Bir ortağın ölümü:

Madde 195 – Şirket mukavelesinde şirketin ölen ortağın mirascıları ile devam edeceğine dair hüküm yoksa, mirascılarla diğer ortakların ittifakla verecekleri karar üzerine şirket aralarında devam edebilir. Mirascılar veya içlerinden biri şirkette kalmaya razı olmazlarsa, diğer ortaklar ölen ortağın payı üzerindeki miras hisselerini razı olmayan mirascılara vermek suretiyle onları şirketten çıkarır ve şirkete devam edebilirler. Sağ kalan ortaklardan birinin şirketin devamına razı olmaması sebebiyle ittifak hasıl olamadığı takdirde şirket infisah eder.

Şirketin, ölen ortağın mirascıları ile diğer ortaklar arasında kollektif şirket olarak devam edeceği hakkında şirket mukavelesinde hüküm varsa; mirascılar kollektif sıfatiyle şirkete devam edip etmemekte serbesttirler. Şirketten devamını isterlerse, diğer ortaklar kabule mecburdurlar. Ancak, kollektif sıfatiyle şirkette kalmak istemiyen mirascı varsa, ölen ortağın payından kendisine düşen miktar ile komanditer olarak şirkete kabul edilmesini teklif edebilir. Diğer ortaklar bu teklifi kabule mecbur değildirler. Mirascılar şirkete kollektif ortak veya komanditer olarak dahil olup olmayacaklarını ortağın ölüm tarihinden itibaren üç ay içinde şirkete bildirmeye mecburdurlar. Keyfiyetin şirkete bildirilmesine kadar, mirascılar şirkette komanditer olarak kalmış sayılırlar. Bu müddet içinde beyanda bulunmamış olan mirascılar müddetin hitamından itibaren kollektif ortak sıfatını iktisap ederler.

2. Bir ortağın iflası:

Madde 196 – Ortaklardan birinin iflası halinde, müflis ortak şirketten çıkarılabilir. Bu takdirde şirket diğer ortaklar arasında devam eder ve müflisin payı, masaya ödenir. Şu kadar ki; mukavele ile ortakların bu hakkı kaldırılabilir.

3. Haklı sebepler:

Madde 197 – Bir ortağın şahsına ait sebeplerden dolayı şirketin feshinin istenebileceği hallerde ve mukavelede hüküm bulunduğu takdirde diğer ortakların ekseriyeti, onun şirketten çıkarılması suretiyle şirketin devamına karar verebilirler.

Bu kararın noter marifetiyle tebliğinden itibaren üç ay içinde, çıkarılan ortak tarafından iptali diğer ortaklara karşı dava edilmediği takdirde bu karar kesinleşir.

4. Feshin ihbarı:

Madde 198 – Müddeti belli olmıyan şirketlerde ortaklardan biri feshi ihbar ettiği takdirde diğer ortaklar feshi kabul etmiyerek ortağı çıkarıp şirketin kendi aralarında idamesine karar verebilirler.

Yukardaki fıkra hükmü, bir ortağın şahsi alacaklısının 190 veya 191 inci maddeler gereğince itiraz veya fesih hakkını kullanması hallerinde de caridir. Bu takdirde şirketin idamesine dair verilen karar alacaklıya tebliğ edilir ve borçlu ortak hesap yılı sonunda şirketten çıkarılır.

5. İki kişilik ortaklıkta:

a) Muhik sebepler:

Madde 199 – Yalnız iki kişiden ibaret bir kollektif şirkette, ortaklardan birinin şirketten

çıkartılmasını gerektiren haklı sebepler mevcut ise, diğler ortağın talebi üzerine mahkeme fesih ve tasfiyeye hükmetmeksizin şirkete ait bütün iş ve muameleleri ve şirketin mevcudunu alacak ve borçları ile beraber davacı ortağa terk ve tahsise ve ortağın şirketten çıkartılmasına karar verebilir. Bu halde, çıkartılan ortak hakkında 204 üncü madde hükmü tatbik olunur.

b) Diğler sebepler:

Madde 200 – İki kişiden ibaret olan bir şirkette ortaklardan birinin şahsi alacaklısı, 190, 191 ve 198 inci maddelere göre haiz olduğı itiraz veya fesih hakkını kullanır veya ortaklardan biri iflas ederse, diğler ortak, 199 uncu madde hükümlerinden faydalanabilir.

II - Hükümler:

1. Tescil:

Madde 201 – Bir ortağın şirketten çıkması veya çıkartılması halinde, ortaklar keyfiyeti tescil ve ilan ettirmekle mükelleftirler.

Bir ortağın ölümü halinde 192 nci maddenin 2 nci fıkrası tatbik olunur.

Bir ortağın şirketten çıkartılması ve çıkması üçüncü şahıslara karşı ancak tescil ve ilan tarihinden itibaren muteber olur.

Çıkan veya çıkartılan ortak, keyfiyetin tescil ve ilan tarihine kadar vukubulan şirket muamelelerinden üçüncü şahıslara karşı mesuldür.

2. Ayrılan ortağın payı:

a) Hesap tarzı:

Madde 202 – Şirketten çıkartılan veya çıkan ortağın payı, mukavelede aksine hüküm yoksa, çıkmanın talebolunduğı veya ortağın çıkartıldığı tarihteki şirket mevcudu esas tutularak tayin olunur.

b) Ödeme tarzı:

Madde 203 – Çıkartılan veya çıkan ortak, yukardaki madde gereğince tayin olunan payını şirketten ancak nakden alabilir.

c) Ödeme zamanı:

Madde 204 – Çıkartılan veya çıkan ortağın 202 nci maddede yazılı esaslara göre tayin edilecek payı, mukavelede gösterilen tarihte ve mukavelede hüküm yoksa ayrılmadan sonra ilk yapılacak bilanço zamanında ödenir.

Çıkartılan veya çıkan ortak ayrılma tarihinden önce girişilen işler tasfiye edilmedikçe şirketteki sermaye payını alamaz.

d) Tamamlanmamış işler:

Madde 205 – Çıkartılan veya çıkan ortak, ayrılmadan önce başlamış olan işlerin doğrudan doğruya neticeleri olan hak ve borçlara iştirak eder.

Çıkartılan veya çıkan ortak, evvelce başlanmış işlerin kalan ortaklar tarafından faydalı sayılacak surette tamamlanmasına ve bir sonuca bağlanmasına engel olamaz. Şu kadar ki; bahsolunan işlerin derhal tasfiyesi kabil olmadığı takdirde çıkan veya çıkartılan ortak, her hesap yılı sonunda o yıl içinde bitirilen işlerin hesaplarını ve cari muamelelerin o zamanki vaziyeti hakkında bilgi verilmesini isteyebilir.

BEŞİNCİ KISIM

Tasfiye

A) Umumi hükümler:

I - Mukavele serbestisi:

1. Esas:

Madde 206 – Şirket mukavelesinde başka hükümler bulunmayan hallerde tasfiye, bu kısımdaki hükümlere göre yapılır.

2. Ortakların kararlarına riayet mecburiyeti:

Madde 207 – Tasfiye memurları tasfiye zamanında ortakların tasfiyeye mütaallik ittifakla verdikleri kararlara göre hareket ederler.

Tasfiye memurlarının tayini ve azli veya onlara verilecek talimatla ilgili kararlara iştirak hakkı, bir ortağın iflası halinde iflas idaresine, ölümü halinde mirasçılara ve hacir altına alınması halinde kanuni mümessile aittir. Mirasçılar bu hususata ittifakla bir mümessil tayin ederler. İttifak hasıl olmadığı takdirde mümessilin tayini mahkemeye aittir.

Ortaklarla tasfiye memurları arasında çıkan ihtilaflar, basit muhakeme usulüne göre incelenir. Tasfiye memurları ve ortaklar dinlenir. Kararın en kısa bir zamanda verilmesi lazımdır. Bu husustaki kararlar katidir.

II - Hükmi şahsiyetin devamı:

Madde 208 – Tasfiye haline giren şirket, ortaklarla olan münasebetlerinde dahi tasfiye sonuna kadar ve ehliyeti 232 nci madde hükmü mahfuz kalmak kaydıyla, tasfiye gayesiyle mahdut olarak hükmi şahsiyetini muhafaza ve ticaret unvanını (Tasfiye halinde) ibaresini ilave suretiyle kullanmakta devam eder.

III - İflas:

Madde 209 – Bir kollektif şirketin tasfiye halinde bulunması, iflasına engel olmaz.

IV - Şirket alacaklılarının rüçhan hakkı:

Madde 210 – Kollektif şirket alacaklılarının şirket malları üzerinde ortakların şahsi alacaklarına karşı haiz oldukları rüçhan hakları, şirketin infisahından sonra dahi devam eder.

B) Tasfiye memurları:

I - Umumi olarak:

Madde 211 – İflastan başka hallerde bir kollektif şirketin tasfiyesi, tasfiye memurlarına aittir.

II - Seçim ve tayin:

Madde 212 – Tasfiye memurları şirket mukavelesiyle, şirketin devamı sırasında veya infisahından sonra ortakların ittifakiyle seçilir.

Birinci fıkra hükümlerine uygun olarak bir tasfiye memuru seçilmemişse, bütün ortaklar veya bunların kanuni mümessilleri tasfiyeye memur sayılır. Bununla beraber ortaklardan birinin talebi üzerine ait olduğu mahkeme tasfiye halindeki şirket için bir veya bir kaç tasfiye memuru tayin eder. Mahkeme lüzum görürse dilekçeyi tebliğ ederek diğer ortakları dinleyebilir.

Gerek ortakların seçecekleri gerek mahkemenin tayin edeceği tasfiye memurlarının ortaklardan veya üçüncü şahıslardan olması caizdir.

III - Azil:

1. Tasfiye memuru olan ortaklar:

a) İnfisahtan önce tayin olunanlar:

Madde 213 – Tasfiye memurları şirket mukavelesiyle veya infisahtan önce ortaklarca verilen bir kararla ortaklar arasından seçilmişlerse, diğer ortakların ittifakiyle azledilebilirler; ittifak olmadığı takdirde, ortaklardan her hangi birinin talebi üzerine haklı sebeplerden dolayı mahkemece azlolunabilirler.

Azil davası infisahdan önce dahi açılabilir.

b) İnfisahtan sonra tayin olunanlar:

Madde 214 – İnfisahtan sonra ortaklar arasından seçilen tasfiye memurları, diğer ortakların ittifakiyle azledilebilirler. İttifak olmadığı takdirde ortaklardan her hangi birinin talebi üzerine haklı sebeplerden dolayı mahkemece azlolunabilirler.

2. Ortak olmıyan tasfiye memurları:

Madde 215 – Ortak olmıyan tasfiye memurları, şirket mukavelesi veya sonradan verilen bir kararla yahut şirketin infisahından sonra seçilmiş olsalar bile, herhalde ortakların ittifakiyle azlolunabilirler. İttifak hasıl olmadığı takdirde, ortaklardan her hangi birinin talebi üzerine haklı sebeplerden dolayı mahkemece azlolunabilirler.

Azil davası infisahdan önce dahi açılabilir.

3. Mahkemece tayin olunan tasfiye memurları:

Madde 216 – Yukarıki madde hükmü, mahkemece tayin edilen tasfiye memurlarının azli hakkında da caridir.

IV - Muamele tarzı:

1. Birlikte hareket:

Madde 217 – Şirket mukavelesi veya sonradan ittihaz olunan kararlar tasfiye işlerini yalnız başına idareye mezun kılınmamış olan tasfiye memurları birlikte hareket ederler.

Yalnız başına harekete mezun iseler, keyfiyet usulü dairesinde tescil ve ilan olunur.

2. Tevkil:

Madde 218 – Bir tasfiye memuru vazifesini diğer bir tasfiye memuruna veya üçüncü şahıslara devredemez. Şu kadar ki, bazı muayyen iş ve muameleleri ifa için tasfiye memurları içlerinden birini veya bazılarını yahut başka bir şahsı tevkil edebilirler.

3. Temsil:

Madde 219 – Tasfiye halinde bulunan şirketi mahkemelerde ve hariçte temsil salahiyeti tasfiye memurlarına aittir.

Tasfiye memurları şirket için faydalı gördükleri takdirde sulh, feragat, kabul ve tahkime ve hususiyle hakem seçmeye dahi salahiyetlidirler ve zaruret halinde yeni muameleler de yapabilirler.

Tasfiye halinde bulunan kollektif şirket namına tanzim olunan bütün evrak ve senetlerin "Tasfiye halinde bulunan filan şirketin tasfiye memurları" ibaresi ilave edilmek suretiyle tasfiye memurları tarafından imzalanması şarttır.

Bir tasfiye memurunun vazifesini ifa dolayısıyla işlediği haksız fiillerden şirket dahi mesuldür.

4. Yalnız başına hareket:

Madde 220 – Üçüncü şahıslar tarafından yapılacak teklif, icap, ihbar, ihtar ve tebliğ gibi beyanların tasfiye memurlarından yalnız birine karşı ifası kafidir.

Şirketin menfaatleri için tehlike umulan hallerde hususiyle kanun yollarına gidilmesinde tasfiye memurları tek başlarına hareket edebilirler.

5. Salahiyetlerin genişletilmesi veya daraltılması:

Madde 221 – Tasfiye memurlarının kanunen haiz oldukları salahiyetler, ortaklar tarafından ittifakla veya haklı sebebe dayanılarak mahkemece verilen karar ile daraltılıp genişletilebilir.

Tescil ve ilan olunmadıkça salahiyetlerin daraltılması, hüsniyet sahibi üçüncü şahıslar hakkında hükümsüzdür.

V - Tescil ve ilan:

Madde 222 – Tasfiye memurlarının tayin, tebdil ve azilleriyle haiz oldukları salahiyetlere dair şirket mukavelesinin hükümleri ve ortaklar veya mahkeme tarafından verilen kararlar tescil ve ilan olunur.

VI - Ücret:

Madde 223 – Ortaklar arasından seçilen tasfiye memurları, mukavelede veya sonradan verilmiş bir kararda tesbit edilmediği takdirde, ücret alamazlar.

Ortak olmıyanlardan tayin edilen tasfiye memurları, ücret kararlaştırılmasa bile mahkemece halin icabına göre takdir edilecek münasip bir ücret istiyebilirler.

VII - Mesuliyet:

Madde 224 – Kanun, şirket mukavelesi veya iş görme şartlarını tesbit eden diğer hükümlere aykırı hareket ederek üçüncü şahısları veya ortakları zararlandıran tasfiye memurları kusursuz olduklarını ispat etmedikçe müteselsil olarak mesul tutulurlar.

Tasfiye memurları, tayin ve istihdam ettikleri kimselerin kanun, şirket mukavelesi veya iş

görme şartlarını tesbit eden diğer hükümlere aykırı hareketlerinden dolayı da Borçlar Kanununun 100 üncü maddesi hükmünce gerek üçüncü şahıslara gerekse ortaklara karşı müteselsil olarak mesuldürler.

Bu davalar, davacının zararı ve failini öğrendiği tarihten itibaren iki yılda ve her halde zararı doğuran fiilden itibaren beş yılda müruruzamana uğrar. Şu kadar ki, zararı doğuran fiil bir suç teşkil ettiği ve Ceza Kanununa göre müddeti daha uzun bir müruruzamana tabi olduğu takdirde tazminat davasına da o müruruzaman tatbik olunur.

C) Tasfiye işleri:

I - Muhafaza tedbirleri:

Madde 225 – Tasfiye memurları, tasfiye halinde bulunan şirketin bütün mal ve haklarının muhafazası için basiretli bir iş adamı gibi gerekli tedbirleri almakla ve tasfiyeyi mümkün olan en kısa zamanda bitirmekle mükelleftirler.

II - Defter tutma mükellefiyeti:

1. Başlangıç envanteri ve bilançosu:

Madde 226 – Tasfiye memurları, önceden seçilmişlerse şirketin infisahını ve sonradan ortaklarca seçilmiş veya mahkemece tayin olunmuşlarsa seçim ve tayinlerini mütâakıp şirket işlerini gören kimseleri davet ederek onlarla birlikte, gelmedikleri takdirde yalnız başlarına şirketin mali vaziyetini gösteren bir envanter ile bir bilanço tanzim ederler. Tasfiye memurları lüzum görürlerse şirket mallarına değer biçmek için eksperlere müracaat edebilirler. Tanzim olunan envanter ile bilanço, tasfiye memurlarının huzuriyle şirket işlerini idare edenler tarafından imzalanır.

Envanter ve bilançonun imzasından sonra, tasfiye memurları infisah halinde bulunan şirketin envanterde yazılı bütün malları ile evrak ve defterlerine el koyarlar.

2. Defterler:

Madde 227 – Tasfiye memurları tasfiye muamelelerinin selametini sağlamak için gereken defterleri tutmakla mükelleftirler.

3. Son bilanço:

Madde 228 – Tasfiye sonunda, tasfiye memurları ortakların mukavele veya kanun hükümlerine göre sermaye ile kar ve zarardaki paylarını ve diğer haklarını gösteren bir bilanço tanzim ederek ortaklara tebliğ ile mükelleftirler. Ortaklar bir ay içinde mahkemeye müracaatla itiraz etmezlerse, bilanço katileşmiş olur. Bundan sonra ortaklar, kendilerine düşen payları almaktan kaçındıkları takdirde tasfiye memurları, bu payları her ortağın namına ayrı ayrı 235 inci maddede gösterilen bankalardan birine yatırırlar.

4. Saklama mecburiyeti:

Madde 229 – Tasfiyenin sonunda evrak ve defterlerin saklanması hakkında 68 inci madde hükmü tatbik olunur.

III - Tasfiyenin gayesi:

Madde 230 – Tasfiye memurları, şirketin devamı zamanında başlanmış olup da henüz neticelendirilmemiş olan iş ve muameleleri tamamlamaya, şirketin borç ve taahhütlerini yerine getirmeye, şirketin alacaklarını tahsile ve mevcut mallarını paraya çevirmeye kısaca, safi mevcudu elde etmeye yarıyan bütün iş ve muameleleri yapmaya mecburdurlar.

IV - Yeni işler:

1. Esas:

Madde 231 – Tasfiye memurları tasfiyenin icaplarından olmıyan yeni bir muamele yapamazlar. Aksi takdirde bu türlü muamelelerden dolayı ortaklara karşı müteselsilen mesuldürler.

2. İstisna:

Madde 232 – Tasfiye memurları, şirketin mevzuunu teşkil eden muamelelere, her halde ortakların ittifakiyle, feshe mahkemece karar verilmiş olan hallerde ortaklar ittifak edemezlerse mahkemenin tasvibiyle muvakkat olarak devam edebilirler.

V - Malların paraya çevrilmesi:

1. Ayrı ayrı satış:

Madde 233 – Tasfiye memurları infisah halinde şirkete ait menkulleri, halin icabına göre ya artırma suretiyle veya pazarlıkla satabilirler. İttifakla verilen bir kararla ortaklar başka bir satış şeklini tesbit etmedikleri takdirde gayrimenkuller ancak İcra ve İflas Kanunu hükümleri dairesinde açık artırma yoluyla satılabilir.

İlgililer arasında küçüğün veya hacir altına alınmış bir kimsenin bulunması bu hükmün tatbikına mani olmaz.

2. Toptan satış:

Madde 234 – Ortaklar ittifakla karar vermedikçe tasfiye memurları şirket mallarını toptan satamazlar.

3. Paranın yatırılması:

Madde 235 – Tasfiye memurları, tasfiye sırasında elde edilen paraların bin liradan fazlasını, Merkez Bankasına ve Merkez Bankası bulunmayan yerlerde muteber bir bankaya şirket adına yatırmaya mecburdurlar.

VI - Borçların ödenmesi:

Madde 236 – Tasfiye halinde bulunan bir kollektif şirketin vadesi henüz gelmemiş olan borçlarını tasfiye memurları iskontonun tenzili suretiyle derhal ödemeye ve alacaklılar da bu ödeme tarzını kabule mecburdurlar.

VII - Ortakların munzam ödemeleri:

Madde 237 – Bir kollektif şirketin mevcudu borçlarının tamamına yetmediği takdirde, kalan borçların ödenmesini sağlamak için tasfiye memurları ortaklara müracaat edebilirler.

VIII - Tasfiye bakiyesinin dağıtılması:

1. Muvakkat ödemeler:

Madde 238 – Tasfiye memurları, alacaklıların ve ortakların ilerde tahakkuku muhtemel olan hak ve alacaklarına yetecek miktarı alıkoymak şartıyla mevcut parayı muvakkat olarak ortaklar arasında dağıtabilirler.

2. Son dağıtma:

Madde 239 – Şirketin safi mevcudu, esas mukaveleye veya sonradan verilecek karara göre tasfiye memurları tarafından dağıtılır. Mukavelede aksine hüküm veya ortakların kararı olmadığı halde dağıtma para olarak yapılır.

IX. Ortakların kontrol hakkı:

1. Bilgi isteme hakkı:

Madde 240 – Tasfiye memurları, ortaklara, tasfiye işlerinin vaziyeti hakkında her zaman bilgi ve istedikleri takdirde bu hususta imzalı bir vesika vermeye mecburdurlar.

Tasfiye memurları tasfiyenin sonunda tasfiye iş ve muamelelerine dair ortaklara hesap vermeye mecburdurlar.

2. Defterleri inceleme hakkı:

Madde 241 – Tasfiye memurları, talep üzerine şirkete ve tasfiyeye ait olan bütün defterleri ve evrakı tasfiye muamelesinin yapıldığı yerde ortaklara göstermeye mecburdurlar. Ortakların bu defter ve evraktan suret almalarına tasfiye memurları mani olamazlar.

X - Tasfiyenin sonu:

Madde 242 – Tasfiyenin sona ermesi üzerine, şirketin ticaret unvanının sicilden silinmesi için keyfiyet tasfiye memurları tarafından ticaret siciline tescil ve ilan ettirilir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Komandit Şirket

BİRİNCİ KISIM

Şirketin Mahiyeti ve Kuruluşu

A) Tarifi:

Madde 243 – Ticari bir işletmeyi bir ticaret unvanı altında işletmek maksadiyle kurulan ve şirket alacaklılarına karşı ortaklardan bir veya bir kaçının mesuliyeti tahdit edilmemiş ve diğer ortak veya ortakların mesuliyeti muayyen bir sermaye ile tahdit edilmiş olan şirket komandit şirkettir.

Mesuliyetleri mahdut olmıyan ortaklara komandite, mesuliyeti mahdut olanlara komanditer denir.

Komandite ortakların hakiki şahıs olmaları lazımdır. Hükmi şahıslar ancak "komanditer" ortak olabilirler.

B) Tatbik olunacak hükümler:

Madde 244 – Bu kısımdaki hususi kaideler mahfuz kalmak şartıyla kollektif şirkete dair (154 - 158) inci maddelerin hükümleri komandit şirketler hakkında da tatbik olunur.

C) Mukavele:

I - Tefsir:

Madde 245 – Şirketin komandit olup olmadığı mukavele hükümlerine göre tayin olunur. Ortaklar tarafından şirkete verilen ad ve vasıf yalnız başına o şirketin nev'ini tayine esas olamaz.

Bir şirketin komandit olduğu tayin edilmediği halde o şirket kollektif sayılır.

II - Komanditerlerin sermaye koyma borcu:

Madde 246 – Bir komandit şirket mukavelesine 155 inci maddede gösterilen hususlardan başka komanditerlerin ad ve soyadları ve her birinin koydukları veya koymayı taahhüt ettikleri sermaye miktarları yazılarak tescil ve ilan ettirilir.

Bir komanditer şahsi emeğini ve ticari itibarını sermaye olarak koyamaz.

İKİNCİ KISIM

Ortaklar Arasındaki Münasebetler

A) Mukavele serbestisi:

Madde 247 – Komandit şirkette ortakların birbirleriyle olan münasebetleri mukavele ile tayin olunur. Mukavelede bulunmıyan hususlar da bu kısımda yazılı hükümler mahfuz kalmak şartıyla kollektif şirketlere dair olan 159 - 173 üncü maddeler hükümleri tatbik olunur.

B) Komanditerlerin hukuki vaziyeti:

I - İdare:

Madde 248 – Komanditerler, şirket işlerini görmeye mezun ve mecbur olmadıkları gibi idare hakkını haiz olanların salahiyetleri dahilinde gördükleri işlere de engel olamazlar. Şu kadar ki, idare hakkını haiz olanların salahiyetleri dışında kalan hususlar hakkında rey verebilirler.

II - Murakabe:

Madde 249 – Her komanditer, iş yılı sonunda ve iş saatleri içinde şirketin envanteriyle bilanço muhteviyatını ve bunların sıhhatini incelemeye mezundur. Bu incelemeyi bizzat yapabileceği gibi ekspere de yaptırabilir. Ekspirin şahsı hakkında bir itiraz dermeyan edilirse komanditerin talebi üzerine mahkeme tarafından ehli-vukuf tayinine karar verilir. Bu karar katidir.

Önemli sebeplerin bulunması halinde, mahkeme, komanditerin talebi üzerine şirketin işlerinin ve mevcudunun bizzat veya eksper marifetiyle incelenmesine her vakit izin verebilir.

Yukarki fıkralar hükümlerine aykırı mukavele şartları muteber değildir.

III - Rekabet yasağı:

Madda 250 – Kollektif ortakların şirket mevzuunu teşkil eden muamelelerin aynını yapamıyacaklarına dair olan 172 nci madde hükmü komanditerler hakkında tatbik olunmaz. Ancak komanditerler, şirket konusunu teşkil eden işlerle uğraşacak bir işletme açar veya böyle bir işletme açan

bir şahıs ile ortak olur veyahut bu mahiyette bir şirkete dahil olurlarsa komandit şirketin evrak ve defterlerini incelemek hakkını kaybederler.

IV - Kar ve zarar:

1. Umumi olarak:

Madde 251 – Komanditerler, iş yılı sonunda tahakkuk eden kar paylarını ve mukavelede kararlaştırılmış olan faizleri nakten alırlar. Fakat koydukları sermayeler her hangi bir sebeple azalmış ise noksanı tamamlanıncaya kadar kar ve faizi isteyemezler. Şu kadar ki; gelecek yıllarda elde edilecek kar paylarından sermayenin noksanı tamamlandıktan sonra artan kısımdan ilk önce evvelki yıllara ait birikmiş faizler ödenir.

2. Geri verilmesi mecburi olmıyan faizler ve kar payları:

a) Usulüne göre tahakkuk ettirilmiş olanlar:

Madde 252 – Komanditerler önce aldıkları ve usulüne göre tahakkuk ettirilmiş faiz ve kar paylarını şirketin sonradan vukubulan zararını telafi için geri vermeğe mecbur tutulamazlar.

b) Usulsüz tahakkuk ettirilmiş olanlar:

Madde 253 – Komanditerler şeklen muntazam ve kar gösteren bir bilançooya göre hüsnüniyetle aldıkları ve fakat usulsüz tahakkuk ettirilmiş kar paylarını veya mukavele ile kabul edilmiş olan faizleri geri vermeye mecbur tutulamazlar.

V - Azalığın intikali:

1. Devir halinde:

Madde 254 – Komanditer, şirketteki payını başkasına devredebilir. Fakat devre diğer ortaklar muvafakat etmemişlerse Borçlar Kanununun 532 nci maddesi hükmü tatbik olunur.

2. Ölüm halinde:

Madde 255 – Ölen bir komanditerin yerine mirasçıları geçer.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Şirketin ve Ortakların Üçüncü Şahıslarla Olan Münasebetleri

A) Tatbik olunacak hükümler:

Madde 256 – Şirket ve ortakların üçüncü şahıslarla olan münasebetlerinde, bu kısımdaki hususi kaideler mahfuz kalmak şartıyla kollektif şirkete dair 174-184 üncü maddelerin hükümleri tatbik olunur.

B) Şirketin temsili:

Madde 257 – Komandit şirketlerin idare ve temsili komandite ortaklara aittir. İdare hakkının ve temsil salahiyyetinin hududu kollektif şirketler hakkındaki hükümlerle muayyendir.

Komanditer ortaklar, şirketi temsil ve idare salahiyyetini haiz değildirler. Şu kadar ki, şirket mukavelesinde aksine hüküm olmamak şartıyla komanditer ortak; yalnız ticari mümessil, ticari vekil veya ticari memur olarak tayin edilebilir.

C) Komanditer ortağın mesuliyeti:

I - Umumi olarak:

Madde 258 – Bir komanditerin mesuliyeti koyduğu veyahut taahhüt eylediği sermaye miktarını aşamaz.

II - İstisnalar:

1. Adi şirket unvanına dahil olan komanditer:

Madde 259 – Adi şirket unvanına dahil olan komanditer, üçüncü şahıslara karşı komandite bir ortak gibi mesul sayılır.

2. Şirket namına muamelede bulunan komanditer:

Madde 260 – Ticari mümessil, ticari vekil veya ticari memur olarak hareket ettiğini açıkça bildirmeksizin şirket namına muamelelerde bulunan komanditer ortak, bu muamelelerden dolayı hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı komandite ortak gibi mesul olur.

Komanditerlerin işlerin idaresine müdahaleyi tazammun etmiyecek veçhile rey ve nasihat vermeleri ve şirketin iş ve muameleleri üzerinde haiz oldukları murakabe haklarını kullanmaları ve kanunda yazılı hallerde idare işlerini gören kimselerin tayin ve azillerine iştirak eylemeleri ve şirket içinde tali hizmet ve memuriyetlerde istihdam edilmeleri, komanditer vasfına halel vermez.

III - Alacaklıların vaziyeti:

1. Takip imkanı:

Madde 261 – Komanditerler, koymayı taahhüt ettikleri sermayelerin zimmetlerinde kalan kısmına kadar şirketin alacaklılarına karşı mesuldürler. Fakat alacaklılar şirket infisah halinde bulunmadıkça veya şirket aleyhine vukubulan icra takibatı semeresiz kalmış olmadıkça komanditerlere müracaat edemezler.

Şirketin iflası halinde alacaklıların haiz oldukları haklar iflas masasına geçer.

Komanditerler, şirkete koymayı taahhüt ettikleri sermayeyi aşan bir miktar ile mesuliyeti üzerine aldıklarını yazı ile beyan veya ilan etmişlerse üçüncü şahıslara veya beyanın muhatabına karşı bu meblağ miktarınca mesul olurlar.

2. Sermayenin azaltılması:

Madde 262 – Bir komanditer sermayesini, 252 ve 253 üncü madde hükümleri mahfuz kalmak şartıyla, gerek doğrudan doğruya ve gerek faiz veya kar payına mahsup için dolayısıyla tamamen veya kısmen geri alamıyacağı gibi sermayesi her hangi bir sebeple azalmışsa noksanı tamamlanıncaya kadar faiz veya kar payını almaktan memnudur. Aksi halde komanditer aldığı para kadar şirket alacaklılarına karşı 261 inci maddenin birinci fıkrası gereğince mesul olur.

3. İflas:

a) Şirketin iflası:

Madde 263 – Bir komandit şirketin iflası halinde şirket alacaklıları alacaklarını almadıkça ortakların şahsi alacaklıları şirket mallarına müracaat edemezler.

Komanditerlerin koydukları sermaye dahi, şirket alacaklılarının birinci fıkra yazılı olduğu gibi tercihan haklarını elde edecekleri mallardan sayılır.

b) Komanditerlerin mesuliyeti:

Madde 264 – Şirketin mevcudu şirket alacaklılarına yetmiyecek olursa, bu alacaklılar geri kalan alacaklarından dolayı komanditerlerin şahsi mallarına müracaat edebilir.

Ortakların şahsi mallarına müracaat halinde şirket alacaklılarının, ortakların şahsi alacaklılarına karşı rüçhan hakkı yoktur.

c) Komanditerin iflası:

Madde 265 – Şirket ve iflas halinde masası veya şirket alacaklıları, iflas etmiş bir komanditerin masasına müracaat ederlerse, bunların, müflis komanditerin şahsi alacaklılarına karşı rüçhan hakkı yoktur.

4. Takas:

Madde 266 – Şirketten alacağı olan bir şahsın, sermaye borcunu henüz yerine getirmemiş veya koyduğu sermayeyi geri almış bir komanditere borcu varsa, bu şahıs şirketteki alacağını komanditere olan borcu ile takas edebilir. 184 üncü madde hükmü mahfuzdur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Şirketin İnfisahı, Tasfiyesi ve Nevi'nin Değiştirilmesi

A) Tatbik olunacak hükümler:

Madde 267 – Kollektif şirketlerin infisahına ve tasfiyesine ve ortakların şirketten çıkma ve çıkarılmasına dair olan 185 - 242 nci maddeler hükümleri komandit şirketlerde de tatbik olunur. Şu

kadar ki, şirket mukavelesinde aksine bir hüküm bulunmadıkça komanditerin ölümü veya vesayet altına alınması şirketin infisahını mucip olamaz.

B) Nev'in değiştirilmesi:

Madde 268 – Bir kollektif şirket tasfiye edilmeksizin, bütün ortaklar tarafından ittifakla verilecek ve ticaret siciline tescil ve ilan edilecek bir kararla komandit şirkete çevrildiği takdirde eski ortaklardan komanditer sıfatını kazananlar üçüncü şahıslara karşı bu sıfatı ancak keyfiyetin tescil ve ilan tarihinden sonra vukubulan işlerden dolayı dermeyan edebilirler.

Bir komandit şirket tasfiye edilmeksizin bütün ortaklar tarafından ittifakla verilecek ve ticaret siciline tescil ve ilan edilecek bir kararla kollektif şirkete çevrildiği takdirde komanditer sıfatını kaybeden ortakların mesuliyeti hakkında 178 inci madde hükmü tatbik olunur.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Anonim Şirket

BİRİNCİ KISIM

Şirketin Mahiyeti ve Kuruluş Şekilleri

A) Umumi hükümler:

I - Tarifi:

Madde 269 – Anonim şirket, bir unvana sahip, esas sermayesi muayyen ve paylara bölünmüş olan ve borçlarından dolayı yalnız mamelekiyle mesul bulunan şirkettir.

Ortakların mesuliyeti, taahhüt etmiş oldukları sermaye payları ile mahduttur.

II - Hususi kanunlar ile kurulan anonim şirketler:

Madde 270 – Hususi kanunlarla kurulan anonim şirketler, kuruluş kanunlarında aksine hüküm olmadıkça, bu faslın hükümlerine tabidirler.

III - Mevzu ve maksat:

Madde 271 – Anonim şirketler, kanunen yasak olmıyan her türlü iktisadi maksat ve konular için kurulabilirler.

Şu kadar ki; esas mukavelede şirket mevzuunun hudutlarının açıkça gösterilmiş olması şarttır.

IV - Sermaye miktarı:

Madde 272 – (Değişik: 24/6/1995 - KHK - 559/4 md.)

Özel kanunlarda aksine hüküm olmadıkça esas sermaye miktarı beşmilyar (**ellimilyar**) Türk lirasından aşağı olamaz. Bu miktar, Bakanlar Kurulunca on katına kadar artırılabilir.⁽¹⁾

(1) Bu maddeye kanunla getirilmiş olan miktar aynen bırakılmış, 22/12/2001 tarihli ve 2001/3500 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla getirilen miktar ise metne parantez içerisinde siyah punto ile işlenmiştir.

V - Devletin kontrolü:

1. Kuruluşu izin:

Madde 273 – (Değişik:11/6/2003-4884/2 md.)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca yayımlanacak tebliğle faaliyet alanları tespit ve ilân edilecek anonim şirketler Bakanlığın izni ile kurulur. Bu şirketlerin esas mukavele değişiklikleri de Bakanlığın iznine tâbidir. Bunun dışında anonim şirketlerin kuruluşu ve esas mukavele değişiklikleri Bakanlığın iznine tâbi değildir.

2. Murakabe:

Madde 274 – (Değişik: 24/6/1995 - KHK 559/5 md.)

Anonim şirketlerinin muameleleri, bir tüzük ile tayin olunacak şekilde Sanayi ve Ticaret

Bakanlığı ticaret müfettişleri tarafından denetlenir. Denetim, bilançonun açıklık ve doğruluk esasları çerçevesinde yapılacak incelemeyi de kapsar. Diğer bakanlık ve kuruluşlarca anonim şirketleri ilgilendiren konularda düzenleme yapılması halinde, Bakanlığın uygun görüşü alınır. Bakanlık, bu Kanunun ticaret şirketlerine ilişkin hükümlerinin tatbikatıyla ilgili olarak tebliğler çıkarmaya yetkilidir. Ticaret sicili memurlukları tebliğ hükümlerine uymakla yükümlüdür.

Kanuna, esas sözleşme hükümlerine veya kamu düzenine aykırı işlemler ve faaliyetlerde bulunduğu anlaşılan şirketler aleyhine özel kanunlarındaki hükümler saklı kalmak kaydıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığınca fesih davası açılabilir.

Bu Kanunun 297 ve 378 inci maddeleri uyarınca anonim şirketlerin genel kurul toplantılarına katılacak komiserlerin nitelikleri, genel kurul ile ilgili görev ve yetkileri Bakanlıkça bir yönetmelikle tesbit edilir. Bakanlık komiserlerinin yol giderleri ve zaruri masrafları Bütçe Kanununun (H) cetvelinin (B) bendi ile tesbit edilen Devlet memurlarına ödenen en yüksek yurt içi günlük harcırah tutarının üç katını geçmemek üzere şirket tarafından karşılanır. Şirket tarafından ödenecek ücret ve yolluk miktarları ve bunların ödenme şekli yönetmelikte gösterilir.

3. Amme hükmi şahıslarının iştiraki:

Madde 275 – Devlet, vilayet, belediye gibi amme hükmi şahıslarından birisine esas mukaveleye dercedilecek bir kayıtlı pay sahibi olmasa dahi, mevzuu amme hizmeti olan anonim şirketlerin idare ve murakabe heyetlerinde temsilci bulundurmak hakkı verilebilir.

Yukarıki fıkra yazılı şirketlerde pay sahibi olan amme hükmi şahıslarının idare meclis ve murakabe heyetlerindeki temsilcileri ancak bunlar tarafından azlolunabilir.

Amme hükmi şahıslarının, şirket idare meclisi ve murakabe heyetlerindeki temsilcileri, umumi heyet tarafından seçilen azaların hak ve vazifelerini haizdirler. Şu kadar ki, bunlar; idare meclisi azası sıfatıyla pay senetleri tevdi etmek mükellefiyetinden muaftırlar. Amme hükmi şahısları şirket idare meclisi ve murakabe heyetlerindeki temsilcilerinin bu sıfatla işledikleri fiil ve yaptıkları muamelelerden dolayı şirkete ve onun alacaklılarıyla pay sahiplerine karşı mesuldür. Hükmi şahsın rücu hakkı mahfuzdur.

B) Kuruluş:

I - Çeşitleri:

Madde 276 – Anonim şirketler, ya tedrici veya ani şekilde kurulur.

Ani kuruluş, şirket paylarının kurucular tarafından tamamen taahhüt edilmesiyle olur.

Tedrici kuruluş, bir kısım payların kurucular tarafından taahhüt olunması ve geri kalan kısmı için de halka müracaat edilmesi suretiyle olur.

II - Kurucular:

1. Sayısı:

Madde 277 – Bir anonim şirketin kurulması için şirkette pay sahibi en az beş kurucunun bulunması şarttır.

2. Tarifi:

Madde 278 – Esas mukaveleyi tanzim ve imza eden ve sermaye olarak esas mukavelede muayyen parayı veyahut paradan başka bir şeyi koymayı taahhüt eden pay sahipleri kurucu sayılırlar.

Tedrici kuruluşta, esas mukaveleyi tanzim ve imza etmeksizin paradan başka bir şeyi sermaye olarak koyan pay sahipleri de kurucu sayılırlar.

Kurucular yukarıki fıkralarda yazılı muamelelerden birini, üçüncü bir şahsın hesabına yaptıkları takdirde bu şahıs da kuruluştan doğan mesuliyetler bakımından kurucu sayılır.

Bu üçüncü şahıs, kendi hesabına iş gören kimsenin bildiği veya bilmesi gereken bir vakıyı kendisinin bilmediğini ileri süremez.

III - Esas mukavele:

Madde 279 – Esas mukavelenin yazılı şekilde yapılması ve bütün kurucuların imzalarının noterce tasdik edilmiş bulunması şarttır.

Esas mukaveleye aşağıdaki hususlar yazılır:

1. Şirketin ticaret unvanıyla merkezinin bulunacağı yer;
2. Şirketin maksadiyle mevzuunu teşkil eden muamelelerin nev'i ve mahiyeti;
3. Şirketin esas sermayesinin miktarı ile her payın itibari kıymeti, ödeme suret ve şartları;
4. Paradan başka sermaye olarak konan haklar ve mallarla bunlara mukabil verilecek hisse senetlerinin miktarı ve mevcut bir işletmenin veya bazı ayınların devir alınması bahis mevzuu olduğu takdirde onun bedeli ve kurucular tarafından şirketin kurulması için şirket hesabına satın alınan diğer şeylerin bedelleriyle şirketin kurulması hususunda hizmetleri görülenlere verilmesi gereken ücret veya tahsisat yahut mükafatın miktarı;
5. Kurucularla idare meclisi azalarına ve diğer kimselere şirket kazancından sağlanacak hususi menfaatler;
6. Şirket işlerini idare ve murakabe ile mükellef olanların ne suretle seçilecekleri ve bunların hak ve vazifeleri ve imza koymaya salahiyyetli olanlar;
7. Umumi heyetlerin ne suretle davet edileceği; toplantıların vakti ve rey verme ile müzakere icrası ve karar verilmesi hususlarının tabi olduğu kayıt ve şartlar;
8. Şirket bir müddet ile tahdit edilmişse bu müddet;
9. Şirkete ait ilanların ne suretle yapılacağı;
10. Ani Kuruluş halinde, her ortağın taahhüt ettiği sermayenin nev'i ve pay miktarı.

IV - İzin:

Madde 280 – Geçen maddede yazılı esas mukavele, şirket esas sermayesinin yüzde onunun tediye veya temin edildiğini gösteren bir vesika ile birlikte İktisat ve Ticaret Vekaletine verilerek şirketi kurmak için izin alınır.

İktisat ve Ticaret Vekaleti esas mukavelelerin kanunun müfessir hükümlerinden ayrıldığını ileri sürerek izinden imtina edemez.

C) Tedrici kuruluş:

I - İştirake davet:

1. İzahname:

Madde 281 – İzin alındıktan sonra şirket tedricen kurulacak olursa kurucular şirketin maksat, mevzu ve müddeti ve esas sermayenin miktarıyla her payın kıymetini, kurucu veya idare meclisi zalarına veya diğer kimselere sağlanan hususi menfaatleri ve sermaye olarak konan ayınları ve bu ayınlar mukabilinde verilecek karşılığı ve mevcut bir işletmenin veya bazı ayınların devir alınması esas mukavele

hükümlerinden ise onun bedelini ve kuruluş umumi heyeti toplantılarının yeriyle icra suretini gösteren bir izahname tanzim ederek halkı iştirake davet için ilan ettirirler.

2. Sirküler:

Madde 282 – Kurucular, halkı şirket sermayesine iştirake davet için 281 inci maddede yazılı izahnameyi, sirküler ve diğer yayın vasıtalarıyla de halka bildirebilirler. Bu takdirde izahnamenin ilan edildiği gazetelerin numara ve tarihlerinin gösterilmesi lazımdır.

II - İştirak taahhütnamesi:

1. Şekil:

a) Muhtevası:

Madde 283 – Şirket sermayesine iştirak talebi, iki nüsha iştirak taahhütnamesi tanzimi ile olur.

İştirak taahhütnamelerine, 281 inci maddede yazılı izahnamenin muhtevası ve iştiraki taahhüdedenlerin ad ve soyadlarıyla ikametgahları ve almayı taahhüt ettikleri payların yazı ile ifade edilen miktarı ve taahhüt günü, esas mukavelenin veya izahname münderecatının kabul edilmiş olduğu ve muayyen müddet içinde şirket kurulmadığı takdirde taahhüdün düşeceği yazılır.

İştirak taahhünamesinde yazılı hususlar ile esas mukavele veya izahname münderecatına vukuf hasıl edildiğini bildiren ve imzası noterce tasdik edilmiş olan bir mektupla kuruculara veya bunlardan birine yapılacak müracaatlarla dahi iştirak taahhütleri kabul edilebilir.

İmzaları noterce tasdik edilmiş olan iştirak taahhünamelerinde gayrimenkul mülkiyeti veya gayrimenkul üzerindeki aynı hakların sermaye konulmasına ait taahhütler resmi şekil aranmaksızın muteberdir.

b) Şekil noksanlığı:

Madde 284 – İştirak taahhünameleri yukarıki maddede yazılı şekilde tanzim edilmediği veya iştiraki talebeden tarafından bazı kayıt ve şartlar ilave edildiği surette taahhüt hüküm ifade etmez. Şu kadar ki, bu suretle iştiraki taahhüt eden kimse kuruluş umumi heyetinin ilk toplantısında hazır bulunur veyahut sonradan pay sahipliğine ait hakları kullanır ve vazifeleri yerine getirirse kayıt ve şartlardan ari ve şekline uygun bir taahhütname ile şirkete bağlı sayılır.

2. Hükümleri:

a) Taahhüdün mahiyeti:

Madde 285 – (Değişik birinci fıkra: 24/6/1995 - KHK 559/6 md.) Esas sermayeye tekabül eden payların muvazaadan ari olarak tamamen taahhüt edilmiş olması şarttır.

Sermaye olarak paradan başka iktisadi bir değer veya menkul mal konulması taahhüdü, şirketin hükmi şahsiyet kazandığı tarihten itibaren onlar üzerinde malik sıfatıyla doğrudan doğruya tasarruf edebileceğinin ve gayrimenkul üzerindeki mülkiyet veya sair aynı hakların sermaye olarak konulması taahhüdü ise, bu hakların şirketin hükmi şahsiyet kazanmasıyla beraber tapu siciline tescil edileceğinin kabul edilmiş olması demektir.

b) Payların bedeli:

Madde 286 – İtibari kıymetlerinden aşağı bir bedel ile, hisse senedi çıkarılamaz.

Senetlerin itibari kıymetlerinden yüksek bir bedelle çıkarılmaları esas mukavelede bu hususta bir hüküm bulunmasına veya bunun umumi heyet tarafından karar altına alınmasına bağlıdır.

c) İlk taksit:

Madde 287 – Payların kanunen ödenmesi gereken bedellerinin taahhüt anında ödenmesi şart kılınmadığı takdirde iştirak taahhütleri kurucular tarafından kabul edildikten sonra kurucular iştiraki taahhüdedenlere taahhütlü mektup göndererek ve gazetelerle ilan ederek üzerine aldıkları paylara ait bedellerin muayyen bir müddet içinde ödenmesini ihtar ederler.

İştiraki taahhüdedenlerin bu müddet içinde bedelleri ödememeleri takdirinde kurucular onların şirketle olan ilgilerini kesmek veya kendilerini taahhüdün ifasına icbar etmek hakkını haizdirler. İştiraki taahhüdedenlerin ilgileri kesildiği taktirde yerlerine geçecek kimseler tarafından payların bedeller ödenmedikçe şirket kurulamaz.

d) Tevdi:

Madde 288 – (Mülga: 24/6/1995 - KHK-559/13 md.)

III - Kuruluş umumi heyeti:

1. İlk toplantı:

a) Toplantıya davet:

Madde 289 – Esas sermayenin tamamına iştirak taahhüt edildikten ve payların 287 nci maddede muayyen bedelleri ödendikten sonra on gün içinde, kurucular her pay sahibine taahhütlü mektup göndererek ve gazetelerle ilan ederek kuruluş umumi heyetini toplantıya davet ederler. Davet mektubunun toplantı gününden en az on beş gün önce gönderilmesi ve aşağıda yazılı hususları havi gündemin bildirilmesi şarttır.

1. Payların bütününe iştirak taahhüt olunduğunun ve bunların 287 nci maddede muayyen bedellerinin ödendiğinin tesbiti;

2. Sermaye olarak gösterilen ayınların ve eğer şirketin mevcut bir işletmeyi veya bazı ayınları

satınalması esas mukavele şartlarından ise bu işletmenin veya ayınların değerini biçmek için ehli-vukuf tayini;

3. Kuruculara şart kılınan hususi menfaatlere dair tekliflerin karara bağlanması;

4. İdare meclisi azalarının ad ve soyadları iştirak taahhütnamelerindeki izahnamede gösterilmediği halde bu azaların seçilmesi;

5. Murakıpların seçilmesi;

6. Kurucuların şirketi kurmak için giriştikleri taahhütlerle yaptıkları muamele ve masrafların kabulü.

b) Kararlar:

Madde 290 – Kuruluş umumi heyeti yukarıki maddede yazılı hususları müzakere edip karara bağlar.

Nakdi sermayenin en az yarısını temsil eden pay sahipleri hazır bulunmadıkça müzakere yapılamaz.

Her pay, sahibine bir rey hakkı verir.

Kararlar mevcut reylerin ekseriyetiyle verilir.

c) Rey hakkından mahrumiyet:

Madde 291 – Ayın nevinden sermaye koyan kimse bunun değerinin biçilmesinde ve kendilerine hususi menfaatler sağlıyan kurucu ve diğer pay sahipleri, bu menfaatlerin tasvibine ait müzakerede rey kullanamazlar.

d) İlk idare meclisi ve murakabe heyetinin seçimi:

Madde 292 – İdare meclisi azaları şirket esas mukavelesiyle tayin edilmedikleri takdirde, taahhüt sahipleri arasından kuruluş umumi heyetince seçilirler.

İlk murakıpların tayini umumi heyete ait olup bunların esas mukavele ile tayinleri caiz değildir.

e) Bilirkişilerin seçimi:

Madde 293 – Kuruluş umumi heyetinin, ayın olan sermayelerin ve devralınacak işletmenin veya ayınların değerlerini biçecek bilirkişiyi tayin edebilmesi için, nakdi sermayenin en az üçte ikisini temsil eden pay sahiplerinin hazır olmaları şarttır. Kararlar ekseriyetle verilir. Müzakere nisabı temin edilemediği takdirde bilirkişi, kurucuların talebi üzerine mahkemece tayin olunur.

2. İkinci toplantı:

a) Toplantıya davet:

Madde 294 – Yukarıki madde gereğince tayin olunan bilirkişi gereken raporları tanzim edip verdikten sonra kurucular tarafından kuruluş umumi heyeti 289 uncu maddede yazılı müddet içinde ve aynı şekilde yeniden toplantıya davet olunur. Davet mektuplarına bilirkişi raporunun birer sureti bağlanır.

b) Kararlar:

Madde 295 – Umumi heyetin ikinci toplantısında, 290 ıncı maddede yazılı toplantı nisabının mevcut olduğu anlaşılırsa, bilirkişi raporları okunup incelendikten ve lüzumunda ayın nevinden sermaye koyan kimselerin ve devralınacak işletmenin veya ayınların sahibinin izahları dinlendikten sonra 281 inci maddede yazılı izahnamedeki değerlerin aynen kabul veya reddine yahut ilgililerin muvafakatiyle değiştirilmesine 290 ıncı maddede gösterilen ekseriyetle karar verilir.

c) Toplantının taliki:

Madde 296 – Bilirkişi raporunun okunup incelenmesi için yukarıki madde gereğince toplanan kuruluş umumi heyetinde 290 ıncı maddede yazılı nisap hasıl olmadığı takdirde 297 nci maddede yazılı olduğu veçhile bir zabıt tanzim olunarak toplantı bir ay sonraya bırakılır ve keyfiyet kurucular tarafından toplantıda bulunmıyan her pay sahibine taahhütlü mektuplarla bildirilir ve gazetelerle de ilan olunur.

d) Devlet komiserleri ve kararların muteberlik şartı:

Madde 297 – Kuruluş umumi heyetlerinin verdikleri kararların muteber olması için toplantılarda İktisat ve Ticaret Vekaletinden bir komiser bulunması ve komiserin zabıtların kanuna uygun bir şekilde tutulmasına nezaret ve zabıtları reyini kullanan pay sahipleriyle birlikte imza etmesi şarttır. Bu zabıtlara, verilen kararların mahiyet ve neticeleriyle muhalif kalanların muhalefet sebepleri yazılır.

IV - Sağlanabilecek hususi menfaatler:

Madde 298 – Kurucuların şirketi kurdukları sırada sarf ettikleri emeğe karşılık olarak para ve bedelsiz hisse senedi almak gibi bir suretle şirket sermayesinin azalmasını mucip olacak bir menfaatin kendilerine tahsisi hakkında esas mukaveleye dercedecekleri şartlar hükümsüzdür. Ancak hasıl olan kazançtan 466 ıncı maddenin birinci fıkrasında yazılı yedek akçe ile pay sahipleri için yüzde 5 kar payı ayrıldıktan sonra kalanın onda birini kendilerine tahsis edebilirler. Kuruculara zikri geçen menfaatler için verilecek senetlerin nama yazılı olması lazımdır.

V - Kuruluşun tamamlanması:

1. Mahkemenin vazifesi:

Madde 299 – (Mülga: 24/6/1995 - KHK-559/13 md.)

2. Şirketin tescil ve ilanı:

Madde 300 – (Değişik birinci fıkra: 24/6/1995 - KHK - 559/7 md.) Kuruluş umumi heyetinin yapılmasından sonra 15 gün içinde şirket merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline tescil ve ilan olunur.

Tescil ve ilan edilecek hususlar şunlardır:

1. Esas mukavele tarih;

2. Şirketin ticaret unvanı ve merkezi;

3. Şirketin maksat ve mevzuu ve varsa müddeti;

4. **(Değişik: 24/6/1995 - KHK - 559/7 md.)** Esas sermayesinin miktarı, ödeme suret ve şartları ve hisse senetlerinin itibari kıymeti;

5. Hisse senetlerinin neveleri, hamiline veya nama yazılı oldukları ve muayyen hisse senetlerinin bahsettikleri imtiyazlar;

6. Ayın nev'inden sermaye ve devralınan mali kıymetlerle işletmelerin neden ibaret oldukları ve bunlara biçilen değerler, kuruculara sağlanan hususi menfaatlerin mahiyet ve değerleri;

7. Şirketin ne suretle temsil olunacağı;

8. İdare meclisi azalarıyla şirketi temsile salahiyyetli kimselerin ad ve soyadları, ikametgahları ve tabiyetleri;

9. Şirketin yapacağı ilanların şekli ve eğer esas mukavelede de bu hususta bir hüküm varsa idare meclisi kararlarının pay sahiplerine ne suretle bildirileceği.

Şubeler; merkezin sicil kaydına atıf yapılmak suretiyle bulundukları yer ticaret siciline tescil olunurlar.

3. Hükmi şahsiyet iktisabı:

a) Kuruluştan önceki muameleler:

Madde 301 – Şirket ticaret siciline tescil ile hükmi şahsiyet kazanır.

Tescilden önce şirket namına muamele yapanlar bu muamelelerden şahsan ve müteselsilen mesuldürler. Ancak, bu gibi taahhütlerin, ileride kurulacak şirket namına yapıldığı açıkça bildirilmiş ve şirketin ticaret siciline kaydından sonra üç aylık bir müddet içinde bu taahhütler şirket tarafından kabul olunmuşsa, yalnız şirket mesul olur.

Kurucular şirketi kurmak için yaptıkları muamele ve giriştikleri taahhütlerden üçüncü şahıslara karşı mesuldürler. Şirket hükmi şahsiyet kazandıktan sonra, kurucular kuruluş masraflarından dolayı şirkete rücu edebilirler. Şirketin kurulması her hangi bir sebepten dolayı kabil olmadığı takdirde bu masraflar kuruculara ait olup pay sahiplerine rücu hakları yoktur. Masrafların şirketten alınabilmesi,

bunların kuruluş umumi heyetince tasdik edilmesine bağlıdır.

b) Kurulustan önce paylar üzerindeki tasarruflar:

Madde 302 – Şirketin tescilinden önce payların devri şirkete karşı hükümsüzdür.

D) Ani kuruluş:

I - Usül:

Madde 303 – Muayyen şahıslar bütün payları aralarında taksim etmek suretiyle bir anonim şirket kurabilirler.

Bu suretle ortaklar 285 inci madde ile 289 uncu maddenin 4 ve 5 numaralı bentleri hükümlerini yerine getirdiklerini göstermek üzere 279 uncu maddede yazılı hususlara havi bir esas mukaveleyi aynı maddede yazılı şekilde tanzim ederler. Ayın nev'inden sermaye konması veya şirketin mevcut bir işletmeyi veya bazı ayınları devralması şart kılınmış ise, bunların değerlerini biçecek bilirkişi mahkemece tayin olunur.

II - Halka müracaat:

Madde 304 – Ani olarak kurulan anonim ortaklığın pay sahipleri ortaklığın tescilinden sonra beş yıl içinde halka müracaat suretiyle paylarını elden çıkarmak isterlerse 281, 282, 283 ve 284 üncü maddeler hükümlerine riayet etmeye mecburdurlar.

E) Kurulustan doğan mesuliyet:

I - Haller:

1. Vesikaların doğru olmaması:

Madde 305 – 209 uncu maddede yazılı beyanname ile vesika ve sair evrakın hakikat hilafı tanzim edilmiş olmasından doğan zararlardan kurucularla bu vesika ve varakaların tanzimine iştirak edenler müteselsilen mesuldürler ve haklarında Ceza Kanununun 350 nci maddesi tatbik olunur.

2. Esas sermaye hakkında yanlış beyanı:

Madde 306 – Esas sermaye tamamiyle taahhüt olunmamış veya karşılığı kanun hükümleri gereğince ödenmemiş iken taahhüt edilmiş veya yerine getirilmiş gibi gösteren kurucularla, bu fiilde kendilerine iştirak edenler, bu payları kendi hesaplarına almaya ve karşılığını müteselsilen ödemeye mecburdurlar.

3. Ayın nevinden sermayeye değer biçilmesinde hile:

Madde 307 – Konan ayın nevinden bir sermaye veya devralınması kararlaştırılan bir işletmeye veya bazı ayınlara değer biçilmesinde hile kullanan kurucularla, bu fiilde kendilerine iştirak edenler, şirketin bu yüzden uğradığı zararı müteselsilen tazmin ile mükelleftirler ve haklarında Türk Ceza Kanununun 343 üncü maddesi tatbik olunur.

4. İlk idare meclisi ve murakabe heyeti azalarının ihmali:

Madde 308 – İlk idare meclisi azalarıyla murakıplar, şirketin kurulmasında yolsuzluk vaki olup olmadığını incelemekle mükelleftirler. Bu hususta ihmalleri anlaşılır ve bu yüzden hasıl olan zarar karşılığı tazminat kuruculardan alınamamış bulunursa inceleme işini ihmal eden idare meclisi azaları ve murakıplar, müteselsilen mesul olurlar ve haklarında Türk Ceza Kanununun 230 uncu maddesi tatbik olunur.

II - Müşterek hükümler:

1. Tazminat talebi:

Madde 309 – Şirketin 305, 306, 307 ve 308 inci maddelerde yazılı fiillerle ızzar edilmesi halinde, bundan, dolayısıyla zarar gören pay sahipleri ve şirket alacaklılarının dava hakları vardır. Ancak, hükmolunacak tazminat şirkete verilir.

Şirketin iflası halinde pay sahiplerinin ve şirket alacaklılarının haiz oldukları haklar iflas idaresine ait olur. Bu hususta İcra ve İflas Kanununun 245 inci maddesi hükmü caridir.

Mesul olan kimselerin cümlesi aleyhinde şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesinde dava açılabilir.

Mesul olan kimselere karşı tazminat istemek hakkı davacının zararı ve mesul olan kimseyi öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde zararı doğuran fiilin vukuu tarihinden itibaren beş yıl geçmekle müruruzamana uğrar. Şu kadar ki; bu fiil cezayı müstelzim olup Ceza Kanununa göre müddeti daha uzun müruruzamana tabi bulunuyorsa tazminat davasına da o müruruzaman tatbik olunur.

2. İbra:

Madde 310 – Kurucuların ve idare meclisi azalarının ve murakıpların, yukarıki maddeler gereğince tabi oldukları mesuliyetler, şirketin tescili tarihinden itibaren dört yıl geçmedikçe sulh ve ibra suretiyle ıskat edilemez. Bu müddetin geçmesinden sonra sulh ve ibra ancak umumi heyetin tasdikiyle tamam olur. Bununla beraber esas sermayenin onda birini temsil eden pay sahipleri sulh ve ibranın tasdikına muhalif iseler, sülh ve ibra umumi heyetçe tasdik olunamaz.

F) Kanuna karşı hile:

Madde 311 – Bir işletme, tesisat veya başka mal ve hakların esas sermayenin onda birini aşan ve bedel karşılığında şirketce devralınmasına dair, şirketin tescilinden itibaren iki yıl içinde yapılacak mukaveleler umumi heyetçe tasdik ve ticaret siciline tescil edilmedikçe muteber olmaz. Bu gibi mukavelelerin tasdik ve tescilinden önce bunların ifası maksadiyle yapılmış olan tasarruflar dahi muteber olmaz.

Umumi heyet kararını vermeden önce idare meclisinin talebi üzerine, mahkemece tayin edilecek bilirkişi, şirket tarafından devralınacak şeylerin değerini biçerek rapor verir.

Müzakere hakkında 295 inci madde tatbik olunur. Şu kadar ki; esas sermayenin en az yarısını temsil eden pay sahipleri hazır bulunmadıkça müzakere yapılamaz. Karar, mevcut reylerin ekseriyetiyle verilir.

Umumi heyetin tasdik kararından sonra, idare meclisi, mukavelenin aslını veya noterlikçe tasdikli bir suretini, bilirkişi raporu ve diğer vesikalarla birlikte tescil edilmesine müsaade edilmesi için ait olduğu mahkemeye tevdi eder. Mahkeme, 299 uncu maddenin 2 ve 3 üncü fıkralarına göre incelemelerde bulunarak kararını verir.

Mukavele tarihi, umumi heyetin tasdik kararının tarihi, iktisabedilecek şey, bunun kimden iktisabolunacağı ve verilecek karşılık, ticaret siciline tescil ve ilan edilir.

Bu halde 305 - 310 uncu maddelerin hükümleri de tatbik olunur. Şirketin iştigal mevzuuna giren veya cebri icra yoluyla iktisabedilen şeyler hakkında bu madde hükmü tatbik olunmaz. Şu kadar ki; şirketin iştigal mevzuunu kolaylaştırmak veya mümkün kılmak için vukubulan iktisaplar bundan müstesnadır.

İKİNCİ KISIM

İdare Meclisi

A) Kuruluş tarzı:

I - Seçim ve tayin:

1. Azaların sayısı ve sıfatı:

Madde 312 – Anonim şirketlerin esas mukavelesiyle tayin veya umumi heyetçe intihap edilmiş en az üç kişiden ibaret bir idare meclisi bulunur.

İdare meclisi pay sahibi aza ortaklardan teşekkül eder. Ancak pay sahibi olmıyan kimseler aza seçildikleri takdirde bunlar pay sahibi sıfatını kazandıktan sonra işe başlayabilirler. Pay sahibi olan hükmi bir şahıs idare meclisi azası olamaz. Fakat hükmi şahsın temsilcisi olan hakiki şahıslar idare meclisine aza seçilebilirler.

275 inci madde hükmü mahfuzdur.

2. Hisse senedi tevdi mecburiyeti:

Madde 313 – İdare meclisi azalarından her biri, itibari kıymetleri esas sermayenin en az yüzde birine muadil miktarda hisse senetlerini şirkete tevdi mecburdur. Şu kadar ki; esas sermayenin yüzde biri 5 000 lirayı aşarsa fazlasının tevdi mecburi değildir. Tevdi olunan hisse senetleri azanın umumi heyetçe ibrasına kadar vazifesinden doğan mesuliyete karşı merhum hükmünde olup başkalarına devrolunamaz ve şirketten geri alınamaz.

İdare meclisinin muvafakatiyle rehin makamında olan hisse senetleri, bir üçüncü şahıs tarafından da tevdi edilebilir.

275 inci madde hükmü mahfuzdur.

3. Vazife müddeti:

Madde 314 – İdare meclisi azaları en çok üç yıl müddetle seçilirler. Esas mukavelede aksine hüküm yoksa tekrar seçilmeleri caizdir.

275 inci madde hükmü mahfuzdur.

II - Azalığın açılması:

Madde 315 – 275 inci madde hükmü mahfuz olmak üzere bir azalık açılırsa idare meclisi kanuni şartları haiz bir kimseyi geçici olarak seçip ilk toplanacak umumi heyetin tasvibine arzeder. Bu suretle seçilen aza umumi heyet toplantısına kadar vazifesini yapar.

İdare meclisi azalarından biri iflasa tabi kimselerden olup da iflasına karar verilir veya hacir altına alınır yahut azalık için lüzumlu kanuni vasıfları kaydederse, vazifesi sona ermiş olur. Ağır hapis cezasıyla veya sahtekarlık, emniyeti suiistimal, hırsızlık, dolandırıcılık suçlarından dolayı mahkûmiyet halinde dahi hüküm aynıdır.

III - Azil:

Madde 316 – İdare meclisi azaları esas mukavele ile tayin edilmiş olsalar dahi umumi heyet kararıyla azlolunabilirler. Azlolunan azanın tazminat talebine hakkı yoktur.

275 inci madde hükmü mahfuzdur.

B) İdare ve temsil:

I - Umumi olarak:

1. Esas:

Madde 317 – Anonim şirket idare meclisi tarafından idare ve temsil olunur.

2. Teşkilat:

Madde 318 – İdare meclisi her yıl azaları arasından bir reis ve bulunmadığı zamanlarda ona vekalet etmek üzere bir reisvekili seçer.

İdare meclisi, işlerin gidişine bakmak, kendisine arz olunacak hususları hazırlamak, bütün önemli meseleler hususiyle bilançonun tanzimi hakkında rapor vermek ve kararlarının tatbikına nezaret etmek üzere, azalardan lüzumu kadar komite veya komisyon kurabilir.

Bankalar Kanununun hususi hükümleri mahfuzdur.

3. Vazifelerin azalar arasındaki taksimi:

Madde 319 – Esas mukavelede idare ve temsil işlerinin idare meclisi azaları arasında taksim edilip edilmeyeceği ve taksim edilecekse bunun nasıl yapılacağı tesbit olunur. İdare meclisinin en az bir azasına şirketi temsil salâhiyeti verilir.

Esas mukavele ile temsil salâhiyetinin ve idare işlerinin hepsini veya bazılarını idare meclisi azası olan murahhaslara veya pay sahibi olmaları zaruri bulunmayan müdürlere bırakabilmek için umumi heyete veya idare meclisine salâhiyet verilebilir. Bu gibi kayıtlar bulunmadığı takdirde 317 nci madde hükmü tatbik olunur.

4. Azaların ihtimam derecesi:

Madde 320 – İdare meclisi azalarının şirket işlerinde gösterecekleri dikkat ve basiret hakkında Borçlar Kanununun 528 inci maddesinin ikinci fıkrası hükmü tatbik olunur.

II - Temsil salâhiyeti:

1. Vüsat ve şümülü:

Madde 321 – Temsile salahiyetli olanlar şirketin maksat ve mevzuuna dahil olan her nevi işleri ve hukuki muameleleri şirket adına yapmak ve şirket unvanını kullanmak hakkını haizdirler.

Temsil salahiyetinin tahdidi, hüsnüniyet sahibi üçüncü şahıslara karşı hüküm ifade etmez. Ancak temsil salahiyetinin sadece merkezin veya bir şubenin işlerine hasrolunduğuna veya müştereken kullanılmasına dair tescil ve ilan edilen tahditler muteberdir.

Anonim şirket adına tanzim edilecek evrakın muteber olması için, aksine esas mukavelede hüküm olmadıkça temsile selahiyetli olanlardan ikisinin imzası kafidir.

Temsile salahiyetli olanlar tarafından yapılan muamelenin esas mukaveleye veya umumi heyet kararına aykırı olması, hüsnüniyet sahibi üçüncü şahısların o muameleden dolayı şirkete müracatına mani olamaz.

Temsile veya idareye salahiyetli olanların vazifelerini yaptıkları sırada işledikleri haksız fiillerden anonim şirket mesul olur. Şirketin rücu hakkı mahfuzdur.

2. İmza şekli:

Madde 322 – Şirket namına imza salahiyeti olanlar, şirketin unvanını ilave etmeye mecburdurlar. Bu imzalar hakkında 42 nci maddenin 2 nci fıkrası hükmü tatbik olunur.

3. Tescil:

Madde 323 – İdare meclisi, şirketi temsile salahiyetli kimseleri, tescil edilmek üzere ticaret siciline bildirir. Temsil salahiyetine mütaallik kararın noterlikçe tasdik edilmiş suretinin de sicil memuruna verilmesi lazımdır.

III - İdare vazifeleri:

1. Şirketin mali durumunun bozulması halinde:

Madde 324 – Son yıllık bilançodan esas sermayenin yarısının karşılıksız kaldığı anlaşılırsa, idare meclisi derhal toplanarak durumu umumi heyete bildirir.

Şirketin aciz halinde bulunduğu şüphesini uyandıran emareler mevcutsa idare meclisi aktiflerin satış fiyatları esas olmak üzere bir ara bilançosu tanzim eder. Esas sermayenin üçte ikisi karşılıksız kaldığı takdirde, umumi heyet bu sermayenin tamamlanmasına veya kalan üçte bir sermaye ile iktifaya karar vermediği takdirde şirket feshedilmiş sayılır. Şirketin aktifleri şirket alacaklarının alacaklarını karşılamaya yetmediği takdirde idare meclisi bu durumu derhal mahkemeye bildirmeye mecburdur. Mahkeme bu takdirde şirketin iflasına hükmeder. Şu kadar ki; şirket durumunun ıslahı mümkün görülüyorsa idare meclisi veya bir alacaklının talebi üzerine mahkeme iflas kararını tehir edebilir. Bu halde mahkeme, envanter tanzimi veya bir yediemin tayini gibi şirket mallarının muhafazası için lüzumlu tetbirleri alır.

2. Defter tutma mükellefiyeti:

a) Umumi olarak:

Madde 325 – İdare meclisi; lüzumlu defterleri tutmak ve muayyen müddet içinde geçen iş yılına ait bilançoğu kanun hükümleri gereğince tanzim ve umumi heyet toplantısından en az on beş gün önce pay sahiplerinin tetkikine arz etmekle mükelleftir.

b) Hususi defterler:

Madde 326 – Tacirlerin tutmaya mecbur oldukları defterlerden başka idare meclisi aşağıdaki defterleri de tutmakla mükelleftir:

1. Pay sahiplerinin ad ve soyadları veya unvanlarıyla ikametgahlarının ve şirketin kurulması anında konan yahut sonradan tedricen çoğaltılan sermayeye tekabül eden paylar için yapılan tediyelelerin yazılmasına mahsus (Pay sahipleri defteri);

2. Umumi heyet zabıtlarının yazılmasına mahsus; (Toplantı ve müzakere defteri);

3. İdare meclisinin toplantı ve müzakerelerinin yazılmasına mahsus; (İdare meclisi kararlar defteri).

3. Yıllık raporun tanzimi:

Madde 327 – İdare meclisi her iş yılı sonunda 325 inci maddede yazılı bilançodan başka şirketin ticari, mali ve iktisadi durumunu ve yapılan muamelelerin hulasesını gösterir bir rapor tanzimine ve dağıtılacak kazanç miktarı ile yedek akçeyi teşkil edecek miktarın tayinine dair, teklif varakasını hazırlamıya mecburdur. Rapor ve teklif varakası, umumi heyet toplantısından en az 15 gün önce pay sahiplerinin tetkikine arz olunur.

4. Memur ve müstahdemlerin tayini:

Madde 328 – Memur ve müstahdemlerin tayini umumi heyete ait olduğuna dair esas mukavelede bir kayıt yoksa, idare meclisine aittir.

5. Şirketin kendi hisse senetlerini satın alması:

Madde 329 – Şirket, kendi hisse senetlerini temellük edemiyeceği gibi rehin olarak da kabul edemez. Bu senetlerin temellükü veya rehin alınması neticesini doğuran akitler hükümsüzdür. Şu kadar ki; aşağıda gösterilen akitler bu hükümden müstesnadır:

1. Hisse senetleri şirketin sermayesinin azaltılmasına dair bir karara dayanılarak devralınmışsa;
2. Hisse senetleri şirketin kurulması veya esas sermayesinin çoğaltılması dolayısıyla vakı olan iştirak taahhüdünden başka bir sebepten doğan şirket alacaklarının ödenmesi maksadiyle devralınmışsa;
3. Hisse senetleri bir mamelekin veya işletmenin borç ve alacaklarıyla beraber temellük edilmesi neticesinde şirkete geçmişse;
4. Hisse senetlerinin devir veya rehin alınması keyfiyeti esas mukaveleye göre şirket konusuna giren muamelelerden ise;
5. Hisse senetleri idare meclisi azaları, müdürler ve memurlar tarafından kendilerine bu sıfatla düşen mükellefiyetlere karşı rehin olarak yatırılmış ise;
6. Temellük ivazsız ise.

Devralınan hisse senetleri, 1 numaralı bentte yazılı halde derhal imha edilir ve bu hususta tutulan zabıt ticaret siciline verilir. Diğer hallerde bu senetler ilk fırsatta tekrar elden çıkarılır.

Bu muameleler yıllık raporda gösterilir. Şirketçe devralınan payların umumi heyette temsili caiz değildir.

IV - İdare meclisi toplantıları:

1. Kararlar:

Madde 330 – Esas mukavelede aksine hüküm olmadıkça idare meclisinin bir karar verebilmesi için, azaların en az yarısından bir fazlasının hazır olması şarttır. Kararlar, mevcut azaların ekseriyetiyle verilir. Azaların yekdiğerine niyabetle rey vermeleri caiz değildir. Reyler müsavi olduğu takdirde keyfiyet gelecek toplantıya bırakılır. Onda dahi müsavilik olursa bahis mevzuu teklif reddedilmiş sayılır. İdare meclisinin müzakereleri azalar arasından veya dışardan seçilen bir katip marifetiyle muntazaman zaptolunur. Zabıtların hazır bulunan azalar tarafından imzalanması ve karara muhalif kalanlar varsa muhalefet sebeplerinin zapta yazılması ve rey sahibi tarafından imzalanması lazımdır.

Azalardan biri müzakere talebinde bulunmadıkça idare meclisi kararları, içlerinden birinin muayyen bir hususa dair yaptığı teklife diğerlerinin yazılı muvafakatleri alınmak suretiyle de verilebilir.

Kararların muteberliği yazılıp imza edilmiş olmasına bağlıdır.

2. Azaların hakları:

Madde 331 – İdare meclisi toplantılarında azalar, şirketi temsile ve şirket işlerini görmeye memur olan kimselerden işlerin gidişi veya muayyen bazı işler hakkında izahat istemek hakkını haizdirler. İdare meclisi, defter ve dosyaların kendisine ibrazına dahi karar verebilir.

Her aza, idare meclisinin toplantıya davet edilmesini reisten yazılı olarak isteyebilir.

3. Müzakerelere iştirak edilmemesi:

Madde 332 – İdare meclisi azaları şahsi menfaatlerine veya 349 uncu maddede sayılan yakınlarının menfaatlerine taallük eden hususların müzakeresine iştirak edemezler. Böyle bir husus müzakere konusu olunca, ilgili aza, ilgisini kurula bildirmeye ve keyfiyeti o toplantının zaptına yazdırmaya mecburdur. 330 uncu maddenin 2 nci fıkrasındaki halde bu cihet teklifi tesbit eden kağıda

yazılır.

Bu hükümlere aykırı hareket eden aza, ilgili olduğu muamele yüzünden şirketin husule gelen zararını tazmine mecburdur.

V - Meclis azalarının hukuki durumu:

1. Huzur hakkı:

Madde 333 – Aksine esas mukavelede hüküm olmadığı takdirde idare meclisi azalarına her toplantı günü için bir ücret verilir. Ücret miktarı esas mukavelede tayin edilmemişse umumi heyetçe tayin olunur.

2. Hareket serbestisinin tahdidi:

a) Şirketle muamele yapmak yasağı:

Madde 334 – İdare meclisi azalarından biri umumi heyetten izin almadan kendi veya başkası namına bizzat veya dolayısıyla şirketle şirket konusuna giren bir ticari muamele yapamaz. Aksi takdirde şirket yapılan muamelelerin batıl olduğunu iddia edebilir. Aynı hak diğer taraf için mevcut değildir.

Bankalar Kanununun hususi hükümleri mahfuzdur.

b) Rekabet yasağı:

Madde 335 – İdare Meclisi azalarından biri umumi heyetin müsaadesini almaksızın şirketin konusuna giren ticari muamele nevinden bir muameleyi kendi veya başkası hesabına yapamayacağı gibi, aynı nevi ticari muamelelerle meşgul bir şirkete mesuliyeti tahdidedilmemiş olan ortak sıfatıyla de giremez. Bu hükme aykırı harekette bulunan idare meclisi azasından şirket tazminat istemekte veya tazminat yerine yapılan muameleyi şirket namına yapılmış addetmekte ve üçüncü şahıslar hesabına akdolan mukavelelerden doğan menfaatlerin şirkete aidiyetini talebetmekte, serbesttir.

Bu haklardan birinin tercihi birinci fıkra hükmüne aykırı harekette bulunan azadan başka azalara aittir.

Bu haklar, zikredilen ticari muamelelerin yapıldığını veyahut idare meclisi azasının diğer bir şirkete girdiğini sair azaların öğrendikleri tarihten itibaren üç aylık ve herhalde vukularından itibaren bir yıllık müruruzamana tabidir.

3. Mesuliyet:

a) Haller:

Madde 336 – İdare meclisi azaları şirket namına yapmış oldukları mukavele ve muamelelerden dolayı şahsan mesul olamazlar. Ancak aşağıda yazılı hallerde gerek şirkete gerek münferit pay sahiplerine ve şirket alacaklılarına karşı müteselsilen mesuldürler.

1. Hisse senetleri bedellerine mahsuben pay sahipleri tarafından vukubulan ödemelerin doğru olmaması;

2. Dağıtılan ve ödenen karpaylarının hakiki olmaması;

3. Kanunen tutulması gereken defterlerin mevcut olmaması veya bunların intizamsız bir surette tutulması;

4. Umumi heyetten çıkan kararların sebepsiz olarak yerine getirilmemesi;

5. Gerek kanunun gerek esas mukavelelerinin kendilerine yüklediği sair vazifelerin kasden veya ihmal neticesi olarak yapılmaması.

Beş numaralı bentte yazılı vazifelerden birisi 319 uncu madde gereğince idare meclisi azalarından birine bırakılmışsa, mesuliyetin ancak ilgili azaya yükletilmesi lazım gelip o muameleden dolayı müteselsilen mesuliyet cari olmaz.

b) Yeni tayin edilen azaların mesuliyeti:

Madde 337 – Yeni seçilen veya tayin olunan idare meclisi azaları, seleflerinin belli olan yolsuz muamelelerini murakıplara bildirmeğe mecburdurlar. Aksi halde seleflerinin mesuliyetlerine iştirak ederler.

c) Mesuliyetten kurtulma hali:

Madde 338 – Yukarki maddeler gereğince müteselsil mesuliyeti mucibolan muamelelerde bir

kusuru olmadığını ispat eden aza mesul olmaz; hususiyle bu muamelelere muhalif rey vermiş olup keyfiyeti müzakere zaptına yazdırmakla beraber murakıplara hemen yazılı olarak bildiren veyahut mazeretine binaen o muamelenin müzakeresinde hazır bulunmayan aza dahi mesul değildir.

d) Yanlış beyanlar:

Madde 339 – Şirketin hali hazırdaki durumu hakkında, her ne şekilde olursa olsun, yanlış zehap uyandıracak desiseler kullanmak veya hakikate aykırı beyanda bulunmak suretiyle üçüncü şahısları aldatan idare meclisi azası sebebiyet verdiği zarardan şahsan mesul olur.

e) Ortakların ve şirket alacaklılarının tazminat davasına ait diğer hükümler:

Madde 340 – 336 ve 337 nci maddelerin hükümleri gereğince idare meclisi azalarına yükletilen mesuliyet hakkında 309 uncu madde hükmü de tatbik olunur.

f) Şirket namına açılacak dava:

Madde 341 – Umumi heyet; idare meclisi azaları aleyhine dava açılmasına karar verirse yahut dava açılmamasına karar verilip de esas sermayenin en az onda birini temsil eden pay sahipleri dava açılması reyinde bulunursa, şirket, bu karar veya talep tarihinden itibaren bir ay içinde dava açmaya mecburdur. Bu müddet geçirilmesiyle dava hakkı düşmez. Murakıpların ve alacaklıların vekilinin mesuliyeti hakkındaki hükümler mahfuzdur.

Şirket namına dava açmak, murakıplara aittir. Ancak azlığın reyiyile dava açılması halinde, azlık, murakıplar dışında bir vekil tayin edebilir. Dava açılması reyinde bulunan pay sahipleri hisse senetlerini şirketin zarar ve ziyanına karşı teminat olarak davanın sonuna kadar merhun kalmak üzere muteber bir bankaya yatırmaya mecburdurlar. Davanın reddi halinde pay sahipleri yalnız şirkete karşı tazminat ile mükelleftirler.

VI - Müdürler:

1. Mesuliyet:

Madde 342 – Şirket muamelelerinin icra safhasına taallük eden kısmı, esas mukavele veya umumi heyet veya idare meclisi kararıyla idare meclisi azasından veya ortaklardan olmıyan bir müdüre tevdi edildiği takdirde; müdür, kanun veya esas mukavele yahut iş görme şartlarını tesbit eden diğer hükümlerle yükletilen mükellefiyetleri, gereği gibi veya hiç yerine getirmemiş olması halinde idare meclisi azasının mesuliyetlerine ait hükümler gereğince şirkete, pay sahiplerine ve şirket alacaklarına karşı mesul olur. Bu esas aykırı bir şartın esas mukaveleye konması veya müdürün idare meclisinin emri ve nezareti altında bulunması mesuliyeti bertaraf edemez.

2. Tayini ve azli:

Madde 343 – Müdürler aksine esas mukavelede hüküm olmadığı takdirde idare meclisince tayin ve azlolunur. Tayin ve azil keyfiyeti, idare meclisince tescil ve ilan ettirilir. 315 inci maddenin birinci fıkrası hükmü de tatbik olunur.

3. Vazife müddeti:

Madde 344 – Aksine esas mukavelede hüküm olmadığı takdirde müdürler, idare meclisi azalarının vazife müddetlerini aşan bir zaman için tayin olunamazlar ve onlar gibi her zaman azlolunabilirler. Pay sahipleri arasından seçilen müdür sebepsiz azli iddiasıyla tazminat istiyemez.

4. Vazifenin devredilmemesi:

Madde 345 – Müdürler, çeşitli bazı muayyen muameleleri ifaya mezun olmak üzere başkalarını tevkil edebilirler; fakat müdürlük vazifesini devredemezler.

5. İdare meclisi azalarının mesuliyeti:

Madde 346 – İdare meclisi azaları, müdürlerin sebebiyet verdikleri zararlardan mesul değildirler. Şu kadar ki; idare meclisi azaları ehil olmıyan müdürler tayin etmek veya onların şirket için zararlı olan iş ve muamelelerine karşı müsamaha göstermek veya idare meclisinin salahiyyetli olmadığı hususlara müdürleri mezun kılmak suretiyle sebebiyet verdikleri zararlardan dolayı şirkete karşı 336 nci madde hükmünce mesuldürler. 338 inci madde gereğince bu baptaki kusura iştirak etmediği sabit olan aza, mesul olmaz.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Murakıplar

I - Seçim ve azil:

1. Umumi olarak:

Madde 347 – Anonim şirketlerde, beşten fazla olmamak üzere bir veya daha çok murakıp bulunur. Birden çok olan murakıplar bir heyet teşkil ederler.

Murakıplar, pay sahibi olan ve olmyanlar arasından ilk defa bir yıl için kuruluş umumi heyeti ve sonradan en çok üç yıl için umumi heyet tarafından seçilirler.

Murakıp bir ise, onun, birden çok ise, yarısından bir fazlasının Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olması lazımdır.

Müddetleri biten murakıpların tekrar seçilmeleri caizdir. Murakıplar aynı zamanda idare meclisi azalıklarına seçilemeyecekleri gibi şirketin memuru dahi olamazlar. Vazifeleri biten idare meclisi azaları, umumi heyetçe ibra edilmedikçe murakıplığa seçilemezler.

2. Hususi olarak:

Madde 348 – Umumi heyet bazı muayyen hususların tetkik ve teftişi için lüzumu halinde hususi murakıp seçebilir.

Umumi heyetin toplantı vaktinden itibaren en az altı ay önceden beri esas sermayenin en az onda birine muadil paylara sahip oldukları sabit olan pay sahipleri; son iki yıl içinde şirketin kuruluşuna veya idare muamelelerine mütaalik bir suiistimalin vukubulduğunu veya kanun yahut esas mukavele hükümlerine önemli bir surette aykırı hareket edildiğini iddia ettikleri takdirde, bunları veya bilançonun gerçekliğini tahkik için hususi murakıplar tayinini umumi heyetten isteyebilirler. Bu talep reddolunduğu takdirde lüzumlu masrafları peşin ödemek, dava neticesine kadar merhun kalmak üzere sahip oldukları pay senetlerini muteber bir bankaya tevdi etmek şartıyla mahkemeye müracaat hakkını haizdirler.

Bu talebin mahkemece kabul edilebilmesi için iddia olunan hususlar hakkında کافی delil ve emare gösterilmesi lazımdır. Mahkemece talep reddolunduğu veya tahkikat neticelerine göre iddia varit görülmediği takdirde kötü niyetle hareket ettiği ispat edilen pay sahipleri, şirketin bu yüzden gördüğü zarardan dolayı müteselsilen mesuldürler.

Hususi murakıp tayini talebi mahkemece reddolunur ve murakıpların verecekleri rapora göre bu talebin haklı sebebe dayanmadığı anlaşılırsa, kötü niyetle hareket ettikleri ispat edilen pay sahipleri, şirketin bu yüzden gördüğü zarardan müteselsilen mesuldürler.

3. Seçilme manileri:

Madde 349 – İdare meclisi azalarının usul ve furuundan biriyle eşi ve üçüncü dereceye kadar (Bu derece dahil) kan ve sıhri hısımları murakıplığa seçilemezler; seçilmişlerse derhal çekilmeye mecburdurlar.

4. Azil:

Madde 350 – Murakıplar, umumi heyet tarafından her vakit azil ve yerlerine diğer kimseler tayin edilebilir. Pay sahipleri arasından seçilen murakıplar azillerinden dolayı tazminat istiyemezler.

5. Bir murakıplığın açılması:

Madde 351 – Bir murakıbın; ölümü, çekilmesi, bir maniden dolayı vazifelerini yapamıyacak halde bulunması, iflası veya hacir altına alınması gibi bir sebeple vazifelerinin sona ermesi ve ağır hapis cezasıyla veya sahtekarlık, emniyeti suiistimal, hırsızlık, dolandırıcılık suçlarından dolayı mahkûmiyeti halinde, diğer murakıplar umumi heyetin ilk toplantısına kadar vazife yapmak üzere yerine birisini seçerler. Murakıp bir kişiden ibaret olup da yukarda yazılan hallerden birinin mevcudiyetine binaen yerine diğer bir kimsenin tayini gerekirse, bunu, umumi heyetin ilk toplantısına kadar vazifeli olmak şartıyla her münferit pay sahibinin veya idare meclisi azalarından her birinin talebi üzerine şirket merkezinin bulunduğu yer mahkemesi tayin eder.

6. Tescil ve ilan:

Madde 352 – Murakıpların tayin ve azilleri, idare meclisi tarafından derhal ticaret siciline tescil ettirilmekle beraber 37 nci madde hükmünce ilan ettirilir.

II - Vazifeleri:

1. Umumi olarak:

Madde 353 – Murakıpların vazifeleri, şirketin iş ve muamelelerini murakabe etmektir. Hususiyle murakıplar şu vazifelerle mükelleftirler:

1. Şirketin idare meclisi azalarıyla iş birliği ederek bilançonun tanzim şeklini tayin etmek;
2. Şirket muamelelerinden bilgi edinmek ve lüzumlu kayıtların intizamla tutulmasını sağlamak maksadiyle hiç olmazsa altı ayda bir defa şirketin defterlerini incelemek;
3. Üç aydan ziyade ara verilmesi caiz olmamak üzere sık sık ve ansızın şirket veznesini teftiş etmek;

4. En az ayda bir defa şirketin defterini inceliyerek rehin veya teminat, yahut şirketin veznesinde hıfzolanmak üzere vedia olarak teslim olunan her nevi kıymetli evrakın mevcut olup olmadığını tahkik ve kayıtlara tatbik eylemek;

5. Esas mukavelede pay sahiplerinin umumi heyet toplantılarına iştirakleri için gerektiği bildirilen şartların yerine getirilip getirilmediğini incelemek;

6. Bütçe ve bilançoyu murakabe etmek;

7. Tasfiye muamelelerine nezaret etmek;

8. İdare meclisinin ihmali halinde adi ve fevkalade olarak umumi heyeti toplantıya davet etmek;

9. Umumi heyet toplantılarında hazır bulunmak;

10. İdare meclisi azalarının kanun ve esas mukavele hükümlerine tamamiyle riayet eylemelerine nezaret etmek.

Murakıpların yukarda yazılı murakabe salahiyetleri, esas mukavele veya umumi heyet kararı ile tahdit olunamaz.

2. Yıllık raporun tanzimi ve ihbar mükellefiyeti:

Madde 354 – Murakıplar; her yıl sonunda şirketin hal ve durumuna, idare meclisinin tanzim ettiği bilançoya ve sair hesaplara ve dağıtılmasını teklif ettiği kazançlara mütaallik idare meclisinin vereceği rapor ve sair evrak hakkındaki mütalaalarını havi olmak üzere umumi heyete bir rapor vermekle mükelleftirler. Böyle bir rapor alınmadan umumi heyet bilanço hakkında bir karar veremez. Murakıplar, vazifelerini ifa esnasında idare işlerine ait olmak üzere öğrenecekleri noksanlık ve yolsuzlukları veya kanun yahut esas mukavele hükümlerine aykırı hareketleri, bunlardan mesul olanın üstü olan makama ve idare meclisi reisine ve mühim hallerde umumi heyete ihbar ile mükelleftirler.

3. Umumi heyetin fevkalade toplantıya daveti:

Madde 355 – Murakıplar zaruri ve müstacel sebepler çıktığı takdirde umumi heyeti fevkalade toplantıya davete mecburdurlar.

4. Şikayetleri tahkik:

Madde 356 – Her pay sahibi, şirketin idare meclisi azası veya müdürleri aleyhinde murakıplara müracaat edebilir. Murakıplar bu müracaatları tahkika mecburdurlar. Tahkikat neticesinde şikayet edilen hadisenin gerçekliği sabit olursa keyfiyet murakıpların yıllık raporuna yazılır.

Müracaat edenler esas sermayenin onda birine muadil paylara sahip oldukları surette, murakıplar bu müracaat hakkındaki fikir ve mütalaalarını raporlarında bildirmeye ve lüzum gördükleri halde umumi heyeti derhal fevkalade toplantıya davet etmeye mecburdurlar.

İkinci fıkraya dayanarak murakıplara müracaat edenlerin yukarıda yazılı miktardaki hisse senetlerini muteber bir bankaya rehin olarak tevdi etmeleri lazımdır. Bu senetler umumi heyetin ilk toplantısının sonuna kadar bankada kalır.

5. İdare meclisinin toplantılarına iştirak:

Madde 357 – Murakıplar idare meclisi toplantılarında müzakere ve reye iştirak etmemek şartıyla hazır bulunabilirler ve münasip gördükleri teklifleri idare meclisi ve umumi heyetin fevkalade

toplantıları gündemlerine ithal ettirebilirler.

III - Mesuliyeti:

1. Sır saklama mükellefiyeti:

Madde 358 – Murakıplar, vazifelerini yaptıkları esnada öğrendikleri hususları münferit pay sahiplerine ve üçüncü şahıslara ifşa etmekten memnurdurlar.

2. İhtimam derecesi:

Madde 359 – Murakıplar, kanun veya esas mukavele ile kendilerine yükletilen vazifelerini hiç veya gereği gibi yapmamalarından doğan zararlardan dolayı kusursuz olduklarını ispat etmedikçe müteselsilen mesuldürler. Bu mesuliyet hakkında 309 ve 341 inci maddeler hükümleri tatbik olunur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Umumi Heyet

A) Azalık:

I - Toplantıya iştirak hakkı:

1. Umumi olarak:

Madde 360 – Pay sahipleri; organların tayini, hesapların tasdik ve kazancın dağıtılması gibi şirket işlerine mütaallik haklarını umumi heyet toplantılarında kullanırlar.

Rey hakkını haiz olan pay sahibi, umumi heyet toplantılarında bu hakkını bizzat kullanabileceği gibi pay sahibi olan veya esas mukavelede hilafına hüküm bulunmadıkça, pay sahibi olmıyan üçüncü bir şahıs vasıtasıyla de kullanabilir.

Nama yazılı hisse senetleri için temsil salahiyetinin yazı ile verilmesi şarttır. Hamile yazılı bir hisse senedinin zilyedi bulunduğunu ispat eden kimse şirkete karşı rey hakkını kullanmaya salahiyetlidir. Bunu ispat maksadiyle hamile yazılı hisse senetlerinin sahipleri rey haklarını umumi heyette kullanabilmek için hisse senetlerini veya bunlara mutasarrıf olduklarını gösteren vesikaları toplantı gününden bir hafta önce şirkete tevdi mecburdurlar. Hamile yazılı hisse senetleri rehin veya tevdi edilmiş yahut ariyet olarak başka bir kimseye bırakılmış olduğu takdirde malik ve zilyed arasındaki münasebetlerde rey hakkının kullanılması bakımından aşağıdaki hükümler caridir:

1. Rey hakkı malike aittir;

2. Temsil salahiyeti ayrı bir senete yazılmış olmak şartıyla, temsile salahiyetli zilyed malik yerine ve onun menfaatine olarak rey hakkını kullanmaya salahiyetli sayılır.

Üzerinde intifa hakkı bulunan bir hisse senedinden doğan rey hakkı, intifa hakkı sahibi tarafından kullanılır. Şu kadar ki; intifa hakkı sahibi, menfaatlerini hakkaniyete uygun bir şekilde göz önünde tutarak hareket etmemiş olmasından dolayı malike karşı mesuldür.

2. Suiistimal:

Madde 361 – Rey hakkına mütedair tahditlerden birini tesirsiz bırakmak maksadiyle hisse senetlerinin, umumi heyette rey hakkını kullanmak üzere başkasına verilmesi caiz değildir.

Pay sahiplerinden her biri; hakkı olmıyan kimselerin umumi heyet toplantısına iştirak etmelerine karşı idare heyeti nezdinde itiraz edebileceği gibi itirazını umumi heyet zaptına da yazdırabilir.

Umumi heyet toplantısına iştirake salahiyeti olmıyan kimseler bir karara iştirak etmiş bulunuyorlarsa pay sahiplerinin her hangi birisi önceden itiraz etmemiş olsa bile, bu kararın iptalini mahkemeden isteyebilir. Şu kadar ki; davalı şirket bu iştirakin karara müessir olmadığını ispat ederse talep reddolunur.

II - Malumat alma hakkı:

1. Bilanço:

Madde 362 – Kar ve zarar hesabı, bilanço, yıllık rapor ve safi kazancın nasıl dağıtılacağı

hususundaki teklifler, murakıplar tarafından verilecek raporla birlikte umumi heyetin adi toplantısından en az on beş gün önce şirketin merkez ve şubelerinde pay sahiplerinin emrine amade bulundurulur.

Bunlardan kar ve zarar hesabı, bilanço ve yıllık rapor, toplantıdan itibaren bir yıl müddetle pay sahiplerinin emrine amade kalır. Her pay sahibi masrafı şirkete ait olmak üzere kar ve zarar hesabıyla bilançonun bir suretini isteyebilir.

Hamile yazılı hisse senetleri ihracedilmiş ise yukarda adı geçen vesikaların pay sahiplerine açık bulundurulduğu keyfiyeti 37 nci maddede anılan gazeteden başka esas mukavele ile muayyen şekilde dahi ilan olunur.

Pay defterine kaydedilen nama yazılı hisse senedi sahiplerine ayrıca tebligat yapılır.

2. Ticari defterler ve sır saklama mükellefiyeti ve ceza:

Madde 363 – Pay sahipleri, şüpheli gördükleri noktalara murakıpların dikkat nazarlarını çekmeye ve lüzumlu izahatı istemiye salahiyetlidirler.

Şirketin ticari defterleriyle muhaberatının tetkiki yalnız umumi heyetin açık bir müsaadesi veya idare meclisinin kararıyla mümkündür. İncelenmesine müsaade edilen defter ve vesikalardan öğrenilecek sırlar hariç olmak üzere, hiçbir ortak şirketin iş sırlarını öğrenmeye salahiyetli değildir. Her ortak, her ne suretle olursa olsun öğrenmiş olduğu, şirkete ait iş sırlarını, sonradan ortaklık hakkını zayi etmiş olsa dahi, daima gizli tutmaya mecburdur. Bu mecburiyeti yerine getirmiyen ortak, meydana gelecek zararlardan şirkete karşı mesul olduğu gibi şirketin şikayeti üzerine, her hangi bir zarar umulmasa dahi, bir yıla kadar hapis veya beş yüz liradan on bin liraya kadar ağır para cezasıyla veya her ikisiyle birlikte cezalandırılır.

Pay sahiplerinin malûmat alma hakkı esas mukavele ile veya şirket organlarından birinin kararıyla bertaraf veya tahdidedilemez.

B) Toplantılar:

1 - Davet:

1. Umumi olarak:

Madde 364 – Umumi heyetler adi ve fevkalade olarak toplanırlar. Adi toplantı her hesap devresi sonundan itibaren üç ay içinde ve en az yılda bir defa olur. Bu toplantıda 369 uncu madde gereğince müzakere gündemine konulması gereken hususlar müzakere olunur.

Yılda birkaç kere kazançlarını dağıtan anonim şirketlerde her dağıtma için, umumi heyeti toplantıya davet lazımdır.

Umumi heyet, lüzumu halinde fevkalade toplantıya davet olunur.

3. Davete salahiyetli olanlar:

a) İdare meclisi ve murakabe heyeti:

Madde 365 – Umumi heyeti adi toplantıya davet, idare meclisine ve fevkalade toplantılara davet, hem idare meclisine, hem de 355 inci madde gereğince murakıplara aittir.

b) Azlık:

Madde 366 – Şirket sermayesinin en az onda biri değerinde paylara sahip olan kimselerin gerektirici sebepleri bildiren yazılı talepleri üzerine idare meclisinin, umumi heyeti fevkalade toplantıya davet etmesi veya umumi heyetin zaten toplanması mukarrer ise müzakeresini istedikleri maddeleri gündeme koyması mecburidir. Bu talep hakkını haiz kimselerin sahip olmaları gereken payların miktarı esas mukavele ile daha az bir miktara indirilebilir.

c) Mahkemenin izni:

Madde 367 – Pay sahiplerinin yukarıki maddede yazılı talepleri idare meclisi ve 355 inci madde gereğince murakıplar tarafından nazara alınmadığı takdirde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkeme adı geçen pay sahiplerinin talebi üzerine umumi heyeti toplantıya davete veya istedikleri hususu gündeme koymaya kendilerini salahiyetli kılabilir. Toplantıya davete veya gündeme eklenen hususlara mütaallık ilana, mahkemenin izni yazılmak lazımdır. Mahkemeye müracaat halinde dahi 356 ncı maddenin son fıkrası tatbik olunur.

3. Davetin şekli:

a) Umumi olarak:

Madde 368 – Umumi heyetin toplantıya daveti, esas mukavelede gösterilen şekil ve surette ve her halde 37 nci maddede anılan gazete ile ilan ve toplantı günleri dahi olmamak üzere, toplantı vaktinden en az iki hafta önce yapılmak lazımdır. Senetleri nama yazılı olan pay sahipleriyle önceden şirkete bir hisse senedi tevdi ederek ikametgahını bildiren pay sahiplerine, taahhütlü mektup gönderilmesi suretiyle de toplantı günü bildirilir.

b) Gündem:

Madde 369 – Umumi heyeti toplantıya davete dair olan ilan veya davet mektuplarında gündemin gösterilmesi lazımdır. Esas mukaveleye göre umumi heyetin muayyen zamanlarda yapacağı adi toplantı gündemine şunlar konur:

1. İdare meclisi ve murakıplar tarafından verilen raporların okunması;
2. Şirketin bilanço ve kar zarar hesabını ve kazancının dağıtılması hakkındaki tekliflerin tasdiki veya değiştirilecek şekilde kabul yahut reddi;
3. İdare meclisi azalarıyla murakıpların ücret ve aidatları mukavelede muayyen değilse tayini;
4. Müddetleri sona ermiş olan idare meclisi azalarıyla murakıpların tekrar seçilmeleri veya değiştirilmeleri;

5. Lüzumlu görülen sair hususlar;

Gündemde gösterilmeyen hususlar müzakere olunmaz.

c) Bütün pay sahiplerinin hazır olması:

Madde 370 – Bütün payların sahip veya temsilcileri, aralarından biri itirazda bulunmadığı takdirde umumi heyet toplantılarına dair olan diğer hükümler mahfuz kalmak şartıyla toplantıya davet hakkındaki merasime riayet etmeksizin de umumi heyet olarak toplanabilirler.

Böyle bir toplantıda bütün pay sahip veya temsilcileri hazır olmak şartıyla umumi heyetin vazifelerinden olan hususlar müzakere edilerek karara bağlanabilir.

II - Toplantı yeri:

Madde 371 – Aksine esas mukavelede hüküm olmadığı takdirde umumi heyet, şirket merkezinin bulunduğu yerde toplantıya davet edilir.

III - Nisap:

Madde 372 – Umumi heyetler bu kanunda veya esas mukavelede aksine hüküm bulunan haller hariç olmak üzere şirket sermayesinin en az dörtte birini temsil eden pay sahiplerinin huzuriyle toplanırlar. İlk toplantıda bu nisap hasıl olmadığı takdirde tekrar toplantıya davet edilirler. İkinci toplantıda hazır bulunan pay sahipleri, temsil ettikleri sermayenin miktarı ne olursa olsun, müzakere yapmaya ve karar vermeye salahiyetlidirler.

C) Kararlar:

I - Rey hakkı:

1. Umumi olarak:

Madde 373 – Her hisse senedi en az bir rey hakkı verir. Bu esasa aykırı olmamak şartıyla hisse senetlerinin maliklerine vereceği rey hakkının sayısı esas mukavele ile tayin olunur.

Bir hisse senedinin birden çok maliki bulunduğu takdirde bunlar ancak bir temsilci marifetiyle rey haklarını kullanabilirler.

2. Mahrumiyet:

Madde 374 – Pay sahiplerinden hiçbirisi, kendisi veya karı ve kocası yahut usul ve furuu ile şirket arasındaki şahsi bir işe veya davaya dair olan müzakerelerde, rey hakkını kullanamaz.

Şirket işlerinin görülmesine her hangi bir suretle iştirak etmiş olanlar, idare meclisi azalarının ibrasına ait kararlarda rey hakkını haiz değildirler. Bu yasağın murakıplara şümulü yoktur.

II - Müzakereler:

1. Umumi olarak:

Madde 375 – İdare meclisi, pay sahiplerinin toplantıya ve müzakerelere iştirak etmek ve rey haklarını kullanmak salahiyetleri bulunup bulunmadığının tesbiti için gereken tedbirleri alır.

İdare meclisi, aynı zamanda verilen kararlar ve yapılan seçimlerle pay sahiplerinin vakı beyanları geçirilmek üzere bir zabıt tutulmasını sağlar.

Umumi heyet toplantısına reislik edebilecek kimse, esas mukavelede tayin edilmediği takdirde umumi heyetçe seçilir.

2. Cetvel:

Madde 376 – Umumi heyetin toplantı anında hazır bulunan pay sahibi veya temsilcilerinin, ad ve soyadlarıyla ikametgahlarını ve pay miktarını gösteren ve reis tarafından imza edilen bir cetvel tanzim olunarak ilk reylerin toplanmasından önce hazır olanların görebilecekleri bir yere asılır.

3. Müzakerenin başka bir güne bırakılması:

Madde 377 – Bilançonun tasdikı hakkındaki müzakere, ekseriyetin veya şirket sermayesinin onda birine sahip olan azlığın talebi üzerine bir ay sonraya bırakılır; keyfiyet 368 inci maddede yazılı olduğu üzere pay sahiplerine bildirilir ve usulü dairesinde ilan olunur. Bununla beraber azlığın talebi üzerine bir defa tehir edildikten sonra tekrar müzakerelerin geri bırakılması talebolunabilmek için bilançonun itiraza uğrayan noktaları hakkında gereken izahatın verilmemiş olması şarttır.

III - Muteberlik şartları:

Madde 378 – Kararlar, mevcut reylerin ekseriyetiyle verilir.

Kararların muteber olması için zabıtların 297 nci maddede gösterilen esaslar dairesinde tutulması şarttır. Toplantıda hazır bulunan pay sahipleri veya temsilcilerinin ad ve soyadlarını gösteren 376 ncı maddedeki cetvel ile toplantıya davetin usulü dairesinde cereyan ettiğini ispat eden vesikalar zapta bağlanır. Adı geçen vesikaların münderecatı zabıtta açıklandığı takdirde bunların ayrıca bağlanmasına lüzum yoktur. İdare meclisi bu zaptın noterce tasdikli bir suretini derhal ticaret sicili dairesine vermekle beraber bu zabıt münderecatından tescil ve ilana tabi hususları tescil ve ilan ettirmekle mükelleftir.

IV - Kararların tesiri:

1. Umumi olarak:

Madde 379 – Umumi heyet tarafından verilen kararlar toplantıda hazır bulunmayan veya muhalif rey veren pay sahipleri hakkında dahi muteberdir.

2. İbra:

Madde 380 – Bilançonun tasdikına dair olan umumi heyet kararı, aksine sarahat olmadığı takdirde, idare meclisi azalariyle müdürler ve murakıpların ibrasını tazammun eder. Bununla beraber bilançoda bazı hususlar belirtilmemekte veya bilanço şirketin gerçek durumunun görülmesine mani yanlış bir takım hususları ihtiva etmekte ise, idare meclisi azalariyle müdürler ve murakıplar, bilançonun tasdikıyla ibra edilmiş olmazlar.

V - Kararların iptali:

1. Şartlar:

Madde 381 – Aşağıda yazılı kimseler, kanun veya esas mukavele hükümlerine ve bilhassa afaki iyi niyet esaslarına aykırı olan umumi heyet kararları aleyhine, tarihlerinden itibaren üç ay içinde şirket merkezinin bulunduğu yerdeki mahkemeye müracaatla iptal davası açabilirler:

1. Toplantıda hazır bulunup da karara muhalif kalarak keyfiyeti zapta geçiren veya reyini kullanmasına haksız olarak müsaade edilmeyen yahut toplantıya davetin usulü dairesinde yapılmadığını veya gündemin gereği gibi ilan veya tebliğ edilmediğini yahut umumi heyet toplantısına iştirake salahiyetli olmayan kimselerin karara iştirak etmiş bulunduklarını iddia eden pay sahipleri;

2. İdare meclisi;

3. Kararların infazı idare meclisi azalariyle murakıpların şahsi mesuliyetlerini mucip olduğu takdirde bunların her biri.

İptal davasının açılması keyfiyetiyle duruşmanın yapılacağı gün, idare heyeti tarafından usulen

ilan olunur.

Birinci fıkrada yazılı üç aylık hak düşüren müddetin sona ermesinden önce duruşmaya başlanamaz. Birden fazla iptal davası açıldığı takdirde, davalar birleştirilerek görülür.

Mahkeme şirketin talebi üzerine şirketin muhtemel zararına karşı davacıların teminat göstermesine karar verebilir. Teminatın mahiyet ve miktarını tayin mahkemeye aittir.

2. Kararın icrasının geri bırakılması:

Madde 382 – Yukarki madde hükmüne dayanarak umumi heyet kararı aleyhine iptal davası açıldığı takdirde mahkeme idare meclisi azalariyle murakıpların

reyini aldıktan sonra, aleyhine iptal davası açılan kararın icrasının geri bırakılmasına karar verebilir.

3. İptal kararının tesiri:

Madde 383 – Kararın iptaline dair ilam, katileştikten sonra bütün pay sahipleri hakkında hüküm ifade eder. İdare meclisi bu ilanın bir suretini derhal ticaret siciline kaydettirmeye mecburdur.

4. Suiniyetle iptal davası açanların mesuliyeti:

Madde 384 – Umumi heyetin kararı aleyhine suiniyetle iptal davası açıldığı takdirde davacılar bu yüzden şirketin uğradığı zararlardan müteselsilen mesuldürler.

D) Esas mukavelenin değiştirilmesi:

I - Umumi olarak:

1. Müktesep haklar:

Madde 385 – Aksine esas mukavelede hüküm olmadığı takdirde umumi heyet aşağıdaki maddelerde bildirilen şartlar dairesinde esas mukavelenin bütün hükümlerini değiştirebilir. Şu kadar ki; münferit pay sahiplerinin bu sıfatla haiz oldukları müktesep haklarda rızaları olmaksızın hiçbir değişiklik yapılamaz.

Müktesep haklar; kanun veya esas mukavele hükümlerine göre umumi heyet ve idare meclisi kararlarına tabi olmıyan yahut umumi heyetin toplantılarına iştirak hakkından doğan, hususiyle azalık, rey kullanmak, iptal davası açmak, kar payı almak ve tasfiye neticesine iştirak etmek gibi haklardır.

2. İlân ve tebliğ :

Madde 386 –(Değişik:11/6/2003-4884/3 md.)

Umumî heyet esas mukavelenin değiştirilmesi için toplantıya davet edildiği takdirde değişiklik metninin asıl metin ile birlikte 368 inci maddede yazılı olduğu üzere ilânı ve ilgililere tebliği lâzımdır.

3. Rey hakkı:

Madde 387 – Esas mukavelenin değiştirilmesi için yapılan toplantıda, esas mukavelede aksine hüküm olsa dahi her hisse senedi ancak bir rey hakkı verir.

4. Toplantı ve Karar Nisabı

Madde 388 – (Değişik: 16/6/1989 - 3585/1 md.)

Şirketin tabiyetini değiştirmek veya pay sahiplerinin taahhütlerini artırmak hususundaki kararlar için, bütün pay sahiplerinin ittifakı şarttır.

Şirketin mevzuu veya nev'inin değiştirilmesine taalluk eden umumi heyet toplantılarında şirket sermayesinin en az üçte ikisine malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin hazır bulunması şarttır. İlk toplantıda sermayenin üçte ikisi temsil edilmediği takdirde, idare meclisi, umumi heyeti usulüne uygun olarak ikinci defa toplantıya çağırabilir. İkinci toplantının yapılabilmesi için, esas sermayenin yarısına malik olan pay sahipleri veya temsilcilerinin hazır bulunması gerekir.

Birinci ve ikinci fıkralarda yazılı hususlar dışındaki değişiklikler için yapılacak umumi heyet toplantılarında şirket sermayesinin en az yarısına malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin hazır bulunmaları gerekir. İlk toplantıda bu nisap hasıl olmadığı takdirde, 368 inci maddeye uyulmak suretiyle en geç bir ay içinde ikinci bir toplantı yapılabilir. İkinci toplantıda müzakere yapabilmek için, şirket

sermayesinin en az üçte birine malik olan pay sahiplerinin veya temsilcilerinin hazır bulunması yeterlidir.

İkinci ve üçüncü fıkralara göre toplanan umumi heyetin kararları mevcut reylerin ekseriyetiyle verilir.

5. İmtiyazlı Pay Sahipleri Genel Kurulu

Madde 389 – (Değişik: 16/6/1989 - 3585/2 md.)

Umumi heyetçe esas mukavelenin değiştirilmesine dair verilen karar imtiyazlı hisse senedi sahiplerinin haklarını ihlal edecek mahiyette ise bu karar, adı geçen pay sahiplerinin yapacakları hususi bir toplantıda verecekleri diğer bir kararla tasdik olunmadıkça, infaz edilemez. Bu heyeti idare meclisi veya murakıplar toplantıya çağırmaya mecburdur. Heyet azasından herhangi birisi de çağırabilir. Bu hususi toplantıda müzakere ve karar nisabı, 388 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları hükümlerine tabidir.

6. Tescil:

Madde 390 – Esas mukavelenin değiştirilmesine mütaallik umumi heyetçe verilen karar; idare meclisi tarafından şirket merkezinin ve şubelerinin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil ve eğer ilana tabi olan hususlar varsa onlar da ilan ettirilir. Değiştirme kararı tescilden önce hüküm ifade etmez.

II - Esas sermayenin artırılması:

1. Şartlar:

Madde 391 – Esas sermayeye karşılık olan hisse senetlerinin bedelleri tamamen ödenmedikçe, umumi heyet yeni hisse senetleri çıkarmak suretiyle sermayenin artırılmasına karar veremez. Muhtelif imtiyazları haiz mütaaddit nevi hisse senedi sahipleri mevcut olduğu takdirde, umumi heyetin kararından ayrı olarak adı geçen nevilerden her birine ait hisse senedi sahiplerinin de hususi bir toplantı yaparak karar vermeleri şarttır. 389 uncu maddenin iki ve üçüncü cümlesi hükümleri bu toplantılar hakkında da tatbik olunur.

2. Muameleler:

Madde 392 – Umumi heyet yeni hisse senetleri çıkarmak suretiyle esas sermayenin çoğaltılmasına karar verdiği takdirde, anonim şirketlerin kuruluşuna ait hükümler cari olur. Hususiyle para sermayesinin dörtte birinin yatırılmasına ait hüküm ile ayın nevinden bir sermayenin konması, malların devralınması ve hususi menfaatlerin sağlanması ile alakalı kararın mevcudiyeti halinde bu hususlara mütaallik hükümler tatbik olunur. Bu hallerde kuruluş esnasında verilmesi şart olan bilirkişi raporu idare meclisi tarafından verilir. İştirak taahhütnamelerine, sermayenin artırılmasına dair olan karardan ve kanunen bir izahname tanzimi lüzumlu olduğu takdirde bu izahname münderecatından bilgileri bulunduğu ve yeni hisse senetlerinin halkın açıkça iştirakine arz olunduğuna dair kayıtlar konulur.

Esas sermayenin artırılması yukarıki hükümlere göre icra edilmemiş ise bu husustaki muameleler batıl ve bundan dolayı da idare meclisi azalariyle murakıplar; şirkete, münferit ortaklara ve üçüncü şahıslara karşı müteselsilen mesuldürler.

3. İzahname:

Madde 393 – Esas sermayenin artırılan kısmına halk iştirake açıkça davet olunduğu takdirde bu davet, idare meclisi namına ortaklığı temsile salahiyetli olan bir kimse tarafından imza olunacak bir izahname ile yapılır.

İzahname, aşağıda yazılı hususları ihtiva eder:

1. Şirketin ticaret siciline tescil olunduğu gün;
2. Şirketin ticaret unvanı ile merkezi;
3. Esas sermayenin halihazır miktarı ve nelerden ibaret olduğu, hisse senetlerinin itibari kıymetiyle nev'i ve çeşitleri ve varsa rüçhan hakları;
4. Varsa intifa hakları ile sağladıkları menfaatler;

5. İdare meclisi ve murakebe heyetinin kuruluş tarzı;
 6. Murakıpların raporu ile beraber son kar ve zarar hesabıyla bilanço;
 7. Son beş yıl içinde dağıtılan kar paylarının nispet ve bedelleri;
 8. Şirketin tahviller çıkarmak suretiyle yaptığı istikrazlar;
 9. Yeni hisse senetleri ihracına ait karar ve senetlerin tamamının tutarı, itibari kıymeti, ihraç fiyatı, miktar ve nev'i;
 10. Ayın nev'inden sermaye ile devralınacak mallar ve sağlanan hususi menfaatler;
 11. Yeni hisse senetlerinin ne zamandan itibaren kar payına hak kazandıracakları, bu hakkı tahdideden hükümler ve rüçhan hakları;
 12. İştirak taahhüdünün ne zamana kadar lüzum ifade edeceği.
- Bu maddede yazılı hususların iştirak taahhütnamelerine yazılması halinde ayrıca bir izahnameye lüzum yoktur.

4. Yeni pay alma hakkı:

Madde 394 – Umumi heyetin esas sermayenin artırılmasına mütaallik kararında aksine şart olmadıkça pay sahiplerinden her biri yeni hisse senetlerinden şirket sermayesindeki payı ile mütenasip miktarını alabilir. İdare meclisi pay sahiplerine verilecek senetlerin ihraç bedellerini gazetelerle ilan eder. Bu hususta yapılacak ilanlarda pay sahiplerinin yeni pay alma haklarını kullanabilmeleri için tayin olunacak müddet, 15 günden aşağı olamaz.

5. Tescil:

Madde 395 – Esas sermayenin artırılmasına dair olan umumi heyet kararı, taahhüdedilen hisse senetlerine ait zaruri olan ilk ödemelerin yapılmış olduğunu tesbit eden umumi heyet kararı alındıktan sonra ticaret siciline tescil olunur. İcabında ayın nev'inden sermaye ve devralınacak mallar hakkındaki hususi kararlar da, ticaret siciline bildirilir. Esas sermayenin artırılması keyfiyetinin tescilinden önce çıkarılan hisse senetleri hükümsüzdür. Şu kadar ki; iştirak taahhüdünden doğan mükellefiyetler bakidir. Tazminat hakları mahfuzdur.

III - Esas sermayenin azaltılması:

1. Karar:

Madde 396 – Bir şirket, sermayesini azaltarak azaltılan kısmın yerine geçmek üzere tamamen ödenecek yeni hisse senetleri çıkarmak niyetinde değilse umumi heyet, esas sermayenin itibari kıymetine dair esas mukavelenin hükümlerinin değiştirilmesine karar verir; şu kadar ki; idare meclisinin talebi üzerine mahkemece tayin edilecek üç bilirkişi tarafından verilecek müşterek bir raporla, esas sermayenin azaltılmasına rağmen şirket alacaklılarının haklarını tamamen karşılayacak miktarda aktifler mevcut olduğu tesbit edilmiş olmadıkça böyle bir karar verilemez.

(Değişik : 16/6/1989 - 3585/3 md.) Bu hususta 388 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkrası hükümleri uygulanır. Kararda bilirkişi raporunun sonucu açıklanarak sermaye azaltılmasının ne tarzda yapılacağı gösterilir.

Esas sermayenin azaltılmasından kayıtlara göre doğacak bir kazanç münhasıran itfalar için kullanılabilir.

(Değişik : 24/6/1995 - KHK - 559/8 md.) Esas sermaye hiç bir suretle bu Kanunun 272 nci maddesi ile belirlenen asgari sermaye miktarından aşağı indirilemez.

2. Alacaklıları davet:

Madde 397 – Umumi heyet esas sermayenin azaltılmasına karar verdikten sonra idare meclisi bu kararı 37 nci maddede anılan gazetede ve aynı zamanda esas mukavele ile muayyen şekilde üç defa ilan ederek 37 nci maddede anılan gazetede üçüncü ilandan itibaren iki ay içinde alacaklarını beyan etmek suretiyle ödeme veya teminat isteyebileceklerini alacaklılara bildirir. Şirketçe malum olan alacaklılara ayrıca davet mektupları gönderilir.

Esas sermaye zararlar neticesinde bilançoda husule gelen bir açığı kapatmak maksadiyle ve bu açıklar nispetinde azaltılacak olursa idare meclisince alacaklıları davetten ve bunların haklarının

ödenmesinden veya temininden vazgeçilebilir.

3. Kararın icrası:

Madde 398 – Esas sermaye, ancak alacaklılara verilen müddetin bitmesinden ve beyan edilen alacakların ödenmesinden veya temin edilmesinden sonra fiilen azaltılabilir.

Azaltma kararının icrası için hisse senetleri miktarının mübadele veya damgalanmak suretiyle veyahut diğer bir tarzda azaltılmasına lüzum görüldüğü halde yapılan ihtara rağmen geri verilmemiş olan hisse senetleri, şirketçe iptal edilebilir.

Mübadele için şirkete geri verilmesi zımında yapılan tebliğlere, geri verilmeyen senetlerin iptal olunacağı hususu da yazılır.

Pay sahiplerinin mübadele olunmak üzere şirkete geri verdikleri hisse senetlerinin miktarı, karar gereğince mübadeleye yetmezse bu senetler iptal olunarak bunların mukabilinde verilmesi gereken yeni senetler satılıp paylarına düşen miktar şirkette saklanır.

Yukarıki fıkralarla 396, 397 nci maddelerde yazılı şartlara riayet edilmiş olduğunu gösteren vesikalar ibraz edilmedikçe esas sermayenin azaltılmasına dair karar ve sermayenin gerçekten azaltılmış olması keyfiyeti, ticaret siciline kaydolunamaz.

BEŞİNCİ KISIM

Hisse Senetleri

A) Hisse senetleri:

I - İtibari kıymeti:

1. Umumi olarak:

Madde 399 – (Değişik birinci fıkra: 9/12/2004 – 5274/1 md.) Hisse senetlerinin itibarî kıymeti en az bir Yeni Kuruştur. Bu kıymet ancak en az birer Yeni Kuruş olarak yükseltilebilir. Bu fıkarda belirtilen miktar Bakanlar Kurulunca yüz katına kadar artırılabilir.

Yukarıki fıkra hükmünce aykırı olarak çıkarılan hisse senetleri batıldır; bunları çıkaranlar hisse senetleri sahiplerine karşı müteselsilen mesuldürler. Müruruzaman hakkında 309 uncu maddenin son fıkrası caridir.

(Değişik üçüncü fıkra: 9/12/2004 – 5274/1 md.) Şirketin müşkülleşmiş olan malî vaziyetinin ıslahı için hisse senetlerinin itibarî kıymeti en az bir Yeni Kuruşa kadar indirilebilir.

2. Hisse senetlerinin bölünememesi:

Madde 400 – Hisse senedi şirkete karşı bölünemez. Bir hisse senedinin birden fazla sahibi bulunduğu takdirde bunlar, şirkete karşı haklarını ancak müşterek bir mümessil vasıtasıyla kullanabilirler. Müşterek bir mümessil tayin etmedikleri takdirde şirketçe bunlardan birisine yapılacak tebliğ hepsi hakkında muteber olur.

Umumi heyet, esas sermaye miktarı aynı kalmak üzere esas mukaveleyi değiştirmek suretiyle hisse senetlerini itibari kıymetleri daha az olan hisse senetlerine bölmek veya itibari kıymetleri daha yüksek olan hisse senetleri halinde birleştirmek salahiyetini haizdir. Şu kadar ki; hisse senetlerinin birleştirilmesi her pay sahibinin muvafakatine bağlıdır. 399 uncu madde hükmü mahfuzdur.

II - İmtiyazlı hisse senetleri:

Madde 401 – Esas mukavele ile bazı nevi hisse senetlerine kar payı veya tasfiye halindeki şirket mevcudunun dağıtılması ve sair hususlarda imtiyaz hakları tanınabilir.

B) İntifa senetleri:

I - İhdası:

Madde 402 – Umumi heyet, esas mukavele gereğince veya esas mukaveleyi değiştirerek, bedeli itfa olunan payların sahipleri, alacaklılar, kurucular veya bunlara benzer bir sebeple şirketle ilgili olanlar lehine intifa senetleri ihdasına karar verebilir.

İlk esas mukavelede derpiş edilmiş olmadıkça kurucular, lehine intifa senetleri ihdas olunamaz.

İntifa senetleri sahipleri, 429 - 432 nci maddelere tabi bulunan bir heyet teşkil ederler. Şu kadar

ki; intifa senetlerinin ihdası esnasında daha ağır hükümler konmuş olmadıkça bu heyet kararlarını mevcudun mutlak ekseriyetiyle verir.

II - Hükümleri:

Madde 403 – İntifa senedi sahiplerine azalık hakları verilemez; ancak, safi kazanca veya tasfiye neticesine iştirak yahut yeni çıkarılacak hisse senetlerini alma hakları tanınabilir.

C) Devir yasağı:

Madde 404 – Ayın karşılığı olan hisse senetlerinin şirketin tescilinden itibaren iki yıl geçmeden başkalarına devri hükümsüzdür.

(Ek fıkra: 16/6/2009-5904/30 md.) 13/6/2006 tarihli ve 5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanununun 19 uncu maddesine göre yapılacak bölünmelerde bu hüküm uygulanmaz.

D) Sermaye koyma borcu:

I - Şümulü:

Madde 405 – Pay sahibi, hisse senetlerinin çıkarılması sırasında tayin olunan ve hisse senetlerinin itibari kıymetine müsavi veya ondan yüksek olan pay bedelinden fazla bir şey ödemeye esas mukavele ile dahi mecbur tutulamaz.

Pay sahipleri sermaye olarak şirkete verdiklerini geri istiyemezler; tasfiye payına mütaallik hakları mahfuzdur.

Hisse senetlerinin devri şirketin muvafakatine bağlı olan hallerde esas mukavele hissedarlara esas sermayeye iştirak borcundan başka muayyen zamanlarda tekerrür eden mevzuu para olmıyan edalarda bulunmak mükellefiyetini de yükleyebilir. Bu mükellefiyetlerin mahiyet ve şumulü hisse senetlerine ve ilmuhaberlere yazılır. Bu gibi tali mükellefiyetler hakkında esas mukavele ile cezai şart kabul edilebilir.

II - Temerrüt:

1. Ödemeye davet:

Madde 406 – Payların bedelleri esas mukavelede başkaca hüküm bulunmadıkça pay sahiplerinden ilan suretiyle istenir.

2. Temerrüdün hükümleri:

a) Umumi olarak:

Madde 407 – Sermaye koyma borcunu vaktinde yerine getirmiyen pay sahibi ihtara lüzum olmaksızın temerrüt faizi ödemekle mükelleftir.

İdare meclisi bundan başka mütemerrit ortağı iştirak taahhüdünden ve yaptığı kısmi ödemelerden doğan haklarından mahrum etmeye ve yerine başka ortak almaya ve kendisine verilmiş hisse senedi varsa bunları iptal etmeye salahiyetlidir. İptal edilen hisse senetleri ele geçirilemiyorsa iptal kararı 37 nci maddede yazılı gazetede ve ayrıca esas mukavelenin derpiş ettiği şekilde ilan olunur.

Esas mukavele ile pay sahipleri temerrüt halinde cezai şart ödemeye mecbur tutulabilirler.

Şirketin tazminat hakları mahfuzdur.

b) Usül:

Madde 408 – 407 nci maddenin 2 ve 3 üncü fıkralarının tatbiki için idare meclisi tarafından mütemerrit ortağın 37 inci maddede yazılı gazete ile ve esas mukavelenin derpiş ettiği şekilde ilan suretiyle bir ay zarfında ödemeye davet ve aksi halde haklarından mahrum ve cezai şartın tahsil edileceğinin ihtar edilmesi şarttır.

Nama yazılı hisse senetleri sahiplerine bu davet ve ihtar taahhütlü mektubla yapılır.

Şirket bilhassa yeni pay sahibinin ödemeleriyle kapanmayan açıkların tazminini mütemerrit ortaktan isteyebilir.

419 uncu madde hükmü mahfuzdur.

E) Hisse senetleri:

I - Nevileri:

1. Umumi olarak:

Madde 409 – Hisse senetleri, hamiline veya nama yazılı olur.

Esas mukavelede aksine hüküm bulunmadıkça hisse senetlerinin nama yazılı olması lazımdır.

Bedelleri tamamen ödenmemiş olan paylar için hamile yazılı hisse senetleri veya ilmühaberler çıkarılamaz. Bu hükme aykırı olarak çıkarılanlar hükümsüzdür. Hüsniyet sahiplerinin tazminat hakları mahfuzdur.

2. Değiştirme:

Madde 410 – Esas mukavelede aksine hüküm bulunmadıkça çıkarılan hisse senetlerinin nev'i değiştirilebilir. Şu kadar ki; nama yazılı senetlerin hamiline yazılı senetlere çevrilmesi için de pay bedelinin tamamen ödenmiş olması şarttır.

3. İlmühaberler:

Madde 411 – Nama yazılı hisse senetleri yerini tutmak üzere çıkarılan ilmühaberlerin nama yazılı olması lazımdır. Bunların devri nama yazılı hisse senetlerinin devrine ait hükümlere tabidir.

Hamiline yazılı hisse senetleri yerine tanzim olunan nama yazılı ilmühaberler ancak alacağın devri hakkındaki hükümlere göre devrolunabilir. Şu kadar ki; devir şirkete karşı ancak ihbar tarihinden itibaren hüküm ifade eder.

II - Çıkarma:

1. Tescilden önce:

Madde 412 – Şirketin tescilinden önce çıkarılan hisse senetleri hükümsüzdür; ancak iştirak taahhüdünden doğan mükellefiyetler baki kalır.

Tescilden önce hisse senetleri çıkaran kimse, bundan doğan zararlardan mesuldür.

2. Senetlerin şekli:

Madde 413 – Hisse senetlerinin şirketin unvanını, esas sermaye miktarını ve tescil tarihini, senedin nevi ve itibari kıymetini ihtiva etmesi ve şirketin namına imza etmeye yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imza edilmiş olması şarttır. İmza damga veya mühür şeklinde olabileceği gibi matbu dahi olabilir.

Nama yazılı hisse senetlerinin ayrıca sahiplerinin ad ve soyadını, ikametgahını, senet karşılığında ödenmiş olan miktarı da ihtiva etmesi şarttır. Bu senetler şirketin pay defterine kaydolunur.

III - Yıpranmış senetler:

Madde 414 – Bir hisse senedi veya ilmühaber, tedavülü mümkün olmayacak derecede yıpranmış veya bozulmuş olursa, esas münderecatı ve ayırdedici alametlerinin tereddütsüz anlaşılması kabil bulunduğu takdirde, sahibi masraflarını peşin ödemek şartıyla şirketten yeni bir senet ve ilmühaber istemek hakkını haizdir.

IV - Hisse senetlerinin devri:

1. Hamile yazılı senetler:

Madde 415 – Hamiline yazılı hisse senetlerinin devri şirket ve üçüncü şahıslar hakkında ancak teslim ile hüküm ifade eder.

2. Nama yazılı senetler:

a) Devir kabiliyeti:

Madde 416 – Nama yazılı hisse senetleri, esas mukavelede aksine hüküm olmadıkça devrolunabilir.

Devir ciro edilmiş senedin devralana teslimi ile olur. Şu kadar ki; devir, şirkete karşı ancak pay defterine kayıtlı hüküm ifade eder.

b) Pay defteri:

Madde 417 – Şirket, nama yazılı hisse senetleri sahiplerini ad, soyad ve adresleriyle bir pay defterine kaydeder.

Hisse senedinin yukarıki maddeye uygun olarak devredildiği ispat edilmedikçe devralan pay defterine yazılamaz.

İdare meclisi, kaydın yapıldığını hisse senedine işaret eder.

Şirkete karşı ancak pay defterinde kayıtlı bulunan kimse ortak sıfatını haizdir.

c) Kayıttan imtina:

Madde 418 – Şirket, devir keyfiyetini esas mukavelede derpiş olunan sebeplerden dolayı pay defterine kayıttan imtina edebilir.

Sebepler gösterilmeksizin dahi kayıttan imtina olunabileceği şartının esas mukaveleye konması caizdir.

Hisse senedi karşılığının tamamen ödenmemiş olması halinde şirket teminat talep ve teminat gösterilmediği takdirde kayıttan imtina edebilir.

Hisse senetleri, miras, karı - koca mallarının idaresine ait hükümler veya cebri icra yoluyla iktisap edilmiş ise teminat istenemeyeceği gibi kayıttan imtina olunamaz. Şu kadar ki; idare meclisi azaları veya ortaklar bu hisseleri borsa rayici, bulunmadığı takdirde kayıt için müracaat tarihindeki hakiki değeri üzerinden almaya talip oldukları takdirde kayıttan imtina olunabilir.

d) Karşılıkları tamamen ödenmemiş olan hisse senetleri:

Madde 419 – Bedeli tamamen ödenmemiş nama yazılı bir hisse senedini iktisap eden kimse, pay defterine kaydedilmekle şirkete karşı geri kalan bedeli ödemek ve varsa tali borçları yerine getirmekle mükellef olur.

Şirketin kurulması veya esas sermayenin artırılması esnasında iştirak taahhüdünde bulunan kimse hisse senedini başkasına devrettiği takdirde bedelin henüz ödenmemiş olan kısmı kendisinden istenemez; meğer ki, şirketin kuruluşu veya esas sermayenin artırılması tarihlerinden itibaren iki yıl içinde şirket iflas etmiş ve hisse senedini iktisabeden kimse paydan doğan haklardan mahrum edilmiş olsun.

Hisse senedini devreden kimse ikinci fıkra hükmüne tabi değilse, iktisap edenin pay defterine kaydedilmesiyle borçlarından kurtulmuş olur.

ALTINCI KISIM

Tahviller

A) Tarifi:

Madde 420 – Anonim şirketlerin ödünç para bulmak için itibari kıymetleri eşit ve ibareleri aynı olmak üzere çıkardıkları borç senetlerine (Tahvil) denir.

B) Tahvil çıkarma:

I - Şartlar:

1. İkinci çıkarma:

Madde 421 – Çıkarılan tahvillerin bedelleri tamamen alınmadıkça ikramiyeli veya ikramiyesiz yenileri çıkarılamaz.

2. En çok miktar:

Madde 422 – Anonim şirketlerin çıkaracakları tahviller, esas sermayenin ödenen ve tasdik olunmuş son bilançoya göre mevcudiyeti anlaşılan miktarını aşamaz.

3. Umumi heyet kararı:

Madde 423 – (Değişik: 16/6/1989 - 3585/4 md.)

Esas mukavele, tahviller çıkarılmasına müsait bulunsa bile, bu hususta umumi heyet tarafından karar verilmesi lazımdır. Bu kararın muteber olması için 388 inci maddenin üçüncü fıkrasındaki müzakere nisabının ve son fıkrasındaki ekseriyetin vücudu şarttır. Umumi heyetçe verilen karar, tescil ve ilan edilmedikçe infaz edilemez.

II - Satınalma taahhütleri:

1. Mahkemenin tasdiki:

Madde 424 – (Mülga: 24/6/1995 - KHK - 559/13 md.)

2. İzahname:

Madde 425 – Tahvil çıkarmak için halka müracaat etmek isteyen idare meclisi, aşağıdaki cihetleri ihtiva eden bir izahname neşrine mecburdur:

1. Şirketin unvanı, mevzuu, merkez ve müddetini;
2. Esas sermayenin miktarını;
3. Esas mukavele tarihini ve bunda değişiklikler yapılmışsa bunların da tarihiyle ilan edildikleri tarihleri;

4. Şirketçe tasdik edilmiş son bilançoya göre şirketin durumunu;

5. Çıkarılmış ve çıkarılacak tahvillerin itibari kıymetlerinin tutarını ve bu kıymetlerin şirkete ödeme suretini ve her tahvilin itibari kıymetiyle verilecek faizinin miktarını, nama yazılı veya hamiline ait olduğunu ve tahvillerin itfa sureti ve zamanını;

6. Tahvil çıkarılmasına dair umumi heyet kararının tescil ve ilan tarihini;

7. Şirketin menkul veya gayrimenkulleri, evvelce çıkarılan tahvillerden veya diğer bir sebepten dolayı rehnedilmiş veyahut teminat gösterilmişse bu cihetleri.

Bu izahnamenin tahvillerin tedavül mevkiine çıkarılmasından en az on beş gün önce neşir ve ilan edilmesi lazımdır.

3. Taahhüdün şekli:

Madde 426 – Tahvillerin satın alınması taahhüdü yukarıki maddede anılan izahnameyi ihtiva eden ve iki nüshadan ibaret varaka üzerine yazılıp imzalanmak suretiyle yapılır.

III - Tahvillerin şekli:

Madde 427 – Tahvillere izahnamede zikri gereken hususlardan başka tahvillerin ana sermaye ve faizlerinin ödeme şartları ve varsa itfa planı yazılmak lazımdır.

Tahvillerin şirket namına imza etmeye yetkili olanlardan en az ikisi tarafından imza edilmiş olması şarttır. İmza, damga veya mühür şeklinde olabileceği gibi matbu dahi olabilir.

IV - Tahvil defteri:

Madde 428 – Tahvil çıkarıldığı takdirde şirketçe nama yazılı tahvillerin kaydına mahsus bir defter tutulur.

C) Tahvil sahiplerinin umumi heyeti:

I - Toplantıya davet:

Madde 429 – İdare meclisi veya murakıplar, tahvil sahiplerini umumi heyet halinde icabında toplantıya davet edebilirler. Tedavülde bulunan tahvillerin bedelleri tutarının beşte birine sahip olanların talebi halinde de umumi heyeti toplantıya davete mecburdurlar. Tahvil sahiplerinin toplantıya daveti ve toplanma talebinde bulunanların ihtiyaç halinde mahkemeden izin alma yetkileri şirket umumi heyetinin toplantıya daveti hakkındaki hükümlere tabidir.

II - Umumi heyetin yetkileri:

Madde 430 – Tahvil sahiplerinin umumi heyeti aşağıdaki hususlar hakkında müzakere yapıp karar vermek yetkisini haizdir:

1. Tahvil sahiplerine ait hususi teminatın azaltılması veya kaldırılması;
2. Faiz vadelerinden bir veya birkaçının uzatılması, faiz miktarının indirilmesi veya ödenme şartlarının değiştirilmesi;
3. İtfa müddetinin uzatılması ve itfa şartlarının değiştirilmesi;
4. Tahvil sahiplerinin alacaklarına mukabil hisse senedi almalarının kabul edilmesi;
5. Yukarıki hususların icrasına ve gayrimenkul teminatı azaltılmasına veya kaldırılmasına dair muamelelerde tahvil sahiplerini temsil etmek üzere bir veya müteaddit temsilci tayini.

III - Ekseriyet:

Madde 431 – Yukarıki maddenin 1, 2, 3 ve 4 sayılı bentlerinde yazılı hususlara ait kararların bütün tahvil sahipleri hakkında muteber olması için tedavülde bulunan tahvillerin üçte ikisini temsil

eden tahvil sahiplerinin reyî şarttır.

5 inci bentte bahsolunan temsilcinin tayini için, mezkûr tahvillerin yarısını temsil eden tahvil sahiplerinin reyî kafidir.

IV - Cetvel:

Madde 432 – Tahvil sahipleri umumi heyetinin toplantısından önce, idare meclisi tedavülde bulunan tahvillerin bir cetvelini yaparak tahvil sahiplerinin görebilecekleri bir yere asar.

D) İdare meclisi azalarının mesuliyeti:

Madde 433 – Bu kısımda yazılı hükümlere aykırı harekette bulunan idare meclisi azaları, ilgililere karşı 336 ve sonraki maddeler hükümlerince mesuldürler.

YEDİNCİ KISIM

Anonim Şirketlerin İnfisahı ve Tasfiyesi

A) İnfisah:

I - Sebepleri:

1. Umumi olarak:

Madde 434 – Anonim şirketler şu sebeplerden biri ile münfesiî olur:

1. Akdolundukları müddetin sona ermesi;
2. Şirket maksadının husûlü veya husulünün imkansızlığı;
3. Şirket sermayesinin 324 üncü madde gereğince üçte ikisinin zıyârı;
4. Pay sahiplerinin beş kişiden aşağıya düşmesi;
5. Şirket alacaklılarının 436 ncı maddeye göre talepte bulunması;
6. Esas mukavelede bir fesih sebebi tayin edilmiş ise onun tahakkuku;
7. Şirketin diğeri bir şirketle birleşmesi;
8. Şirketin iflasına karar verilmiş olması;
9. **(Değişik: 16/6/1989 - 3585/5 md.)** 388 inci maddenin ikinci ve dördüncü fıkralarına uygun olarak umumi heyetçe feshe karar verilmiş olması.

274 üncü madde ile 299 uncu maddenin son iki fıkrası hükümleri mahfuzdur.

2. Hususi haller:

a) Pay sahipleri sayısının düşmesi veya organların eksikliği;

Madde 435 – Şirketin tescilinden sonra hakiki pay sahiplerinin sayısı beşten aşağıya düşer veya şirketin kanunen lüzumlu organlarından biri mevcut olmaz yahut umumi heyet toplanamazsa, pay sahiplerinden veya şirket alacaklılarından birinin yahut Ticaret Vekaletinin talebi üzerine, mahkeme şirketin durumunu kanuna uygun hale ifrâğ için münasip bir müddet tayin eder ve buna rağmen durum düzeltilmezse şirketin feshine karar verir.

Davanın açılmasını mütaakip mahkeme, taraflardan birinin talebi üzerine lüzumlu tedbirleri alabilir.

b) Esas sermayenin üçte ikisinin kaybı:

Madde 436 – Şirketin alacaklıları esas sermayenin üçte ikisini kaybeden şirketin feshini dava edebilirler. Ancak, davacının alacağına karşı muteber teminat gösterilmesi halinde fesih kararı verilmez.

c) İflas:

Madde 437 – İflas halinde tasfiye iflas idaresi tarafından İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre yapılır. Şirket organları temsil salâhiyetlerini ancak şirketin iflas idaresi tarafından temsil edilmediği hususlar için muhafaza ederler.

II - Hükümleri:

1. Tescil ve ilan:

Madde 438 – İnfisah iflastan başka bir sebepten ileri gelmişse idare meclisince ticaret siciline tescil ve en çok birer hafta fasıla ile üç defa ilan ettirilir. İlana şirket alacaklılarının vesikalariyle beraber

bir yıl içinde müracaat etmeleri lüzumu yazılır. Bu müddetin başlangıcı, üçüncü ilan tarihidir.

2. Tasfiye hali:

Madde 439 – Şirketin diğer bir şirketle birleşmesi, bir limited şirket şekline çevrilmesi veya bir amme hükmü şahsı tarafından devralınması halleri haric olmak üzere, infisah eden şirket tasfiye haline girer.

Tasfiye haline giren şirket, pay sahipleriyle olan münasebetlerinde dahi, tasfiye sonuna kadar ve ehliyeti, 232 nci madde hükmü mahfuz olmak kaydıyla tasfiye gayesiyle mahdud olarak hükmi şahsiyetini muhafaza ve ticaret ünvanını (tasfiye halinde) ibaresini ilave suretiyle kullanmakta devam eder.

III - Şirket organlarının durumu:

Madde 440 – Şirket tasfiye haline girince organların vazife ve salahiyetleri, tasfiyenin yapılabilmesi için zaruri olan fakat ve mahiyetleri icabı tasfiye memurlarınca yapılamıyan muamelelere inhisar eder.

Tasfiye işlerinin icaplarından olan hususlar hakkında karar vermek üzere umumi heyet tasfiye memurları tarafından, toplantıya davet edilir.

B) Tasfiye:

I - Tasfiye memurları:

1. Tayin:

Madde 441 – Esas mukavele veya umumi heyet kararıyla ayrıca tasfiye memuru tayin edilmedikçe tasfiye işleri, idare meclisi tarafından yapılır. Tasfiye ile vazifelendirilen kimseler esas mukavele veya tayin kararında aksi derpiş edilmiş olmadıkça mütat bir ücrete hak kazanırlar.

İdare meclisi tasfiye memurlarını ticaret siciline tescil ve ilan ettirir. Tasfiye işlerinin idare meclisince yapılması halinde dahi bu hüküm tatbik olunur.

2. Azil:

Madde 442 – Esas mukavele veya umumi heyet kararıyla tayin edilmiş olan tasfiye memurları yahut bu vazifeyi ifa eden idare meclisi azası umumi heyet tarafından her zaman azil ve yerlerine yenileri tayin olunabilir.

Pay sahiplerinden birinin talebiyle mahkeme dahi haklı sebepler dolayısıyla tasfiyeye memur kimseleri azil ve yerlerine yenilerini tayin edebilir. Bunlar kendilerini tescil ve ilan ettirirler.

3. Aktifleri satma salahiyeti:

Madde 443 – Umumi heyet aksine karar vermiş olmadıkça tasfiye memurları şirketin aktiflerini pazarlık suretiyle de satabilirler.

(Değişik: 16/6/1989 - 3585/6 md.) Aktiflerin toptan satılabilmesi için umumi heyetin kararı gereklidir. Bu karar hakkında 388 inci maddenin üçüncü ve dördüncü fıkraları uygulanır.

II - Tasfiye işleri:

1. İlk envanter ve bilanço:

Madde 444 – Tasfiye memurları vazifelerine başlar başlamaz şirketin, tasfiyenin başlangıcındaki hal ve durumunu inceliyerek buna göre envanter defterleriyle bilançosunu tanzim eder ve umumi heyetin tasdikına sunarlar.

226 nci madde ile kollektif şirket tasfiye işlerini gören kimselere tevdi olunan vazifeler, anonim şirketlerin tasfiyesinde idare meclisince yapılır.

2. Alacaklıların daveti ve himayesi:

Madde 445 – Alacaklı oldukları şirket defterleri veya diğer vesikalar münderecatından anlaşılan ve ikametgahları bilinen şahıslar taahhütlü mektupla, diğer alacaklılar 37 nci maddede yazılı gazetede ve aynı zamanda esas mukavele ile muayyen şekilde ilan suretiyle şirketin infisahından haberdar ve alacaklarını beyana davet edilirler.

Alacaklı oldukları malûm olanlar beyanda bulunmazlarsa alacaklarının tutarı notere tevdi olunur.

Şirketin henüz muaccel olmıyan borçlariyle münazaalı bulunan borçlarına tekabül edecek bir para dahi kezalik notere tevdi olunur; meğer ki, bu gibi borçlar kafi bir teminat ile karşılanmış veya şirket mevcudunun ortaklar arasında taksimi bu borçların ödenmesine talik edilmiş olsun.

Yukarıki fıkralarda yazılı hükümlere aykırı hareket eden tasfiye memurları haksız olarak ödedikleri paralardan dolayı 224 üncü madde hükmünce mesuldürler.

3. Diğer işler:

Madde 446 – Tasfiye memurları; şirketin cari muamelelerini tamamlamak, pay bedellerinin henüz ödenmemiş olan kısımlarını icabı halinde tahsil etmek, aktifleri paraya çevirmek ve şirket borçlarının ilk tasfiye bilançosundan ve alacaklıların daveti neticesinde anlaşılan vaziyete göre şirket mevcudundan fazla olmadığı taayyün etmiş ise bu borçları ödemekle mükelleftirler.

Şirket borçlarının şirket mevcudundan fazla olması halinde tasfiye memurları keyfiyeti derhal mahkemeye bildirirler; mahkeme iflasın açılmasına karar verir.

Tasfiye memurları tasfiyenin uzun sürmesi halinde her yıl sonu için ara bilançoları ve tasfiye sonunda son ve kati bir bilanço tanzim ederek umumi heyete tevdi ederler.

4. Tasfiye neticesi dağıtma:

Madde 447 – Tasfiye halinde bulunan şirketin borçları ödendikten sonra kalan mevcudu, esas mukavelede aksine bir hüküm olmadıkça, pay sahipleri arasında ödedikleri sermayeler ve paylara bağlı olan imtiyaz hakları nispetinde dağıtılır.

Alacaklıları üçüncü defa davetten itibaren bir yıl geçmedikçe kalan mevcut dağıtılamaz. Şu kadar ki; hal ve duruma göre alacaklılar için bir tehlike mevcut olmadığı takdirde mahkeme bir yıl geçmeden dahi dağıtmaya izin verebilir.

Esas mukavelede ve umumi heyet kararında aksine hüküm bulunmadıkça dağıtma para olarak yapılır.

5. Defterlerin saklanması:

Madde 448 – Tasfiyenin sonunda evrak ve defterlerin saklanması hakkında 68 inci madde hükmü tatbik olunur.

III - Şirket unvanının sicilden terkini:

Madde 449 – Tasfiyenin sona ermesi üzerine şirkete ait ticaret unvanının sicilden terkini tasfiye memurları tarafından sicil memurluğundan talep olunur. İşbu talep üzerine terkin keyfiyeti tescil ve ilan olunur.

IV - Tatbik olunacak diğer hükümler:

Madde 450 – Yukarıki hususi hükümler mahfuz kalmak üzere 207 nci maddenin 3 üncü fıkrasıyla 212 nci maddenin 3 üncü fıkrası ve 217 - 221, 224 - 227, 231, 232, 235, 236, 240 ıncı maddeler hükümleri anonim şirketler hakkında da tatbik olunur.

Kollektif şirketlerin tasfiyesinde ortakların ittifakla verecekleri kararlar anonim şirketlerde umumi heyetin riayetle mükellef bulunduğu 372 ve 378 inci maddelerde muayyen nisap ve ekseriyet hükümlerine tabidir.

C) Tasfiyesiz infisah:

I - Birleşme:

1. Devralma:

Madde 451 – Bir anonim şirket diğer bir anonim şirket tarafından bütün aktif ve pasifleriyle devralınmak suretiyle infisah ederse aşağıdaki hükümler tatbik olunur:

1. Devralan şirketin idare meclisi infisah eden şirketin alacaklarını tasfiye hakkındaki hükümlere göre davet eder;

2. İnfisah eden şirketin malları, borçları tediye veya temin edilinceye kadar ayrı olarak ve devralan şirket tarafından idare olunur;

3. Devralan şirketin idare meclisi azaları, alacaklılara karşı infisah eden şirket mallarının ayrı olarak idaresini temin hususunda şahsan ve müteselsilen mesuldürler;

4. Malların ayrı olarak idare edildiği müddet içinde infisah eden şirkete karşı açılacak davalarda salahiyyetli mahkemenin salahiyyeti bakidir;

5. İnfisah eden şirketin alacaklılarıyla devralan şirket alacaklıları arasındaki münasebetlerde devralınan ve ayrı idareye tabi olan mallar aynı müddet içinde infisah eden şirketin malları sayılır; devralan şirketin iflasında bu mallar ayrı bir masa teşkil eder ve icap ediyorsa münhasıran infisah eden şirket borçlarının ödenmesinde kullanılır;

6. Her iki şirket malları, ancak infisah eden bir anonim şirket mevcudunun pay sahiplerine dağıtılması caiz olduğu anda birleştirilebilir;

7. Şirketin infisahı, ticaret siciline tescil olunur. Şirket borçları tediye veya temin edildikten sonra ticaret sicilinden infisaha ait kayıt silinir ve keyfiyet ilan olunur;

8. İnfisahın tescilinden sonra devralan şirketçe infisah eden şirketin pay sahiplerine karşılık olarak verilecek hisse senetleri, birleşme mukavelesi hükümlerine göre kendilerine teslim olunur.

2. Yeni şirket kurulması:

Madde 452 – Birden çok anonim şirketin malları yeni kurulacak bir anonim şirket tarafından devralınabilir; o suretle ki adı geçen şirketlerin malları tasfiye edilmeksizin yeni şirkete geçer. Böyle bir birleşme hakkında anonim şirketlerin kurulmasına ve bir anonim şirketin diğer bir anonim şirket tarafından devralınmasına dair olan hükümler tatbik olunur.

Ayrıca aşağıdaki hükümler dahi caridir:

1. Şirketler imzaları noterce tasdikli birleşme mukavelesinde; birleştiklerini, yeni anonim şirketin esas mukavelesini tanzim ettiklerini, bütün hisselerin taahhüt olunduğunu, mevcut şirketlerin mallarını sermaye olarak yeni şirkete koyduklarını ve yeni şirketin lüzumlu organlarını tayin ettiklerini tesbit ederler;

2. Birleşme mukavelesi birleşen şirketlerden her birinin umumi heyeti tarafından tasdik olunur;

3. Tasdik kararıyla tekemmül eden yeni şirket esas mukavelesi üzerine mütaakıp kuruluş merasimi ikmal edilerek keyfiyet tescil ve ilan olunur;

4. Tescilden sonra eski şirketlerin hisse senetleri karşılığında birleşme mukavelesi gereğince yeni şirketin hisse senetleri verilir.

3. Sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket tarafından devralınma:

Madde 453 – Bir anonim şirket aktif ve pasifleriyle birlikte sermayesi paylara bölünmüş bir komandit şirket tarafından devralınmak suretiyle infisah ederse, devralan komandit şirketin komandite azaları, infisah eden anonim şirket borçlarından şahsan ve müteselsilen mesul olurlar.

Diğer hususlarda bir anonim şirketin diğer bir anonim şirket tarafından devralınması hakkındaki hükümler tatbik olunur.

II - Bir amme hükmü şahsiyeti tarafından devralınma:

Madde 454 – Bir anonim şirketin malları devlet, vilayet, belediye gibi bir amme hükmü şahsiyeti tarafından devralınırsa, şirketin umumi heyeti tasfiye yapılmamasına karar verebilir.

Bu karar, infisah hakkındaki hükümlere göre verilir ve tescil ve ilan ettirilir.

Tescil ile şirketin mal ve borçları amme hükmü şahsına intikal etmiş olur ve ticaret sicilinden şirketin unvanı silinir ve keyfiyet ilan olunur.

SEKİZİNCİ KISIM

Anonim Şirketin Hesapları

A) Kazanç ve tasfiye payı:

I - Umumi olarak:

Madde 455 – Her pay sahibi, kanun ve esas mukavele hükümlerine göre pay sahiplerine dağıtmaya tahsis olunan safi kazanca, payı nispetinde iştirak hakkını haizdir. Şirketin ihfisahı halinde her pay sahibi infisah eden şirket mallarının kullanılması hakkında esas mukavelede başkaca bir hüküm

olmadığı takdirde, tasfiye neticesine payı nispetinde iştirak hakkını haizdir.

Esas mukavelede hisse senetlerinin bazı nevilerine tanınan imtiyaz haklarıyla kuruculara ve sair kimselere tanınan hususi menfaatlar mahfuzdur.

II - Hesap tarzı:

Madde 456 – Esas mukavelede aksine bir hüküm yoksa kazanç ve tasfiye payları esas sermayeye mahsuben ortağın şirkete yaptığı ödemelerle mütenasiben hesap ve tesbit olunur.

B) Envanter ve bilanço:

I - Umumi olarak:

Madde 457 – Safi kazanç, yıllık bilançoya göre hesap ve tesbit olunur.

Aşağıdaki maddelerde yazılı hususi hükümler mahfuz kalmak üzere yıllık envanter ve bilanço, ticari defterler bölümündeki hükümler gereğince tanzim olunur.

II - Gizli yedek akçe:

Madde 458 – Şirket işlerinin devamlı inkişafını veyahut mümkün mertebe istikrarlı kar payları dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde, aktiflerin bilanço günündeki kıymetlerinden daha aşağı bir kıymetle bilançoya konması şeklinde veya başka suretle gizli yedek akçe ayrılması caizdir.

İdare meclisi, gizli yedek akçe ve sarf yerleri hakkında murakıplara malûmat vermekle mükelleftir.

III - Münferit aktif ve pasifler:

1. Masraflar:

Madde 459 – Kuruluş, teşkilat ve idare masrafları kar ve zarar hesabında, masraf olarak gösterilir. Şu kadar ki; ilk tesisat veya işletmenin sonradan genişletilmesi veya işletmenin değiştirilmesi için esas mukavele yahut umumi heyet kararlarında derpiş olunan teşkilat masrafları, Damga Resmi tutarları, en çok beş yıllık bir zamana bölünebilir. Bu suretle her yıla ait olan miktar o yılın kar ve zarar hesabında masraf olarak gösterilir.

2. Devamlı tesisat:

Madde 460 – Gayrimenkuller, binalar, enerji santralleri, makineler, nakil vasıtaları, alat ve edevat ve mobilya gibi devamlı surette işletmede kullanılan tesisler halin icabına göre münasip olan tenzilat yapıldıktan sonra en fazla maliyet değerleri üzerinden bilançoya geçirilir.

Haklar, imtiyazlar, ihtira beratları, hususi imal ve istihsal usulleri, ruhsatnameler, markalar ve bunlara benzer sair kıymetler hakkında dahi aynı hüküm caridir.

Tenzilat, pasif tablosunda itfa ve yenilme akçeleri teşkili suretiyle de yapılabilir.

Tesisat sigorta edilmişse bilanço kıymetleri yanına sigorta kıymetleri de yazılır.

3. Stok ve sair mallar:

Madde 461 – Hammaddeler, işlenmiş ve yarı işlenmiş eşya, emtia ve satılık diğer mallar en fazla maliyet değerleri üzerinden bilançoya geçirilebilir.

Bununla beraber bu malların maliyet değeri bilançonun tanzimi zamanında cari fiyattan fazla ise bunlar bilançoya en fazla cari değer üzerinden geçirilebilir.

4. Kıymetli evrak:

Madde 462 – Borsa rayici bulunan kıymetli evrak, en çok bilanço gününden bir ay evveline ait müddet içindeki ortalama rayiçleriyle bilançoya geçirilebilir. Yabancı borsalarda muamele gören kıymetli evrakın rayici söz konusu olan hallerde, bunların bedellerinin transferindeki güçlükler dahi hesaba katılır.

Borsada rayici olmıyan kıymetli evrak, faiz temettü gibi gelirler ve kıymetlerindeki her hangi bir azalma nazara alınmak suretiyle ve maliyet kıymetlerini geçmemek üzere bilançoya kaydolunur.

5. Esas sermaye ve hususi akçeler:

Madde 463 – Esas sermaye ile yedek akçe, itfa, yenileme, yardım ve hayır işleri ve benzeri cihetlere ayrılmış muhtelif akçeler pasif tablosuna yazılır.

Esas sermayenin henüz ödenmemiş olan kısmı, aktif tablosuna ayrı olarak geçirilir.

6. Çıkarılan tahviller:

Madde 464 – Şirket tarafından çıkarılan tahviller, itfa değerleri üzerinden bir tek rakam olarak pasif tablosuna geçirilir.

Çıkarma fiyatıyla itfa bedeli arasında şirket lehindeki fark aktif tablosuna geçebilirse de bu fark en geç tahvillerin vade gününe kadar yıllık indirmelerle amorti edilir.

Tahviller her yıl eşit miktarda ve kur'a suretiyle itfa olunacaksa, itfa sırasında itibari kıymetinden fazla ikramiye ödenecek olduğu takdirde bu ikramiyeler ancak tahvillerin muacceliyet kesbettikleri hesap yılındaki hesabın pasifine geçirilebilir.

7. Diğer taahhütler:

Madde 465 – Kefaletten ve garanti taahhütlerinden doğan mükellefiyetler ve üçüncü şahıs lehine tesis olunan rehinler, bilançoda veya ilavesinde birer kalem olarak ayrı ayrı gösterilir.

Bunlardan veya ilerde yerine getirilecek teslim veya tesellüm mükellefiyetlerinden veyahut bunlara benzer taahhütlerden doğması muhtemel zararlara karşılık olmak üzere bilançoaya yedek akçe konur.

C) Yedek akçeler:

I - Kanuni yedek akçe:

Madde 466 – Her yıl safi karın yirmide birinin ödenmiş esas sermayenin beşte birini buluncaya kadar umumi yedek akçe olarak ayrılması mecburidir.

Kanuni haddini bulduktan sonra dahi bu akçeye aşağıdaki paralar eklenir:

1. Hisse senetlerinin çıkarılmasında, çıkarma masrafları indirildikten sonra, itibari kıymetten fazla olarak elde edilen hasılatın itfalara veya yardım ve hayır işlerine sarf edilmeyen kısmı;

2. İptal edilen hisse senetlerinin bedellerine mahsuben yapılan ödemelerin, bunların yerine çıkarılan senetlerden elde edilen hasılat noksanı kapatıldıktan sonra, artan kısmı;

3. Safi kardan, birinci fıkrada yazılı yedek akçeden başka pay sahipleri için % 5 kar payı ayrıldıktan sonra, pay sahipleriyle kara iştirak eden diğer kimselere dağıtılması kararlaştırılmış olan kısmın onda biri;

Umumi yedek akçe esas sermayenin yarısını geçmedikçe, munhasıran ziyanların kapatılmasına yahut işlerin iyi gitmediği zamanlarda işletmeyi idameye, işsizliğin önüne geçmeye veya neticelerini hafifletmeye elverişli tedbirler alınması için sarf olunabilir.

İkinci fıkranın 3 numaralı bendi ve üçüncü fıkra hükümleri, gayesi esas itibariyle başka işletmelere iştiraktan ibaret olan "Holding" şirketleri hakkında cari değildir.

Hususi kanunlara tabi olan anonim şirketlerin yedek akçeleri hakkındaki hükümler mahfuzdur.

II - İhtiyari yedek akçe:

1. Umumi olarak:

Madde 467 – Yedek akçeye safi karın yirmide birinden fazla bir meblağın ayrılacağı ve yedek akçenin ödenmiş olan esas sermayenin beşte birini aşabileceği hakkında esas mukaveleye hüküm konabilir.

Esas mukavele ile başkaca akçe ayrılması derpiş ve bunların tahsis ve sarf suretleri tesbit olunabilir.

2. Müstahdem ve işçiler lehine yardım akçesi:

Madde 468 – Esas mukavelede şirketin müstahdem ve işçileri için yardım sandıkları vesair yardım teşkilatı kurulması ve idamesi maksadiyle akçe ayrılması derpiş olunabilir.

Yardım maksadına tahsis olunan para ve diğer mallar, şirket mallarından ayrılarak bunlarla Medeni Kanun hükümleri dairesinde bir tesis meydana getirilir.

Tesis senedinde, tesis mallarının şirkete karşı bir alacaktan ibaret olacağı tasrih olunabilir.

Şirketten alınandan başka müstahdem veya işçilerden de aidat alınmışsa, hizmet münasebetinin

sonunda tesis şartlarına göre bu akçeden faydalanmadıkları takdirde müstahdem ve işçilere hiç değilse ödedikleri meblağlar ödeme tarihlerinden itibaren % 5 faiziyle birlikte geri verilir.

III - Kar payı ile yedek akçeler arasındaki münasebet:

Madde 469 – Kanuni ve ihtiyari yedek akçelerle kanun ve esas mukavele hükmünce ayrılması gerekli diğer paralar safi kardan ayrılmadıkça kar payı dağıtılamaz.

Şirketin devamlı inkişafı veya mümkün mertebe istikrarlı kar paylarının dağıtılmasını temin bakımından münasip ve faydalı olduğu takdirde umumi heyet kar payının tesbiti sırasında kanun ve esas mukavelede zikredilenlerden başka yedek akçeler ayrılmasına ve yedek akçelerin kanun ve esas mukavele ile muayyen haddinin artırılmasına karar verebilir.

Esas mukavelede hüküm olmasa bile umumi heyet, şirket müstahdem ve işçileri için yardım sandıkları vesair yardım teşkilatı kurulması ve idamesi maksadiyle veya diğer yardım maksatlarına hadim olmak üzere, safi kardan aidat tefrik edebilir; bu aidat esas mukavele ile muayyen yardım akçeleri hakkındaki hükümlere tabidir.

D) Kar payı, hazırlık devresi faizi vesair kazanç payları:

I - Kar payı:

Madde 470 – Esas sermaye için faiz ödenemez.

Kar payı ancak safi kardan ve bu gaye için ayrılan yedek akçelerden dağıtılabilir.

II - Hazırlık devresi faizi:

Madde 471 – İşletmenin tam bir şekilde faaliyete başlamasına kadar geçecek olan hazırlık devresi için pay sahiplerine, tesisat hesabına geçirilmek üzere muayyen bir faiz ödenmesi esas mukavelede şart kılınabilir. Esas mukavele bu devre ile mahdud olmak üzere faiz ödemelerinin en geç ne zamana kadar devam edeceğini de tayin eder.

İşletme yeni hisse senetlerinin çıkarılması suretiyle genişletilecek olursa esas sermayenin artırılmasına dair olan kararda yeni pay sahiplerine, tesisat hesabına geçirilmek üzere muayyen bir müddetle ve en geç yeni tesisatın işletmeye başlandığı güne kadar faiz ödenmesi kabul olunabilir.

III - Kazanç payları:

Madde 472 – İdare meclisi azalarının kazanç payları, sadece safi kardan ve ancak kanuni yedek akçe için muayyen para ayrıldıktan ve pay sahiplerine yüzde dört nispetinde veya esas mukavele ile muayyen daha yüksek bir nispette bir kar payı dağıtıldıktan sonra verilebilir.

E) İstirdat hakkı:

I - Kötü niyet halinde:

Madde 473 – Haksız yere ve kötü niyetle kar payı ve hazırlık devresi faizi alan pay sahipleri, bunları gerivermekle mükelleftirler. İdare meclisi azalarının kazanç payları hakkında da aynı hüküm tatbik olunur.

Geri alma hakkı, paranın alındığı tarihten itibaren beş yıl sonra müruruzamana uğrar.

II - Şirketin iflası halinde:

Madde 474 – Şirketin iflası halinde idare meclisi azaları şirket alacaklılarına karşı, iflasın açılmasından önceki son üç yıl içinde kazanç payı veya başka bir nam altında hizmetlerine karşılık olarak aldıkları ve fakat münasip ücreti aşan ve bilanço münasip bir ücret miktarına göre tedbirli bir tarzda tanzim edilmiş olduğu takdirde, ödenmemeleri gereken paraları geri vermekle mükelleftirler.

Sebepsiz iktisap hakkındaki hükümler gereğince istirdadı mümkün olmıyan paraların geri verilmesi mükellefiyeti yoktur.

Mahkeme, halin bütün icaplarını gözününde bulundurarak takdir hakkını kullanır.

BEŞİNCİ FASIL

Sermayesi Paylara Bölünmüş Komandit Şirket

A) Tarifi:

Madde 475 – Sermayesi paylara bölünmüş komandit, şirket, sermayesi paylara bölünen ve ortaklarından bir veya birkaçı şirket alacaklarına karşı bir kollektif şirket, diğerleri bir anonim şirket ortağı gibi mesul olan şirkettir. Sermaye, paylara bölünmeksizin sadece birden çok komanditerin iştirak nisbetlerini göstermek maksadiyle kısımlara ayrılmış bulunuyorsa adi komandit şirket hükümleri tatbik olunur.

B) Tatbik olunacak hükümler:

Madde 476 – Komanditelerin gerek birbirleriyle gerekse komanditerlerin heyeti umumiyesi ve üçüncü şahıslarla olan hukuki münasebetleri ve bilhassa şirketi idare ve temsil vazife ve salahiyetleri ve şirketten çekilmeleri, komandit şirketlerdeki hükümlere tabidir.

Birinci fıkrada gösterilen hususların dışında, aksine hüküm olmadıkça, anonim şirket hükümleri tatbik olunur.

C) Kuruluş:

I - Esas mukavele:

1. Şekli:

Madde 477 – Esas mukavele, yazılı şekilde tanzim ve kurucularla komandite ortakların hepsi tarafından imza olunur. Şu kadar ki; mukaveledeki imzaların noterce tasdıkı lazımdır.

Müsaade alınmasına mütaallik 280 inci madde hükmü tatbik olunmaz.

2. Muhtevası:

Madde 478 – Esas mukaveleye 279 uncu maddenin 6 numaralı bendinden başka bentlerde gösterilen hususlar yazılır:

II - Kurucular:

Madde 479 – Esas mukaveleinin tanzimine iştirak edenlerle şirkete paradan başka sermaye koyanların hepsi, kurucu sayılır.

Kurucular beş kişiden az olamaz. Kuruculardan hiç olmazsa birisinin komandite olması şarttır. Kurucu sıfatını haiz olan komanditerlerin malik oldukları paylar tutarının esas mukaveleye yazılması lazımdır.

III - Umumi heyet:

Madde 480 – Komandite ortaklar, kuruluş umumi heyeti toplantılarına iştirak ederler. Fakat şirketin kurulmasına karar verebilmek için komanditer ortakların dörtte birinin hazır bulunması ve bunların temsil ettikleri sermaye tutarının da komandite ortaklar tarafından konan sermaye hariç olduğu halde, şirket sermayesinin en az dörtte biri nispetinde olması lazımdır.

D) İdare:

I - Tatbik olunacak hükümler:

Madde 481 – Anonim şirketler idare meclisinin vazifeleriyle mesuliyetlerine dair olan hükümler, komandite ortaklar hakkında dahi caridir.

II - Azil hakkı:

Madde 482 – Şirketi idare ve temsil ile vazifeli olan komandite ortaklar, kollektif şirketlerin idare ve temsiline vazifeli ortaklar için tayin olunan hal ve şartlar dairesinde azlolunabilirler. Azil kararının tescili ile azlolunanların şirketin ilerdeki borçlarından dolayı şahsi mesuliyetleri sona erer.

III - Rekabet yasağı:

Madde 483 – Komandite bir ortak diğer komanditelerin ve umumi heyetin izni olmaksızın şirketin konusu olan ticaret nevine mütaallik bir iş yapamayacağı gibi bu nevi ticaretle meşgul bir şirkete mesuliyeti tahdit edilmemiş ortak sıfatıyla de dahil olamaz.

Bu madde hükmüne aykırı hareket eden komandite ortak hakkında 173 üncü madde hükmü tatbik olunur.

E) Murakıpların vazifeleri:

Madde 484 – Esas mukavelede başkaca hüküm olmadıkça umumi heyet kararlarının icrası, murakıplara aittir.

Murakıplar, komandite ortaklarla komanditelerin heyeti umumiyesi arasında meydana gelen davalarda komanditerleri temsil edebilirler. Şu kadar ki, umumi heyetin kararı ile bu salahiyet hususi temsilcilere tevdi olunabilir.

Komandite ortaklar murakıp olamazlar.

ALTINCI FASIL
Kooperatif Şirketler
BİRİNCİ KISIM
Kooperatif Şirketlerin Kuruluşu

Madde 485 – 495 – (Mülga: 24/4/1969 - 1163/100 md.)

İKİNCİ KISIM
Ortakların ve Şirket Sermayesinin Değişmesi

Madde 496 – 502 – (Mülga: 24/4/1969 - 1163/100 md.)

YEDİNCİ FASIL
Limited Şirket
BİRİNCİ KISIM
Limited Şirketin Kuruluşu

A) Tarifi:

Madde 503 – İki veya daha fazla hakiki veya hükmi şahıs tarafından bir ticaret unvanı altında kurulup, ortaklarının mesuliyeti koymayı taahhüt ettikleri sermaye ile mahdut ve esas sermayesi muayyen olan şirkete limitet şirket denir.

Ortaklar tarafından konulan sermaye için, anonim şirkette olduğu gibi hisse senedi çıkarılamaz.

271 inci madde hükmü limitet şirketler hakkında da caridir; şu kadar ki; limitet şirketler sigortacılık yapamazlar.

B) Ortakların sayısı:

Madde 504 – Ortakların sayısı ikiden az ve elliden çok olamaz.

Ortakların sayısı sonradan bire iner veya şirketin zaruri organlarından biri mevcut olmazsa münasip bir müddet içinde bu eksiklikler tamamlanmadığı takdirde ortaklardan birinin veya şirket alacaklısının talebi üzerine mahkeme şirketin feshine karar verir. Mahkeme, taraflardan birinin talebi üzerine gerekli ihtiyati tedbirleri alabilir.

C) Murakabe:

I - Şekli:

Madde 505 – Limitet şirket mukavelesinin yazılı şekilde yapılması ve bütün kurucuların imzalarının noterce tasdiki şarttır.

II - Muhtevası:

1. Mecburi kayıtlar:

Madde 506 – Şirket mukavelesinde aşağıdaki hususların açıkça yazılması lazımdır:

1. Şirketin ticaret unvanıyla merkezi;
 2. İşletmenin konusu;
 3. Esas sermaye ile her ortağın koymayı taahhüt ettiği sermaye miktarları;
 4. Şirketin yapacağı ilanların şekli;
 5. Şirketin müddeti.
- 2. Sermaye:*

a) Miktarı:

Madde 507 – (Değişik: 24/6/1995 - KHK - 559/9 md.)

Limited şirketin esas sermayesinin en az beşyüz milyon (**beşmilyar**) Türk lirası olması şarttır.⁽¹⁾

Ortakların koyacakları sermaye birbirinden farklı olabilir. Ancak, ortakların koyacakları sermayenin en az yirmibeşmilyon Türk lirası veya bunun katları olması lazımdır.

Devir için bölme ve mirasın taksimi hali hariç olmak üzere ortağın sermayesi bölünmez bir bütündür.

Bu maddede yazılı miktarlar, Bakanlar Kurulunca on katına kadar artırılabilir.

b) Aynı nev'inden:

Madde 508 – Ortaklardan biri, sermayeyi ayın olarak koymayı taahhüt etmişse mukavelede; aynın neden ibaret olacağı, değerinin nasıl biçileceği ve taahhüt

(1) Bu fıkra Kanunla getirilmiş olan miktar aynen bırakılmış, 22/12/2001 tarihli ve 2001/3500 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla getirilen miktar ise metne parantez içerisinde siyah punto ile işlenmiştir.

ettiği sermayeye ne miktarda mahsup edileceği ve bunun karşılığı olarak esas sermayeden kendine ne miktarda bir iştirak payı düşeceği hususlarının açıkça yazılı olması şarttır.

Şirketin ortak veya üçüncü şahıslardan paradan başka mali kıymetler devralması kararlaştırılmış bulunuyorsa mukavelede: devralınacak mali kıymet, devreden ad ve soyadı ve şirketin vereceği karşılık gösterilir.

D) Kuruluş:

I - İzin:

Madde 509 – (Mülga birinci fıkra: 11/6/2003-4884/5 md.)

285 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü limitet şirketlerde de caridir.

II - Tescil:

1. Talep:

Madde 510 – (Değişik birinci fıkra: 11/6/2003-4884/4 md.) Müdürler, 31 inci madde hükümlerine uygun olarak şirket merkezinin bulunduğu yer ticaret siciline kaydedilmesini talep ederler.

Bu maksatla verilecek dilekçede şunlar yazılır:

1. Bütün ortakların ad ve soyadları, ikametgahları, tabiiyetleri;
2. Her ortağın koymayı taahhüt ettiği sermaye ile ödediği sermaye miktarı;
3. İster ortak, ister üçüncü şahıs olsun, müdürlerin ad ve soyadları;
4. Şirketin ne suretle temsil edileceği.

(Mülga üçüncü fıkra: 11/6/2003-4884/4 md.)

Dilekçe sahiplerinin bundan başka, dilekçede her ortağın koyacağı sermayeyi tamamen taahhüt etmiş ve bu sermayeye mahsuben kanun veya mukavelenin tesbit ettiği miktarı ödemiş, yahut mukavelede yazılı aynı sermaye ile karşılamış olduğunu bildirmeleri lazımdır.

2. Tescil ve ilan:

Madde 511 – İnceleme sonunda kanuni şartları haiz bulunduğu anlaşılan limitet şirket, aşağıdaki hususlara şamil olmak üzere, ticaret siciline tescil ve ilan olunur:

1. Mukavele tarihi;
2. Şirketin ticaret unvanı ve merkezi;
3. İşletme konusu ve şirketin müddeti;
4. Ortaklardan her birinin ad ve soyadı, ikametgahı ve tabiiyeti, bir hükmi şahıs bahis konusu ise adı veya ticaret unvanı ve merkezi;

5. Esas sermaye ile ortakların koymayı taahhüt ettikleri sermaye miktarları;
6. Ayın olan sermayenin ve devralınan mali kıymetlerin neden ibaret olduğu ve bunların taahhüt edilen sermayeye ne suretle mahsup edileceği;
7. Müdürlerin ad ve soyadları; ikametgahları ve tabiiyetleri;
8. Şirketin ne suretle temsil edileceği;
9. Şirkete ait ilanların ne şekilde yapılacağı.

III - Hükmi şahsiyet:

Madde 512 – Şirket, ticaret siciline tescil ile hükmi şahsiyet kazanır.

Tescilden önce şirket namına muamelelerde bulunulmuş ise muameleyi yapanlar şahsen ve müteselsilen mesul olurlar.

Bu gibi taahhütlerin, ileride kurulacak şirket namına yapıldığı açıkça bildirilmiş ve şirketin ticaret siciline tescilinden sonra üç aylık bir müddet içinde bu taahhütler şirket tarafından kabul olunmuşsa muameleyi yapanlar mesuliyetten kurtulur ve yalnız şirket mesul olur.

E) Mukavelelerin değiştirilmesi:

I - Karar:

Madde 513 – (Değişik: 24/6/1995 - KHK - 559/10 md.)

Mukavelede daha yüksek bir nisap öngörülmemiş ise mukavele, sermayenin üçte ikisini temsil eden ortakların kararıyla değiştirilebilir.

Ortakların mesuliyetini genişletme hakkındaki kararların, her halde ittifakla verilmesi gerekir.

II - Kararın tekemmülü:

Madde 514 – (Mülga: 11/6/2003-4884/5 md.)

III - Tescil ve ilan:

Madde 515 – Mukavelede yapılan her değişiklik, ilk mukavelede olduğu gibi tescil ve ilan edilir. Mukavelelerin değiştirilmesi hakkındaki kararlar üçüncü şahıslar hakkında, tescil tarihinden itibaren hüküm ifade eder.

IV - Esas sermayenin değiştirilmesi:

1. Artırılması:

Madde 516 – Şirketin kuruluşu hakkındaki hükümlere ve hususiyle sermayenin ayın olarak konması ve mali kıymetlerin devralınmasına dair kaidelere riayet şartıyla esas sermaye artırılabilir.

Artırılan kısım için yeni ortaklar alınabilir. Şu kadar ki; mukavelede veya artırma kararında aksine hüküm olmadıkça her ortak, sermayesi nispetinde esas sermayenin artırılmasına iştirak etmeyi istemek hakkını haizdir.

2. Azaltılması:

Madde 517 – (Değişik: 24/6/1995 - KHK - 559/11 md.)

Her ortağın koymuş olduğu sermaye miktarı ile şirket sermayesi, bu Kanunun 507 nci maddesi ile belirlenen miktarlardan aşağı indirilemez.

Anonim şirketlere ait hükümler esas sermayenin azaltılması hakkında tatbik olunur. Şu kadar ki, zarar neticesinde bilançoda husule gelen bir açığın amortisman yoluyla kapatılması maksadı güdülse bile alacaklılar davet ve bildirilen alacaklar tediye ve temin olunur.

İKİNCİ KISIM

Ortakların Hak ve Borçları

A) Paylar:

I - Umumi olarak:

Madde 518 – Sermaye payı, konulması taahhüt edilen sermayeye göre tayin olunur.

Sermaye payı ortaklar arasında dahi ancak aşağıdaki hükümler dairesinde devredilebilir ve miras yoluyla geçer.

Pay hakkında tanzim edilecek senetler kıymetli evrak vasfını haiz olmayıp sadece bir ispat vasıtası sayılırlar.

Pay hakkında tanzim edilecek senetlerin sermaye payının tamamına ait olması şarttır.

II - Pay defteri ve ortaklık listesi:

Madde 519 – Paylar hakkında bir defter tutulur. Ortakların ad ve soyadları, pay miktarları, vukubulan ödemeler, payların devir ve intikali ve bu hususlarla ilgili diğer değişiklikler bu deftere kaydolunur.

Her takvim yılı başında ticaret sicil memuruna, ortakların ad ve soyadlarını, her ortağın koymayı taahhüt ettiği sermaye miktarını ve buna mahsuben ödediği kısmı gösterir ve müdürler tarafından imzalanmış bir liste verilir. Son listenin tevdi tarihinden itibaren her hangi bir değişiklik olmamışsa liste verilmez. Yalnız, bir değişiklik olmadığı dilekçe ile bildirilir.

Pay defterinin ve listelerin kusurlu ve noksan tutulması veya verilen malûmatın yanlış olması yüzünden husule gelecek zarardan; müdürler şahsan ve müteselsilen mesuldürler.

III - İntikal:

1. Devir:

Madde 520 – Bir payın devri, şirket hakkında ancak şirkete bildirilmek ve pay defterine kaydedilmek şartıyla hüküm ifade eder.

Devir hususunun pay defterine kaydedilebilmesi için, ortaklardan en az dörtte üçünün devre muvafakat etmesi ve bunların esas sermayesinin en az dörtte üçüne sahip olması şarttır.

Ortağın koymayı taahhüt ettiği sermaye ayın ise, payını şirketin kuruluşunu takip eden üç yıl içinde başkasına devredemez.

Şirket mukavelesi payların devrini yasak edebileceği gibi yukarıki fıkralarda derpiş edilenlerden daha ağır şartlara da bağlı tutabilir.

Payın devri veya devir vadi hakkındaki mukavele yazılı şekilde yapılmış ve imzası noterce tasdik ettirilmiş olmadıkça ilgililer arasında dahi, hüküm ifade etmez.

2. Miras, karı koca mallarının idaresi:

Madde 521 – Bir payın miras yoluyla veya karı koca mallarının idaresine ait hükümler gereğince iktisabı için, ortakların, muvafakatine lüzum yoktur.

Mukavelede aksine bir şart varsa ortaklar, payı hakiki değeri üzerinden satın alınacak üçüncü bir şahsı göstermedikçe muvafakatten imtina edemezler. İlgililerin muvafakat için şirkete müracaatları tarihinden itibaren bir ay içinde üçüncü şahıs gösterilmediği takdirde muvafakat edilmiş sayılır.

IV - Cebri icra:

1. Şirketin feshini ihbar ve infisahı:

Madde 522 – Ortaklardan birinin iflası halinde iflas idaresi en az altı ay önce ihbar etmek şartıyla şirketin feshini isteyebilir. Ortaklardan birinin payını haczettirmiş olan alacaklı da aynı hakka sahiptir.

Böyle bir ihbar neticesinde şirket infisah ederek tasfiye haline girerse tasfiye memurları, aleyhine takibat yapılan ortağa düşen tasfiye payını iflas idaresine veya icra dairesine vermeye mecburdurlar.

2. İnfisahın önlenmesi:

Madde 523 – İnfisahın tescilinden önce aşağıdaki şartlardan birisi gerçekleştiği takdirde şirket fesih ve tasfiye olunamaz:

1. Şirket veya ortaklar, iflas masasının veya takibatta bulunan alacaklının haklarını öderse;

2. Payın iflas idaresi veya icra dairesi marifetiyle ve açık artırma yoluyla satılmasına ve pay kendisine ihale olunan kimsenin yeni bir ortak olarak şirkete girmesine diğer bütün ortaklar muvafakat ederlerse;

3. Pay, bütün ortaklarla iflas idaresi veya icra dairesinin muvafakatiyle başka bir ortak veya üçüncü şahıs tarafından devralınırsa;

4. Esas sermayenin ekseriyetini temsil eden ortakların sayı itibariyle ekseriyeti aleyhinde takibat yapılan ortağın koymuş olduğu sermayenin hakiki bedelini alarak şirketten çıkarılmasına karar verirse.

Dördüncü bentte yazılı halde hakkının tasfiyesi maksadiyle ortağa verilecek para yüzünden esas sermayenin itibari değeri düşecek olursa, esas sermayenin azaltılması hakkındaki hükümler tatbik olunur.

Pay bedelinin veya ödenecek paranın iflas idaresine veya icra dairesine verilmesi şarttır.

V - Payların devir için bölünmesi:

Madde 524 – (Değişik birinci fıkra: 9/12/2004 – 5274/2 md.) Mukavelede aksine hüküm olmadıkça, her bölümü yirmibeş Yeni Türk Lirasından aşağı olmamak şartıyla bir payın bölünmesi ve bölünmüş payların devri caizdir.

Bölme ve devir muamelelerinin muteber olması için tam bir payın devri hakkındaki hükümlerin tatbik olunması şarttır.

VI - Payın diğer bir ortak tarafından iktisabı:

Madde 525 – Payın intikali hakkındaki hükümler, payın diğer bir ortak tarafından iktisabı halinde de tatbik olunur.

Bir ortak diğer bir ortağın payını kısmen veya tamamen elde ederse koyduğu sermayenin itibari değeri o nispette artar.

VII - Payların şirket tarafından iktisabı veya rehin olarak kabulü:

Madde 526 – Sermaye koyma borcu tamamen yerine getirilmedikçe payların şirket tarafından iktisabı veya rehin olarak kabulü muteber olmaz; meğer ki bu muameleler esas sermayeye iştiraktan doğmayan alacakların ödenmesi maksadiyle vukubulsun.

Sermaye koyma borcu tamamen yerine getirildikten sonra paylar ortaklık tarafından iktisap edilebilirse de bunların bedelleri ancak ortaklık mallarının esas sermayeyi aşan kısmı ile ödenebilir; aksi takdirde muamele muteber olmaz.

VIII - Birden fazla ortağa ait pay:

Madde 527 – Bir pay birden fazla ortağa ait olduğu takdirde bunların müşterek bir temsilci tayin etmeleri gerekir.

Bu durum devam ettikçe ortaklar payla ilgili ödemeler dolayısıyla ortaklığa karşı müteselsilen mesul olurlar.

B) Sermaye koyma borcu:

I - Ödeme:

Madde 528 – Şirket mukavelesinde aksine hüküm bulunmadıkça ortaklar; koymayı taahhüt ettikleri sermayeleri itibari değerleri nispetinde para olarak ödemeye mecburdurlar. Ayın nevinden sermaye hakkındaki hükümler mahfuzdur.

Esas sermayenin azaltılması hali müstesna olmak üzere, ortakların koymayı taahhüt ettikleri sermayenin ödenmesi tecil olunamayacağı gibi ortakların bu borçtan ibra edilmeleri de caiz değildir.

II - Temerrüt:

1. Şirketten çıkarma:

Madde 529 – Sermaye koyma borcunu tayin edilen müddet içinde yerine getirmiyen ortak, temerrüt faizini ve şirket mukavelesine cezai bir şart konmuşsa bunu da ödemekle mükelleftir.

Noter marifetiyle ve on beş günden aşağı olmamak üzere tayin edilecek müddetlerle iki defa yapılan ihtar rağmen sermaye koyma borcunu ödemiyen ortak şirketten çıkarılabilir. Çıkarılan ortağın ödemediği borçtan dolayı mesuliyeti eskisi gibi devam eder.

2. Payın paraya çevrilmesi:

Madde 530 – Şirketten çıkarılan ortağın payı diğer bir ortak tarafından hakiki değeri üzerinden devralınmadığı takdirde şirket tarafından açık artırma yoluyla satılabilir. Çıkarılan ortak da dahil olduğu

halde bütün ortakların muvafakatiyle payın diğer bir şekilde paraya çevrilmesi caizdir.

Elde edilen paradan ortağın borcu kesildikten sonra geri kalanı ortağa verilir.

3. Açık çıkması halinde mesuliyet:

Madde 531 – Çıkarılan ortağın payı paraya çevrildiği halde elde edilen para şirkete olan borcuna yetmezse, adı geçen ortağın pay defterine kaydedildiği tarihten önce beş yıl içinde pay defterine kayıtlı bütün selefleri aradaki farktan dolayı şirkete karşı ikinci derecede mesul olurlar. Ancak, çıkarma tarihine göre en az on yıl evvel ortak sıfatını kaybetmiş olanlar bu hükümden müstesnadır.

Bu mesuliyet kayıt sırasına göre olup ödemede bulunan eski ortağın, kendisinden önce gelen kimselere rücu hakkı vardır.

Ancak, sıra itibarıyla sonra gelen kimse, davet tarihinden itibaren bir aylık müddet içinde ödemede bulunmadığı takdirde ondan önce gelene müracaat edilir.

C) Ortakların mesuliyeti:

Madde 532 – Ortaklar, sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri nispette, mesuliyetten kurtulurlar. Şu kadar ki, ortaklara koydukları sermaye kısmen veya tamamen geri verilmiş veya haksız yere kar yahut faiz ödenmiş ise aldıkları para nispetinde mesuldürler.

Ortaklığın infisahı veya iflası halinde tasfiye memurları veya iflas idaresi, ortakların ödemeleri gereken borcu yukarıdaki hükümlere göre tesbit ve talebederler.

Diğer ortaklar, karşılığı henüz tamamiyle ödenmemiş olan şirket paylarının şirketçe muteber şekilde devir veya rehin alınması halinde, pay karşılığının ödenmemiş olan miktarı nispetinde, müteselsil olarak mesul tutulurlar.

D) Kara iştirak:

I - Umumi olarak:

Madde 533 – Şirket mukavelesinde aksine hüküm bulunmadıkça ortaklar, sermaye koyma borçlarını yerine getirdikleri nispette, yıllık bilançoya göre, elde edilmiş olan safi kardan pay alırlar.

Ortaklara, koydukları sermaye için faiz verilemez.

II - Bilanço ve yedek akçeler:

Madde 534 – Anonim şirketin bilanço ve yedek akçe hakkındaki hükümleri, limited şirketler hakkında da tatbik olunur.

III - Haksız alınan kar paylarının geri verilmesi:

Madde 535 – Haksız yere kar almış olan ortak veya müdür, bunları geri vermekle mükelleftir.

Hüsnüniyet sahibi oldukları takdirde ortak veya müdürün geri verme borcu, şirket alacaklılarının haklarını ödemek için lazım olan miktarı aşamaz.

Geri alma hakkı; paranın alındığı tarihten beş yıl, hüsnüniyete dayanan hallerde iki yıl sonra müruruzamana uğrar.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Şirketin Teşkilatı

A) Ortaklar umumi heyeti:

I - Kararlar:

Madde 536 – Anonim şirketin umumi heyet toplantılarına ait hükümler, ortaklarının sayısı yirmiden fazla olan limitet şirketlerin umumi heyet toplantıları hakkında da tatbik olunur.

Ortak sayısı yirmi ve daha az olan şirketlerde kararlar, ortakların yazılı reyleriyle verilebilir.

Her iki halde ödenmiş esas sermayenin hiç olmazsa yarısından fazlasını temsil eden ortakların müzakere edilen husus lehine rey vermiş olması gerekir; aksi takdirde karar hükümsüzdür.

Anonim şirket umumi heyet kararlarının iptali hakkındaki hükümler burada dahi tatbik olunur.

II - Rey hakkı:

Madde 537 – (Değişik birinci fıkra: 24/6/1995 - KHK - 559/12 md.) Şirket mukavelesinde

aksine hüküm olmadıkça her ortağın rey hakkı koyduğu sermaye miktarına göre hesaplanır. Her yirmibeşmilyon Türk lirası bir rey hakkı verir.

Rey hakkından mahrumiyete dair mukaveleye konan kayıtlar hükümsüzdür.

Hakkında ibra kararı verilecek ortak, bu kararın ittihazında rey hakkını kullanamaz.

III - Toplantıya çağırma:

Madde 538 – Ortaklar umumi heyeti müdürler tarafından her yılda bir defa ve iş yılının sona ermesini takibeden üç ay içinde toplantıya çağırılacağı gibi, şirket mukavelesi hükümlerince veya şirketin menfaatleri gerektirdikçe dahi çağırılır.

Esas sermayenin onda birini temsil eden ortak veya ortaklar, toplantının maksadını göstermek suretiyle, umumi heyetin toplantıya çağırılmasını yazılı olarak istiyebilir.

Müdürler bu talebi münasip bir müddet içinde yerine getirmedikleri takdirde mahkeme teklif sahiplerinin talebi üzerine umumi heyetin toplantıya çağırılmasına karar verir.

Toplantıya ve yazılı olarak rey vermeye davet şirket mukavelesinde gösterilen şekilde ve eğer mukavelede bu hususta hüküm yoksa taahhütlü mektupla ve toplantıdan en az beş gün önce ve gündemi bildirmek suretiyle yapılır.

Bütün ortaklar; aralarından biri itirazda bulunmadığı takdirde toplantıya çağırma hakkındaki merasime riayet etmeksizin de umumi heyet halinde toplanabilirler. Böyle bir toplantıda bütün ortaklar hazır olmak şartıyla, umumi heyetin salahiyyetine dahil olan hususlar müzakere edilerek karara bağlanabilir.

IV - Salahiyyetler:

Madde 539 – Umumi heyet aşağıdaki salahiyyetleri haiz olup bunları başka bir organa devredemez:

1. Şirket mukavelesini değiştirmek;
2. Müdürleri tayin ve azletmek;
3. Müdür olmıyan ortaklara bahşedilen kontrol hakları mahfuz kalmak şartıyla murakıpları tayin ve azletmek;
4. Kar ve zarar hesabını ve bilançoıyü tasdik ve safı karın kullanma şeklini tayin etmek;
5. Müdürleri ibra etmek;
6. Payların bölünmesi hakkında karar vermek;
7. Kuruluş veya idare işlerinden dolayı şirketin kendi organlarına veya münferit ortaklara karşı haiz olduğı tazminat taleplerini dermeyan etmek.

Şirket mukavelesinde aksine hüküm olmadıkça umumi heyet, ortakların koymayı taahhüt ettikleri sermayeye mahsuben ödiyecekleri paraların ödeme gününü tesbit ve ticari mümessillerle, bütün ticari işletemeyi idare hakkı verilen ticari vekilleri tayine salahiyyetlidir.

B) İdare ve temsil:

I - Müdürler:

1. Ortak olanlar:

Madde 540 – Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, ortaklar hep birlikte müdür sıfatıyla şirket işlerini idareye ve şirketi temsile mezun ve mecburdurlar.

Şirket mukavelesi veya umumi heyet kararı ile şirketin idare ve temsili ortaklardan bir veya birkaçına bırakılabilir.

Kuruluştan sonra şirkete giren ortaklar, bu hususta umumi heyetin ayrı bir kararı olmadıkça, idare ve temsile mezun ve mecbur değildirler.

Limitet şirketin temsilcileri arasında bir hükmi şahıs bulunduğı takdirde, ancak o hükmi şahıs adına limitet şirketin temsil ve idaresini üzerine almış bulunan hakiki şahıs limitet şirketin temsilcisi olarak tescil ve ilan edilir.

2. Ortak olmayanlar:

Madde 541 – Şirket mukavelesi veya umumi heyet kararıyle şirketin idare ve temsili, ortak olmıyan kimselere de bırakılabilir. Bu gibi kimselerin salahiyet ve mesuliyetleri hakkında ortak olan müdürlere ait hükümler tatbik olunur.

II- Temsil salahiyeti:

1. Şümülü:

Madde 542 – Müdürlerin haiz oldukları temsil salahiyetinin şümul ve tahdidi hakkında, anonim şirketin idare meclisine dair olan 321 inci madde hükmü tatbik olunur.

Vazifelerini ifa dolayısıyla müdürlerin işlemiş oldukları haksız fiillerden şirket mesul olur.

2. Kaldırılması:

Madde 543 – Ortaklara ait idare ve temsil salahiyetlerinin kaldırılması hakkında, kollektif şirkete dair 161 ve 162 nci maddeleri hükümleri tatbik olunur.

Ortak olmıyan müdür umumi heyet kararıyle her zaman azlolunabilir. Azlolunan müdürün mukaveleden doğan hakları mahfuzdur.

3. İmza şekli:

Madde 544 – Şirket namına yapılacak yazılı beyanlarda, şirketin unvaniyle beraber müdürlerin kendi imzalarının da bulunması lazımdır.

Şirket tarafından tanzim edilecek mektup, evrak ve vesikalarda; şirketin unvaniyle birlikte esas sermaye miktarının gösterilmesi şarttır.

4. Ticari mümessil ve vekillerin tayini:

Madde 545 – Mukavelede aksine hüküm olmadıkça ticari mümessiller ile bütün işletmeyi idare salahiyetini haiz olan ticari vekiller, ancak umumi heyet kararıyle tayin olunabilir. Bununla beraber her müdür, bunları azletmek salahiyetine sahiptir.

5. Sermayenin kısmen kaybı:

Madde 546 – Esas sermayenin yarısı kaybedilmiş veya şirketin borçları mevcudundan fazla tutmuşsa, yahut şirketin aciz halinde bulunduğu şüphesini uyandıran emareler mevcut ise anonim şirket hakkındaki 324 üncü madde hükmü tatbik olunur.

6. Rekabet yasağı:

Madde 547 – Müdür olan bir ortak, diğer ortakların muvafakati olmadan şirketin uğraştığı ticaret dalında ne kendi ve ne de başkası hesabına iş göremeyeceği gibi başka bir işletmeye mesuliyeti tahdidedilmemiş ortak, komanditer ortak veya limitet şirketin azası sıfatiyle iştirak dahi edemez. Bu yasak, mukaveleye konacak hükümle bütün ortaklara teşmil edilebilir.

C) Murakabe:

Madde 548 – Ortakların sayısı yirmiyi aşan limitet şirketlerde bir veya birden fazla murakıp bulunur. Bu fasılda başka bir hüküm bulunmadığı takdirde anonim şirketlerdeki murakıplara ait hükümler limitet şirket murakıplarına da tatbik olunur.

Ortaklarının sayısı yirmi ve yirmiden az olan limitet şirketlerde, idare hak ve vazifesi bütün ortaklara ait değilse müdür sıfatını haiz olmıyan ortaklar Borçlar Kanununun 531 inci maddesinde yazılı haktan faydalanabilirler.

DÖRDÜNCÜ KISIM

İnfisah ve Ayrılma

A) İnfisah sebepleri:

Madde 549 – Şirket şu hallerde infisah eder:

1. Şirket mukavelesinde yazılı sebeplerle;

2. Mukavelede aksine açık hüküm olmadıkça, esas sermayenin dörtte üçüne sahip olan ortakların dörtte üçünü teşkil eden bir ekseriyet tarafından verilecek kararla;

3. Şirketin iflasına karar verilmesiyle;
4. Ortaklardan birinin talebi üzerine ve muhik sebeplerden dolayı mahkeme kararıyla;
5. Kanunda yazılı sair hallerde.

B) Tescil:

Madde 550 – Müdürler, iflastan gayrı bir sebeple vukubulan infisahı tescil ve ilan edilmek üzere ticaret siciline bildirirler.

C) Şirketten çıkma ve çıkarılma:

Madde 551 – Şirket mukavelesiyle, ortaklara şirketten çıkma hakkı verilebileceği gibi bu hakkın kullanılması muayyen şartlara da tabi tutulabilir.

Her ortak, muhik sebeplere dayanmak şartıyla şirketten çıkmasına müsaade edilmesini veya şirketin feshini mahkemeden talebedebilir.

Esas sermayenin yarısından fazlasına sahip bulunan ortakların mutlak ekseriyeti tarafından muvafakat edilmek şartıyla şirket, muhik sebeplerden dolayı bir ortağın şirketten çıkarılmasını mahkemeden isteyebilir.

Bir ortağın şirketten çıkması veya çıkarılması ancak esas sermayenin azaltılması hakkındaki hükümlere riayet şartıyla muteberdir. Şu kadar ki, ayrılan ortağın hakları, şirketin esas sermayesinin itibari miktarını geçen mallarından ödenir veya payı sermaye koyma borcunun yerine getirilmemesi hakkındaki hükümler gereğince paraya çevrilirse yahut başka bir ortak tarafından devralınırsa esas sermayenin azaltılması hakkındaki hükümlere riayet etmeye lüzum yoktur.

D) Tasfiye:

Madde 552 – Anonim şirketin, tasfiye memurlarını tayin ve azilleri, tasfiyenin icrası, ticaret sicilindeki kaydın silinmesi ve ticari defterlerin saklanması hakkındaki hükümleri limited şirketlerde dahi tatbik olunur.

E) Nevi değiştirme:

I - Şartlar:

Madde 553 – Bir anonim şirket tasfiye edilmeksizin aşağıdaki şartlar altında limitet şirkete çevrilebilir:

1. Limitet şirket esas sermayesinin anonim şirketin esas sermayesinden az olmaması;
2. Anonim şirketin pay sahiplerine şirket mukavelesiyle tesbit edilmiş şekle uygun olarak yapılacak bir ilanla, sahip oldukları payların itibari değerlerine kadar limitet şirketin esas sermayesine iştirak imkanının verilmesi;
3. Bu suretle iştirak edecek kimselerin koyacakları paylar tutarının, anonim şirketin esas sermayesinin en az üçte ikisine tekabül etmesi.

II - Pay sahiplerinin hakları:

Madde 554 – Limitet şirkete hiç iştirak etmeyen veya anonim şirketteki paylarının yalnız bir kısmı ile iştirak eden her pay sahibi limitet şirketten, infisah eden anonim şirket mallarından kendisine düşecek miktarın ödenmesini isteyebilir.

(Değişik: 16/6/1989 - 3585/7 md.)Bu miktar anonim şirket umumi heyet toplantısında temsil olunan esas sermayenin üçte ikisine tekabül eden bir ekseriyet tarafından tasvip olunacak bir bilançoya göre hesap olunur.

III - Alacaklıların hakları:

Madde 555 – Limitet şirketin ticaret siciline kaydedilmesiyle infisah eden anonim şirketin malları; kendiliğinden limitet şirkete intikal eder.

Limitet şirketin ticaret siciline tescil edilmesiyle mukavelesinde yazılı şekilde ve üç defa yapılacak ilanla, infisah eden anonim şirketin alacaklıları üçüncü ilandan itibaren bir aydan az olmamak üzere tayin edilecek münasip bir müddet içinde haklarını bildirmeye davet olunurlar. Bu müddet içinde noter protestosuyla itiraz edilmediği takdirde borçların limitet şirkete intikal edeceği ilanda açıkça bildirilir.

İtiraz vukuunda bildirilen alacak ya ödenir veya temin olunur.

Bütün alacaklıların hakları bu şekilde teminat altına alınmadıkça infisah eden anonim şirketin mallarından pay sahiplerine hiçbir ödeme yapılamaz.

Müdürler infisah eden anonim şirketin alacaklılarına karşı bu hükümlere riayet edilmemesinden dolayı, kusursuz olduklarını ispat etmedikçe, şahsen ve müteselsilen mesuldürler.

Anonim şirketin infisahı tescil ve ilan edilmek üzere ticaret siciline bildirilir. Limitet şirketi borçlu olarak kabul etmiyen alacaklıların hakları tediye veya temin edildikten sonra infisah eden anonim şirketin ticaret sicilindeki kaydının silinmesi limitet şirket tarafından talebedilir.

BEŞİNCİ KISIM

Tatbik Olunacak Hükümler

A) Anonim şirket hükümlerine yapılan atıflar:

Madde 556 – Şirketin kuruluşuna iştirak edenlerle şirketin idare veya murakabesine memur edilen kimselerin ve tasfiye memurlarının mesuliyeti, cezai mesuliyetler ve şirketin vekaletlerce murakabesi hakkında anonim şirketin bu hususlara mütaallik hükümleri tatbik olunur.

ÜÇÜNCÜ KİTAP

Kıymetli Evrak

BİRİNCİ FASIL

Umumi Hükümler

A) Kıymetli evrakın tarifi:

Madde 557 – Kıymetli evrak öyle senetlerdir ki, bunlarda mündemiç olan hak senetten ayrı olarak dermeyan edilemediği gibi başkalarına da devredilemez.

B) Senetten doğan borç:

Madde 558 – Kıymetli evrakın borçlusu, ancak senedin teslimi mukabilinde ödeme ile mükelleftir.

Hile veya ağır kusuru bulunmadıkça borçlu vadenin hulülünde senedin mahiyetine göre alacaklı olduğu anlaşılan kimseye ödemede bulunmakla borcundan kurtulur.

C) Kıymetli evrakın devri:

I - Umumi şekil:

Madde 559 – Mülkiyet veya sair bir aynı hak tesisi maksadiyle kıymetli evrakın devri için, her halde senet üzerindeki ziyedliğin devri şarttır.

Bundan başka emre yazılı senetlerde ciroya nama yazılı senetlerde yazılı bir devir beyanına da ihtiyaç vardır. Bu beyan kıymetli evrakın üzerine yazılabileceği gibi ayrı bir kağıt üzerine de yazılabilir.

Kanun veya mukavele ile başka kimselerin bu arada bilhassa borçlunun da devre iştirakleri mecburi kılınabilir.

II - Ciro:

1. Şekil:

Madde 560 – Bütün hallerde ciro, poliçenin cirosu hakkındaki hükümlere göre yapılır. Devir için, tam ciro ve senedin teslimi kafidir.

2. Hüküm:

Madde 561 – Devri kabil olan bütün kıymetli evrakın, senedin muhteviyatından veya mahiyetinden aksi anlaşılmadıkça, ciro ve teslimi ile cirantanın hakları ciro edilene geçer.

D) Tahvil:

Madde 562 – Nama yahut emre yazılı senet, ancak kendisine hak verdiği ve borç yüklediği

bütün kimselerin muvafakatiyle hamile yazılı bir senet haline getirilebilir. Bu muvafakatin bizzat senet üzerine yazılması gerekir.

Hamile yazılı senetlerin nama veya emre yazılı senet haline getirilmesi hususunda da aynı esas caridir. Bu son halde hak veya borç sahibi kimselerden birinin muvafakati bulunmazsa bu değişiklik, ancak değişikliği yapan alacaklı ile onun haklarına doğrudan doğruya halef olan şahıs arasında hüküm ifade eder.

E) İptal Kararı:

I - Şartları:

Madde 563 – Kıymetli evrak zayi olduğu takdirde mahkeme tarafından iptaline karar verilebilir.

Kıymetli evrakın zayi olduğu yahut ziyam meydana çıktığı zamanda senet üzerinde hak sahibi olan şahıs, senedin iptaline karar verilmesini isteyebilir.

II - Hükümleri:

Madde 564 – İptal kararı üzerine hak sahibi hakkını senetsiz olarak da dermeyer veya yeni bir senet ihdasını talebedebilir.

Bunun haricinde iptal usulü ve hükümleri hakkında, kıymetli evrakın muhtelif nevilerine mütaallik hususi hükümler tatbik olunur.

F) Hususi hükümler:

Madde 565 – Muhtelif kıymetli evrak hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

İKİNCİ FASIL

Nama Yazılı Senetler

A) Tarifi:

Madde 566 – Belli bir şahıs namına yazılı olup da onun emrine kaydını ihtiva etmeyen ve kanunen de emre yazılı senetlerden sayılmıyan kıymetli evrak nama yazılı senet sayılır.

B) Alacaklının hakkını nasıl ispat edeceği:

I - Kaide olarak:

Madde 567 – Borçlu, ancak senedin hamili bulunan ve senette adı yazılı olan veya onun hukuki halefi olduğunu ispat eden şahıslara ödemeye mecburdur.

Bu cihet ispat edilmediği halde ödemede bulunan borçlu, senedin hakiki sahibi olduğunu ispat eden bir üçüncü şahsa karşı borcundan kurtulmuş olmaz.

II - Eksik nama yazılı senetler:

Madde 568 – Nama yazılı senet içinde senet bedelini her hamiline ödemek hakkını mahfuz tutmuş olan borçlu, alacaklı sıfatının ispat edilmesini aramamış olsa dahi hamile hüsnüniyetle yapacağı ödeme neticesinde borcundan kurtulmuş olur. Şu kadar ki; hamile ödemede bulunmakla mükellef değildir. 697 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü mahfuzdur.

C) İptal kararı:

Madde 569 – Aksine hususi hükümler olmadıkça nama yazılı senetler; hamile yazılı senetler hakkındaki hükümlere göre iptal olunur.

Borçlu, senette ilanların sayısını azaltmak veya mehilleri kısaltmak suretiyle iptal için daha basit bir usul derpiş edebileceği gibi alacaklı kendisine senedin iptal ve borcun itfa olunduğunu gösteren, resmen tanzim veya usulen tasdik edilmiş bir vesika verildiği takdirde, senet ibraz edilmeksizin ve iptaline karar verilmeksizin dahi muteber olmak üzere ödemek hakkını da mahfuz tutabilir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Hamile Yazılı Senetler

A) Tarifi:

Madde 570 – Senedin metin veya şeklinden, hamili kim ise o kimsenin hak sahibi sayılacağı anlaşılan her kıymetli evrak; hamile (Hamiline) yazılı senet sayılır.

Mahkeme kararıyla ödemedenden menedilen borçlunun ödemesi muteber olmaz.

B) Borçlunun defileri:

I - Umumi olarak:

Madde 571 – Borçlu hamile yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak senedin hükümsüzlüğüne taallük eden veya senetten anlaşılan defilerle alacaklı her kim ise ona karşı şahsan haiz olduğu defileri ileri sürebilir.

Borçlu ile önceki hamillerden birisi arasında doğrudan doğruya mevcut münasebetlere dayanan defilerin dermeyanı, ancak senedi iktisabederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde caizdir.

Senedin borçlunun rızası hilafına tedavüle çıkarıldığı yolunda bir defî dermeyan olunamaz.

II - Hamile yazılı faiz kuponları:

Madde 572 – Borçlu hamile yazılı faiz kuponlarından doğan alacağa karşı ana paranın itfa edildiği definde bulunamaz.

Ana paranın ödenmesi halinde, borçlu, ilerde muacceliyet kesbedecek olup asıl senetle birlikte kendisine teslim edilmiyen faiz kuponlarının tutarını bu kuponlar hakkında cari olan müruruzaman müddeti geçinceye kadar alıkoymak hakkını haizdir; meğer ki, teslim edilmeyen kuponların iptaline karar verilmiş yahut tutarı mukabilinde teminat gösterilmiş olsun.

C) İptal kararı:

I - Umumi olarak:

1. Salahiyet:

Madde 573 – Hisse senetleri, tahviller, intifa senetleri, (Münferit kuponlar hariç olmak üzere) kupon varakaları, esas kupon varakalarının yenilenmesine yarıyan kuponlar (Talonlar) gibi hamile yazılı senetlerin iptaline hak sahibinin talebi üzerine mahkemece karar verilir

Salahiyetli mahkeme borçlunun ikametgahı mahkemesi veya hisse senetleri hakkında anonim şirket merkezinin bulunduğu yerin mahkemesidir.

Dilekçe sahibinin senedin zilyedi bulunduğu ve onu zayi ettiği yolundaki iddialarının mahkemece kuvvetle muhtemel görülmesi lazımdır.

Kupon varakası veya talonu bulunan bir senet hamilinin elinden yalnız kupon varakası veya talonu çıkmış olursa talebin haklı olduğunun ispatı için esas senedin ibrazı yeter.

2. Ödeme yasağı:

Madde 574 – Dilekçe sahibinin talebi üzerine mahkeme senedin borçlusunu; hilafına hareket ettiği takdirde iki defa ödemek mecburiyetinde kalacağını ihtar ederek bedelini ödemekten meneder.

Bir kupon varakasının iptaline karar vermek لازم geldiği takdirde vadeleri dava sırasında hulül eden münferit kuponlar hakkında faiz kuponlarının iptaline mütedair hükümler tatbik olunur.

3. İlan ile davet, müracaat müddeti:

Madde 575 – Mahkeme, dilekçe sahibinin, senedin zilyedi bulunmuş ve onu zayi etmiş olduğuna dair verdiği izahatın doğruluğunu kuvvetle muhtemel görürse, belli olmıyan hamili ilan yoluyla senedi muayyen bir müddet içinde ibraz etmeye davet ve aksi takdirde senedin iptaline karar verileceğini ihtar eder. Müddetin en az altı ay olarak tesbiti lazımdır; bu müddet ilk ilan gününden itibaren işlemeye başlar.

4. İlan şekli:

Madde 576 – Senedi ibraz hususundaki ilanın 37 nci maddede yazılı gazetede üç kere yapılması lazımdır.

Mahkeme lüzum gördüğü takdirde ayrıca munasip göreceği diğer şekillerde de ilanlar yapılmasına karar verebilir.

5. Hükümleri:

a) Senedin ibrazı halinde:

Madde 577 – İptali istenen senet ibraz edilirse mahkeme, dilekçe sahibine senedin iadesi hususunda dava açması için bir mehil tayin eder.

Dilekçe sahibi bu mehil içinde dava açmazsa, mahkeme, senedi geri verir ve ödeme yasağını kaldırır.

b) Senedin ibraz edilmemesi halinde:

Madde 578 – Senet tayin olunan mehil içinde ibraz edilmezse, mahkeme, senedin iptaline karar verir veya lüzum görürse başka tedbirler de ittihaz edebilir.

Hamile yazılı bir senedin iptali hakkındaki karar derhal 37 nci maddede anılan gazete ile ve mahkeme lüzum görürse başka vasıtalarla da ilan edilir.

İptal kararı üzerine dilekçe sahibi, masrafı kendisine ait olmak üzere yeni bir senet ihdasını veya muaccel borcun ifasını istemek hakkını haizdir.

II - Kuponlarda usul:

Madde 579 – Münferit kuponların zıyaı halinde hak sahibinin talebi üzerine, mahkeme, bedelin vadesinde ve eğer vade esasen hulül etmiş bulunursa derhal mahkemeye yatırılmasına karar verir.

Üç yıl geçtikten sonra hiçbir hak sahibi müracaat etmemiş olur ve vadenin hulülünden itibaren üç yıl geçmiş olursa mahkeme kararıyla bedel dilekçe sahibine verilir.

III - Banknotlarda ve buna benzer kağıtlarda usul:

Madde 580 – Banknot ve büyük miktarda çıkarılıp görüldüğünde ödenmesi gereken ve para yerine ödeme vasıtası olarak kullanılan ve muayyen bedelleri yazılı olan diğer hamile yazılı senetlerin iptaline karar verilemez.

Devlet tarafından çıkarılmış olan tahviller hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

D) İpotekli borç senedi ve irat senedi:

Madde 581 – Hamile yazılı olan ipotekli borç senediyle irat senedi hakkındaki hususi hükümler mahfuzdur.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Kambiyo Senetleri

Borçlanma ehliyeti:

Madde 582 – Akit ile borçlanmaya ehil olan kimse, poliçe, çek ve bono ile borçlanmaya da ehildir

BİRİNCİ KISIM

Poliçe

BİRİNCİ AYIRIM

Poliçenin Keşidesi ve Şekli

A) Şekil:

I - Unsurları:

1. Umumi olarak:

Madde 583 – Poliçe:

1. Senet metninde "Poliçe" kelimesini ve eğer senet Türkçeden başka bir dille yazılmışsa o dilde poliçe karşılığı olarak kullanılan kelimeyi;

2. Muayyen bir bedelin ödenmesi hususunda kayıtsız ve şartsız havaleyi;

3. Ödiyecek olan kimsenin (Muhatabın) ad ve soyadını;

4. Vadeyi;
5. Ödeme yerini;
6. Kime veya kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadını;
7. Keşide tarihi ve yerini;
8. Keşidecinin imzasını;

ihativa eder

2. Unsurların bulunmaması:

Madde 584 – Yukarki maddede yazılı hususlardan birini ihtiva etmiyen senet aşağıdaki fıkralarda yazılı haller dışında poliçe sayılmaz.

Vadesi gösterilmiyen poliçenin görüldüğünde ödenmesi meşrut sayılır.

Ayrıca tasrih edilmiş olmadıkça muhatabın soyadı yanında gösterilen yer, ödeme yeri ve aynı zamanda da muhatabın ikametgahı sayılır.

Keşide yeri gösterilmiyen poliçe, keşidecinin soyadı yanında gösterilen yerde keşide edilmiş sayılır.

II - Münferit unsurlar:

1. Keşidecinin aynı zamanda muhatap veya emrine ödenecek kimse olması:

Madde 585 – Poliçe bizzat keşidecinin emrine yazılı olabileceği gibi bizzat keşideci üzerine veya bir üçüncü şahıs hesabına da keşide edilebilir.

2. Adresli ve ikametgahlı poliçe:

Madde 586 – Poliçenin üçüncü şahsın ikametgahında ödenmesi şart koşulabilir.

Bu üçüncü şahsın ikametgahı muhatabın ikametgahının bulunduğu yerde (Adresli poliçe) veya başka bir yerde (İkametgahlı poliçe) bulunabilir.

3. Faiz şartı:

Madde 587 – Görüldüğünde veya görüldüğünden muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart kılınan bir poliçeye keşideci tarafından faiz şartı dercolunabilir. Bütün diğer poliçelerde böyle bir faiz şartı yazılmamış sayılır.

Faiz miktarının poliçede gösterilmesi lazımdır; gösterilmemiş ise faiz şartı yazılmamış sayılır.

Başka bir gün zikredilmemişse faiz, poliçenin keşide gününden itibaren işler.

4. Poliçe tutarının muhtelif şekillerde gösterilmesi:

Madde 588 – Poliçe bedeli hem yazı ve hem de rakamla gösterilip de iki bedel arasında fark bulunursa yazı ile gösterilen bedele itibar olunur.

Poliçe bedeli yalnız yazı ile veya yalnız rakamla mütaaddit defalar gösterilmiş olup da bedeller arasında fark bulunursa en az olan bedel muteber sayılır.

B) İmza edenlerin mesuliyeti:

I - Muteber olmıyan imzaların bulunması:

Madde 589 – Bir poliçe, poliçe ile borçlanmaya ehil olmıyan kimselerin imzasını, sahte imzaları, mevhum şahısların imzalarını yahut imzalayan veya namlarına imzalanmış olan şahısları herhangi bir sebep dolayısıyla ilzam etmiyen imzaları taşırsa, diğer imzaların sıhhatine bu yüzden halel gelmez.

II - Salahiyet olmaksızın imza:

Madde 590 – Temsile salahiyetli olmadığı halde bir şahsın temsilcisi sıfatiyle bir poliçeye imzasını koyan kimse, o poliçeden dolayı bizzat mesul olur ve poliçeyi ödediği takdirde temsil olunan haiz olabileceği haklara sahip olur. Salahiyetini aşan temsilci için dahi hüküm böyledir.

III - Keşidecinin mesuliyeti:

Madde 591 – Keşideci, poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden dolayı mesuldür. Keşidecinin kabul edilmeme halinde mesuliyetten kendini müaf tutması caiz ise de ödenmeme halinde mesuliyetten muaf olduğunu gösteren kayıtlar yazılmamış sayılır.

IV - Açık poliçe:

Madde 592 – Tedavüle çıkarılırken tamamen doldurulmamış bulunan bir poliçe, aradaki anlaşmalara aykırı bir şekilde doldurulursa bu anlaşmalara riayet edilmemiş olması keyfiyeti, hamile karşı ileri sürülemez; meğer ki hamil poliçeyi kötü niyetle iktisabetmiş veya iktisap sırasında kendisine ağır bir kusur isnadı mümkün bulunmuş olsun.

İKİNCİ AYIRIM

Ciro

A) Poliçenin devredilmesi:

Madde 593 – Her poliçe sarahaten, emre yazılı olmasa dahi, ciro ve teslim yolu ile devrolunabilir.

Keşideci poliçeye: "Emre yazılı değildir." kelimelerini veya aynı manayı ifade eden bir kaydı dercetmişse, poliçe ancak alacağın temlik yolu ile devrolunabilir ve bu devir alacağın temlikinin hukuki neticelerini doğurur.

Ciro, poliçeyi kabul etmiş olsun veya olmasın muhataba, keşideciye veya poliçe ile borç altına girmiş olanlardan her hangi birine de yapılabilir. Bu kimseler poliçeyi yeniden ciro edebilirler.

B) Ciro:

I - Kayıtsız, şartsız olması:

Madde 594 – Cironun kayıtsız ve şartsız olması lazımdır. Cironun tabi tutulduğu her şart yazılmamış addolunur.

Kısmi ciro batıldır.

Hamiline ciro beyaz ciro hükmündedir.

II - Cironun şekli:

Madde 595 – Cironun poliçe veya poliçeye bağlı olan ve "Alonj" denilen bir kağıt üzerine yazılması ve ciranta tarafından imzalanması lazımdır.

Lehine ciro yapılan kimsenin ciroda gösterilmesine lüzum olmadığı gibi ciro, cirantanın sadece imzasından bile ibaret olabilir. Bu şekildeki cirolara "beyaz ciro" denilir. Bunun muteber olması için cironun poliçenin arkasına veya alonj üzerine yazılması lazımdır.

III - Cironun hükümleri:

1. Nakil vazifesi:

Madde 596 – Ciro ve teslim neticesinde poliçeden doğan bütün haklar devredilmiş olur.

Ciro beyaz ciro ise hamil:

1. Ciroyu kendi namına veya diğer bir şahıs namına doldurabilir;
2. Poliçeyi yeniden beyaz olarak yahut diğer muayyen bir şahsa tekrar ciro edebilir;
3. Beyaz ciroyu doldurmaksızın ve poliçeyi tekrar ciro etmeksizin poliçeyi başka bir kimseye verebilir.

2. Teminat vazifesi:

Madde 597 – Aksine şart bulunmadıkça ciranta poliçenin kabul edilmemesinden ve ödenmemesinden mesuldür.

Ciranta, poliçenin tekrar ciro edilmesini yasak edebilir; bu halde, senet sonradan kendilerine ciro edilmiş olan kimselere karşı mesul olmaz.

3. Hak sahipliğini ispat vazifesi:

Madde 598 – Bir poliçeyi elinde bulunduran kimse, son ciro beyaz ciro olsa dahi kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde salahiyetli hamil sayılır. Çizilmiş cirolar bu hususta yazılmamış hükmündedir. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro takibederse son ciroyu imzalayan kimse, poliçeyi beyaz ciro ile iktisabetmiş sayılır.

Poliçe her hangi bir surette hamilin elinden çıkmış bulunursa yukarıki fıkrada yazılı hükümlere göre hakkı anlaşılan yeni hamil, ancak poliçeyi kötü niyetle iktisabetmiş olduğu veya iktisabında ağır bir

kusur bulunduğu takdirde o poliçeyi geri vermekle mükelleftir.

IV - Defiler:

Madde 599 – Poliçeden dolayı kendisine müracaat olunan kimse keşideci veya önceki hamillerden biriyle kendi arasında doğrudan doğruya mevcut olan münasebetlere dayanan defileri müracaatta bulunan hamile karşı ileri süremez; meğer ki, hamil, poliçeyi iktisabederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun.

Alacağın temlikî yoluyla yapılan devirlere ait hükümler mahfuzdur.

V - Cironun hususî çeşitleri:

1. Tahsil için ciro:

Madde 600 – *Ciro* "Bedelî tahsil içindir." "Kabız içindir", "Vekaleten" ibaresini veya sadece tevkilî ifade eden diğer her hangi bir kaydı ihtiva ederse hamil, poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir; fakat o poliçeyi ancak tahsil cirosu şeklinde tekrar ciro edebilir.

Poliçeden mesul olanlar bu halde ancak cirantaya karşı ileri sürebilecekleri defileri hamile karşı dermeyan edebilirler.

Tahsil için verilen ciroda münderîç bulunan salahiyet, bu salahiyeti verenin ölümü ile sona ermiyeceği gibi onun medenî hakları kullanma ehliyetini kaybetmesiyle de ortadan kalkmaz.

2. Rehin cirosu:

Madde 601 – *Ciro*, "Bedelî teminattır", "Bedelî rehindir" ibarelerini yahut terhini ifade eden diğer her hangi bir kaydı ihtiva ederse, hamil poliçeden doğan bütün hakları kullanabilir; fakat kendisi tarafından yapılan bir ciro ancak tahsil cirosu hükmündedir.

Poliçeden mesul olanlar, kendileriyle ciranta arasında doğrudan doğruya mevcut olan münasebetlere dayanan defileri hamile karşı ileri süremezler; meğer ki, hamil poliçeyi iktisabederken bile bile borçlunun zararına hareket etmiş olsun.

3. Vadeden sonraki ciro:

Madde 602 – Vadenin geçmesinden sonra yapılan ciro, vadeden önce yapılan bir cironun hükümlerini doğurur; şu kadar ki; ödenmeme protestosundan yahut bu protestonun tanzimi için muayyen olan müddetin geçmesinden sonra yapılan ciro ancak alacağın temlikî hükümlerini meydana getirir.

Aksi sabit oluncaya kadar tarihsiz bir ciro protestonun tanzimi için muayyen olan müddetin geçmesinden önce yapılmış sayılır.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

Kabul ve Aval

A) Kabule arz:

I - Kaide:

Madde 603 – Poliçe vadenin hulûlüne kadar hamil veya poliçeyi elinde tutan herkes tarafından muhatabın ikametgahında onun kabulüne arz olunabilir.

II - Kabul arz şartı ve yasağı:

Madde 604 – Keşideci, bir müddet tayin etmek veya etmemek suretiyle poliçenin kabule arz edilmesini şart koşabilir

Keşideci, üçüncü bir şahsın ikametgahında veya muhatabın ikametgahından başka bir yerde yahut görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi gereken poliçeler hariç olmak üzere, poliçenin kabule arzını menettiğini poliçeye yazabilir.

Keza keşideci, poliçenin muayyen bir tarihten önce kabule arz edilmemesini de şart kılabilir

Keşideci poliçenin kabule arzını menetmiş olmadıkça her ciranta, bir müddet tayin etmek veya etmemek suretiyle, poliçenin kabule arzını şart koşabilir.

III - Görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi gereken poliçelerde:

Madde 605 – Görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart kılınan poliçelerin, keşide gününden itibaren bir yıl içinde kabule arz edilmesi lazımdır.

Keşideci bu müddeti kısaltabileceği gibi daha uzun bir müddet de şart koşabilir.

Cirantalar kabule arz müddetlerini kısaltabilirler.

IV - Bir daha kabule arz:

Madde 606 – Muhatap, poliçenin kendisine arz edildiği günü takibeden günde bir daha ibrazını istiyebilir. İlgililer bu talebin yerine getirilmediğini, ancak bu talep protestoya dercedildiği takdirde ileri sürebilirler.

Hamil, kabule arz edilen poliçeyi muhatapın eline vermeye mecbur değildir.

B) Kabul:

I-Şekil:

1. Umumi olarak:

Madde 607 – Kabul beyanı poliçe üzerine yazılır ve "Kabul edilmiştir" tabiriyle veya buna muadil başka bir ibare ile ifade ve muhatap tarafından imza edilir. Muhatapın poliçenin yüz tarafına yalnız imzasını koyması, kabul hükmündedir.

Poliçenin görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart edilmiş olduğu veya hususi bir şart gereğince muayyen bir müddet içinde kabule arz edilmesi lazım geldiği takdirde, hamil ibraz günü tarihinin atılmasını istemedikçe kabul hangi gün vukubulmuşsa o günün tarihi atılır. Tarih atılmamış olduğu takdirde hamil cirantalarla keşideciye karşı müracaat haklarını muhafaza edebilmek için bu eksikliği vaktinde tanzim edilecek bir protesto ile tesbit ettirmeye mecburdur.

2. Kabulün tahdidi:

Madde 608 – Kabul, kayıtsız, şartsız olmalıdır; fakat muhatap kabulü poliçe bedelinin bir kısmına hasredebilir.

Kabul şerhi bundan başka noktalarda poliçe münderecatından farklı olursa, poliçe kabul edilmemiş sayılır. Bununla beraber kabulü yapan, kabulündeki şartlar dairesinde mesuldür.

3. Adresli ve ikametgahlı poliçe:

Madde 609 – Keşideci poliçede, ödiyecek üçüncü bir şahsı göstermeksizin, muhatapın ikametgahından başka bir yeri ödeme yeri olarak göstermişse muhatap kabul şerhinde bir üçüncü şahsı gösterebilir. Aksi takdirde muhatap, ödeme yerinde poliçeyi bizzat ödemeyi taahhüt etmiş sayılır.

Eğer poliçenin bizzat muhatapın ikametgahında ödenmesi şart kılınmışsa, muhatap, kabul şerhinde ödemenin yapılacağı yer olmak üzere ödeme yerinde bulunan bir adresi gösterebilir.

II - Hükümleri:

1. Umumi olarak:

Madde 610 – Muhatap, poliçeyi kabul etmekle bedelini vadesinde ödemeyi taahhüt etmiş olur.

Ödemeden imtina halinde hamil, keşidesi dahi olsa poliçeden dolayı 637 ve 638 inci maddeler gereğince istenebilecek şeylerin hepsini kabul edenden doğrudan doğruya talep hakkını haizdir.

2. Kabul şerhinin çizilmesi:

Madde 611 – Muhatap, poliçe üzerindeki kabul şerhini poliçeyi geri vermeden önce çizmiş olursa kabulden imtina etmiş sayılır. Aksi sabit oluncaya kadar kabul şerhi, poliçenin geri verilmesinden önce çizilmiş addolunur.

Bununla beraber muhatap hamile yahut poliçede imzası bulunan bir kimseye, poliçeyi kabul ettiğini yazı ile bildirmiş olursa bunlara karşı kabul beyanı dairesinde mesul olur.

C) Aval:

I - Aval verenler:

Madde 612 – Poliçedeki bedelin ödenmesi, aval suretiyle tamamen veya kısmen temin olunabilir.

Bu teminat, üçüncü bir şahıs yahut poliçede zaten imzası bulunan bir kimse tarafından da verilebilir

II - Şekil:

Madde 613 – Aval şerhi, poliçe veya alonj üzerine yazılır.

Aval "aval içindir" tabiri ile veya buna muadil diğer her hangi bir ibare ile ifade ve avalı veren kimse tarafından imza edilir.

Muhatap veya keşdecinin imzaları müstesna olmak üzere poliçenin yüzüne konan her imza, aval şerhi sayılır.

Kimin için verildiği aval şerhinde açıklanmak lazımdır; açıklanmadığı takdirde aval, keşideci için verilmiş sayılır.

III - Hükümler:

Madde 614 – Aval veren kimse, kimin için taahhüt altına girmişse tıpkı onun gibi mesul olur.

Aval veren kimsenin temin ettiği borç, şekle ait noksandan başka bir sebepten dolayı batıl olsa dahi aval verenin taahhüdü muteberdir.

Aval veren kimse, poliçe bedelini ödediği takdirde poliçeden dolayı lehine taahhüt altına girmiş olduğu kimseye ve ona karşı poliçe gereğince mesul olan kimselere karşı poliçeden doğan hakları iktisabeder.

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

Ödeme

A) Vade:

I - Vadenin tesbiti:

1. Umumi olarak:

Madde 615 – Bir poliçe:

1. Görüldüğünde;
2. Görüldükten muayyen bir müddet sonra;
3. Keşide gününden muayyen bir müddet sonra;
4. Muayyen bir günde;

ödenmek üzere keşide olunabilir.

Vadesi başka şekilde yazılan veya birbirini takibeden vadeleri gösteren poliçeler batıldır.

2. Görüldüğünde ödenecek poliçe:

Madde 616 – Görüldüğünde ödenmek üzere keşide olunan poliçe ibrazında ödenir. Böyle bir poliçenin keşide gününden itibaren bir yıl içinde ödenmesi için ibrazı lazımdır. Keşideci bu müddeti kısaltabileceği gibi daha uzun bir müddet dahi tesbit edebilir. İbraz müddetleri cirantalar tarafından kısaltılabilir.

Keşideci, görüldüğünde ödenecek bir poliçenin muayyen bir günden önce ödenmek üzere ibraz edilmeyeceği hakkında şart koyabilir. Bu takdirde ibraz müddeti o tarihten başlar.

3. Görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenecek poliçe:

Madde 617 – Görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenecek bir poliçenin vadesi, kabul şerhinde yazılı tarihe veya protesto tarihine göre tayin olunur.

Kabul şerhinde tarih gösterilmemiş ve protesto da çekilmemiş olursa poliçe, kabul eden hakkında, kabule ibraz için derpiş edilen müddetin son günü kabul edilmiş sayılır.

II - Müddetlerin hesabı:

1. Umumi olarak:

Madde 618 – Keşide gününden veya görüldükten bir veya birkaç ay sonra ödenmek üzere keşide edilen bir poliçenin vadesi, ödemenin yapılması gereken ayın mukabil gününde gelmiş olur. Mukabil gün bulunmadığı takdirde vade o ayın son günü gelmiş olur.

Bir poliçe, keşide gününden veya görüldükten bir buçuk ay veya birkaç ay ve yarım ay sonra ödenmek üzere keşide olunduğu takdirde, ilk önce tam aylar hesap edilir.

Eğer vade olarak bir ayın başı, ortası veya sonu tesbit edilmişse bu tabirlerden ayın birinci, on beşinci ve sonuncu günleri anlaşılır.

"Sekiz gün" veya "on beş gün" tabirlerinden bir veya iki hafta değil hakiki olarak sekiz veya on beş günlük bir müddet anlaşılır.

"Yarım ay" tabiri on beş günlük bir müddeti gösterir.

2. Takvimlerin çatışması:

Madde 619 – Muayyen bir günde ödenecek bir poliçenin keşide yeri ile ödeme yeri arasında takvim farkı olduğu takdirde vade, ödeme yerinin takvimine göre tesbit edilmiş sayılır.

Takvimleri farklı olan iki yer arasında keşide edilen bir poliçe keşide gününden muayyen bir müddet sonra ödenmek üzere keşide edildiği takdirde keşide günü ödeme yerindeki takvimin mukabil gününe irca olunmak suretiyle vade hesap edilir.

Poliçelerin ibraz müddetlerinin hesabı hususunda da yukarıki fıkralar hükümleri tatbik olunur.

Poliçedeki bir kayıt veya poliçenin diğer münderecatından, maksadın başka olduğu anlaşılırsa bu madde hükümleri tatbik olunmaz

B) Ödeme:

I - İbraz:

Madde 620 – Muayyen bir günde veya keşide gününden yahut görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenecek bir poliçenin hamili, poliçeyi ödeme gününde veya onu takip eden iki iş günü içinde ödenmek üzere ibraza mecburdur.

Poliçenin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçer.

II - Makbuz istemek hakkı:

Madde 621 – Muhatap poliçeyi öderken hamil tarafından bir ibra şerhi yazılarak poliçenin kendisine verilmesini isteyebilir.

Hamil kısmi ödemeyi reddedemez.

Kısmi ödeme halinde muhatap bu ödemenin poliçe üzerine işaret edilmesini ve kendisine bir makbuz verilmesini isteyebilir.

III - Vadeden önce ve vadesinde ödeme:

Madde 622 – Hamil, vadeden önce poliçe bedelini almaya zorlanamaz.

Vadeden önce ödeyen muhatap, bu yüzden doğacak mesuliyeti kendisi üzerine almış olur.

Hile veya ağır bir kusuru bulunmadıkça poliçeyi vadesinde ödeyen kimse borcundan kurtulmuş olur. Ödeyen kimse, cirolar arasında muntazam bir teselsülün mevcut olup olmadığını incelemeye mecbur ise de cirantaların imzalarının sıhhatini araştırmaya mecbur değildir.

IV - Yabancı memleket parasıyla ödeme:

Madde 623 – Poliçenin ödeme yerinde rayici olmıyan bir para ile ödeneceği şart koşulduğu takdirde, bedeli, vade günündeki kıymetine göre o memleket parasıyla ödenebilir. Borçlu ödemede geciktiği takdirde hamil poliçe bedelinin dilerse vade günündeki dilerse ödeme günündeki rayice göre memleket parasıyla ödenmesini istiyebilir.

Kanuni rayici olmıyan paranın kıymeti, ödeme yerindeki ticari teamüllere göre tayin olunur. Bununla beraber keşideci ödenecek paranın poliçede yazılı muayyen bir rayice göre hesap edilmesini şart edebilir.

Keşideci ödemenin muayyen bir para ile yapılması lüzumunu şart koşmuş ise (Aynen ödeme şartı) ilk iki fıkranın hükümleri tatbik olunmaz.

Poliçe bedeli, keşide ve ödeme yeri olan memleketlerde aynı adı taşıyan ve fakat kıymetleri birbirinden farklı olan para ile gösterildiği takdirde ödeme yerindeki para kasdedilmiş sayılır.

V - Tevdi:

Madde 624 – Bir poliçe 620 nci maddede tayin edilen müddet zarfında ödeme için ibraz

edilmediği takdirde borçlu masraf ve hasar hamile ait olmak üzere poliçenin bedelini notere tevdi edebilir.

BEŞİNCİ AYIRIM

Kabul ve Ödemeden İmtina Hallerinde Müracaat Hakları

A) Müracaat hakkı :

I - Umumi olarak:

Madde 625 – Hamil, vadenin hulülünde poliçe ödenmemişse, cirantalara, keşideciye ve poliçe dolayısıyla taahhüt altına girmiş olan diğer kimselere karşı müracaat hakkını kullanabilir.

Hamil:

1. Kabulden tamamen veya kısmen imtina edilmiş;
2. Poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın muhatap iflas etmiş veya sadece ödemelerini tatil etmiş yahut aleyhindeki her hangi bir icra takibi semeresiz kalmış;
3. Kabul için arz edilmesi menedilen bir poliçenin keşidecisi iflas etmiş; bulunursa vadenin hulülünden önce de aynı müracaat hakkını haizdir.

II - Protesto:

1. Müddetler ve şartları:

Madde 626 – Kabulden veya ödemeden imtina,kabul etmeme veya ödememe protestosu denilen resmi bir vesika ile tesbiti mecburidir.

Kabul etmeme protestosunun, kabule arz için muayyen olan müddet içinde çekilmesi lazımdır. Şayet 606 ncı maddenin birinci fıkrasında gösterilen halde poliçenin ilk arzı vadenin son gününde vukua gelmiş ise protesto o günün ertesi günü dahi çekilebilir.

Muayyen bir günde veya keşide gününden veya görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şartını havi bir poliçeden dolayı çekilecek ödememe protestosunun, ödeme gününü takibeden iki iş günü içinde çekilmesi lazımdır. Görüldüğünde ödenmesi şart olan bir poliçeden dolayı çekilecek ödememe protestosu yukarıki fıkrada kabul etmeme protestosu için gösterilen müddetler içinde çekilir.

Kabul etmeme protestosu çekilmiş olması halinde ödeme için poliçeyi ibraz etmeye lüzum olmadığı gibi ödememe protestosu çekmeye de ihtiyaç yoktur.

Poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın, muhatap ödemelerini tatil etmiş veya aleyhindeki her hangi bir icra takibi semeresiz kalmış ise, hamil müracaat haklarını ancak poliçenin ödenmesi için muhataba ibrazından ve protestonun çekilmesinden sonra kullanabilir.

Poliçeyi kabul etmiş olsun olmasın muhatap veya kabul için arz edilmesi menedilen bir poliçenin keşidecisi iflas etmişse iflas ilamının ibrazı, müracaat hakkının kullanılması için kafidir.

2. Şekli:

a) Noterlikçe tanzimi:

Madde 627 – Protestonun aşağıdaki maddede bildirilen şekil ve surette noterlikçe tanzimi lazımdır.

b) İçindekiler:

Madde 628 – Protesto:

1. Protestoyu çeken ve kendisine protesto çekilen kimselerin ad ve soyadlarını veya ticaret unvanlarını;
2. Kendisine protesto çekilen kimsenin, poliçeden doğan taahhüdünü yerine getirmeye davet edildiği halde taahhüdünü yerine getirmemiş veya kendisi bulunamamış yahut ticaret yerinin veya meskeninin tesbit edilememiş olduğuna dair bir şerhi;
3. Sözü geçen davetin yapıldığı veya davet teşebbüsünün akim kaldığı yer ve güne ait bir şerhi;
4. Protestoyu tanzim eden noterin imzasını ihtiva eder.

Kısmi ödeme, protesto da zikredilir.

Kabul için kendisine bir poliçe ibraz edilmiş olan muhatap, poliçenin ertesi günü tekrar ibrazını istemiş ise bu keyfiyet de protestoya yazılır

c) Protesto varakası:

Madde 629 – Protesto ayrı bir varaka halinde tanzim edilerek poliçeye bağlanır.

Eğer protesto, aynı bir poliçenin mütaaddit nüshaları veya poliçenin aslı ile bir sureti ibraz edilerek tanzim edilmiş ise protestoyu bu nüshalardan birisine veya asıl senede bağlamak kafidir.

Diğer nüshalara veya surete, protestonun kalan nüshalardan birine veya poliçenin aslına bağlanmış bulunduğu kaydolunur.

d) Kısmi kabul halinde :

Madde 630 – Kabul, poliçedeki bedelin bir kısmına munhasır bulunupta bu yüzden protesto tanzim edilirse poliçenin bir sureti çıkarılarak protesto bu suret üzerine yazılır.

e) Birden fazla kimseler aleyhine tanzim edilen protesto :

Madde 631 – Bir poliçeyi kabul ve tediye edecek birden çok borçluların hepsi için, tek protesto varakası tanzim olunabilir.

3. Saklama mükellefiyeti :

Madde 632 – Protestoyu tanzim eden noter poliçenin bir suretini protesto varakası ile birlikte saklamakla mükelleftir.

4. Sakat protesto :

Madde 633 – Noter tarafından imza edilen protesto kanuna uygun olarak tanzim edilmediği veya içindeki kayıtlar yanlış olduğu takdirde dahi muteberdir.

Noter hakkındaki inzibati hükümler mahfuzdur.

5. Protestonun muafiyeti :

Madde 634 – Keşideci veya ciranta yahut aval veren kimse, senet üzerine “Masrafsız iade”, “Protestosuz” şartlarını veya bunlara muadil diğer her bir ibareyi yazarak imzalamak suretiyle, hamili müracaat hakkını kullanmak için kabul etmeme veya ödememe protestosu keşidesinden muaf tutabilir.

Bu şart, hamili, poliçeyi vaktinde ibraz etmek ve gereken ihbarları yapmak mükellefiyetlerinden vareste kılmaz. Müddetlere riayet olunmadığını ispat mükellefiyeti, bunu hamile karşı iddia eden şahsa düşer.

Bu şart poliçeye keşideci tarafından yazılmış ise, poliçeden dolayı taahhüt altına girmiş olanların hepsine karşı hüküm ifade eder; bir ciranta veya aval veren bir kimse tarafından yazıldığı takdirde hükmü yalnız ona munhasır kalır. Keşideci tarafından yazılan şarta rağmen hamil yine protesto çekerse masraflar kendisine ait olur.

Şart bir ciranta veya aval veren bir kimse tarafından konduğu takdirde bu şarta rağmen çekilmiş olan bir protestonun gerektirdiği masrafları, poliçeden dolayı taahhüt altına girenlerin hepsi tazmin ile mükelleftirler.

III - İhbar mecburiyeti :

Madde – 635 : Hamil, protesto gününü yahut eğer poliçede “Masrafsız iade şartı” mevcut ise ibrazı gününü takip eden dört iş günü içinde, kabul veya ödemeden imtina keyfiyetlerini kendi cirantasına ve keşideciye ihbar etmeye mecburdur.

Her ciranta aldığı ihbarı bunları aldığı günü takibeden iki iş günü içinde önceki ihbarları yapan kimselerin ad soyadı ve adreslerini de göstermek suretiyle kendi cirantasına bildirmeye mecburdur. Keşideciye varıncaya kadar bu minval üzere muamele edilir. Müddetler önceki ihbarın alındığı tarihten itibaren cereyana başlar.

Poliçede imzası bulunan bir kimseye yukarıki fıkra gereğince ihbarda bulunulduğu takdirde, kendisine aval veren kimseye de aynı müddet içinde bu ihbarın yapılması lazımdır.

Bir ciranta adresini hiç yazmamış yahut okunması mümkün olmayacak surette yazmış ise ihbarın ondan önceki cirantaya tebliği kafidir.

İhbarı yapacak olan kimse bunu noter marifetiyle veya sadece poliçenin iadesi suretiyle yapabilir.

İhbarı yapmakla mükellef olan kimse bunu muayyen müddet içinde yaptığını ispat etmek mecburiyetindedir.

Yukarda gösterilen müddet içinde ihbarname göndermiyen kimse müracaat hakkını kaybetmezse de ihmalden doğan zarar ve ziyandan mesul olur. Ancak bu zarar ve ziyan miktarı poliçe bedelini aşamaz.

IV - Teselsül:

Madde 636 – Bir poliçeyi keşide, kabul, ciro eden veya o poliçeye aval veren kimseler hamile karşı, müteselsil borçlu sıfatıyla mesuldürler.

Hamil bunların borçlanmadaki sıraları ile bağlı olmaksızın her birine veya bunlardan bazısına yahut hepsine birden müracaat edebilir.

Poliçeden dolayı taahhüt altına girmiş olup da poliçeyi ödemiş bulunan herkes aynı hakkı kullanabilir.

Hamil, borçlulardan yalnız birine müracaat etmekle, diğer borçlularla ilk önce müracaat ettiği borçludan sonra gelenlere karşı haklarını kaybetmez.

V - Müracaat hakkının şümülü :

1. Hamilin hakkı :

Madde 637 – Hamil müracaat yoliyle:

1. Poliçenin kabul edilmemiş veya ödenmemiş olan bedelini ve eğer şartkılınmışsa işlemiş faizi;
 2. Vadenin gelmesinden itibaren işliyecek yüzde on hesabiyle faizi;
 3. Protestonun ve hamil tarafından tebliğ olunan ihbarnamelerinin masraflarıyla diğer masrafları;
 4. Poliçe bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komüsyon ücretini;
- istiyebilir.

Eğer müracaat hakkı vadenin hulülünden önce kullanılırsa poliçe bedelinden bir iskonto yapılır. Bu iskonto müracaat tarihinde hamilin ikametgahında cari olan resmi iskonto haddi üzerinden hesap edilir.

2. Ödeyen kimsenin hakkı:

Madde 638 – Poliçe bedelini ödemiş olan kimse kendisinden önce gelen borçlulardan :

1. Ödemiş olduğu meblağın tamamını;
 2. Ödeme tarihinden itibaren bu meblağın yüzde on hesabiyle faizini;
 3. Yaptığı masrafları;
 4. Poliçe bedelinin binde ikisini aşmamak üzere komüsyon ücretini;
- istiyebilir.

VI - Makbuz:

1. Umumi olarak:

Madde 639 – Kendisine müracaat edilen veya edilmesi mümkün olan borçlu, müracaat mevzuu olan bedeli ödeyince, poliçe ve protesto varakasının ayrıca doldurulacak bir makbuz ile birlikte kendisine verilmesini istemek hakkını haizdir.

Poliçeyi ödemiş olan her ciranta, kendi cirosunu ve kendisinden sonra gelen borçluların cirolarını çizebilir.

2. Kısmi kabul halinde:

Madde 640 – Poliçenin kısmen kabulünden sonra müracaat hakkının kullanılması halinde poliçe bedelinin kabul edilmeyen kısmını ödiyen kimse, ödemenin poliçe üzerine yazılmasını ve kendisine bu hususta bir makbuz verilmesini istiyebilir. Bundan başka, onun sonradan diğerlerine karşı müracaat haklarını kullanabilmesi için, hamil ona poliçenin ve protestonun tasdikli birer suretini vermeye mecburdur.

VII - Retret:

Madde 641 – Müracaat hakkı olan herkes, poliçede aksine şart bulunmadıkça kendisinden önce gelen borçlulardan biri üzerine çekeceği ve bu kimsenin ikametgahında görüldüğü anda ödenmesi şart olan ve "Retret" denilen yeni bir poliçe vasıtasıyla rücuda bulunabilir.

Retret, 637 ve 638 inci maddelerde gösterilen paralardan başka tellallık ücretini ve retretin damga resmini ihtiva eder.

Retret hamil tarafından keşide edilirse poliçe bedeli poliçenin ödeneceği yerden önceki borçlunun ikametgahı bulunan yer üzerine keşide edilen ve görüldüğünde ödenmesi şart olan bir poliçenin cari fiyatına göre tayin olunur. Retret bir ciranta tarafından keşide edilirse poliçe bedeli, retreti keşide eden kimsenin ikametgahından önceki borçlunun ikametgahı olan yer üzerine keşide edilen ve görüldüğünde ödenmesi şart bulunan bir poliçenin cari fiyatına göre tayin olunur.

VIII - Müracaat hakkının düşmesi:

1. Umumi olarak:

Madde 642 – Hamil; muayyen müddetleri içinde:

1. Görüldüğünde veya görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart olan poliçeyi ibraz;
2. Kabul etmeme veya ödememe protestosunu keşide;
3. "Masrafsız iade olunacaktır." Şerhinin bulunması halinde poliçeyi ödeme maksadiyle ibraz etmezse, kabul eden kimse hariç olmak üzere cirantalara, keşideciye ve diğer borçlulara karşı haiz olduğu hakları kaybeder.

Kabul maksadiyle ibraz edilmesi için keşidecinin tayin ettiği müddete hamil riayet etmezse, kabul ve ödemededen imtina sebebiyle müracaatta bulunmak haklarını kaybeder; meğer ki, keşidecinin yalnız kabule ait mesuliyeti müstesna tutmak istediği şerhten anlaşılsın;

Ciroda ibraz için bir müddet şart kılınmışsa ancak ciranta bu müddeti ileri sürebilir.

2. Mücbir sebepler:

Madde 643 – Kanunen muayyen olan müddetler içinde poliçenin ibrazı veya protesto keşidesi bir devletin mevzuatı veya her hangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkansız bir mani yüzünden mümkün olmamışsa bu muameleler için muayyen olan müddetler uzatılır.

Hamil mücbir sebepleri gecikmeksizin kendisinden önce gelen borçluya ihbar etmeye ve bu ihbarı poliçeye yahut bir alonja işaretle beraber altına yer ve tarihi yazarak imzalamaya mecburdur: Diğer cihetler hakkında 635 inci madde hükümleri tatbik olunur.

Mücbir sebeplerin ortadan kalkmasından sonra hamilin, poliçeyi gecikmeksizin kabul veya ödeme maksadiyle ibraz ve icabında protesto keşide etmesi lazımdır.

Mücbir sebepler vadenin gelmesinden itibaren 30 günden çok sürerse poliçenin ibrazına ve protesto çekmeye lüzum kalmaksızın müracaat hakkı kullanılabilir.

Görüldüğünde veya görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart olan poliçeler hakkında 30 günlük müddet, hamilin kendisinden önce gelen borçluya mücbir sebebi ihbar ettiği tarihten itibaren işler. Bu ihbar, ibraz müddetinin bitmesinden önce de yapılabilir. Görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart olan poliçelerde 30 günlük müddet, poliçede gösterilen mehil bittikten sonra işlemeye başlar.

Hamilin veya poliçeyi ibrazı veya protesto çekmeye memur ettiği kimsenin sırf zatlarına ait olaylar mücbir sebeplerden sayılmaz.

C) Sebepsiz iktisap:

Madde 644 – Keşideci ve poliçeyi kabul etmiş olan muhatap, (Müruruzaman sebebiyle veya senede dayanan hakların muhafazası için kanun hükmünce yapılması gerekli muamelelerin ihmal edilmiş bulunması dolayısıyla poliçeden doğan borçları düşmüş olsa bile) hamilin zararına ve sebepsiz olarak iktisabetmiş oldukları meblağ nispetinde ona karşı borçlu kalırlar.

Sebepsiz mal edinmeye dayanan dava, muhataba ikametgahlı bir poliçeyi ödeyecek olan kimseye ve keşideci poliçeyi başka bir şahıs veya ticarethane hesabına çekmiş olduğu takdirde o kimseye veya ticarethaneye karşı dahi açılabilir.

Poliçeden doğan borcu düşmüş olan cirantaya karşı böyle bir dava açılmaz.

D) Poliçe karşılığının devri:

Madde 645 – Keşideci hakkında iflas açılmasıyla beraber, poliçe karşılığının veya keşidecinin muhatap hesabına matlup olarak geçirdiği diğer paraların geri verilmesi hususunda keşidecinin muhataba karşı poliçe münasebetinden başka bir hukuk münasebetinden dolayı haiz olduğu talep hakkı poliçe hamiline geçmiş olur.

Keşideci, karşılık münasebetinden dolayı haiz olduğu haklarını devrettiğini poliçede beyan etmiş olursa söz geçiren haklar, poliçe,hamili kim ise ona ait olur.

Muhatap, iflasın açıldığı ilan veya kendisine devir keyfiyeti ihbar edildikten sonra yalnız poliçenin iadesi mukabilinde usulü dairesinde hakkını ispat eden hamile karşı ödemede bulunabilir.

E) Araya girme:

I - Umumi hükümler:

Madde 646 – Keşideci ve cirantalardan veya aval verenlerden her biri, poliçeyi lüzumu halinde kabul edecek veya ödiyecek olan bir kimseyi gösterebilir.

Poliçe, aşağıda yazılı şartlar altında, poliçe dolayısıyla kendisine müracaat edilmesi mümkün olan her hangi bir borçlu için araya giren bir kimse tarafından kabul edilebilir veya ödenebilir.

Muhatap da dahil her üçüncü kişi veya - poliçeyi kabul eden kimse hariç olmak üzere poliçeden dolayı zaten borçlu olan herkes araya girerek poliçeyi kabul edebilir veya bedelini ödiyebilir.

Araya girmek suretiyle kabul veya ödemede bulunan kimse, lehine araya girdiği borçluya keyfiyeti iki iş günü içinde bildirmeye mecburdur. Bu müddete riayet etmezse ihbarda bulunmamış olmasından doğan zarardan, poliçe bedelini aşmamak üzere mesul olur.

II - Araya girme suretiyle kabul:

1. Şartlar,hamilin durumu :

Madde 647 – Vadenin gelmesinden önce hamilin müracaat hakkını kullanabileceği bütün hallerde araya girme suretiyle kabul caizdir; meğer ki, kabul için ibraz edilmesi menedilen bir poliçe bahis mevzuu olsun.

Poliçeyi lüzumunda ödeme yerinde kabul edecek veya ödiyecek olan bir kimse poliçede gösterilmiş olduğu takdirde, hamil, o kimseye poliçeyi ibraz etmiş ve araya girme suretiyle kabulden imtina halinde imtina keyfiyetini bir protesto ile tesbit ettirmiş olmadıkça, o kimseyi göstermiş olan şahsa ve o şahıstan sonra gelen borçlulara karşı vadenin hulülünden önce müracaat hakkını kullanamaz.

Diğer araya girme hallerinde hamil, araya girme suretiyle kabulü reddedebilir; şu kadar ki,buna muvafakat ederse, araya girme suretiyle kimin lehine kabulde bulunulmuşsa ona ve bir de ondan sonra gelen borçlulara karşı vadenin hulülünden önce müracaat haklarını kullanamaz.

2. Şekil:

Madde 648 – Araya girme suretiyle kabul keyfiyeti; poliçe üzerine yazılır ve araya giren tarafından imza edilir. Kabul şerhinde kimin lehine araya girildiği gösterilir; gösterilmemiş ise kabul, keşideci lehine vukubulmuş sayılır.

3. Araya girme suretiyle kabul edenin mesuliyeti:

Madde 649 – Araya girme suretiyle kabul eden kimse, hamile ve kimin lehine araya girmişse ondan sonra gelen borçlulara karşı tıpkı lehine araya girilen kimse gibi mesul olur.

Araya girme suretiyle kabule rağmen, lehine kabul vakı olan kimse ile ondan önce gelen borçlular 637 nci maddede gösterilen tutarı ödemek şartıyla hamilden poliçenin ve varsa protesto varakasının ve bir makbuzun verilmesini isteyebilir.

III - Araya girme suretiyle ödeme:

1. Şartları:

Madde 650 – Hamilin vadenin gelmesinde veya vadenin gelmesinden önce müracaat haklarını kullanabileceği bütün hallerde araya girme suretiyle ödeme caizdir.

Araya girme suretiyle ödeme, lehine ödenecek kimsenin ödemeye mecbur olduğu tutarın

tamamına şamil olur.

Bu ödemenin en geç, ödememe protestosunun çekilmesi için muayyen olan son günün ertesi günü yapılması lazımdır.

2. Hamilin ibraz mükellefiyeti:

Madde 651 – Poliçe, ikametgahları ödeme yerinde bulunan kimseler tarafından araya girme suretiyle kabul edilmiş veya ikametgahları ödeme yerinde bulunan kimseler lüzumu halinde ödemedede bulunmak üzere tayin edilmişler ise hamil en geç, ödememe protestosunun çekilmesi için muayyen olan müddetin bittiği günün ertesi günü poliçeyi bütün bu kimselere ibraz etmeye ve icabında araya girme suretiyle ödemededen imtina edildiğinden dolayı protesto çekmeye mecburdur.

Protesto vaktinde çekilmemişse, lüzumu halinde ödiyecek kimseyi göstermiş olan veya araya girme suretiyle lehine poliçe kabul edilmiş bulunan kimse ile onlardan sonra gelen borçlular mesuliyetten kurtulmuş olurlar.

3. Reddin neticesi:

Madde 652 – Araya girme suretiyle kendisine vakı ödemeyi reddeden hamil, ödeme halinde borçtan kimler kurtulacak idiyse onlara karşı müracaat haklarını kaybeder.

4. Makbuz:

Madde 653 – Araya girme suretiyle ödeme vukuunda, ödeme kimin için yapılmış ise o kimse gösterilmek suretiyle poliçe üzerine makbuz mahiyetinde bir şerh yazılır. Kimin için ödendiği gösterilmediği takdirde ödeme, keşideci için yapılmış sayılır.

Poliçenin ve varsa protestonun, araya girmek suretiyle ödemedede bulunan kimseye verilmesi lazımdır.

5. Hakların devri, araya girenlerin birden fazla olması hali:

Madde 654 – Araya girme suretiyle ödemedede bulunan kimse, lehine ödemedede bulunduğu kimseye ve poliçeden dolayı ona borçlu olan kimselere karşı poliçeden doğan hakları iktisap eder. Şu kadar ki, poliçeyi yeniden ciro edemez.

Lehine ödemedede bulunulan kimseden sonra gelen borçlular borçtan kurtulurlar.

Araya girme suretiyle ödemedede bulunmak hususunda mütaaddit teklifler yapılmışsa bu tekliflerden hangisi borçlulardan en çoğunu borçtan kurtaracaksa o tercih olunur. Ortada daha iyi bir teklif bulunduğunu bildiği halde araya girme suretiyle ödemedede bulunan kimse, en iyi teklif tercih edilmiş olsaydı, kimler borçtan kurtulacak idiyse onlara karşı müracaat haklarını kaybeder.

ALTINCI AYIRIM

Poliçe Nüshaları ve Poliçe Suretleri

I - Poliçe nüshaları:

1. İsteme hakkı :

Madde 655 – Poliçe birbirinin aynı olmak üzere birden fazla nüsha olarak keşide edilebilir.

Bu nüshalara teselsül eden sıra numaraları konulur. Numaralar metne yazılır. Aksi takdirde nüshaların her birine ayrı bir poliçe nazariyle bakılır.

Tek nüsha olarak keşide edildiği kaydını ihtiva etmiyen bir poliçenin hamili, masrafları kendisine ait olmak üzere mütaaddit nüshalar verilmesini isteyebilir. Bu maksatla hamil kendi cirantasına başvurduğu takdirde hamilin cirantası ve daha önceki cirantalar sıra ile birbirlerine ve ilk ciranta da keşideciye başvurmaya mecburdurlar. Bundan başka cirantalar, yeni nüshalar üzerine kendi cirolarını yeniden yazmaya mecburdurlar.

2. Nüshalar arasındaki münasebet:

Madde 656 – Poliçe nüshalarından biri üzerinde yapılacak ödemenin diğer nüshaları hükümsüz kılacağı kaydını taşımasa bile nüshalardan biri üzerine yapılan ödeme, bütün nüshalardan doğan hakları düşürür. Şu kadar ki, kabul şerhini havi olup da kendisine geri verilmemiş olan her nüshadan dolayı muhatabın mesuliyeti bakidir.

Mütaaddit nüshaları muhtelif kimselere veren ciranta ile ondan sonra gelen borçlular kendi imzalarını havi olup da geri verilmemiş olan bütün nüshalardan dolayı mesuldürler

3. Kabul şerhi:

Madde 657 – Nüshalardan birini kabul için gönderen kimse bu nüshayı elinde tutan kimsenin adını diğer nüshalar üzerine işaret etmeye mecburdur. Kabul için gönderilen nüshayı elinde tutan kimse; bunu, diğer nüshanın salahiyyetli hamiline teslim etmekle mükelleftir.

Teslimden imtina ederse hamil müracaat hakkını, ancak:

1. Kabul için gönderilen nüshanın tarafından vaki olan talep üzerine kendisine teslim olunmadığı;
2. Diğer nüsha üzerine de kabul veya ödemenin elde edilemediği; bir protesto ile tesbit ettirilmiş olduğu takdirde kullanabilir.

II - Suretler:

1. Şekil ve hükümleri:

Madde 658 – Her poliçe hamilinin, poliçenin suretlerini çıkarmaya hakkı vardır.

Suretin, ciolar ve poliçede bulunan diğer bütün kayıtlarla birlikte senedin aslını, aynen, ihtiva etmesi ve nerede son bulunduğunu göstermesi lazımdır.

Suret, aslı gibi ve aynı hükümler meydana getirmek üzere ciro edilebilir ve aval taahhüdüne mevzu teşkil edebilir.

2. Senet aslının teslimi:

Madde 659 – Suretin, senet aslının kimin elinde bulunduğunu göstermesi lazımdır. Aslı elinde tutan kimse, bunu, suretin salahiyyetli hamiline teslim ile mükelleftir.

Teslimden imtina halinde hamil; ancak vakı talebe rağmen senet aslının kendisine teslim edilmediğini bir protesto ile tesbit ettirdiği takdirde, suretin cirantalarına ve suret üzerine aval veren kimselere karşı müracaat haklarını kullanabilir.

Senedin aslı, suretin tanziminden önce en son olarak aslına yazılmış olan cirodan sonra "Buradan itibaren ancak suret üzerine yazılacak ciolar muteberdir." kaydını veya buna benzer bir kaydı ihtiva ederse bundan sonra senedin aslına yazılacak ciolar hükümsüzdür.

YEDİNCİ AYIRIM

Çeşitli Hükümler

A) Senet metnindeki değişiklikler:

Madde 660 – Bir poliçe metni tahrif edildiği takdirde değiştirmeden sonra poliçe üzerine imza koymuş olan kimseler değişmiş metin gereğince ve ondan önce imzasını koyanlar ise eski metin gereğince mesul olurlar.

B) Müruruzaman:

1. Müddetler:

Madde 661 – Poliçeyi kabul edene karşı açılacak davalar vadenin geldiği tarihten itibaren üç yıl geçmekle müruruzamana uğrar.

Hamilin; cirantalar ile keşideciye karşı açacağı davalar müddetinde keşide edilen protesto tarihinden veya senette "Masrafsız iade olunacaktır" kaydı varsa vadenin bittiği tarihten itibaren bir yıl geçmekle müruruzamana uğrar.

Bir cirantanın başka cirantalarla keşideci aleyhine açacağı davalar, cirantanın poliçeyi ödediği veya poliçenin dava yolu ile kendisine karşı dermeyen edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar

II - Kesilme:

1. Sebepleri:

Madde 662 – Müruruzaman; dava açılması, takip talebinde bulunulması, davanın ihbar edilmesi veya alacağın iflas masasına bildirilmesi sebepleriyle kesilir.

2. Hükümleri

Madde 663 – Müruruzamanı kesen muamele her kim hakkında vakı olmuşsa ancak ona karşı hüküm ifade eder.

Müruruzaman kesilince, müddeti aynı olan yeni bir müruruzaman işlemeye başlar.

C) Müddetler:

1. Tatil günleri:

Madde 664 – Vadesi pazara veya diğer bir resmi tatil gününe rastlayan poliçenin ödenmesi, ancak tatili takibeden ilk iş günü istenebilir. Poliçeye mütaallik diğer bütün muameleler, hususiyle kabul için ibraz ve protesto muameleleri de tatilde yapılmayıp ancak bir iş gününde yapılır.

Bu muamelelerden biri, son günü pazara veya diğer resmi tatil gününe rastlayan bir müddet içinde yapılması lazım geldiği takdirde bu müddet onu takip eden ilk iş gününe kadar uzar. Aradaki tatil günleri müddet hesabına dahildir.

2. Müddetin hesaplanması:

Madde 665 – Kanunun bu kısmında veya poliçede gösterilen müddetler hesap edilirken bunların başladığı gün sayılmaz.

3. Atıfet mehilleri:

Madde 666 – Poliçelerde kanuni veya kazai atıfet mehilleri caiz değildir.

D) Poliçeye ilişkin muamelelerin yapılacağı yer:

Madde 667 – Poliçeyi kabul veya ödeme için ibraz etmek, protesto çekmek, poliçenin bir nüshasının verilmesini istemek gibi muayyen bir kimse nezdinde yapılacak olan bütün muamelelerin bu kimsenin ticaret yerinde ve böyle bir yeri yoksa meskeninde yapılması lazımdır.

Ticaret yeri veya meskenin bulunduğu yer dikkatle araştırılır.

Şu kadar ki; zabıta veya mahalli posta idaresinden edinilen malûmattan bir netice çıkmadığı takdirde başka araştırmalar yapmaya lüzum kalmaz.

E) İmzalar:

Madde 668 – Poliçe üzerindeki beyanların el yazısı ile imza edilmesi lazımdır.

El yazısı ile olan imza yerine, mihaniki her hangi bir vasıta veya el ile yapılan veyahut tasdik edilmiş olan bir işaret yahut resmi bir şahadetname kullanılamaz.

(Mülga üçüncü fıkra: 1/7/2005-5378/50 md.)

F) İptal:

I - Önleyici tedbirler:

Madde 669 – Rızası olmaksızın poliçe elinden çıkan kimse, ödeme yerindeki mahkemeden, muhatabın poliçeyi ödemekten menedilmesini istiyebilir.

Mahkeme, ödemeyi meneden kararda muhataba, vadenin gelmesi üzerine poliçe bedelini tevdi etmeye müsaade ve tevdi yerine tayin eder.

II - Poliçeyi eline geçiren kimsenin bilinmesi:

Madde 670 – Poliçeyi eline geçiren kimse malûm olduğu takdirde, mahkeme, dilekçe sahibine istirdat davası açması için münasip bir mühlet verir.

Dilekçe sahibi, tayin olunan mühlet içinde davayı açmazsa, mahkeme, muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.

III - Poliçeyi eline geçirenin bilinmesi:

1. Dilekçe sahibinin külfetleri:

Madde 671 – Poliçeyi eline geçiren kimse malûm değilse, poliçenin iptaline karar verilmesi istenebilir.

İptal talebinde bulunan kimse, poliçe elinde iken zıya uğradığını kuvvetle muhtemel gösteren delilleri mahkemeye temin etmek ve senedin bir suretini ibraz etmek veya senedin esas muhteviyatı hakkında malûmat vermekle mükelleftir.

2. İhtar:

a) Muhtevası:

Madde 672 – Mahkeme, dilekçe sahibinin, poliçe elinde iken ziyaa uğradığına dair verdiği izahların doğruluğunu kuvvetle muhtemel görürse ilan yolu ile, poliçeyi eline geçireni, poliçeyi muayyen bir müddet içinde getirmeye davet ve aksi takdirde poliçenin iptaline karar vereceğini ihtar eder.

b) Müddetler:

Madde 673 – Poliçeyi getirme müddeti en az üç ay ve en çok bir yıldır.

Vadesi gelmiş poliçelerde müruruzaman üç ayın dolmasından önce tahakkuk edecekse mahkeme, üç aylık müddet ile bağlı değildir.

Müddet, vadesi gelen poliçeler hakkında birinci ilan gününden, vadesi gelmiyen poliçeler hakkında vadenin gelmesinden itibaren cereyan eder.

e) İlan:

Madde 674 – Poliçenin getirilmesine mütaallik ilan, 37 inci maddede anılan gazete ile üç kere yapılır.

Hususiyyet arz eden hadiselerde, mahkeme, munasip göreceği daha başka ilan tedbirlerine dahi müracaat edebilir.

IV - İstirdat davası:

Madde 675 – Elden çıkan poliçe getirilirse mahkeme, istirdat davası açmak üzere dilekçe sahibine munasip bir mühlet verir. Dilekçe sahibi bu mühlet içinde dava açmazsa, mahkeme, poliçeyi mahkemeye getirmiş olana geri verir, muhatap hakkındaki ödeme yasağını kaldırır.

V - İptal kararı:

Madde 676 – Elden çıkan poliçe tayin edilen mühlet içinde getirilmezse mahkeme onun iptaline karar verir.

Poliçenin iptaline karar verilmiş olmasına rağmen dilekçe sahibi kabul edene karşı, poliçeden doğan talep hakkını dermeyan edebilir.

VI - Teminat:

Madde 677 – Mahkeme, iptale karar vermeden önce de, kabul edene, poliçe bedelini tevdi etmeyi veya kafi teminat mukabilinde bunu ödemeyi bile emredebilir.

Teminat hüsnüniyetle poliçeyi iktisabeden kimsenin zararlarına bir karşılık teşkil eder. Senet iptal edildiği veya senetten doğan haklar diğer bir sebeple ortadan kalktığı takdirde, teminat geri alınabilir.

SEKİZİNCİ AYIRIM

Kanunlar İhtilafı

I - Ehliyet:

Madde 678 – Bir kimsenin poliçe ile borçlanması için gereken ehliyeti tabi bulunduğu devletin kanunu ile tayin olunur. Eğer bu kanun diğer bir memleketin kanununa atıfta bulunuyorsa o kanun tatbik olunur.

Yukarıki fıkra da bildirilen kanun gereğince ehliyeti haiz olmıyan kimse, eğer mevzuatı bakımından kendisini ehil sayan bir memleket içinde imza koymuşsa, taahhütleri ile mülzem olur.

II - Şekil ve müddetler:

1. Umumi olarak:

Madde 679 – Poliçe ile yapılan taahhütlerin şekli, bu taahhütlerin imzalandığı memleketin kanunlarına tabidir.

Bir poliçe taahhüdü, vukubulduğu ülkenin kanunları hükmünce şekil bakımından muteber

olmamakla beraber aynı poliçeye ilişkin sonraki bir taahhüdün vukubulduğu ülke kanunlarınca muteber bulunursa ilk taahhüdün şekil bakımından muteber olmayışı, sonraki taahhüdün muteberliğine halel getirmez.

Bir Türkün yabancı memlekette yapmış olduğu bir poliçe taahhüdü Türk mevzuatının gösterdiği şekle uygun bulunduğu takdirde Türkiye'de başka bir Türke karşı muteberdir.

2. Hakların kullanılması ve muhafazasına müteallik muameleler:

Madde 680 – Protestonun şekli ve protesto çekilmesi için muayyen olan müddetler ile poliçeden doğan hakların kullanılması veya muhafazası için gerekli diğer muamelelerin şekli protestonun çekilmesi veya muamelenin yapılması lazımgelen memleketin kanunlarına göre tayin olunur.

3. Müracaat hakkı:

Madde 681 – Müracaat haklarının kullanılması için riayeti gereken müddetler, bütün poliçe borçluları hakkında poliçenin keşide edildiği yerde cari olan mevzuata göre tayin olunur.

III - Taahhütlerin hükümleri:

1. Umumi olarak:

Madde 682 – Bir poliçeyi kabul eden kimsenin taahhütlerinden doğan neticeler, ödeme yerindeki kanunlara göre tayin olunur.

Senetteki diğer borçluların taahhütlerinden doğan neticeler, bu taahhütler hangi memlekette imza edilmiş ise o memleket kanununa tabi olur.

2. Kısmi kabul ve ödeme:

Madde 683 – Kabul keyfiyetinin poliçedeki bedelin bir kısmına hasredilebilip edilemeyeceğini ve hamilin kısmi ödemeyi kabule mecbur bulunup bulunmadığını, ödeme yerindeki kanun tayin eder.

3. Ödeme:

Madde 684 – Vade geldiğinde ödeme, hususiyle vadenin geldiği günün ve ödeme tarihinin hesaplanması, bedeli yabancı bir memleket parasıyla tayin edilmiş poliçelerin ödenme keyfiyeti, poliçe hangi memlekette ödenmek lazım geliyorsa o memleketteki kanuna göre tayin olunur.

4. Sebepsiz iktisaptan doğan haklar:

Madde 685 – Muhatap, ikametgahlı poliçeyi ödeyecek olan üçüncü şahıs ve (Keşidecinin başka bir kimse veya ticarethane hesabına poliçe çekmiş olması halinde) kendi hesabına poliçe çekilmiş bulunan kimse veya ticarethane aleyhlerine sebepsiz iktisaptan doğan haklar, bunların ikametgahlarının bulunduğu memleketin kanununa göre tayin olunur.

5. Karşılığın hamile geçmesi:

Madde 686 – Bir poliçe hamilinin, senedin keşidesine sebep olan alacağı iktisabedip etmiyeceğini; senedin keşide edildiği yerdeki kanun tayin eder.

6. İptal kararı:

Madde 687 – Bir poliçenin kaybolması veya çalınması halinde alınacak tedbirleri, ödeme yerindeki kanun tayin eder.

İKİNCİ KISIM

Bono veya Emre Muharrer Senet

A) Unsurlar:

Madde 688 – Bono veya emre muharrer senet:

1. Senet metninde (Bono) veya (Emre muharrer senet) kelimesini ve senet Türkçe'den başka bir dilde yazılmışsa o dilde bono karşılığı olarak kullanılan kelimeyi;
2. Kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedeli ödemek vaadini;
3. Vadeyi;

4. Ödeme yerini;
5. Kime ve kimin emrine ödenecek ise onun ad ve soyadını;
6. Senedin tanzim edildiği gün ve yeri;
7. Senedi tanzim edenin imzasını;

ihtiva eder.

B) Noksanlar:

Madde 689 – Aşağıdaki fıkralarda yazılı haller mahfuz kalmak üzere, bundan önceki maddede gösterilen unsurlardan birini ihtiva etmiyen bir senet bono sayılmaz.

Vadesi gösterilmemiş olan bono, görüldüğünde ödenmesi şart olan bir bono sayılır.

Sarahat bulunmadığı takdirde senedin tanzim edildiği yer, ödeme yeri ve aynı zamanda tanzim edenin ikametgahı sayılır

Tanzim edildiği yer gösterilmeyen bir bono, tanzim edenin ad ve soyadı yanında yazılı olan yerde tanzim edilmiş sayılır.

C) Tatbik olunacak hükümler:

Madde 690 – Bononun mahiyetine aykırı düşmedikçe poliçelerin cirosuna ait (593-602) ve vadeye dair (615 - 619) ve ödeme hakkındaki (620 - 624) ve ödemedan imtina halinde müracaat haklarına dair (625 - 639, 641 - 643) ve araya girme suretiyle ödemeye ait (646, 650 - 654) ve suretlere mütaallik (658, 659) ve bozup değiştirme hakkındaki (660) ve müruruzamana ait (661 - 663) ve iptale mütaallik (669 - 677) ve tatil günleri, müddetlerin hesabı ve atıfet mehilllerinin yasağı, poliçeye mütaallik muamelelerin yapılması icabeden yer ve imza hakkındaki (664 - 668) ve kanunlar ihtilafına dair (678 - 687) inci maddeler hükümleri bonolar hakkında da caridir.

Kezalik üçüncü bir şahsın ikametgahında veya muhatabın ikametgahından başka bir yerde ödenmesi şart olan poliçeye mütaallik (586 ve 609) ve faiz şartına mütedair (587) ve ödenecek bedele dair muhtelif beyanlar hakkındaki (588) ve muteber olmıyan bir imzanın neticelerine dair (589) ve temsil salahiyetini haiz olmıyan veya salahiyeti hududunu aşan bir kimsenin imzasına mütedair (590) ve açık poliçeye mütaallik (592) inci madde hükümleri, bonolar hakkında da caridir.

Avala mütedair (612 - 614) üncü maddeler hükümleri de bonolar hakkında tatbik olunur.

613 üncü maddenin son fıkrasında derpiş edilen halde aval, avalın kimin hesabına verildiğini göstermezse bonoyu tanzim eden kimse hesabına verilmiş sayılır.

D) Tanzim edenin mesuliyeti:

Madde 691 – Bir bonoyu tanzim eden kimse; tıpkı bir poliçeyi kabul eden gibi mesuldür.

Görüldüğünden muayyen bir müddet sonra ödenmesi şart olan bonoların tanzim edene (605) inci maddede yazılı müddetler içinde ibraz olunması lazımdır.

Tanzim eden, bononun kendisine ibraz edildiğini bono üzerine ibraz gününü işaret etmek ve imzasını koymak suretiyle teyit eder. Müddet ibraz şerhi tarihinden itibaren işlemeye başlar. Tanzim eden; bononun kendisine ibraz edildiğini, gününü işaret etmek suretiyle teyit etmekten imtina ederse keyfiyet bir protesto ile tesbit edilir. Bu takdirde müddet protesto gününden itibaren işlemeye başlar.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Çek

BİRİNCİ AYIRIM

Çeklerin Keşidesi ve Şekli

A) Şekil:

I - Unsurlar:

Madde 692 – Çek:

1. "Çek" kelimesini ve eğer senet Türkçeden başka bir dille yazılmış ise o dilde "Çek" karşılığı

olarak kullanılan kelimeyi;

2. Kayıtsız ve şartsız muayyen bir bedelin ödenmesi için havaleyi;
3. Ödeyecek kimsenin "muhatabın" ad ve soyadını;
4. Ödeme yerini;
5. Keşide gününü ve yerini;
6. Çeki çeken kimsenin (Keşidecinin) imzasını;

ihativa eder.

II - Unsurların bulunmaması:

Madde 693 – Yukarıki maddede gösterilen hususlardan birini ihtiva etmeyen bir senet aşağıdaki fıkralarda yazılı haller dışında, çek sayılmaz.

Çekte sarahat yoksa muhatabın ad ve soyadı yanında gösterilen yer, ödeme yeri sayılır. Muhatabın ad ve soyadı yanında birden fazla yer gösterildiği takdirde çek, ilk gösterilen yerde ödenir. Böyle bir sarahat ve başka bir kayıt da mevcut değilse çek muhatabın iş merkezinin bulunduğu yerde ödenir.

Keşide yeri gösterilmemiş olan çek, keşidecinin ad ve soyadı yanında yazılı olan yerde çekilmiş sayılır.

B) Münferit unsurlar:

I - Muhatap:

1. Muhatabolma ehliyet:

Madde 694 – Türkiye'de ödenecek çeklerde muhatap olarak ancak bir banka gösterilebilir.

Diğer bir kimse üzerine çekilen çek; yalnız havale hükmündedir.

Havale sayılan bir çek hakkında Damga Resmi Kanununun çeklere ait hükümleri tatbik olunmaz.

2. Karşılık:

Madde 695 – Bir çekin keşide edilebilmesi için, muhatabın elinde keşidecinin emrine tahsis edilmiş bir karşılık bulunması ve keşidecinin bu karşılık üzerinde çek keşide etmek suretiyle tasarruf hakkını haiz bulunacağına dair muhatapla keşideci arasında açık veya zımni bir anlaşma mevcut olması şarttır. Şu kadar ki; bu hükümlere riayetsizlik halinde senedin çek olarak muteber olmasına halel gelmez.

Keşideci; muhatap nezdinde çekin ancak bir kısım karşılığını hazır bulundurduğu takdirde muhatap bu kısmi karşılığın tutarını ödemekle mükelleftir.

Gösterilen paraya mukabil muhatap nezdinde karşılığı bulunmadan bir çek keşide eden kimse; çekin kapatılmıyan miktarının yüzde beşini ödemekle mükellef olduktan başka hamilin bu yüzden uğradığı zararı tazmine mecburdur.

II - Kabul yasağı:

Madde 696 – Çek hakkında kabul muamelesi cari değildir. Çek üzerine yazılmış bir kabul şerhi, yazılmamış sayılır.

III - Kimin lehine keşide edilebileceği:

Madde 697 – Çek:

1. "Emre yazılı" kaydıyla veya bu kayıt olmadan muayyen bir kimseye;
2. "Emre yazılı değildir" kaydıyla veya buna benzer bir kayıtla muayyen bir kimseye;
3. Veya hamile; ödenmek üzere keşide edilebilir.

Muayyen bir kimse lehine olarak veya "Hamiline" kelimesinin yahut buna benzer diğer bir tabirin ilavesiyle keşide kılınan çek, hamile yazılı bir çek sayılır.

Kimin lehine keşide edildiği gösterilmemiş olan bir çek, hamile yazılı çek hükmündedir.

IV - Faiz Şartı:

Madde 698 – Çekte münderiç her hangi bir faiz şartı, yazılmamış sayılır.

V - Adresli ve ikametgahlı çek:

Madde 699 – Çek, muhatabın ikametgahında veya başka bir yerde üçüncü bir şahıs tarafından

ödenmek üzere keşide edilebilir; şu kadar ki; bu üçüncü şahsın bir banka olması şarttır.

İKİNCİ AYIRIM

Devir

A) Devir kabiliyeti:

Madde 700 – Sarahaten "Emre yazılı" kaydıyla veya bu kayıt olmadan muayyen bir kimse lehine ödenmesi şart kılınan bir çek, ciro ve teslim yoluyla devredilebilir.

"Emre yazılı değildir" kaydıyla veya buna benzer bir kayıtla muayyen bir kimse lehine ödenmesi şart kılınan bir çek ancak alacağın temlik yoluyla devredilebilir ve bu devir, alacağın temlikinin hukuki neticelerini doğurur.

Ciro, keşideci veya çekten dolayı borçlu olanlardan her hangi biri lehine de yapılabilir. Bu kimseler çeki yeniden ciro edebilirler.

B) Ciro:

I - Umumi olarak:

Madde 701 – Cironun, kayıtsız ve şartsız olması lazımdır. Ciro, şartlara tabi tutulmuşsa bunlar yazılmamış sayılır.

Kısmi ciro ve muhatabın cirosu batıldır.

Hamiline yazılı ciro beyaz ciro hükmündedir.

Muhatap lehindeki ciro yalnız makbuz hükmündedir; meğer ki, muhatabın birden fazla şubesi olup da ciro, çekin üzerine çekildiği şubeden başka bir şube üzerine yazılmış bulunsun.

II - Hak sahipliğini ispat vazifesi:

Madde 702 – Ciroso kabil bir çeki elinde bulunduran kimse son ciro beyaz ciro olsa bile kendi hakkı müteselsil ve birbirine bağlı cirolardan anlaşıldığı takdirde salahiyyetli hamil sayılır. Çizilmiş cirolar bu hususta yazılmamış hükmündedir. Bir beyaz ciroyu diğer bir ciro takibederse bu son ciroyu imzalayan kimse çeki beyaz ciro ile iktisabetmiş sayılır.

III - Hamile yazılı çek üzerine yapılan ciro:

Madde 703 – Hamile yazılı bir çek üzerine yapılan bir ciro cirantayı, müracaat hakkına dair hükümler gereğince mesul kılarca da senedin mahiyetini değiştirerek onu emre yazılı bir çek haline getirmez.

C) Kaybedilen çek:

Madde 704 – Çek, her hangi bir suretle hamilinin elinden çıkmış bulunursa ister hamile yazılı bir çek bahis mevzuu olsun, ister ciro suretiyle nakledilebilen bir çek bahis mevzuu olup da hamil hakkını 702 nci maddeye göre ispat etsin - çek eline geçmiş bulunan yeni hamil ancak çeki kötü niyetle iktisabetmiş olduğu veya iktisapta ağır bir kusuru bulunduğu takdirde o çeki geri vermekle mükelleftir.

D) Protestodan ve vadeden sonraki ciro:

Madde 705 – Protestonun keşidesinden veya aynı mahiyette bir tesbitten yahut ibraz müddetinin geçmesinden sonra yapılan bir ciro, ancak alacağın temlik hükmünde tutulur ve böyle bir temlik neticelerini doğurur.

Aksi sabit oluncaya kadar tarihsiz bir ciro, protesto veya aynı mahiyette bir tesbitin icrasından veya ibraz müddetinin geçmesinden önce yapılmış sayılır.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

Ödeme ve ödemedeki imtina

A) Ödeme:

I - Aval:

Madde 706 – Çekte yazılı bedelin ödenmesi, kısmen veya tamamen aval ile temin olunabilir.

Bu teminat muhatap hariç olmak üzere üçüncü bir şahıs yahut çek üzerinde esasen imzası bulunan bir kimse tarafından da verilebilir.

II - Vade:

Madde 707 – Çek, görüldüğünde ödenir. Buna aykırı her hangi bir kayıt yazılmamış hükmündedir.

Keşide günü olarak gösterilen günden önce ödenmek için ibraz olunan bir çek ibraz günü ödenir.

III - Ödeme için ibraz:

1. Umumi olarak :

Madde 708 – Bir çek, keşide edildiği yerde ödenecekse on gün; keşide edildiği yerden başka bir yerde ödenecekse bir ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.

Ödeneceği memleketten başka bir memlekette keşide edilen çek, keşide yeri ile ödeme yeri aynı kıtada ise bir ay ve ayrı ayrı kıtalarda ise üç ay içinde muhataba ibraz edilmelidir.

Bu bakımdan, bir Avrupa memleketinde çekilip ve Akdeniz'de sahili bulunan bir memlekette ödenecek olan ve bilmukabele Akdeniz'de sahili olan bir memlekette çekilip bir Avrupa memleketinde ödenmesi lazımgelen çekler aynı kıtada keşide edilmiş ve ödenmesi şart kılınmış sayılır.

Yukarda yazılı müddetler, çekte keşide günü olarak gösterilen tarihten itibaren işler.

2. Takvim ihtilafı:

Madde 709 – Çek takvimleri farklı olan iki yer arasında çekildiği takdirde; keşide günü, ödeme yerindeki takvimin mukabil gününe irca olunur.

3. Takas odası:

Madde 710 – Çekin bir takas odasına ibrazı, ödeme için ibraz yerine geçer.

IV - Çekten cayma:

1. Umumi olarak:

Madde 711 – Çekten cayma, ancak ibraz müddeti geçdikten sonra hüküm ifade eder.

Çekten cayılmamışsa, muhatap, ibraz müddetinin geçmesinden sonra dahil çeki ödiyebilir.

(Mülga üçüncü fıkra: 18/2/2009-5838/32 md.)

2. Hususi haller:

Madde 712 – Çekin tedavüle çıkarılmasından sonra keşidecinin ölümü veya medeni haklarını kullanma ehliyetini kaybetmesi yahut iflası çekin muteberliğine halel getirmez.

V - Ciroların tahkiki:

Madde 713 – Ciro su kabil bir çeki ödiyen muhatap, ciroların arasında muntazam bir teselsülün mevcut olup olmadığını incelemeye mecbur ise de ciranta imzalarının sıhhatini tahkika mecbur değildir.

VI - Yabancı memleket parasıyla ödenecek çek:

Madde 714 – Çekin ödeme yerinde rayici olmıyan bir para ile ödenmesi şart koşulmuş ise bedeli, çekin ibraz günündeki kıymetine göre o memleket parası ile ödenebilir. İbraz üzerine ödenmediği takdirde, hamil, çek bedelinin dilerse ibraz, dilerse ödeme günlerindeki rayice göre memleket parasıyla ödenmesini isteyebilir.

Kanuni rayici olmıyan paranın kıymeti, ödeme yerindeki ticari teamüllere göre tayin olunur. Bununla beraber keşideci, ödenecek meblağın çekte yazılı muayyen bir rayice göre hesap olunmasını şart koşabilir.

Keşideci, ödemenin muayyen bir para ile yapılması lüzumunu şart koşmuş ise (Aynen ödeme şartı) ilk iki fıkra hükümleri tatbik olunmaz.

Çek bedeli; keşide ve ödeme memleketlerinde aynı adı taşıyan ve fakat kıymetleri birbirinden farklı olan para ile gösterildiği takdirde, ödeme yerindeki para kasedilmiş sayılır.

VII - Çizgili çek:

1. Şekil ve şartları:

Madde 715 – Bir çekin keşidecisi veya hamili, onu, 716 ncı maddede gösterilen neticeleri doğurmak üzere çezebilir.

Çekin çizilmesi, çekin iç yüzünü birbirine muvazi iki çizgi çekmek suretiyle yapılır. Çek,umumi veya hususi olarak çizilebilir.

İki çizgi arasına hiçbir işaret konmamış veya "Banka" kelimesi veya buna benzer bir tabir konmuş ise çek, umumi olarak çizilmiştir. Eğer iki çizgi arasına muayyen bir bankanın adı yazılmış ise, çek, hususi olarak çizilmiş demektir.

Umumi çizgi, hususi çizgiye tahvil olunabilir,fakat hususi çizgi umumi bir çizgiye tahvil olunamaz.

Çizgilerin veya zikredilen banka adının silinmesi, hükümsüz sayılır.

2. Hükümleri:

Madde 716 – Umumi olarak çizilen bir çek, muhatap tarafından ancak bir bankaya veya muhatabın bir müşterisine ödenebilir.

Hususi olarak çizilen bir çek, muhatap tarafından ancak adı gösterilen bankaya veya bu banka muhatap ise onun müşterisine ödenebilir. Şu kadar ki; adı gösterilen banka, bedelin tahsili işini diğer bir bankaya bırakabilir.

Bir banka, çizgili bir çeki, ancak müşterilerinden veya diğer bir bankadan iktisabedebilir. Kezalik onu, sözü geçen kimselerden başkaları hesabına tahsil edemez.

Çek, birden fazla hususi olarak çizilmiş ise muhatabın bu çeki ödemeye mezun olması için çekin ikiden fazla çizilmemiş olması ve çizgilerden birinin, çekin bir takas odası tarafından tahsil edilebilmesi maksadı ile yapılmış olması şarttır.

Yukardaki hükümlere muhalif hareket eden muhatap veya banka, çek bedelini aşmamak üzere, hasıl olan zarardan mesuldür.

VIII - Hesaba geçirilmek üzere çekilen çek:

1. Umumi olarak:

Madde 717 – Bir çekin keşidecisi veya hamili çekin yüz tarafına mailen enine doğru "Hesaba geçirilecektir" kaydını veya buna benzer bir tabiri yazarak çekin nakten ödenmesini menedebilir. Bu takdirde çek; muhatap tarafından ancak hesaba alacak kaydı, takas, hesap nakli suretiyle kayden ödenebilir. Bu kayıtlar ödeme yerine geçer.

"Hesaba geçirilecektir" kaydının çizilmesi hükümsüzdür.

Yukardaki hükümlere aykırı hareket eden muhatap, çekin bedelini aşmamak üzere hasıl olan zarardan mesuldür.

2. Hamilin hakları:

a) İflas halinde:

Madde 718 – Hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekin hamili; muhatap iflas etmiş veya ödemelerini tatil etmiş veyahut aleyhine yapılan her hangi bir icra takibi semeresiz kalmışsa çek bedelini nakten ödemesini muhataptan istiyebileceği gibi imtina halinde müracaat hakkını da kullanır.

b) Hesaba geçirilmeden imtina halinde:

Madde 719 – Hesaba geçirilmek üzere çekilen bir çekin hamili; muhatabın, çek bedelini kayıtsız ve şartsız alacak diye hesaba geçirmekten imtina veya ödeme yerindeki takas odasının, bu çekin, hamilin borçlarına mahsubedilmek kabiliyetini haiz olmadığını beyan etmiş olduğunu ispat ederse müracaat haklarını kullanabilir.

B) Ödemeden imtina:

I - Hamilin müracaat hakları:

Madde 720 – Vaktinde ibraz edilmiş olan çekin ödenmemiş olduğu ve ödenmeden imtina keyfiyeti:

1. Resmi bir vesika ile (Protesto);

2. Muhatap tarafından, ibraz günü de gösterilmek suretiyle, çekin üzerine yazılmış olan tarihli bir beyanla;

3. Bir takas odasının, çek vaktinde teslim edildiği halde ödenmediğini tesbit eden tarihli bir beyanı ile; sabit bulunduğu takdirde hamil; cirantalar, keşideci ve diğer çek borçlularına karşı müracaat haklarını kullanabilir.

II - Protesto:

Madde 721 – Protesto veya buna muadil olan tesbit, ibraz müddetinin geçmesinden önce yapılmalıdır.

İbraz keyfiyeti müddetin son gününde vukubulursa protesto veya buna muadil tesbit, mütaakip iş gününde de yapılabilir.

III - Müracaat hakkının şümulü:

Madde 722 – Hamil, müracaat yoluyla:

1. Çekin ödenmemiş olan bedelini;
2. İbraz gününden itibaren yüzde on faizini;
3. Protestonun veya buna muadil olan tesbitin ve gönderilen ihbarnamelerin masrafları ile diğer masrafları;

4. Çek bedelinin binde üçünü aşmamak üzere komüsyon ücretini; isteyebilir.

IV - Mücbir sebepler:

Madde 723 – Kanunen muayyen olan müddetler içinde çekin ibrazı veya protesto yahut buna muadil tesbitin yapılması; bir devletin mevzuatı veya her hangi bir mücbir sebep gibi aşılması imkansız bir mani yüzünden mümkün olmamışsa bu muameleler için muayyen olan müddetler uzar.

Hamil mücbir sebepleri gecikmeksizin kendi cirantasına ihbar etmeye ve bu ihbarı çeke yahut bir alonja işaretle beraber altına yerini ve tarihini yazarak imzalamaya mecburdur. 635 inci madde hükümleri burada da tatbik olunur.

Mücbir sebeplerin ortadan kalkmasından sonra hamil çeki gecikmeksizin ödeme maksadı ile ibraz ve icabında protesto veya buna muadil tesbiti yaptırmaya mecburdur.

Mücbir sebepler; hamilin ibraz müddetinin bitiminden önce olmak şartıyla, mücbir sebep keyfiyetini kendi cirantasına ihbar ettiği günden itibaren on beş günden fazla devam ederse çekin ibrazına ve protesto keşidesine yahut buna muadil tesbite lüzum kalmaksızın müracaat hakkı kullanılabilir.

Hamilin veya çeki ibraza veya protesto çekmeye yahut buna muadil tesbit yaptırmaya memur ettiği kimsenin sırf zatlarına ait olaylar mücbir sebeplerden sayılmaz.

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

Çeşitli Hükümler

I - Sahte veya tahrif edilmiş çek:

Madde 724 – Sahte veya tahrif edilmiş bir çeki ödemiş olmasından doğan zarar muhataba ait olur; meğer ki, senette keşideci olarak gösterilen kimseye kendisine bırakılan çek defterini iyi saklamamış olması gibi bir kusurun isnadı mümkün olsun.

II - Çekin birden fazla nüsha olarak tanzim edilmesi:

Madde 725 – Hamile yazılı çekler müstesna olmak üzere bir memlekette keşide edilip de diğer bir memlekette veya aynı memleketin denizaşırı bir kısmında ödenmesi şart olan ve aksine olarak bir memleketin denizaşırı bir kısmında keşide edilip o memlekette ödenmesi şart olan veyahut aynı bir memleketin denizaşırı olan aynı kısmında veya muhtelif kısımlarında keşide edilip ödenmesi şart olan her çek, birbirinin aynı olarak muhtelif nüshalar halinde keşide olunabilir. Bu nüshalar senet metninde teselsül eden sıra numaraları ile gösterilir. Aksi takdirde her nüsha ayrı bir çek sayılır.

III - Müruruzaman:

Madde 726 – Hamilin; cirantalarla keşideci ve diğer çek borçlularına karşı haiz olduğu

müracaat hakları ibraz müddetinin bitiminden itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar.

Çek borçlularından birinin diğerine karşı haiz olduğu müracaat hakları bu çek borçlusunun çeki ödediği veya çekin dava yolu ile kendisine karşı dermeyan edildiği tarihten itibaren altı ay geçmekle müruruzamana uğrar.

IV - "Banka"nın tarifi:

Madde 727 – Bu fasılda geçen "Banka" tabirinden maksat, Bankalar Kanununun hükümlerine tabi olan müesseselerdir. Şu kadar ki; ödeme yeri Türkiye dışında olan çekler hakkında "Banka" kelimesinden hangi müesseselerin anlaşılacağı ödeme yeri kanunu ile tayin olunur.

V - Müddetler:

1. Tatil günleri:

Madde 728 – Bir çekin ibrazı ve protestosu tatil günleri yapılmayıp ancak bir iş gününde yapılabilir.

Çeke mütaallik muamelelerin ve hususiyle ibraz ve protesto veya buna muadil tesbit muamelelerinin yapılması için kanunla muayyen müddetin son günü, pazara veya diğer bir tatil gününe rasladığı takdirde bu müddet onu takibeden ilk iş gününe kadar uzar. Aradaki tatil günleri müddet hesabına dahildir.

2. Müddetlerin hesabı:

Madde 729 – Kanunun bu kısmında gösterilen müddetler hesap edilirken bunların başladığı gün sayılmaz.

VI - Tatbik olunacak hükümler:

Madde 730 – Poliçeye ait aşağıdaki hükümler çek hakkında da tatbik olunur:

1. Keşidecinin bizzat kendi emrine, kendi üzerine ve üçüncü şahıs hesabına keşide edilen poliçe hakkındaki 585 inci madde;
 2. Poliçede gösterilen bedeller arasındaki farklara mütaallik 588 inci madde;
 3. Borçlanmaya ehil olmıyan kimselerin imzasına, salahiyetsiz imzaya, keşidecinin mesuliyetine ve açık poliçeye ait 589 - 592 nci maddeler;
 4. Ciro hakkındaki 595 - 597 nci maddeler;
 5. Poliçeye ait defiler hakkındaki 599 uncu madde;
 6. Vekaleten yapılan cirodan doğan haklara mütedair 600 üncü madde;
 7. Avalin şekil ve hükümlerine dair 613 ve 614 üncü maddeler;
 8. Bir makbuz istemek hakkına ve kısmen ödemeye dair 621 inci madde;
 9. Protestoya ait 627 - 629 uncu ve 631 - 633 üncü maddeler;
 10. "Protestosuz" şartına mütedair 634 üncü madde;
 11. İhbar hakkındaki 635 inci madde;
 12. Poliçe borçlularının müteselsil mesuliyetine dair 636 ncı madde;
 13. Poliçenin ödenmesi halinde müracat hakkına ve poliçe, protesto makbuzunun kendisine verilmesini istemek hakkına dair 638 ve 639 uncu maddeler;
 14. Sebepsiz iktisaptan doğan haklara dair 644 üncü madde;
 15. Poliçe karşılığının devrine dair 645 inci madde;
 16. Poliçe nüshaları arasındaki münasebete ait 656 ncı madde;
 17. Değişiklikler hakkındaki 660 inci madde;
 18. Müruruzamanın kesilmesine dair 662 ve 663 üncü maddeler;
 19. Atıfet müddetlerinin kabul olunamayacağına, poliçeye mütaallik muamelelerin yapılması lazımgelen yer ile el yazısı ile imzaya dair 666 - 668 inci maddeler;
 20. İptal hakkındaki 669-675 inci maddelerle 676 ncı maddenin 1 inci fıkrası;
 21. Ehliyete, poliçe ve bonolara mütaallik hakların muhafazası ile müracat hakkının kullanılması için lüzumlu muamelelere ilişkin kanun ihtilaflarına dair 678, 680 ve 681 inci maddeler.
- 634 üncü maddenin bir ve üçüncü fıkralarıyla 635 inci maddenin birinci fıkrası ve 639 uncu madde hükümlerinin çeklere tatbik olunmasında protesto yerine 720 nci maddenin 2 ve 3 üncü fıkraları

gereğince tesbit dahi muteberdir.

BEŞİNCİ AYIRIM

Kanunlar İhtilafı:

I - Muhatap olma ehliyeti:

Madde 731 – Bir çekin kimin üzerine keşide edilebileceğini, çekin ödeneceği memleket kanunu tayin eder. Bu kanuna göre çek, üzerine keşide edilmiş olan kimsenin şahsı bakımından hükümsüz sayılıyorsa kanunlarında böyle bir hükümsüzlük sebebi bulunmayan memleketlerde çek üzerine atılan imzalardan doğan taahhütler muteberdir.

II - Şekil ve müddetleri:

Madde 732 – Çeke ait taahhütlerin şekli, bu taahhütlerin imza edilmiş olduğu memleketin kanununa göre tayin edilir. Bununla beraber, ödeme yeri kanuniyle emredilen şekillere riayet kafidir. 679 uncu maddenin iki ve üçüncü fıkraları da tatbik olunur.

III - Taahhütlerin hükümleri:

1. Keşide yeri kanunu:

Madde 733 – Çekten doğan taahhütlerin neticeleri, bu taahhütlerin vukubulduğu memleket kanununa göre tayin olunur.

2. Ödeme yeri kanunu:

Madde 734 – Aşağıda yazılı hususlar çekin ödeneceği memleket kanununa göre tayin olunur:

1. Çekin mutlaka görüldüğünde mi ödenmesi gerektiği yoksa görüldükten muayyen bir müddet sonra ödenmesi şartıyla de keşide edilip edilemeyeceği ve hakiki keşide gününden sonraki bir günün çeke yazılmasının ne gibi neticeler doğuracağı;

2. İbraz müddeti;

3. Çekin; kabul, tasdik, teyit veya vize edilip edilmeyeceği ve bu kayıtların ne gibi neticeler doğuracağı;

4. Hamilin kısmen ödemeyi isteyebilip istiyemeyeceği ve böyle bir ödemeyi kabule mecbur olup olmadığı;

5. Çekin çizilip çizilemeyeceği yahut (Hesaba geçirilecektir) kaydını veya buna muadil bir tabiri ihtiva edip edemeyeceği ve bu çizginin veya bu kaydın yahut ona muadil olan tabirin ne gibi neticeler doğuracağı;

6. Çekin karşılığı üzerinde hamilin hususi hakları bulunup bulunmadığı ve bu hakların mahiyetinin ne olduğu;

7. Keşidecinin çekten cayabilip cayamayacağı veya çekin ödenmesine itiraz edebilip edemeyeceği;

8. Çekin kaybedilmesi veya çalınması halinde alınacak tedbirler;

9. Cirantalara, keşideciye ve diğer çek borçlularına karşı olan müracaat haklarının muhafazası için bir protesto veya buna muadil bir tesbit icra etmenin lüzumlu olup olmadığı.

3. İkametgah kanunu :

Madde 735 – Muhatap ve ikametgahlı çeki ödiyecek olan üçüncü şahıs aleyhine sebepsiz iktisaptan doğan haklar, bu kimselerin ikametgahlarının bulunduğu memleketin kanununa göre tayin olunur.

BEŞİNCİ FASIL

Kambiyo Senetlerine Benziyen Senetler ve Diğer Emre Yazılı Senetler

A) Emre yazılı senet:

I - Tarifi:

Madde 736 – Emre yazılı olan veya kanunen böyle sayılan kıymetli evrak, emre yazılı senetlerdendir.

II - Borçlunun defileri:

Madde 737 – Borçlu, emre yazılı bir senetten doğan alacağa karşı ancak, senedin hükümsüzlüğüne taallük eden veya senet metninden anlaşılan defilerle alacaklı kim ise ona karşı şahsen haiz olduğu defileri ileri sürebilir.

Borçlu ile önceki hamillerden birisi veya senedi tanzim eden kimse arasında doğrudan doğruya mevcut münasebetlere dayanan defilerin dermeyanı, ancak senedi iktisabederken hamilin bilerek borçlunun zararına hareket etmiş olması halinde caizdir.

B) Kambiyo senetlerine benziyen senetler:

I - Emre yazılı havaleler:

1. Umumi olarak:

Madde 738 – Senet metninde poliçe olarak gösterilmekle beraber sarahaten emre yazılı olarak ihdas edilen ve diğer hususlarda da poliçede aranılan unsurları ihtiva eden havaleler, poliçe hükmündedir.

2. Kabul mecburiyetinin bulunmaması:

Madde 739 – Emre yazılı havale kabul için ibraz edilmez. Buna rağmen ibraz edilir ve kabulden de imtina olunursa hamilin bu sebepten dolayı hiçbir müracaat hakkı yoktur.

3. Kabulün hükümleri:

Madde 740 – Emre yazılı bir havalenin ihtiyari olarak kabulü, poliçenin kabulü hükmündedir. Bununla beraber hamil, eğer havale olunan kimse iflas veya ödemelerini tatil etmiş yahut aleyhine yapılan takip semeresiz kalmışsa vadenin gelmesinden önce müracaat hakkını kullanamaz.

Kezalik havale edenin iflası halinde vadenin gelmesinden önce hamil müracaat hakkını kullanamaz.

4. İcrada tatbik olunmayacak hükümler:

Madde 741 – İcra ve İflas Kanununun; çekler, poliçeler ve emre muharrer senetler hakkında takibe mütaallik hükümleri emre yazılı havaleye tatbik olunmaz.

II - Emre yazılı ödeme waitleri:

Madde 742 – Senet metninde bono olarak gösterilmemekle beraber sarahaten emre yazılı olarak ihdas edilmiş olan ve bonoda aranılan diğer unsurları da ihtiva eden ödeme waitleri, bono hükmündedir. Şu kadar ki; emre yazılı olarak ihdas edilmiş olan ödeme waitleri hakkında araya girme suretiyle ödemeye ilişkin bulunan hükümler cari olmaz.

İcra ve İflas Kanununun; çekler ve poliçeler ve emre muharrer senetler hakkında takibe mütaallik hükümleri, emre yazılı olarak ihdas edilmiş bulunan ödeme waitlerine tatbik olunamaz.

C) Ciro su kabil olan diğer senetler:

Madde 743 – Makbuz senetleri, varant, konşimento, taşıma senedi gibi ciro su kabil olan senetler hakkında; cironun şekli, hamilin hak sahipliği, iptal kararı ve senedi elinde bulunduranın onu iade ile mükellef olması hususlarında poliçelere mütaallik hükümler caridir.

Kambiyo senetlerindeki müracaata mütaallik hükümler kanunda aksine açık hüküm olmadıkça, birinci fıkrada yazılı senetler hakkında tatbik olunmaz.

ALTINCI FASIL

Emtia Senetleri

BİRİNCİ KISIM

Umumi Mağazalar Tarafından Çıkarılan Makbuz Senedi ve Varant

A) Umumi mağazalar:

I - Umumi olarak:

Madde 744 – Makbuz senedi ve varant (Rehin senedi) verme karşılığında serbest veya gümrüklenmemiş emtia ve zahireyi vedia olarak kabul etmek ve mudilerede bu senetlerle tevdi olunan emtia ve zahireyi satabilmek veya terhin edebilmek imkanını vermek maksadiyle kurulan mağazalara "umumi mağaza" denir.

Umumi mağazalar muameleleri bu kısım hükümlerine tabidir.

Umumi mağazalar Ticaret Vekaletinin müsaadesiyle kurulur. Müsaade olmadan umumi mağaza açarak makbuz senedi veya varant tanzim edenler hakkında Türk Ceza Kanununun 526 ncı maddesi tatbik olunur.

Umumi mağazaların kuruluş usul ve şartları, bunlara kabul edilecek emtia ve zahire cinsleri ve umumi mağazaların henüz gümrüklenmemiş olan eşyayı kabul etmeye yetkili sayılmaları için gereken şartları ve bunlar üzerinde gümrük murakabesinin icrası tarzı, hususi kanun ve nizamnamelerle tayin olunur.

II - İstisnalar:

Madde 745 – Yukarıki maddede yazılı senetleri vermeksizin yalnız emtia ve zahireyi vedia olarak kabul etmek üzere açılan sair müessese ve mahaller hakkında umumi mağazalara ait hükümler cari olmaz. Bu hususta Borçlar Kanununun vedia hakkındaki hükümleri tatbik olunur.

Tevdi edilmiş şeyler mukabilinde verilmiş olan ve fakat kanunun aradığı şekil şartlarına uymıyan senetlerle işbu şekil şartlarına uygun olup da müsaade almamış olan müesseseler tarafından verilmiş senetler kıymetli evraktan olmayıp tesellüm ilmi haberleri veya başka ispat vesikaları hükmündedir.

B) Makbuz senedi ve varant:

I - Şekil:

1. Makbuz senedi:

Madde 746 – Umumi mağazalara tevdi edilen emtia ve zahire mukabilinde verilen makbuz senedinin aşağıda yazılı hususları havi olması lazımdır:

1. Tevdi edenin ad ve soyadı ile sanat ve ikametgahı;
2. Tevdiatın yapıldığı umumi mağazanın ticaret unvanı ile bulunduğu yer;
3. Tevdi olunan şeylerin cins ve miktarı ile mahiyet ve kıymetinin bilinmesi için açıklanması lazımgelen hususlar;
4. Tevdi olunan şeylerin tabi olması lazımgelen bütün resim, harç ve vergilerin ödenip ödenmediği ve sigorta edilip edilmediği;
5. Ödenmiş olan veya ödenecek ücret ve masraflar;
6. Senedin kimin namına veya emrine tanzim edildiğini gösteren bir ibare;
7. Umumi mağaza sahibinin imzası.

2. Varant:

Madde 747 – Varantın da yukarıki maddede yazılı hususları aynen ihtiva etmesi ve makbuz senedine bağlanması lazımdır.

3. Defter:

Madde 748 – Makbuz senedi ve varanttan mürekkep olan vesikanın dip koçanlı bir defterden koparılmış olması ve defterin umumi mağazaya ait vesikalar arasında saklanması lazımdır.

4. Kısmi senet:

Madde 749 – Makbuz senedi ve varantın hamili, masrafları kendisine ait olmak üzere önceden tevdi olunan şeylerin kısımlara ayrılmasını ve her kısım için ayrı ayrı senet verilmesini isteyebilir. Bu takdirde eski vesika iade ve iptal olunur.

II - Ciro:

1. Umumi olarak:

Madde 750 – Makbuz senediyle varant emre yazılı olmasa bile ayrı ayrı veya birlikte teslim ve ciro tarikiyle devredilebilir. Ciro, yapıldığı günün tarihini de ihtiva etmelidir.

Varant ile makbuz senedi birlikte beyaz ciro ile de ciro edilebilir. Bu türlü ciro, her iki senet teslim edildiği takdirde, cirantanın haklarını hamile devreder.

2. Hükümleri:

Madde 751 – Senedin teslimi şartıyla ciro aşağıda yazılı hükümleri doğurur:

1. Makbuz senedi ve varantın birlikte cirosu, tevdi olunan şeylerin mülkiyetini nakleder;
2. Yalnız varantın cirosu, varantın devredildiği kimseye tevdi olunan şeyler üzerinde rehin hakkı bahşeder;
3. Yalnız makbuz senedinin cirosu varant hamilinin hakkı makfuz kalmak şartıyla, tevdi olunan şeylerin mülkiyetini nakleder.

3. Varantın cirosu:

Madde 752 – Varantın ilk cirosu hangi borcun temini için yapılmışsa onun ve faizinin miktarlarını ve vade tarihini ihtiva etmelidir.

Varantın cirosunda yazılı hususlar aynen makbuz senedinin üzerine de yazılarak varantın ciro edildiği kimse tarafından imza edilmelidir.

C) Eşya üzerinde tasarruflar:

I - Senet esası:

Madde 753 – Varant ile makbuz senedinin zıvayı veyahut miras ve iflas sebebiyle çıkan ihtilaflar hariç olmak üzere umumi mağazalara tevdi olunan şeyler üzerinde haciz, el koyma veya rehin yapılamaz.

II - Eşyanın geri alınması:

1. Umumi olarak:

Madde 754 – Varanttan ayrılmış bir makbuz senedinin hamili varant ile temin edilmiş olan borcun ana parası ile vade gününe kadar olan faizlerini umumi mağazaya tevdi ederek vade gününden önce dahi eşyayı çekebilir.

Tevdi olunan para varantın geri verilmesi mukabilinde hamiline ödenir.

2. Kısmen geri alma:

Madde 755 – Varanttan ayrılmış makbuz senedinin hamili umumi mağazaya tevdi olunan misli eşyadan bir kısmını çekmek istediği takdirde mağazanın mesuliyeti altında, hem çekeceği kısım ve hem de varant ile temin olunmuş borç ile mütenasip bir miktar parayı mağazaya tevdi etmesi lazımdır.

III - Sattırma hakkı:

1. Şartlar:

Madde 756 – Vade gününde alacağı ödenmemiş varant hamili, poliçe hamili gibi protesto çektikten on gün sonra rehin hükümlerine göre tevdi edilen eşyaları sattırabilir.

753 üncü maddede yazılı haller satışa mani değildir.

2. Satış bedeli:

Madde 757 – Gümrük resmi ve sair resim, harç ve vergilerle tevdi olunan eşya için umumi mağaza tarafından yapılan masraflar ve mağazanın ücreti satış bedelinden mümtazen ödenir.

Birinci fıkrada yazılı paralar ve temin edilen borç ödendikten sonra geri kalan, makbuz senedi hamiline ödenmek üzere mağaza sahibine verilir.

3. Müracaat hakkı:

Madde 758 – Bir varant hamilinin ancak tevdi olunan eşya satılıp da alacağına kafi gelmediği takdirde, borçlunun veya cirantaların mallarına müracaat hakkı vardır.

Protesto çekmemiş veya kanuni müddeti içinde tevdi olunan eşyayı sattırmaya teşebbüs etmemiş olan varant hamili cirantalarına karşı bütün haklarını kaybederse de borçluya karşı müracaat hakkı baki kalır.

4. Sigorta:

Madde 759 – Afet vukuunda varantın hamili, sigorta bedelinden alacağını tahsil eder.

D) Müruruzaman:

Madde 760 – Makbuz senetleri ve varantlar, poliçeler hakkındaki müruruzamana tabidir. Cirantalara karşı müracaat için müruruzamanın başlangıcı, eşyanın satış günüdür.

E) Senetlerin kaybedilmesi:

Madde 761 – Makbuz senedi veya varantı kaybeden hamil, bu senetlere malik olduğunu ispat etmek ve teminat vermek suretiyle mağazanın bulunduğu yerdeki mahkemeden alacağı izin üzerine keyfiyetin kararda gösterilen o yer gazetelerinde ilanından ve muhalefet için tayin olunacak müddetin geçmesinden sonra ikinci bir nüsha alabilir. Kaybolan varantın müddeti geçmişse hamilinin talabi üzerine mahkeme aynı veçhile borcun ödenmesine izin verebilir. İzin, mağazaya ve varanta müteallik ise hem mağazaya ve hem ilk borçluya tebliğ olunur. Alacaklının, mağazanın bulunduğu yerde bir de ikametgah göstermesi lazımdır. Mağaza sahibi ve borçlu izin kararına itiraz edebilirler. İtiraz üzerine mahkeme derhal hükmünü verir. Hüküm alacaklı lehine ise icranın geri bırakılmasına karar verilemez. Ancak, ilgililerin talebi üzerine tetkik mercii hüküm katileşinceye kadar tevdi olunan eşyanın satışından elde edilecek paranın icra vizesinde saklanmasına karar verebilir.

İKİNCİ KISIM

Taşıma İşleri ve Taşıma Senedi

BİRİNCİ AYIRIM

Umumi Hükümler

A) Taşıyıcı:

Madde 762 – Taşıyıcı, ücret mukabilinde yolcu ve eşya (Yük) taşıma işlerini üzerine alan kimsedir.

B) Hükümlerin tatbik sahası:

I - Taşıyıcı olmıyan kimseler:

Madde 763 – Eşya veya yolcu taşımayı arızı olarak taahhüt eden kimse hakkında da bu kısım hükümleri tatbik olunur.

II - Hususi hükümlerin saklı kalması:

1. Esas:

Madde 764 – Denizde taşıma işleriyle demir ve havayolları ile taşıma işlerine ve posta idaresine müteallik hususi hükümler mahfuzdur.

2. Esasın teşmil edilememesi:

Madde 765 – Taşıyıcı veya taşıma işleri komüsyoncusu üzerine aldığı taşıma işini yukarıki maddede yazılı hususi hükümlere tabi olan bir müesseseye gördürmüş olduğu takdirde dahi, kanunun kendisine yüklediği mesuliyetin hafifletilmesini veya kaldırılmasını istiyemez.

C) Mesuliyetin kaldırılmasına veya hafifletilmesine ait şartların hükümsüzlüğü:

Madde 766 – Taşıma akdinde kanunun taşıyıcıya ve hususiyle faaliyetleri devletin iznine bağlı taşıma işletmelerine yüklediği mesuliyetlerin önceden hafifletilmesi veya kaldırılması neticesini doğuran bütün kayıt ve şartlar hükümsüzdür. Bu kayıt ve şartların işletme nizamnamelerine, umumi şartnamelere tarifelere veya bunlara benzer diğer vesikalara konulmuş olması halinde de hüküm aynıdır.

D) Müruruzaman:

Madde 767 – Haksız olarak alınan taşıma ücretinin geri alınması ve taşıma ücreti dahil olmak üzere taşıma mukavelesinden doğan bütün alacaklar bir yılda müruruzamana uğrar.

Bu müddet, eşya taşımasında eşyanın gönderilene vakı teslimi; yolcu taşımasında yolcunun ulaşma tarihinden başlar.

Eşya tamamen zayi olmuş veya yolcu ulaşmamış ise müruruzaman müddeti, eşyanın teslimi ve

yolcunun ulaşması lazımgeldiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

Gönderen ve gönderilen taşıyıcıya karşı olan haklarını, yılı içinde telgraf, taahhütlü mektup veya protesto ile istemiş olmak ve dava hakkı eşyanın kabulü ile düşmemiş bulunmak şartıyla, defî olarak her zaman dermeyan edebilirler.

Eşya; taşıyıcının hile veya ağır kusurundan dolayı zayi olmuş, noksanlaşmış veya bozulmuş yahut geç teslim edilmişse veya yolcu, taşıyıcının hilesi yahut ağır kusuru yüzünden geç ulaşmış veya meydana gelen bir kaza neticesinde cismanî zarara uğramış veya ölmüş ise taşıyıcının mesuliyeti bu maddedeki müruruzamana tabî olmaz.

6085 sayılı Karayolları Trafik Kanununun 50 nci maddesindeki müruruzaman hükmü mahfuzdur.

İKİNCİ AYIRIM

Eşya Taşıma

A) Taşıma senedi:

I - Tanzim mecburiyeti:

Madde 768 – Gönderen, taşıyıcıya, talebi halinde iki nüsha olarak bir taşıma senedi vermeye mecburdur. Fakat taşıma senedi tanzim edilmemiş olsa bile muvafakatleri ve eşyanın taşıyıcıya teslimi ile sözleşme taraflar arasında tamam olur.

Gönderen, taşıyıcıya, gümrük kağıtlarını ve eşyanın taşınması için muhtaç olduğu diğer vesikaları vermeye mecburdur. Bu kağıt ve vesikaların şekle ve hakikata uygun ve kafi olmamalarından gönderen mesuldür.

II - Şekil:

Madde 769 – Taşıma senedi aşağıda yazılı hususları ihtiva eder.

1. Gönderilenin adı, soyadı veya ticaret unvanını ve adresini, eşyanın gönderildiği yeri ve taşıma senedinin emre yazılı olması isteniyorsa emrine şerhini;

2. Taşınacak eşyanın cinsini, sıklet, istiap derecesi veya adedini, paket halinde iseler paketlere yazılı numaraları ve işaretleri ve ambalajın şekil ve vasfını;

3. Gönderenin adı, soyadı veya ticaret unvanını ve adresini;

4. Taşıyıcının adı, soyadı veya ticaret unvanını ve adresini;

5. Taşıma ücreti ve ücret ödenmişse bu ciheti;

6. Taşımanın yapılacağı müddeti;

7. Taraflar arasında kararlaştırılan diğer hususları.

Bu kayıtlardan birinin sehven yazılmamasından veya yanlış yahut hakikata aykırı olarak yazılmasından doğan zarar ve ziyan gönderene aittir. Taşınacak eşya barut ve infilak maddeleri gibi tehlikeli eşyalardan ise bunu bildirmeyen ve ambalaj üzerine etiket ve işaret koymıyan gönderen, bundan doğan zarar ve ziyarı da ödemekle mükelleftir.

Birinci fıkrada yazılı şekil şartlarına uymıyan taşıma senedi kıymetli evrak olarak değil ancak tesellüm ilmühaberi veya başka ispat vesikası telakki olunur.

III- İlmühaber:

Madde 770 – Taşıma senedi tanzim edilmemiş ise, gönderen talebettiği takdirde taşıyıcı, taşıma senedine yazılacak hususları ihtiva eden bir ilmühaberi imzalayıp vermeye mecburdur.

IV - Senedin tesellümü:

Madde 771 – Taşıma senedinin bir nüshası gönderen tarafından imza edilerek taşıyıcıya verilir ve taşıma esnasında eşya ile birlikte sevk olunur. Diğer nüshası taşıyıcı tarafından imza edilerek gönderene geri verilir. Taşıma senedi emre yazılı ise taşıyıcının imzaladığı nüshanın cirosu ve teslimi eşyanın mülkiyetini nakleder.

Taşıma senedinde gösterilmeyen hususlara dayanarak, adına gönderilene ve taşıyıcı tarafından

imza olunan emre yazılı taşıma senedinin hamiline karşı, hiçbir iddia dermeyan olunamaz.

V - İhtirazi kayıt:

Madde 772 – Taşıyıcı, taşınacak eşyayı taşıma senedine veya ayrı bir kağıda, teslim aldığı zamandaki durumu hakkında ihtirazi bir kayıt koymadan kabul edecek olursa, dış görünüşü itibariyle hiçbir kusuru olmadığını kabul etmiş sayılır. Şu kadar ki; eşyayı kayıtsız kabul etmiş olsa bile dışından anlaşılması kabil olmayan noksanların vücudunu iddia ve ispat edebilir.

B) Taşıyıcının borçları:

I - Emre göre hareket:

1. Umumi olarak:

Madde 773 – Taşıyıcı; eşyanın gönderilmesinde, aldığı emre göre harekete mecburdur. Şu kadar ki; eşyanın mahiyetine, gönderileceği yerlere veya diğer sebeplere göre veya mücbir bir sebepten dolayı başka bir surette hareket zaruri bulunuyorsa, alınan emre uymıyarak halin gereğine göre hareket edebilir.

2. Bildirme borcu:

Madde 774 – Taraflardan birisi için kusur teşkil etmiyen bir sebepten dolayı eşyanın taşınması menedilmiş yahut pek ziyade gecikmiş olursa taşıyıcı keyfiyeti derhal gönderene bildirmeye mecburdur. Bu takdirde gönderen, taşıyıcının imzaladığı taşıma senedi nüshasını kendisine geriye vermek ve 777 nci madde gereğince tayin olunacak tazminatı ödemek suretiyle mukaveleden cayabilir.

3. Yeni emirler:

a) İcra mükellefiyeti:

Madde 775 – Gönderen halin icabına göre 777 ve 778 inci madde hükümleri dairesinde taşıyıcıya tazminat vermek suretiyle taşımayı durdurmak ve eşyayı geri almak hakkını haiz olduğu gibi; taşıma senedinin gösterdiği eşyayı adına gönderildiği yazılı olan kimseden başkasına vermeye yahut diğer suretle tasarrufa da mezundur. Şu kadar ki; taşıyıcı:

1. Eşyanın gönderildiği yere ulaştığı yahut ulaşması lazımgeldiği ve gönderilenin bunların teslimini istediği tarihten;

2. Gönderilen, taşıma senedini aldığı yahut taşıyıcının kendisini haberdar ettiği zamandan; itibaren gönderenin emirlerini icra ile mükellef değildir.

Taşıma senedi emre yazılı ise taşıyıcı ancak kendi imzaladığı taşıma senedini ibraz ve teslim eden şahsın emirlerini icraya mecburdur.

b) Fazla ücret ve masraflar:

Madde 776 – Gönderenin veya gönderilenin kararlaştırılmış şartlara aykırı olarak verdikleri emir veya talimat üzerine mesafe artar veya taşıma müddeti uzarsa taşıyıcı, bu artma veya uzama nispetinde fazla ücrete ve bu yüzden yaptığı masraflara hak kazanır.

4. Seferin duraklaması:

a) Mücbir sebepten dolayı:

Madde 777 – Taraflardan birisi için kusur teşkil etmiyen sebeplerden dolayı sefer duraklayıp kalırsa, taşıyıcı, yaptığı masrafları istemek hakkına hâlel gelmemek üzere, ancak gidilen mesafe nispetinde taşıma ücretine hak kazanır.

Taraflardan birisi için kusur teşkil etmiyen sebeplerden dolayı taşımaya başlanmamış ise, taşıyıcı, ücrete hak kazanmasa bile, yükleme ve boşaltma masraflarıyla yaptığı diğer zaruri masrafları istiyebilir.

b) Gönderenin arzusuyla:

Madde 778 – Sefer, gönderenin arzusuyla kesilecek olursa aşağıdaki hükümler tatbik olunur.

1. Hareketten önce taşıma durdurulacak olursa gönderen, kararlaştırılmış olan ücretin yarısını ve boşaltma ve yükletme masraflarıyla taşıyıcı tarafından yapılan diğer zaruri masrafları;

2. Taşıma hareketten sonra durdurulacak olursa gönderen, taşıma ücretinin tamamını ve yükletme ve boşaltma masraflarıyla eşya gönderene iade olununcaya kadar taşıyıcı tarafından yapılan

zaruri masrafları;

ödemeye mecburdur.

5. Taşıma müddeti:

a) Umumi olarak:

Madde 779 – Yükün, mukavele veya ticari teamül ile belli olan ve bunların yokluğu halinde halin icabına göre münasip görülen bir müddet içinde taşınması lazımdır.

b) Gecikme:

Madde 780 – Eşya, yukarki madde gereğince belli olan müddetlerden sonra ulaşırsa, taşıma ücreti, geciken müddet ile mütenasip olarak indirilir. Gecikme müddeti, mukavele ile belli olan müddetin iki mislini geçerse taşıma ücreti tamamen düşmekle beraber taşıyıcı, bu yüzden doğan zarar ve ziyandan mesul olur.

Taşıyıcı, gecikmenin, gönderen veya gönderilenlerin fiilerinden veya mücbir sebepten doğduğunu ispat ederse, bu gecikmeden mesul olmaz.

Taşıma vasıtalarının yokluğu veya yetersizliği, gecikme için mazeret sebebi olamaz.

II - Zıya ve hasarlardan dolayı mesuliyet:

1. Umumi olarak:

Madde 781 – Taşıyıcı eşyanın kendisine teslim edildiği tarihten gönderilene teslim olunduğu tarihe kadar geçen müddet içinde; uğradığı zıya ve hasardan mesuldür.

Taşıyıcı zıya ve hasarın:

1. Kendi kusurundan doğmıyan bir sebepten;

2. Eşyada zaten mevcut noksan ve ayıplardan, yahut eşyanın mahiyetinden veya ambalajın fena yapılmasından;

3. Gönderen veya gönderilenin fiilinden yahut verdikleri emir ve talimatın tatbikından; ileri geldiğini ispat edecek olursa mesuliyetten kurtulur.

Zıya ve hasar, ancak üç numaralı bentte yazılı bulunan halden doğmuş ise, mal tamamen zayı olsa dahi taşıyıcı ücretinin tamamına hak kazanır.

Taşınan eşyanın bir kısmı telef olmuş ise taşıyıcı, kalan kısmın ücretini almak hakkını haizdir.

2. Yardımcıların kusuru:

Madde 782 – Taşıyıcının kullandığı kimselerin veya maiyetinde çalışanların kusurları kendi kusuru hükmündedir.

3. Mesuliyetin tahdidi:

Madde 783 – Taşıyıcı, taşıma esnasında mahiyetleri icabı hacım ve tartıları azalan eşyadan dolayı mesuliyetini, yüzde elli bir miktarda iptidaen tayin ve tahdid edebilir. Eşya, paketlere bölünmüş ise bu mesuliyet her biri için ayrıca tahdid edilebilir.

Gönderen veya gönderilen; noksanın eşyanın mahiyetinden doğmayıp diğer bir sebepten ileri geldiğini, hal ve olaylara göre noksanın tahdid edilen miktara balığ olmayacağını ispat ederse mesuliyetin tahdit edilmiş olması hükümsüz kalır.

4. Ara taşıyıcılardan dolayı mesuliyet:

Madde 784 – Taşıyıcı, taşınan eşyanın gönderilene teslimine kadar kendi yerine geçen bütün taşıyıcıların ve eşyanın taşınmasını kendilerine bıraktığı kimselerin fiil ve kusurlarından kendi kusuru gibi mesuldür.

5. Tazminat:

a) Tayini:

Madde 785 – Zıyadan doğan tazminat; ancak, taşıma senedine geçirilen değere, taşıma senedinde değer gösterilmemiş ve fakat taşıyıcıya bildirilip onun tarafından kabul edilmiş bir değer mevcut ise ona, böyle bir değer bulunmadığı takdirde aynı cins ve vasıftaki eşyanın gönderilene teslim edileceği yerdeki değerine göre tayin olunur. Şu kadar ki; tazminatın piyasa değerine göre tayin edildiği hallerde zıya dolayısıyla ödenmemiş bulunan gümrük resmi, taşıma ücreti ve sair masraflar malın piyasa

değerinden indirilir.

Hasardan doğan tazminat, ancak eşyanın gönderilene teslim edileceği yerde hasardan önceki değeri ile hasardan sonraki değeri arasında mevcut farka göre tesbit edilir.

b) Malın mahiyet ve değeri beyan edilmeyen hallerde ağır kusur halinde tazminat:

Madde 786 – Mahiyet ve değerleri beyan edilmeksizin taşıyıcıya teslim olunan eşyanın zıyaından doğacak tazminat, her hadisede halin icabına göre tayin olunur.

Taşıyıcı, kendisine teslim olunurken beyan edilmemiş olan kıymetli eşya, para, kıymetli evrak ve diğer vesikaların hasar ve zıyaından mesul olmaz.

Zarar, taşıyıcının ağır kusuru veya hilesinden doğmuş olduğu takdirde yukarki fıkra da anılan halde veya bu maddenin birinci fıkrası veyahut 785 inci maddedeki tazminatlar yerine tam tazminat istenebilir.

c) Tazminat davalarının davalıları:

Madde 787 – Taşıyıcı aleyhine açılacak tazminat davaları, birinci veya sonuncu taşıyıcı aleyhine ikame edilmek lazımdır. Bu davanın aradaki bir taşıyıcı aleyhine açılabilmesi için, zıya ve hasarın bu taşıyıcının taşıdığı zaman içinde meydana geldiğini ispat etmek şarttır.

Bir taşıyıcı mesul olmadığı fiillerden dolayı tazminat verir veya bu yüzden aleyhine dava açılırsa, doğrudan doğruya kendisinden önce gelen taşıyıcıya yahut esasen mesul olmaları lazım gelen aradaki taşıyıcılara rücu hakkı vardır.

Zıya ve hasardan dolayı mesul olması lazım gelen taşıyıcı tayin edilemediği takdirde zarar, bütün taşıyıcılar arasında herbirinin taşıma ücretindeki hissesi ile mütenasip olmak üzere bölünür. Bununla beraber zıya ve hasarın, eşyayı kendisi taşıdığı zaman içinde vakı olmadığını ispat eden taşıyıcı tazmin edilecek zarara iştirak etmez.

d) Dava hakkının düşmesi:

Madde 788 – Eşyanın kayıtsız ve şartsız kabulü, taşıyıcı aleyhine açılacak dava hakkını düşürür. Bununla beraber taşınan eşyanın kabulünden önce hasar veya noksanı mahkemece tayin edilen bilirkişi marifetiyle tesbit ettirilmiş ise gönderilenin taşıyıcıya karşı dava hakkı düşmez.

Eşya kabul edildiği sırada, bir kısmının zıyaını veya hasarını anlamak mümkün değilse, kabulden sonra dahi:

1. Zıya ve hasarın eşyanın taşıyıcıya tevdi ile gönderilene teslimi arasındaki zaman içinde vakı olduğunu ispat etmek;

2. Zararın anlaşılmasını mütaakıp ve eşyanın kabulünden itibaren nihayet sekiz gün içinde bilirkişi marifetiyle eşyanın tetkik ve muayenelerini talep etmek;

şartıyla taşıyıcı aleyhine dava açmak hakkı mahfuz kalır.

Zıya veya hasar kendi hilesinden yahut ağır kusurundan doğmuş ise taşıyıcı dava hakkının düştüğünü iddia edemez.

III - Gönderilene teslim:

1. Bildirme borcu:

a) Gönderilene karşı:

Madde 789 – Taşıyıcı, taşınan eşya yerine ulaşınca derhal gönderilene haber vermeye mecburdur.

b) Gönderene karşı:

Madde 790 – Taşıyıcının, gönderileni bulamaması veya gönderilenin eşyayı kabul etmemesi yahut kabulde gecikmesi, gönderilen ile taşıyıcı arasında bir ihtilaf yahut tesellüme mani diğer bir sebebin çıkması hallerinde; taşıyıcının, keyfiyeti hemen gönderene bildirmesi ve cevabını beklemesi lazımdır. Keyfiyeti gönderene bildirmek mümkün olmaz veya gönderen cevap vermekte gecikir, yahut icrası mümkün olmayı bazı talimat verirse, taşıyıcı, eşyanın yediemine teslimi için eşyanın ulaştığı yerdeki mahkemeye müracaat edebilir. Bu kabil eşyanın maruz olduğu tehlike ve zarar, gönderene aittir. Eşya, çabuk bozulan cinsten olup, aşağıdaki fıkraya göre keyfiyet gönderene bildirilinceye kadar zarar

ve tehlikenin vukuu melhuz ise, taşıyıcı, Borçlar Kanununun 92 nci maddesi hükmüne uyarak hareket eder. Eşya, anılan madde gereğince satıldığı takdirde, taşıyıcı, taşıma ücretiyle yaptığı masrafları bedelden alır. Taşıyıcı, imkan halinde ve en kısa bir müddet içinde gerek göndereni ve gerek gönderileni keyfiyetten haberdar etmeye mecburdur. Aksi takdirde kendisinden zarar ve ziyan talep olunabilir.

Birinci fıkrada beyan olunan hallerde taşıyıcı, taşınan eşya sahibinin menfaatlerini muhafaza hususunda sürat ve basiret ile harekete mecburdur. Aksi halde eşya sahibinin bu yüzden uğradığı zararları tazminle mükellef olur.

2. Gönderilenin hakları:

Madde 791 – Taşıyıcı, eşyanın ulaşmasından önce, bunların muhafazası hususunda gönderilen tarafından verilecek talimatı icraya mecburdur. Gönderilen, eşyanın ulaşmasından ve taşıma senedini veya bunun yerini tutan ilmühaberi hamilise eşyanın ulaşması gereken günden sonra gerek kendi, gerek üçüncü şahıslar lehine olarak taşıma mukavelesinden doğan bütün hakları, zarar ve ziyan davası dahil olduğu halde, taşıyıcıya karşı kullanabilir ve beyan edilen zamandan itibaren taşınan eşyanın kendisine teslimine ve taşıma senedinin taşıyıcıdaki nüshasının geri verilmesini isteyebilir.

Emre yazılı bir taşıma senedinin hamili, gönderilen sayılır.

3. Gönderilenin borçları:

a) Ödeme:

Madde 792 – Taşıma ücreti ile ardiye ve sair masrafların, aksine mukavele olmadığı takdirde, teslimi şart edilen yerde, eşyanın kabulünden sonra, taşıma senedine göre gönderilen tarafından verilmesi lazımdır

b) Tevdi:

Madde 793 – Taşınan şeyleri almak üzere müracaat eden kimse, yukarki maddede gösterilen borçlarını vermiyecek olursa taşıyıcı, eşyayı teslim mecbur değildir. Şu kardar ki; borcun miktarında ihtilaf çıkarsa, gönderilen borçlu olduğunu kabul ettiği miktarı öder ve aradaki farkı da muteber bir bankaya yahut notere yahut emin bir yere tevdi ederse, taşıyıcı eşyayı teslim mecbur olur. Taşıyıcı, nama veya emre yazılı olan ve tarafından imza edilen taşıma senedinin ikinci nüshası kendisine geri verilmedikçe taşınan eşyayı teslim mecbur değildir

4. Hapis hakkı:

Madde 794 – Taşıyıcı, taşıma mukavelesinden doğan bütün alacaklar için eşya üzerinde hapis hakkını haizdir. Taşıyıcı birden çok ise, son taşıyıcı evvelkilerin haklarını kullanır. Gönderilenin, yukarki madde gereğince tevdi etmiş olduğu para taşıyıcının hapis hakkı noktasından eşya hükmündedir.

5. Muayene:

Madde 795 – Eşyanın teslimi sırasında, onun hasara uğradığını dışardan gösterecek hiçbir alamet ve işaret bulunmasa dahi, gönderilen, bunların hal ve vasıflarını taşıyıcının önünde derhal ve bizzat muayene etmek yahut tesellüm yerindeki mahkeme marifetiyle muayene ettirmek hakkını haizdir. Aynı hakkı taşıyıcı da haizdir.

Masraflar muayeneyi isteyen tarafa aittir. Bununla beraber bu suretle gönderilenin ödemiş olduğu masraflar, esasen taşıyıcıyı mesul kılan bir zıya ve hasardan doğmuş ise bu masrafları, gönderilen taşıyıcıdan isteyebilir.

IV - Birden çok taşıyıcılar

1. Borçları:

Madde 796 – Birinci taşıyıcıdan sonra gelen taşıyıcılar, taşınacak eşyayı ve taşıma senedini tesellüm ettikten sonra doğacak bütün borçlarda önceki taşıyıcının yerine geçerler. Bunlar taşıma senedine, yahut diğer kağıda kendilerine teslim olunan eşyanın ne halde bulunduklarını tesbit ettirebilirler; bu hükme uyulmadığı takdirde 772 nci madde hükümleri tatbik olunur.

2. Mesuliyeti:

Madde 797 – Son taşıyıcı, kendisinin yahut kendisinden evvelki taşıyıcıların veya gönderenin alacağını almak veya emin bir yere tevdiini talep etmeksizin taşınan eşyayı teslim ederse, gönderenin ve kendisinden evvelki taşıyıcıların sarf ettikleri yahut alacaklı bulundukları paralardan dolayı onlara karşı mesul olur. Fakat bu paralardan dolayı gönderilene müracaat hakkı bakidir.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

Yolcu Taşıma

A) Talimat:

Madde 798 – Yolcular, taşıyıcılar tarafından iç hizmetleri tanzim için konmuş olan usul ve talimatı ihlal etmemekle mükelleftirler.

B) Seferin durdurulması:

Madde 799 – Sefer, taşıma mukavelesinin akdinden sonra ve hareketten evvel durdurulursa aşağıdaki hükümler tatbik olunur:

1. Yolcu, belli vakitte hareket yerinde hazır bulunmayacak olursa mütaakıp vasıta ile seyahat hakkını haizdir. Yolcu, seyahat etsin etmesin, ücreti tamamen ödemeye mecburdur;
2. Yolcu, seferden vazgeçmiş olsa dahi ücretin tamamını vermesi lazımdır.
3. Sefer; ölüm, hastalık veya buna benzer diğer bir mücbir sebepten dolayı durmuşsa, mukavele tazminatsız olarak kendiliğinden hükümden düşer.

4. Taşıma vasıtalarıyla ilgili olan ve taşıyıcı için kusur teşkil etmiyen bir sebepten yahut iki tarafın da kusurları olmaksızın yolculuğa engel olan veya onu tehlikeli kılan sair sebeplerden dolayı sefer yapılmamışsa mukavele hiçbir tarafın tazminat vermek mecburiyeti olmaksızın kendiliğinden hükümden düşer.

5. Sefer, taşıyıcının fiili veya kusuru yüzünden durmuşsa, yolcu tazminat isteyebilir;

6. Yukarıki 3, 4 ve 5 inci bentlerde anılan hallerde taşıyıcı peşin almış olduğu taşıma ücretini geri vermeye mecburdur.

C) Seferin duraklaması:

Madde 800 – Sefer, taşıma mukavelesinin akdinden ve hareketten sonra duraklıyacak olursa mukavelede bu hususta bir hüküm bulunmadığı takdirde aşağıdaki hükümler tatbik olunur:

1. Yolcu kendi arzusu ile yol üzerinde bulunan bir yerde seyahattan vazgeçecek olursa ücretin tamamını ödemeye mecburdur;

2. Taşıyıcı sefere devamdan vazgeçer veya onun kusuru yüzünden yolcu yol üzerinde bulunan bir yerde kalmaya mecbur olursa, seyahat ücretinin verilmesi lazım gelmez; ücreti önce ödenmiş ise tamamını geri alabileceği gibi zarar ve ziyan da isteyebilir;

3. Sefer, yolcunun şahsını veya taşıma vasıtasını ilgilendiren ve taşıyıcı için kusur teşkil etmiyen bir sebepten dolayı duraklıyacak olursa, ücret, gidilen mesafe ile mütenasip olarak verilir. Bu halde hiçbir taraf diğerine tazminat vermeye mecbur değildir.

D) Seferin gecikmesi:

I - Hareketin gecikmesi:

Madde 801 – Hareket gecikecek olursa yolcu, zarar ve ziyan talebedebileceği gibi, yapılmakta olan kara seyahatinde gecikme iki günü aşar veya gecikme yüzünden yolcunun seyahatten beklediği fayda kalmaz ise sözleşmeden cayabilir ve ödediği ücreti de geri istemek hakkını haizdir. Akitten cayılsın veya cayılmasın gecikme sebebiyle her hangi bir zarar ispat edilmese dahi bilet parasının üç misli maktu tazminat olarak hükmolunur.

II - Sefer esnasında:

1. Yol değiştirme:

Madde 802 – Taşıyıcı, sefer esnasında tarifesine girmiyen bir yerde durur veya tayin etmiş olduğu yoldan başka bir yerde durur veya tayin etmiş olduğu yoldan başka bir yolu takibeder yahut

diğer bir suretle ve kendi fiili yüzünden gidilmesi kasdolunan yere ulaşması gecikirse, yolcunun, akdin ifasından vazgeçmeye ve tazminat istemeye hakkı vardır.

Taşıyıcı, yolcudan başka yük de taşımakta ise yükü boşaltmak için gereken zaman kadar kalmak hakkına sahiptir.

Bu madde hükümleri mukavelede aksine hüküm yoksa caridir.

2. Zaruri sebepler yüzünden:

Madde 803 – Sefer; hükümetin emrinden, araba, kamyon veya her hangi bir taşıma vasıtasının tamiri zaruri olmasından veya ansızın çıkıp seyahate devamı tehlikeli kılan bir halden dolayı gecikmiş ise, iki taraf arasında hususi bir anlaşma olmadığı takdirde aşağıdaki hükümler tatbik olunur:

1. Yolcu, engelin kalkmasını veya tamiratın sonunu beklemek istemezse, taşıma ücretini, gidilen mesafe ile mütenasip olarak ödiyerek sözleşmeden cayabilir.

2. Yolcu, taşıma vasıtasının hareketini beklemeyi tercih edecek olursa, kararlaştırılmış ücretten fazla bir şey vermeye mecbur olmaz. Fakat taşıma ücretinde yemek de dahil ise durma müddetince yemek masrafını yolcu çeker.

E) Bagaj:

I - Taşıyıcının mesuliyeti:

Madde 804 – Yolcu, bagajı ve zati eşyaları için, aksine mukavele yoksa ayrı ücret vermeye mecbur değildir. Taşıyıcı, yolcu eşyasının zıya veya hasara uğramasından dolayı 781, 785 ve 786 nci maddelerde beyan edilen hükümler dairesinde mesuldür.

Yolcunun yanında alıkoyduğu eşyadan, taşıyıcı mesul değildir.

II - Taşıyıcının hapis hakkı:

Madde 805 – Taşıyıcı, seyahat ücretini ve sefer esnasında yolcuya verdiği erzak bedellerini alabilmek için bagaj üzerinde hapis hakkını haizdir.

F) Taşıyıcının mesuliyeti:

Madde 806 – Taşıyıcı, yolcuları gidecekleri yere sağ ve salim olarak ulaştırmakla mükelleftir.

Yolcuların kazaya uğramaları halinde bundan doğacak zararları taşıyıcı tazmin eder. Yolcunun kaza neticesinde ölmesi halinde onun yardımından mahrum kalan kimseler dahi uğradıkları zararlara karşılık taşıyıcıdan tazminat istiyebilirler. Şu kadar ki; taşıyıcı, kazanın kendisine veya yardımcılara yükletilmesi mümkün olan bir kusurdan doğmadığını ispat ettiği takdirde bu iki haldeki tazminattan kurtulur.

Taşıyıcı, bilette tayin edilen yerin başka bir kimseye verilmiş olması veya bilette tayin edilen vasıta yerine onun aynı olmıyan başka bir vasıtanın sefere konulmuş olması veya vasıtanın belli saatten önce hareketi sebebiyle yolcunun yetişememesi yahut taşıma vasıtasında halin gerekli kıldığı ilk sıhhi yardım malzeme ve ilaçlarının bulundurulmaması veya bunlardan derhal istifade edilmesi imkanının sağlanmamış olması sebebiyle dahi yukarki fıkra hükmünce mesuldür ve her hangi bir zarar ispat edilmese bile bilet parasının üç mislini maktu tazminat olarak ödemekle mükelleftir. Bu miktarı aşan zarar halinde onun da tazmini istenebilir.

Yukarıki fıkra gösterilen hareketleri yapan vasıta şoförleri ve vasıtaları emri altında bulunduran kimseler ile vasıtaları taşıma işinde kullananlar şikayet üzerine elli liradan aşağı olmamak üzere hafif para cezasıyla cezalandırılırlar. Daha ağır cezalar derpiş eden hükümler mahfuzdur.

G) Yolcunun ölümü:

Madde 807 – Yolcu, sefer esnasında ölürse, taşıyıcı, mirasçıların menfaatlerini korumak için yolcuya ait bagaj ve eşyaları ilgililerine teslim edinceye kadar bunların iyi surette muhafazalarına ait tedbirleri almaya mecburdur.

Ölünün yakınlarından biri orada mevcut ise, işbu muameleler murakabe maksadiyle müdahale ve taşıyıcıdan, adı geçen eşyaların kendi elinle bulunduğuna dair bir beyanname talep edebilir.

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

Taşıma İşleri Komisyonculuğu

A) Tarifi:

Madde 808 – Ücret mukabilinde kendi namına ve bir müvekkil hesabına eşya taşıtmayı sanat ittihaz etmiş olan kimseye taşıma işleri komisyoncusu denir.

Bu ayırımdaki hususi hükümler baki kalmak şartıyla komisyon mukavelesi ve eşyanın taşınmasına ait hususlarda, taşıma mukavelesi hakkındaki hükümler taşıma işleri komisyonculuğuna da tatbik olunur.

B) Hükümleri:

I - İhtimam:

Madde 809 – Komisyoncu, taşıma mukavelesi hükümlerini yerine getirmekte ve bilhassa taşıyıcıları ve ara komisyoncuları seçmekte, tedbirli bir tacir gibi hareket etmeye ve müvekkilinin menfaatlerini korumaya ve talimatına uymaya mecburdur.

Komisyoncu, taşıyıcı ile mukavele ettiği miktardan fazla bir taşıma ücretini müvekkili hesabına geçiremez.

Komisyoncu, taşıyıcılara karşı olan rücu hakkını kendi kusuru yüzünden zayi etmiş ise, rücu hakkı kalmadığından dolayı mesuliyetten kurtulamaz.

II - Ücret hakkı:

Madde 810 – Komisyoncunun deruhde ettiği iş kendi namına bir taşıyıcı seçerek taşıma mukavelesi yapmaktan ibaret olduğu taraflar arasındaki akitten açıkça anlaşıldığı takdirde eşyayı taşıyıcıya teslim ettikten sonra ücretini istemeye hak kazanır. Diğer hallerde ücretin muaccel oluşu taşıma akdindeki hükümlere tabidir.

III - Hapis hakkı:

Madde 811 – Komisyoncu, taşınan eşyaya gerçekten veyahut taşıma senedini veya onun yerine geçecek ilmühaber yahut eşyanın bir mağaza veyahut antrepoya tevdi edildiğini bildiren makbuz kağıdını hamil olmak suretiyle hükmen zilyet ise bu eşyanın taşıma masrafı, komisyon ücreti ve avanslarından dolayı eşya üzerinde hapis hakkı vardır.

IV - Birden ziyade komisyoncu:

Madde 812 – Eşyanın taşınmasına biribiri ardınca birden çok komisyoncu aracılık ettiği takdirde, sonuncu olarak aracılık eden komisyoncular, kendilerinden önceki komisyoncuların haklarını ve bilhassa onların taşınan eşya üzerindeki hapis haklarını kullanmaya mecburdur.

Bir komisyoncunun alacağı, kendisinden sonra gelen komisyoncu tarafından temin edilecek olursa, önce gelen komisyoncunun hapis hakkı ondan sonraki komisyoncuya geçer.

V - Halefiyet:

Madde 813 – Komisyoncu, taşıyıcının ücretini ödediği takdirde, onun hakları kendisine geçer.

VI - Komisyoncunun taşıma işini üzerine alması:

Madde 814 – Aksine mukavele olmadığı takdirde komisyoncu eşyayı kendi vasıta ve adamları ile taşıyabileceği gibi kendi yerine geçen taşıyıcılara da taşıtabilir. Bu halde komisyoncu taşıyıcı sayılır.

Komisyoncu, taşıma senedinin ikinci nüshasını 771 inci madde hükmünce kendi adına imza edip müvekkiline gerivermiş veya kendi adına taşıma ilmühaberi tanzim ederek müvekkiline vermiş veyahut kendisiyle müvekkili arasında taşıma ücreti ve bütün masraflara karşılık olarak kesin bir para tayin edilmiş ise komisyoncu taşıyıcı sayılır.

Bu madde hükümlerinin taşıtan aleyhine değiştirilmesi neticesini doğuran bütün kayıt ve şartlar hükümsüzdür.

VII - Müruruzaman:

Madde 815 – Taşıma komisyonculuğu akdinden doğan bütün davalar bir yılda müruruzamana uğrar.

Müruruzamanın başlangıcı, müruruzamana uğramış hakkın defi olarak ileri sürülebilmesi, zararın komisyoncunun hile veya ağır kusurundan doğmuş bulunması halleri 767 nci madde

hükümlerine tabidir.

DÖRDÜNCÜ KİTAP

Deniz Ticareti

BİRİNCİ FASIL

Gemi

BİRİNCİ KISIM

Umumi Hükümler

A) Tarifler:

I - Gemi, ticaret gemisi:

Madde 816 – Tahsis edildiği gayeye uygun olarak kullanılması, denizde hareket etmesi imkanına bağlı bulunan ve pek küçük olmıyan her türlü tekne "Gemi" sayılır.

Denizde kazanç elde etme maksadına tahsis edilen veya fiilen böyle bir maksat için kullanılan her gemi, kimin tarafından ve kimin nam ve hesabına kullanılırsa kullanılsın, "Ticaret gemisi" sayılır.

II - Denize elverişli gemi, yola elverişli gemi:

Madde 817 – Tekne, umumi donatım, makine, kazan gibi esas kısımları bakımından yapacağı yolculuğun (Tamamiyle anormal tehlikeler hariç) deniz tehlikelerine karşı koyabilecek durumda olan bir gemi "Denize elverişli" sayılır.

Denize elverişli olan gemi, teşkilatı, yükleme durumu, yakıtı, komanyası, gemi adamlarının yeterliği ve sayısı bakımlarından yapacağı yolculuğun (Tamamiyle anormal tehlikeler hariç) tehlikelerine karşı koyabilmek için gerekli vasıfları haiz bulunduğu takdirde "Yola elverişli" sayılır.

Denizde Can ve Mal Koruma hakkındaki Kanunun hükümleri mahfuzdur.

III - Tamir kabul etmez gemi, tamire değmez gemi:

Madde 818 – Denize elverişsiz hale gelmiş olan bir gemi bu kanunun tatbiki bakımından:

1. Tamiri hiç veya bulunduğu yerde mümkün değilse ve tamir edilebileceği bir limana götürülemezse "Tamir kabul etmez gemi";

2. Tamir masrafı geminin, eski ve yeni farkı gözetilmeksizin, önceki değerinin dörtte üçünü aşacaksa, "Tamire değmez gemi"; sayılır.

Önceki değer, denize elverişsizlik bir yolculuk sırasında meydana gelmişse, geminin yolculuğa çıkarken haiz olduğu değerden; diğer hallerde ise, gemi denize elverişsiz hale gelmeden önce haiz olduğu veya gereği gibi donatılmış olması halinde haiz olacağı değerden ibarettir.

IV - Bağlama limanı:

Madde 819 – Bir geminin bağlama limanı, o gemiye ait seferlerin idare olunduğu limandır.

V - Avrupa limanları:

Madde 820 – Bu Kanunda, Avrupa limanları ile Avrupa dışı limanları ayrı tutan hükümlerin tatbikinde bütün Akdeniz ve Karadeniz limanları Avrupa limanlarından sayılır.

Süveyş kanalının tamamı Süveyş'e kadar Akdeniz'den sayılır.

VI - Gemi adamları:

Madde 821 – "Gemi adamları"; kaptan, gemi zabıtları, tayfalar ve gemide istihdam edilen diğer kimselerdir.

B) Hükümlerin tatbik sahası:

Madde 822 – Hususi kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, bu kanunun hükümleri ticaret gemileri hakkında tatbik olunur.

Ancak:

1. Donatanın gemi adamlarının kusurundan doğan mesuliyetine mütaallik 947 nci madde ile 948 inci maddenin birinci fıkrasının üçüncü bendi, bu kitabın gemi, kaptan ve gemi alacaklıları hakkındaki fasılları ile deniz ödöncü, çatma, kurtarma ve yardım hakkındaki kısımları; yatlar, denizci yetiştirme

gemileri gibi münhasıran gezinti, spor, eğitim, öğretim ve ilim gayelerine tahsis edilmiş gemilere;

2. Donatanın gemi adamlarının kusurundan doğan mesuliyetine mütaallik 947 nci madde ile 948 inci maddenin birinci fıkrasının üçüncü bendi, bu kitabın çatma, kurtarma ve yardıma dair kısımlarıyla mahdut mesuliyete mütaallik 1236 ncı maddenin son fıkrası hükmü münhasıran bir amme hizmetine tahsis edilen devlet gemileriyle donanmaya bağlı harb gemilerine ve yardımcı gemilere;

3. Bayrak, gemi sicilli ve inşa halinde gemiler üzerindeki haklara mütaallik hükümler, yabancı bir devlet veya onun tebaası hesabına Türkiye'de inşa olunan gemilere; dahi tatbik olunur.

İKİNCİ KISIM

Bayrak

A) Türk Bayrağını çekme hakkı ve mükellefiyeti:

I - Şartları:

Madde 823 – (Değişik: 20/4/2004 – 5136/2 md.)

Her Türk gemisi Türk Bayrağı çeker.

Yalnız Türk vatandaşlarının malı olan gemi Türk gemisidir.

Birlikte mülkiyet esaslarına göre birden fazla kişilere ait olan gemiler, pay çokluğunun Türk vatandaşlarına ait olması şartıyla Türk gemisi sayılırlar.

Türk kanunları uyarınca kurulup da;

1. Tüzel kişiliği haiz olan teşekkül, müessese, dernek ve vakıfların malı olan gemiler idare organını teşkil eden kişilerin çoğunluğu Türk vatandaşı olmak,

2. Türk ticaret şirketlerinin malı olan gemiler, şirketi idare ve temsil etmeye yetkili ortakların çoğunluğu Türk vatandaşı olmak ve şirket sözleşmesine göre oy çoğunluğu Türk ortaklarda bulunmak, anonim ve sermayesi paylara bölünmüş komandit şirketlerde ayrıca payların çokluğunun nama yazılı ve bir başkasına devri şirket yönetim kurulunun iznine bağlı bulunmak,

Şartıyla Türk gemisi sayılırlar.

Türk ticaret siciline tescil edilen donatma iştiraklerinin malı olan gemiler; paylarının yarısından fazlası Türklere ait ve iştiraki idare ve temsil etmeye yetkili müşterek donatanların çoğunluğu Türk vatandaşı olmak kaydıyla Türk gemisi sayılırlar.

II- İstisnaları:

Madde 824 –(Değişik:20/4/2004 – 5136/3 md.)

Bir Türk gemisi, 823 üncü maddede yazılı niteliklere sahip olmayan kişilere en az bir yıl süreyle kendi namına işletilmek üzere bırakılmış olursa malikin talebi üzerine Denizcilik Müsteşarlığı en çok iki yıl süreyle geminin yabancı bayrak çekmesine o memleket kanunları müsait olmak kaydıyla izin verebilir. Bu izin bitmedikçe veya kanunî sebeplerle geri alınmadıkça gemi Türk Bayrağı çekemez.

Türk gemisi olmayan bir gemi, 823 üncü maddede yazılı niteliklere sahip olan kişilere en az bir yıl süreyle kendi namına işletilmek üzere bırakılmış olursa malikin muvafakatı alınmış olmak, Türk mevzuatının kaptan ve gemi zabıtları hakkındaki hükümlerine riayet olunmak, yabancı kanunda da bunu engelleyen bir hüküm bulunmamak şartıyla Denizcilik Müsteşarlığı geminin bırakma süresince Türk Bayrağı çekmesine izin verebilir. Şu kadar ki; izin alan kişi her iki yılda bir izin için gerekli şartların mevcudiyetini sürdürdüğünü ispatlamakla yükümlüdür.

Bu maddenin ikinci fıkrasında belirtilen gemiler, Denizcilik Müsteşarlığınca tutulacak hususi bir sicile kaydolunur.

III - Türk gemisi vasfının zıyayı:

1. Umumi olarak:

Madde 825 – 823 üncü madde ile 824 üncü maddenin 2 nci fıkrasında yazılı şartlardan birinin

ortadan kalkmasıyla gemi aşağıdaki madde hükmü mahfuz olmak kaydıyla Türk gemisi olmaktan çıkar.

2. Hususi haller:

Madde 826 – Bir donatma iştirakinde geminin yarısından fazlasına sahip olan müşterek donatan veya donatanlar Türk vatandaşlığını kaybeder yahut payları temlikten başka suretle yabancıya geçerse gemi bir sene müddetle Türk Bayrağını çekme hakkını muhafaza eder. Ancak, bu müddetin altı ayı geçtikten sonra geminin en az üçte birine sahip olan diğer müşterek donatanların ekseriyetle verecekleri karar üzerine sicil dairesinden o gemi payının sahibi hesabına açık artırma ile satılması istenebilir. Arttırmaya, satış talebinde bulunanlar dahi girebilirler. İhale, ancak bir Türk vatandaşına yapılabilir.

B) Hakkın ispatı:

I - Gemi tasdiknamesi:

Madde 827 – Geminin Türk Bayrağını çekme hakkı, gemi tasdiknamesi ile ispat olunur.

Gemi tasdiknamesi alınmadıkça, Türk Bayrağını çekme hakkı kullanılamaz.

Gemi tasdiknamesi veya bunun sicil memurluğunca tasdik edilmiş bir hulasası yahut bayrak şahadetnamesi yolculukta daima gemide bulundurulur.

II - Bayrak şahadetnamesi:

Madde 828 – Türkiye dışında bulunan bir gemi Türk Bayrağını çekme hakkını elde ederse geminin bulunduğu yerdeki Türk konsolosu tarafından Türk Bayrağını çekme hakkına dair verilecek "bayrak şahadetnamesi" gemi tasdiknamesi yerine geçer. Bayrak şahadetnamesi, tanzim edildiği günden itibaren ancak bir yıl için muteberdir; yolculuk, mücbir sebep yüzünden uzadığı takdirde müddet de uzar.

Bir Türk limanında inşa edilmiş olup da 823 üncü madde gereğince Türk Bayrağını çekme hakkını haiz olmıyan gemilere Münakalat Vekaletince gidecekleri teslim yerine kadar muteber olmak üzere bir bayrak şahadetnamesi verilebilir.

824 üncü maddenin ikinci fıkrasında yazılı hallerde bayrak şahadetnamesi müsaade müddeti için muteber olmak üzere Münakalat Vekaletince tanzim olunur.

III - Muafiyet:

Madde 829 – On sekiz gros tonilatodan ufak gemiler gemi tasdiknamesine ve bayrak şahadetnamesine ihtiyaç olmaksızın Türk Bayrağını çekebilirler.

C) Geminin adı:

I - Seçme serbestisi:

Madde 830 – Geminin ilk Türk maliki, gemiye dilediği adı vermekte serbesttir. Şu kadar ki; seçilen ad iltibasa mahal bırakmıyacak surette başka gemilerin adlarından farklı olmalıdır.

Gemi tasdiknamesi verilmiş olan bir geminin adı Münakalat Vekilinin izniyle değiştirilebilir.

II - Tekne üzerine yazılma mecburiyeti:

Madde 831 – Sicile kayıtlı bir geminin bordalarının her iki tarafına adı, kıçına da adı ile bağlama limanı; silinmez, bozulmaz ve çok okunaklı harflerle yazılır.

D) Ceza hükümleri:

I - Cezayı müstelzim fiiller:

1. Kanuna aykırı şekilde bayrak çekme:

Madde 832 – 823 ila 826 ncı maddelere aykırı olarak Türk Bayrağı çeken veya aynı maddelerin hükümlerine göre Türk Bayrağı çekmesi lazım gelirken diğer bir devletin bayrağını çeken geminin kaptanı veya bu hareketleri menetmemiş olan donatanı 400 liraya kadar ağır para cezası veya altı aya kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Geminin suçluya ait olup olmadığı gözetilmeksizin müsaderesine de karar verilebilir.

2. Tasdikname veya şahadetname almadan bayrak çekme:

Madde 833 – 827 ve 828 inci maddelere aykırı olarak Türk Bayrağını çeken geminin kaptanı, iki yüz liraya kadar hafif para cezası veya bir aya kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılır.

3. Tasdikname veya şahadetnamenin gemide bulundurulmaması ve gemi adının yazılmaması:

Madde 834 – 827 nci maddenin son fıkrası ile 831 inci madde hükümlerine aykırı hareket eden kaptan yüz liraya kadar hafif para cezası veya on beş güne kadar hafif hapis cezası ile cezalandırılır.

4. Harb gemileri, istihkamlar önünde ve limanda bayrak çekmemek:

Madde 835 – Harb gemileri ve sahil istihkamları önünde veya Türk limanlarına girerken yahut bunlardan çıkarken ticaret gemisine bayrak çekmiyen kaptan, yüz liraya kadar hafif para cezası veya on beş güne kadar hafif hapis ile cezalandırılır.

II - Kusur esası:

Madde 836 – Kasıt veya ihmali sabit olmıyan kimseye yukarki maddeler gereğince ceza verilemez.

III - Memleket dışında tatbik esası:

Madde 837 – Bu Kanunun 832, 833 ve 834 üncü maddelerindeki fiiller, Türkiye dışında bir Türk veya yabancı tarafından işlenmiş olsa bile cezalandırılır.

E) Nizamname:

Madde 838 – Gemi tasdiknamesiyle bayrak şahadetnamesinin nasıl tanzim olunacağı ve gemi adının gemi üzerine nasıl yazılacağı ve bu kısım hükümlerinin tatbik şekli bir nizamname ile tayin olunur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Gemi Sicili

A) Umumi hükümler:

I - Sicil memurlukları ve bölgeleri:

Madde 839 – Türk gemileri için hükümetin münasip göreceği yerlerde gemi sicilleri tutulur.

Gemi sicilleri, liman reisliği nezdinde çalışan sicil memurları tarafından o yer asliye hukuk mahkemesinin nezareti altında tutulur. 26 nci maddenin 2 nci fıkrası hükmü bu hususta da tatbik olunur.

Medeni Kanunun 917 nci maddesi gemi sicilleri hakkında da caridir.

II - Tescili caiz gemiler:

Madde 840 – Gemi siciline, 823 üncü madde gereğince Türk Bayrağını çekme hakkını haiz ticaret gemileri ile 822 nci maddenin 2 nci fıkrasının 1 ve 3 numaralı bentlerinde yazılı gemiler kaydolunur.

III - Salahiyetli sicil dairesi:

Madde 841 – Gemi, bağlama limanın tabi olduğu sicil dairesince tescil olunur.

Bir geminin seferleri yabancı bir limandan idare edilecekse veya bağlama limanı yoksa maliki gemisini dilediği yer siciline tescil ettirebilir.

Malikin Türkiye dahilinde ikametgahı veya ticari işletmesi yoksa bu kanunda yazılı hakları kullanmak ve vazifeleri yerine getirmek üzere sicil memurluğuna o bölgede oturan bir mümessil göstermesi lazımdır.

IV - Sicilin aleniyeti:

Madde 842 – Gemi sicili alenidir. Herkes sayfalarını tetkik edebilir.

Alakası olduğunu ispat eden herkes, bir kaydın itmamı için gemi siciline atıf yapılmış olan vesikaları, henüz neticelenmemiş tescil taleplerini ve sicil dosyalarını da tetkika mezundur.

Talep üzerine ve masrafı ödenmek şartıyla sicildeki kayıtların tasdikli veya tasdiksiz örnekleri verilir. 2 nci fıkrada yazılı vesikaların örnekleri yalnız ilgili olduğunu ispat eden kimseye verilebilir.

B) Geminin tescili:

I - Talep:

1. Şekli:

Madde 843 – Gemi, ancak malikin veya maliklerden birinin talebi üzerine gemi siciline tescil olunur.

Talep dilekçe ile olur.

2. Mecburiyet:

Madde 844 – On sekiz gros tonilatoda ve daha büyük her ticaret gemisinin maliki, tescil talebinde bulunmaya mecburdur.

840 ıncı maddeye göre gemi siciline tescili caiz olan diğer gemilerin malikleri gemilerini tescil ettirmekte serbesttirler.

3. Muhtevası:

Madde 845 – Tescil talebiyle birlikte aşağıdaki hususlar bildirilir:

1. Geminin adı;
2. Nev'i ve imalinde kullanılmış olan esas malzeme;
3. Bağlama limanı;
4. İnşa olduğu yer ve kızaktan indiği yıl (Tesbit edilmeleri fevkalade müşkül olmamak şartıyla);
5. Resmi ölçme neticeleri ve makine takatı;
6. Geminin maliki:
 - a) Hakiki şahıs ise: Ad ve soyadı, varsa ticaret unvanı ve kayıtlı bulunduğu ticaret sicil memurluğu ile sicil numarası;
 - b) Ticaret şirketi ise: Şirketin nev'i, ticaret unvanı ve tescil olduğu ticaret sicil memurluğu ile sicil numarası;
 - c) Diğer hükmi şahıslardan ise: Adı ve merkezi;
 - d) Donatma iştiraki ise müşterek donatanların ad ve soyadları ile gemi paylarının miktarı;
7. İktisap sebebi;
8. Türk Bayrağını çekme hakkına esas teşkil eden sebepler;
9. Donatma iştirakinde, varsa gemi müdürü;
10. 841 inci maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı halde mümessilin adı, soyadı ve adresi.

4. Vesikalar:

a) Umumi olarak:

Madde 846 – Yukarki maddenin 3,4, 6 ve 7 nci bentlerinde yazılı hususlarla makine takatine ait beyanların doğruluğunun kuvvetle muhtemel olduğunun anlaşılması, bayrak çekme hakkının dayandığı vakıalarla ölçme neticelerinin ise ispatı lazımdır.

Gemi memleket içinde henüz resmen ölçülmemiş ise, mesaha şahadetnamesi yerine geçmek üzere Türkiye dışında yapılmış ölçmeye dair belgenin veya tasdikli başka bir vesikanın ibrazı kafidir.

Gemi tamamen veya kısmen memleket içinde inşa edilmişse, inşa halindeki gemilere mahsus sicilde kayıtlı bulunup bulunmadığına dair inşaat yeri sicil memurluğundan alınacak bir vesikanın tevdi edilmesi lazımdır.

b) Yabancı sicilde kayıtlı gemi:

Madde 847 – Gemi, yabancı bir gemi siciline kayıtlı bulundukça Türk gemi siciline tescil olunamaz. Lüzumu halinde böyle bir kaydın mevcut olmadığını kuvvetle muhtemel gösterecek vesikaların ibrazı lazımdır.

844 üncü madde gereğince tescili mecburi olan bir gemi yabancı bir gemi siciline kayıtlı ise malikin bu kaydı terkin ettirmesi ve keyfiyeti tevsik etmesi lazımdır; imkansızlık halinde bundan sarfınazar olunabilir.

II - Tescil:

1. Tescil edilecek hususlar:

Madde 848 – Bir geminin kaydında 845 inci maddenin 1 ila 7 ve 9 sayılı bentlerinde yazılı hususlarla ölçmeyi tevsik eden belgenin mahiyeti, geminin kaydolduğu gün ve sicil sıra numarası sicile geçirilir. Kayıt, salahiyyetli memur tarafından imzalanır.

845 inci maddenin 6 ncı bendine göre tescil edilmesi lazımgelen gemi malik veya maliklerinin vatandaşlık durumu, geminin bir ticaret şirketine ait olması veya donatma iştiraki halinde 823 üncü maddenin 2 ve 3 üncü fıkralarında yazılı hususların mevcut olduğu ayrıca sicile geçirilir.

Gemi, inşaa halindeki gemilere mahsus sicile tescil edilmişse o sicile kayıtlı bulunan gemi ipotekleri, haiz oldukları dereceler mahfuz kalmak şartıyla, gemi siciline re'sen nakledilir. Geminin tescil olunduğu, inşaa halindeki gemilere mahsus sicili tutan memura bildirilir.

Gemi tescil edilmezden önce her hangi bir kimse kendisinin malik olduğunu ileri sürerek tescil talebinde bulunan şahsın mülkiyetine itiraz ederse gemi tescil edilmekle beraber itiraz eden lehine şerh verilir.

2. Değişiklikler:

Madde 849 – 845 inci maddenin 1, 2, 3, 5, 8 ve 9 uncu bentlerinde yazılı olup da 848 inci maddenin 1 ve 2 nci fıkraları uyarınca tescil olunan hususlarda vukua gelecek değişikliklerin gemi siciline geçirilmek üzere bir dilekçe ile sicil memurluğuna derhal bildirilmesi lazımdır.

824 üncü maddenin 1 inci fıkrası gereğince Türk Bayrağı yerine diğer bir bayrak taşımasına izin verilmiş olan geminin ne müddetle Türk Bayrağı çekemeyeceği sicil memurluğuna bildirilir ve keyfiyet tescil olunur. İzin biter veya geri alınırsa bu dahi tescil olunur.

Gemi kurtarılamayacak şekilde batır veya tamir kabul etmez bir hale girer yahut Türk Bayrağını çekme hakkını kaybederse bu hususların da gecikmeksizin sicil memurluğuna bildirilmesi lazımdır.

Yukarıki fıkralara göre yapılması lazımgelen talepleri gemi maliki ve donatma iştirakinde gemi müdürü dahi yapmaya mecburdurlar. Bu hususu ifaya mecbur olanlar birden fazla ise bunlardan birinin talebi kafidir. Hükmi şahıs olan bir malikin mümessilinin taaddüdü halinde de aynı esas caridir.

Tescil hususunda 845, 846 ve 848 inci maddeler dahi tatbik olunur.

3. Tescile davet:

Madde 850 – 844, 846, 847 ve 849 uncu maddeler gereğince yapmakla mükellef olduğu vazifeleri, kayıt muamelelerini gerektiren hususları öğrendikten sonra onbeş gün içinde yerine getirmeyen kimseler hakkında 35 inci madde hükmü tatbik olunur.

852 nci madde hükmü mahfuzdur.

C) Terkin:

I - Talep üzerine:

Madde 851 – (Değişik birinci cümle:20/4/2004 – 5136/4 md.) Gemi, kurtarılamayacak şekilde batır veya tamir kabul etmez hale gelir yahut yurt dışında cebri icra yolu ile bir yabancıya satılarak veya başka bir surette Türk Bayrağı çekme hakkını zayi ederse, talep üzerine sicilden kaydı terkin olunur. Tescili ihtiyari olan gemilerin kaydı, malik veya maliklerinin talebi üzerine dahi terkin olunur.

Geminin tamir kabul etmez hale gelmesi sebebiyle kaydının terkin talep olundukta sicil memuru müseccel ipotekli alacaklıları, icabında 852 nci maddedeki ilan suretiyle, keyfiyetten haberdar ederek tayin edeceği münasip bir müddet zarfında itirazlarını bildirmeye davet eder. Müddeti içinde bildirilen itirazların varit görülmediğine dair mahkemece verilen kararın kesinleşmesi üzerine gemi kaydı terkin olunur.

Gemi Türk Bayrağını çekme hakkını kaybederse kaydı ancak ipotekli alacaklıların ve gemi sicil münderecatına göre ipotek üzerinde hak sahibi olan üçüncü şahısların muvafakatleriyle terkin olunabilir. Muvafakat terkin talebiyle beraber tevsik edilmemiş ise, geminin Türk Bayrağını çekme hakkını kaybettiği gecikmeksizin gemi siciline kaydolunur. Bu kayıt, müseccel gemi ipotekleri bahis mevzu olmadığı nispette, gemi kaydının terkin hükmündedir.

Tescili ihtiyari olan gemilere ait kayıtların maliklerinin mücerret talepleri üzerine terkin edilebilmesi için ipotekli alacaklıların ve gemi sicili münderecatına göre ipotek üzerine hak sahibi olan üçüncü şahısların muvafakatleri şarttır.

II - Re'sen:

1. Umumi şartları:

Madde 852 – Esaslı şartlarından biri mevcut olmaması sebebiyle tescili caiz olmayan bir gemi tescil edilmiş olur veya 849 uncu maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı haller sicil memurluğuna bildirilmezse 35 inci

madde hükmü tatbik olunur. Şu kadar ki; keyfiyetin müseccel diğer hak sahiplerine de bildirilmesi lazımdır. Malik ve diğer hak sahiplerinin kimler olduğu yahut ikametgahları belli değilse terkin davet ve tayin edilen müddet 37 nci maddede yazılı gazete ile diğer münasip bir gazete'de ilan edilir ve ilan kağıdı sicil memurluğu ve mahkeme divanhanesine asılır.

Geminin kaydı ancak imtina ve itiraz sebeplerinin müddeti içinde bildirilmemesi veya bunların mahkemece varit görülmediğine dair verilen kararın kesinleşmesi halinde terkin olunabilir. Bir ipotekli alacaklı, gemi ipoteğinin el'an mevcut olduğunu ileri sürerek Türk Bayrağını çekme hakkını kaybetmiş olan bir geminin terkinine itiraz ederse kayıt terkin edilmeyip sadece geminin Türk Bayrağını çekme hakkını zayi ettiği tescil olunur.

2. Hususi haller:

Madde 853 – Tescil edilmiş bir gemi hakkında yirmi yıldan beri hiçbir kayıt muamelesi yapılmamış ve Münakalat Vekaletinden alınan izahata göre de geminin artık mevcut olmadığına veya denizcilikte kullanılamıyacak hale geldiğine kanaat getirilmiş olursa, gemi üzerinde ipotek veya intifa hakkı tescil edilmiş bulunmadığı takdirde, sicil memurunun teklifi üzerine mahkeme 852 nci maddede yazılı merasime hacet kalmaksızın gemi kaydının terkin edilmesine re'sen karar verir.

D) Gemi tasdiknamesi:

I - Muhtevası:

Madde 854 – Sicil memurluğu, geminin sicile kaydolunduğuna dair bir gemi tasdiknamesi tanzim eder. Tasdiknameye, sicildeki kayıtların münderecatı aynen ve tam olarak geçirilir.

Gemi tasdiknamesinde ayrıca 846 ncı maddede yazılı vesikaların ibraz edildiği ve geminin Türk Bayrağını çekme hakkını haiz olduğu da gösterilir.

Geminin malikine, talebi üzerine, gemi tasdiknamesinin tasdikli bir hülasası verilir. Bu hülasaya yalnız 845 inci maddenin 1 ila 5 sayılı bentlerinde yazılı hususlarla geminin Türk Bayrağını çekme hakkını haiz olduğu yazılır.

II - Tadiller:

Madde 855 – Gemi siciline geçirilen her kayıt gecikmeksizin gemi tasdiknamesine de yazılır. Bir gemi payının takyidine mütaallik kayıtlar hakkında bu hüküm tatbik olunmaz.

III - İbraz mecburiyeti:

Madde 856 – 849 uncu maddede yazılı haller ile gemi mülkiyetinin intikali veya bir gemi payının iktisabı halinde, 849 uncu maddenin 4 üncü fıkrasında zikrolunan şahıslar, gemi tasdiknamesini ve varsa tasdikli hülasasını sicil memurluğuna ibraza mecburdurlar. Gemi bağlama limanına veya sicil memurluğunun bulunduğu limana gelince bu mecburiyet kaptana da düşer. 850 nci madde burada da caridir.

851 inci maddenin 1 ve 3 üncü fıkralarında yazılı hallerde gemi tasdiknamesi ve varsa hülasası geri alınarak iptal olunur.

IV - Yeniden tanzimi:

Madde 857 – Yeni bir gemi tasdiknamesinin verilebilmesi için eskisinin ibrazı veya ziyaa uğradığının ispatı şarttır. Tasdikli hülasa hakkında dahi aynı hüküm caridir.

Geminin yabancı memlekette bulunması halinde sicil memurluğu yeni tasdiknameyi, eskisinin iadesi mukabilinde kaptana verilmek üzere mahalli Türk makamlarına gönderir.

E) İnşa halindeki gemilere mahsus sicil:

I - Umumi olarak:

Madde 858 – İnşa halindeki bir gemi, ancak yapı üzerinde bir gemi ipoteğinin tesisi veya yapının ihtiyatı veya icrai haczinin bahis mevzuu olması halinde mahsus siciline tescil olunur.

Yapı, inşaat yerinin tabi olduğu sicil memurluğunca tescil olunur. Yapı, bu sicil memurluğunun dairesi dışındaki diğer bir yere götürülse dahi aynı sicil memurluğu salahiyyetli kalır. Şu kadar ki; bu memurluk tarafından yeni inşaat yerindeki sicil memurluğuna yapının kaydedilmiş olduğu bildirilir.

Mahsus sicil hakkında 839 ve 842 nci maddeler hükmü tatbik olunur. Şu kadar ki; sicilin sayfalarını ve müstenidatını tetkik ve örneklerini talebeden kimsenin ispat etmesi lazımdır.

II - Yapının tescili:

1. Tescil dilekçesi:

a) Kimin verebileceği:

Madde 859 – Yapı, geminin inşa olduğu tersane sahibinin vereceği dilekçe üzerine mahsus siciline kaydolunur. Tersane sahibi yapının maliki değilse kayıt dilekçesini malik de verebilir.

İhtiyati veya icrai haciz kararı almış olan alacaklı dahi icra memurunun tezkeresi üzerine yapının mahsus sicile tescilini istiyebilir.

b) Muhtevası:

Madde 860 – Tescil talebiyle birlikte aşağıdaki hususlar bildirilir:

1. İnşa halinde bulunan geminin nevi ile adı veya numarası yahut ayırdedilebilmesine yarıyan her hangi bir işareti;

2. İnşaat yeri ve geminin inşa olduğu tersane;

3. Maliki.

Geminin maliki olarak tersane sahibinden başka bir kimse gösterildiği takdirde, tersane sahibi tarafından resmi şekilde tanzim ettirilen ve malik olarak gösterilen kimsenin mülkiyeti ne suretle iktisabettiğini bildiren bir beyannamenin de tevdii lazımdır.

941 inci maddenin 2 nci fıkrasındaki şartların mevcut olduğu, salahi yetli gemi mesaha makamının vereceği bir belge ile ispat olunur.

2. Tescil:

a) Tescil edilecek hususlar:

Madde 861 – Bir yapının kaydında, 860 ıncı maddenin 1 inci fıkrasında yazılı hususlarla aynı maddenin 2 ve 3 üncü fıkralarında yazılı vesikaların mahiyeti ve yapının kaydolunduğu gün sicile geçirilir. Kayıt, salahi yetli memur tarafından imzalanır.

b) Değişiklikler:

Madde 862 – Geminin inşa olduğu tersanenin sahibi ve yapının maliki, tescil olunan hususlarda vukua gelecek değişiklikleri ve geminin inşasının tamamlandığını, tescil edilmek üzere, bir kayıt dilekçesiyle sicil memurluğuna gecikmeksizin bildirmeye mecburdurlar. Bildirilen hususların tevsiki lazımdır. 850 nci madde hükmü burada da caridir.

Geminin inşasının tamamlandığı bildirildikten veya 846 ncı maddenin 3 üncü fıkrasındaki vesika verildikten sonra artık inşa halindeki gemilere mahsus sicile bir gemi ipoteği tescil olunamaz.

III - Terkin:

Madde 863 – Yapının sicildeki kaydı:

1. Tersane sahibi tarafından, geminin yabancı memlekete teslim edildiğinin bildirilmesi;

2. Yapının maliki ile geminin inşa olduğu tersane sahibinin, kaydın terkinini talep etmeleri;

3. Yapının harap olması;

hallerinde terkin olunur.

Yapı üzerinde bir ipotek bulunduğu takdirde, 1 ve 2 nci bentlerde yazılı hallerde ipotekli alacaklının ve sicile kayıtlı bulunan diğer hak sahiplerinin terkine muvafakatleri de lazımdır.

F) İtirazlar:

Madde 864 – Sicil memurunun kararları hakkında 36 ncı madde hükmü tatbik olunur.

G) Nizamname:

Madde 865 – Gemi sicilinin kuruluşu ve nasıl tutulacağı, memurların haiz olmaları lazımgelen vasıflar, hukuki münasebetlerin nasıl tevsik ve tescil olunacakları, kayıtların tashih, tadil ve terkinini hakkında tamamlayıcı hükümler nizamname ile tesbit olunur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Mülkiyet ve Diğer Ayni Haklar

BİRİNCİ AYIRIM

Umumi Hükümler

A) Tatbik olunacak hükümler:

I - Kayıtlı bulunan gemiler hakkında:

Madde 866 – Kanunda aksine hüküm olmadıkça bu kısım hükümleri yalnız bir Türk gemi siciline kayıtlı bulunan gemiler hakkında tatbik olunur.

(Mülga ikinci fıkra: 27/11/2007-5718/64 md.)

II - Kayıtlı bulunmayan gemiler hakkında:

Madde 867 – Bir Türk gemi siciline kayıtlı bulunmayan gemiler üzerindeki mülkiyet ve sair ayni haklar hususunda, Medeni Kanunun menkullere mütaallik hükümleri tatbik olunur. Şu kadar ki; böyle bir geminin veya gemi payının temlikinde akıdılar mülkiyetin sadece akitle intikal edeceğini kararlaştırmışlarsa zilyedliğin devrine hacet kalmaksızın mülkiyet temellük edene geçer. Bu şekildeki temliklerde hüsnüniyetle iktisabın muteber olması temellük edenin zilyedliği devraldığı sırada dahi hüsnüniyet sahibi olmasına bağlıdır.

Gemi veya payının temlik halinde taraflardan her biri, masrafını çekmek şartıyla, kendisine temlike dair resmi veya imzası noterce tasdikli bir senet verilmesini isteyebilir.

869 ve 870 inci madde hükümleri, müseccel olmıyan gemiler hakkında da tatbik olunur.

B) Mülkiyet:

I - İktisabı:

1. Temlik:

a) Umumi olarak:

Madde 868 – Gemi siciline kayıtlı bulunan bir geminin temlik için malik ile iktisap edenin, mülkiyetin iktisap edene intikal edeceğine dair anlaşmaları lazım ve kafidir. Taraflardan her biri, masrafını çekmek şartıyla kendisine temlike dair resmi veya imzası noterce tasdikli bir senet verilmesini isteyebilir.

Gemi payının temlik hakkında 965 inci madde hükmü tatbik olunur.

b) Geminin teferruatı:

Madde 869 – Taraflarca aksi kararlaştırılmış olmadıkça, iktisap eden, geminin mülkiyeti ile birlikte, iktisap anında mevcut ve temlik edene ait olan teferruatın mülkiyetini de iktisap eder.

Temlik neticesinde, temlik edene ait olmıyan veya üçüncü şahıslara ait haklarla takyit edilmiş bulunan teferruat da iktisap edenin zilyedliğine geçerse, Medeni Kanunun 687, 901, 902 ve 904 üncü maddeleri tatbik olunur. İktisap edenin hüsnüniyeti hususunda zilyedliği elde ettiği an esas ittihaz edilir.

Filikalar da geminin teferruatındandır. Tereddüt halinde, gemi demirbaş defterinde yazılı şeyler teferruatı sayılır.

c) Nefi ve hasar:

Madde 870 – Nefi ve hasar hakkında Borçlar Kanununun 183 üncü maddesi hükmü tatbik olunur. Şu kadar ki; gemi veya gemi payı, gemi yolculukta bulunduğu sırada temlik edilirse temlik edenle iktisapeden arasındaki münasebetlerde bu yolculuğun kar veya zararı, aksine anlaşma olmadıkça iktisap edenindir.

Geminin iktisap eden tarafından teslim alınması için muayyen bir gün kararlaştırılmışsa, mukavelede aksine hüküm olmadıkça, nefi ve hasar ancak işbu günden itibaren iktisap edene intikal eder.

d) Temlik edenin şahsi borçları:

Madde 871 – Bir geminin veya gemi payının temlik, temlik edenin üçüncü şahıslara olan şahsi borçlarına halel getirmez.

2. İktisabi mürruzaman:

a) Adi:

Madde 872 – Mülkiyetini iktisap etmiş olmadığı halde gemi siciline bir geminin maliki olarak tescil edilmiş bulunan kimse, tescil beş yıl devam etmek ve kendisi de bu müddet zarfında gemiyi fasılasız ve nizasız asli zilyed sıfatıyla yedinde bulundurmamak şartıyla mülkiyetini iktisap eder. Bu müddetin hesabı, kesilmesi ve durması Borçlar Kanununun alacak müruruzamanı hakkındaki hükümlerine tabidir. Kaydın doğru olmadığı yolunda gemi sicilinde bir itiraz kayıtlı oldukça müruruzaman durur.

b) Fevkalade:

Madde 873 – Sicile kayıtlı olmıyan bir gemiyi on yıl müddet ile fasılasız ve nizasız asli zilyed sıfatıyla yedinde bulunduran kimse o geminin kendi malı olmak üzere tescilini isteyebilir.

Sicilden maliki kim olduğu anlaşılmıyan veya on yıl önce ölmüş yahut gaipliğine karar verilmiş bir kimse adına kayıtlı bulunan bir gemiyi, birinci fıkrada yazılı şartlar altında yedinde bulunduran kimse dahi o geminin maliki olarak tescil edilmesini talep edebilir. Zilyedlik müddetinin hesabı kesilmesi ve durması Borçlar Kanununun alacak müruruzamanı hakkındaki hükümlerine tabidir.

Tescil ancak mahkeme kararı ile olur. Mahkeme bir müddet tayin ederek ilgilileri itirazlarını bildirmeye ilan yolu ile davet eder. Bu müddet içinde itiraz edilmez veya itiraz reddolunursa tescile karar verilir.

Tescile karar verilmeden önce üçüncü bir şahıs malik sıfatıyla tescil edilir veya üçüncü şahsın mülkiyeti dolayısıyla gemi sicilinin doğru olmadığı yolunda bir itiraz şerhi verilmiş olursa, tescil kararı üçüncü şahıs hakkında hüküm ifade etmez.

II - Terk:

Madde 874 – Malik, feragat ettiğini sicil dairesine bildirmek ve feragat keyfiyeti gemi siciline tescil edilmek suretiyle geminin mülkiyeti terk edilebilir.

Sahipsiz bir gemiyi ihraz hakkı munhasıran devletindir. Devlet, kendisini gemi siciline malik sıfatıyla tescil ettirmek suretiyle mülkiyeti iktisap eder.

C) Diğer aynı haklar:

I - Gemi ipoteği:

1. Akdi ipotek:

a) Tarif:

Madde 875 – Bir alacağı temin için gemi üzerinde ipotek tesis olunabilir. Gemi ipoteği, alacaklıya geminin bedelinden alacağını alma salahiyetini verir. İleride vücut bulacak yahut şarta bağlı olan bir alacak için dahi ipotek tesis edilebilir.

b) Tesis:

Madde 876 – Gemi ipoteğinin tesisi için geminin maliki ile alacaklının bu hususta anlaşmaları ve ipoteğin gemi siciline tescil edilmesi lazımdır. Şu kadar ki; yabancı bir memlekette iktisap edilip henüz Türk gemi siciline tescil edilmemiş olan gemilerde bayrak şahadetnamesine şerh, tescil hükmündedir; geminin tescilinde bu gibi ipotekler re'sen sicile geçirilir.

İpotek tesisine ait anlaşmaların yazılı şekilde ve imzaları noterce tasdikli olması şarttır.

2. Kanuni ipotek:

Madde 877 – Bir tersane sahibi bir geminin inşa veya tamirinden doğan alacaklar için, o yapı veya gemi üzerinde kanuni bir ipoteğin tescilini talep edebilir. Bu haktan önceden feragat muteber değildir.

Bu kanuni ipoteğin tesisi hakkında Medeni Kanunun 809, 810 ve 811 inci maddeleri tatbik olunur.

II - İntifa hakkı:

Madde 878 – Gemi üzerinde intifa hakkı tesisi, ancak bu geminin dahil bulunduğu mamelek veya terekenin tamamı veya şayi bir cüz'ü üzerinde esasen bir intifa hakkı tesisiyle mükellef bulunulması halinde ve bu mükellefiyeti ifa zımında kabildir.

Akdi intifa hakkının tesisi hususunda 876 ncı madde hükmü tatbik olunur.

D) Şerhler:

I - Halleri:

Madde 879 – Bir gemi veya gemi ipoteği üzerinde bir hak tesisini veya kaldırılmasını yahut böyle bir hakkın muhteva veya derecesinin tadilini istiyebilmek hakkını temin için gemi siciline şerh verilebilir. Müstakbel veya şarta bağlı bir mutalebenin temini için de gemi siciline şerh verilmesi caizdir.

Şerhten sonra gemi veya ipotek üzerinde yapılacak tasarruflar, şerh ile teminat altına alınan hakkı haleldar ettiği nispette muteber değildir.

Tasarrufun, cebri icra veya ihtiyati haciz suretiyle yahut iflas idaresi tarafından yapılması hallerinde de hüküm böyledir.

Şerh ile temin edilen hakkın derecesini tayinde şerh tarihi esas tutulur.

Hak, şerh verilmek suretiyle temin edildiği nispette mükellefin mirasçısı, mesuliyetinin mahdut olduğunu ileri süremez.

II - Verilmesi:

Madde 880 – Şerh, bir ihtiyati tedbir kararına yahut şerh neticesinde gemisi veya hakkı takyit olunan kimsenin muvafakatine müsteniden verilir. İhtiyati tedbir kararının verilmesinde hakkın tehlikede olduğunun kuvvetle muhtemel gösterilmesi aranmaz.

III - Terkini:

Madde 881 – Şerh neticesinde gemisi veya hakkı takyit olunan kimse, şerh ile temin olunan mutalebe hakkının dermeyeranını daimi olarak imkansız kılan bir def'e sahip bulunduğu takdirde alacaklıdan şerhin terkinini isteyebilir.

IV - Hükümden düşmesi:

Madde 882 – Sicile şerh verilmek suretiyle mutalebe hakkı temin edilmiş olan alacaklı belli olmaz ve bir gemi ipoteği alacaklısının hakkının iptali için 930 uncu madde ile muayyen şartlar mevcut olursa, alacaklı, ilan yoluyla davet olunarak hakkının iptaline karar verilebilir. İptale karar verilmekle şerh de hükümden düşer.

V - Hükümleri:

Madde 883 – Mülkiyetin, bir gemi ipoteğinin veya ipotek üzerindeki bir hakkın yahut bir intifa hakkının iktisabı, lehine şerh verilmiş olan kimseye karşı hükümsüz olduğu takdirde şerh sahibi, şerhle temin olunan mutalebe hakkının tahakkuku için lüzumlu olan tescil veya terkine muvafakat etmesini iktisap edenden isteyebilir.

Mutalebe hakkının, temlik men eden bir emirle temin edilmiş olması halinde de hüküm böyledir.

E) Çeşitli hükümler:

I - Karineler:

Madde 884 – Gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kimse, geminin maliki sayılır.

Gemi sicilinde lehine bir gemi ipoteği veya ipotek üzerinde bir hak yahut bir intifa hakkı tescil edilmiş olan kimse o hakkın sahibi sayılır.

Müseccel bir hak (Fıkra 1, 2) terkin olunursa o hakkın artık mevcut olmadığı kabul edilir.

Medenî Kanunun 905 inci maddesinin ikinci cümlesi hükmü mahfuzdur.

II - Kayıtların hükümleri:

Madde 885 – Hukuki bir muamele ile bir geminin mülkiyetini, intifa hakkını, gemi ipoteğini veya ipotek üzerindeki bir hakkı iktisap eden kimse lehine, gemi sicilinin muhtevası, bu haklara taallük ettiği nispette doğru sayılır; meğer ki, sicile bir itiraz kaydedilmiş veya iktisap eden suiniyet sahibi bulunmuş olsun. Hak sahibinin müseccel bir hak üzerindeki tasarruf salahiyeti muayyen bir kimse lehine tahdit edilmiş ise bu tahdit keyfiyeti iktisap eden hakkında ancak gemi sicilinde yazılı olması veya kendisinin suiniyet sahibi bulunması halinde hüküm ifade eder.

Hakkın iktisabı için tescil şart olan hallerde tescili talep tarihi hüsnüniyete esas tutulur.

Gemi sicilinde lehine bir hak tescil edilmiş olan kimseye bu hakkı sebebiyle bir edada bulunulması veya bu kimsenin üçüncü bir şahıs ile müseccel hak üzerinde bir tasarruf muamelesinde bulunması hallerinde de yukarki fıkra hükmü tatbik olunur.

III - Tadil:

Madde 886 – Gemi sicilinin muhtevası; mülkiyet, gemi ipoteği, ipotek üzerindeki bir hak, intifa hakkı yahut 885 inci maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde yazılı neviden bir tasarruf tahdidi bakımından gerçek hukuki duruma uymadığı takdirde, hakkı tescil edilmemiş veya yanlış tescil edilmiş yahut mevcut olmıyan bir hak veya tahdidin tescili neticesinde hakkı halele uğramış bulunan kimse, tadil neticesinde hakkı halele uğriyacak olan kimseden kaydın tadiline muvafakat etmesini isteyebilir.

Gemi sicili, ancak birinci fıkra gereğince mükellef olan kimsenin hakkı tescil edildikten sonra tadil olunabilecekse, bu kimse, talep üzerine hakkını tescil ettirmeye mecburdur.

Yukarıki fıkralarda yazılı bulunan tadili isteme hakları müruruzamana tabi değildir.

IV - İtirazın tescili:

Madde 887 – 886 ncı maddede yazılı hallerde gemi sicilinin doğru olmadığı hakkında bir itiraz tescil olunabilir.

İtiraz, bir ihtiyati tedbir kararına yahut sicilin tadili neticesinde hakkı halele uğriyacak olan kimsenin muvafakatine müsteniden tescil olunur. İhtiyati tedbir kararının verilmesinde hakkın tehlikede olduğunun kuvvetle muhtemel gösterilmesi aranmaz.

V - Müruruzaman:

Madde 888 – Tescil edilmiş haklardan doğan mutalebeler müruruzamana tabi değildir. Muayyen zamanda ifası lazım gelip de birikmiş olan edalarla tazminata ait mutalebeler bundan müstesnadır.

Tescil edilmiş bir itiraza mevzu teşkil eden haklar da müseccel haklar hükmündedir.

Bir gemi ipoteğinin tescili, alacak hakkında müruruzamanın cereyanına mani olur.

VI - Kayıt masrafları:

Madde 889 – Aksi mukavele ile kararlaştırılmadıkça gemi veya payı üzerindeki mülkiyetin nakline veya diğer bir ayni hakkın tesisine yahut devrine mütaallik kayıt masrafları, tescil için lüzumlu senet ve vesika masrafları dahil olmak üzere, mülkiyeti veya diğer ayni hakkı iktisap edene aittir.

Kendisi ile mükellef arasındaki hukuki münasebetten aksi anlaşılmadıkça bir kaydın tadili talebinde bulunan kimse, tadil ile bunun için lüzumlu beyanların masraflarını çeker.

VII - Geminin kiralanması:

Madde 890 – Sicile kayıtlı gemilerin kiralanmasında Borçlar Kanununun gayrimenkul kiralarına mütaallik hükümleri kıyas yolu ile tatbik olunur.

VIII - Gayrimenkule mütaallik hükümlerden gemilere teşmil edilenler:

Madde 891 – Medeni Kanunun 379 uncu maddesinin 2 numaralı bendi, 388, 470 ve 575 inci maddelerinin tatbikinde " Gayrimenkul mallar" tabiri içine, gerek inşa halinde, gerek tamamlanmış olan bütün gemiler; keza "Tapu sicili" tabiri içine "Gemi sicilleri" dahil olduğu gibi Borçlar Kanununun 499 uncu maddesinin ikinci fıkrasındaki "Gayrimenkul rehni" tabirine de "Gemi ipoteği" mefhumu girer.

IX - Yola hazır geminin icradaki durumu:

Madde 892 – Yola çıkmıya hazır bir gemi cebri icra yolu ile satılamıyacağı gibi ihtiyaten haciz de edilemez. Şu kadar ki; cebri satış veya haczi icabettiren borç zaten bu yolculuk dolayısıyla yapılmışsa, bu hükümler tatbik olunmaz.

Bu madde hükmü 867 nci maddede yazılı gemiler hakkında da tatbik olunur.

İKİNCİ AYIRIM

Gemi İpoteğinin Tescili ve Muhtevası

A) İpoteğin tesisi:

I - Sicile geçirilecek hususlar:

Madde 893 – Gemi ipoteğinin tescilinde alacaklının adı ve soyadı, alacağın miktarı, mevzuu para olmıyan alacaklarda bunun Türk parasıyla karşılığı, alacak faizli ise faiz nispeti, tali edalar kabul edilmiş ise bunların da tutarı sicile kaydolunur. Hakkın ve alacağın muhtevasına ait diğer cihetler için tescil talepnameğine atıf yapılabilir.

Alacak miktarı gayrimuayyen veya mütehavvil ise hakiki miktarı zamanında tesbit olunmak üzere ipoteğin temin edeceği alacak miktarının azami haddi tayin ve gemi siciline tescil edilir. Alacak faizli ise, faizler de azami hadde dahil sayılır.

Nama veya hamile yazılı tahvillerin bir gemi ipoteği ile temini halinde ipotek istikrazın tamamı için tesis edilecekse alacaklı yerine, borçlu ile alacaklıların cümlesini birden temsil edecek bir temsilci; ihracı deruhte eden işletme için tesis edilecekse gemi ipoteği üzerinde tahvil sahipleri lehine bir rehin hakkı da tescil olunur.

II - Derece:

1. Tescil esası:

Madde 894 – Gemi üzerindeki ipoteklerin dereceleri Medeni Kanunun gayrimenkul rehini hakkındaki hükümlerine göre tayin olunur.

2. Derecenin değiştirilmesi:

a) Şartları:

Madde 895 – İpotek derecelerinin sonradan değiştirilmesi için, dereceleri değişen ipotek sahipleriyle malikin imzası noterce tasdikli mukavele ile anlaşmaları ve keyfiyetin tescili şarttır. Değişme neticesinde derecesi düşen ipotek üzerinde hak sahibi kimseler varsa bunların da muvafakati lazımdır.

İpotekli alacağın taksimi halinde, kısmi ipoteklerin kendi aralarında sıralarını değiştirmek için malikin muvafakati aranmaz.

b) Hükümü:

Madde 896 – Derece değiştirilmesi, dereceleri değiştirilen ipotekler arasında bulunan ipoteklere halel getirmez.

III - Birlikte gemi ipoteği:

Madde 897 – Bir alacak için birden çok gemi veya gemi payı ipotek edilmiş olursa bunlardan her biri borcun tamamından mesuldür.

Alacaklı, her gemi veya pay ancak muayyen bir kısımdan mesul olmak üzere alacağını gemi veya paylar arasında taksim edebilir. Taksim, sicil memurluğuna yapılacak beyan ve tescil ile olur. Birlikte ipotek üzerinde hak sahibi kimseler varsa onların da muvafakati lazımdır.

B) Temin edilen alacak:

I - Umumi olarak:

Madde 898 – İpotekli geminin karşılayacağı alacaklar hakkında Medeni Kanunun 790 ıncı maddesinin 1 inci fıkrasıyla 791 inci maddesi hükmü caridir.

Temerrüt şartları yalnız gemi malikine karşı mevcut olduğu takdirde dahi ipotek temerrüt faizlerini karşılar.

II - Şartların değiştirilmesi:

Madde 899 – Alacak faizsiz veya faiz miktarı yüzde beşten aşağı olursa ipotek, dereceleri müsavi olan veya sonradan gelen hak sahiplerinin muvafakatine lüzum kalmaksızın yüzde beşi aşmıyan bir faizi de temin edecek şekilde tevsi olunabilir.

Ödeme zamanı ve yeri hakkında yapılacak değişiklikler için keza bu hak sahiplerinin muvafakatine lüzum yoktur.

C) İpoteğin şümulü:

I - Teferruat, mütemmim cüzü, navlun ve kiralar:

Madde 900 – İpoteğin şümulü hakkında Medeni Kanunun 777 ve 778 inci maddeleri tatbik olunur. Şu kadar ki; navlunlar dahi 778 inci madde şümulüne dahildir.

Teferruattan olan şeyler, normal bir işletmenin icabatından olarak bu durumdan çıkarılır veya alacaklı lehine el konmazdan önce temlik edilerek gemiden uzaklaştırılırsa, ipotek artık bunlara şamil olmaz. 869 uncu maddenin 2 nci fıkrası hükmü burada da tatbik olunur.

Yukarıki fıkra hükmü mütemmim cüzüleri hakkında da caridir. Şu kadar ki, teferruat vasfının kaldırılması yerine, muvakkat olmamak kaydıyla, gemiden ayırma ve uzaklaştırma kaim olur.

II - Sigorta tazminatı:

1. Esas:

Madde 901 – Geminin, malik veya onun hesabına bir başkası tarafından sigorta ettirilmiş olması halinde, gemi ipoteği sigorta tazminatında da şamil olur.

Aşağıdaki hükümler mahfuz kalmak üzere Medeni Kanunun rehnedilen alacaklara ait 868 inci maddesinin ikinci cümlesiyle 872, 873 ve 875 inci maddeleri hükümleri tatbik olunur; sigortacı, gemi siciline kayıtlı ipoteği bilmediğini ileri süremez. Bununla beraber, sigortacı veya sigorta ettiren kimse zararın vukuunu alacaklıya ihbar etmiş olur ve ihbardan itibaren iki haftalık bir müddet geçmiş bulunursa, sigortacı, tazminatı sigorta ettiren kimseye ödemekle alacaklıya karşı da mesuliyetten kurtulur. İhbar fevkalade müşkül ise bundan sarfınazar olunabilir; bu takdirde müddet, tazminatın muaccel olduğu tarihten cereyana başlar. Müddet bitinceye kadar alacaklı sigortacıya karşı tediyeye itiraz edebilir.

2. Sigortacının yapacağı ödemeler:

Madde 902 – Sigortacı, geminin evvelki haline iadesi veya alacakları ipotekle temin edilmiş alacağa takaddüm eden gemi alacaklılarına verilmesi maksadiyle malike tazminat bedeline mahsuben tediye bulunmuş ve bu maksatlara erişilmesi teminat altına alınmış ise, ödeme, ipotekli alacaklıya karşı da muteberdir.

Gemi evvelki haline iade edildiği yahut teferruattan olan yeni parçalar yerlerine konulduğu takdirde, sigortacının ipotek alacaklısına karşı olan mesuliyeti kalkar. Malikin, sigortanın şümulüne giren ve ipoteğe takaddüm eden bir gemi alacaklısı hakkına esas teşkil eden borçlarının ödenmesi halinde de hüküm aynıdır.

3. Sigortacıya bildirilen gemi ipoteği:

a) İhbar külfeti:

Madde 903 – İpotekli alacaklı ipoteği sigortacıya bildirmiş ise sigorta priminin vaktinde ödenmemesi ve bu yüzden sigorta ettirene bir ödeme mühleti tayin edilmesi halinde; sigortacının bunu alacaklıya gecikmeksizin haber vermesi lazımdır. Sigorta priminin ödenmemesi yüzünden mühletin sonunda sigorta münasebetinin feshedilmesi halinde de aynı hüküm caridir.

Sigorta münasebetlerinin vaktinden önce sona ermesini intaceden feshi ihbar, cayma veya diğer her hangi bir vakıa, gemi ipoteğini sigortacıya bildirmiş olan alacaklı hakkında ancak sigortacının alacaklıya sigorta münasebetinin sona erdiğini ve henüz son bulmamış ise son bulacağı tarihi haber verdiği veya alacaklının bunu diğer her hangi bir şekilde öğrendiği tarihten itibaren iki hafta geçmekle hüküm ifade eder. Sigorta münasebetinin, sigorta priminin vaktinde ödenmemesi yüzünden feshedilmesi yahut sigortacının iflası üzerine son bulması halinde, bu hüküm cari değildir.

Sigortacı, sigorta ettiren kimse ile, sigortacının mesul olduğu sigorta bedelini azaltan veya tehlikenin şümulünü darlatan bir anlaşma yaptığı takdirde, ikinci fıkranın birinci cümlesi tatbik olunur.

Sigorta mukavelesi, sigorta ettirenin aşkın veya çifte sigorta sayesinde muamelekinde haksız olarak bir fazlalık elde etmek kasdiyle akdedilmiş olması yüzünden batıl olursa sigortacı, gemi ipoteğini bildirmiş olan bir alacaklıya karşı butlan iddiasında bulunamaz. Bununla beraber sigortacının alacaklıya butlan haber vermesinden yahut alacaklının bunu her hangi bir şekilde öğrenmesinden itibaren iki hafta geçmekle sigorta münasebeti alacaklıya karşı da sona ermiş olur.

b) Birden çok sigortacının mevcut olması halinde:

Madde 904 – Gemi, birden çok sigortacı nezdinde müştereken sigorta edilmiş olursa, 903 üncü

madde gereğince ipoteğin, malik tarafından alacaklıya jeran olarak gösterilmiş olan sigortacıya bildirilmesi kafidir. Jeran sigortacı keyfiyeti diğer sigortacılara bildirmekle mükelleftir.

c) Alacaklının ikametgahının değiştirilmesi:

Madde 905 – İpotekli alacaklı ikametgahını değiştirip de bunu sigortacıya bildirmezse 903 üncü madde gereğince yapılacak ihbarın, alacaklının son adresine taahhütlü bir mektupla bildirilmesi kafidir. İhbar; alacaklının ikametgahını değiştirmemiş ve muntazam işliyen nakil vasıtasıyla yapılmış olması halinde hangi tarihte eline geçecek idi ise o tarihten itibaren hüküm ifade eder.

4. Sigortacının borcundan kurtulması:

Madde 906 – Sigortacı, sigorta ettiren kimsenin veya sigortalının fiili yüzünden borcundan kurtulsa bile, alacaklıya karşı olan borcu bakidir. Sigortacının, rizikonun tahakkukundan sonra mukaveleden cayması halinde dahi aynı hüküm caridir.

Sigortacı:

1. Sigorta primi müddeti içinde ödenmediği;
 2. Gemi denize elverişsiz bir halde yahut usulü veçhile donatılmaksızın veya gemi adamları tamamlanmaksızın yola çıktığı;
 3. Gemi bildirilen veya mütat olan rotadan ayrıldığı;
- için borcundan kurtulursa, birinci fıkranın birinci cümlesi tatbik olunmaz.

5. Kanuni halefiyet:

Madde 907 – Sigortacı, 903 ncü maddenin 2-4 üncü fıkralarıyla 906 ncı madde gereğince alacağı ödediği nispette ipotekli alacaklının haklarına kanunen halef olur. Şu kadar ki; halefiyet alacaklının zararına olarak ileri sürülemeyeceği gibi sigortacının kendilerine karşı mesuliyeti devam eden ve derecesi aynı olan veya sonra gelen ipotekli alacaklıların zararına olarak da dermeyeran edilemez.

6. Sigortacının primleri kabul etmek mecburiyeti:

Madde 908 – Sigortacı, muacceliyet kesbeden sigorta primlerini ve sigorta mukavelesi gereğince yapılması lazımgelen diğer ödemeleri, kanunen reddedebileceği hallerde bile, sigortalıdan ve ipotekli alacaklıdan kabul etmeye mecburdur.

İpotekli gemi, sigorta primlerinin yahut sigorta mukavelesi gereğince sigortacıya yapılması lazımgelen başka ödemelerin ifası için alacaklı tarafından sarf edilen paralarla bunların faizlerini de temin eder.

D) Gemi değerinin düşmesine karşı tedbirler:

I - Gemi maliki aleyhinde:

Madde 909 – Gemi veya tesisatının kötüleşmesi neticesi olarak ipoteğin sağladığı teminat tehlikeye düşerse, alacaklı tehlikeyi bertaraf etmek üzere malike münasip bir mehil tayin edebilir. Bu mehil içinde tehlike bertaraf edilmezse, alacaklı derhal ipoteği paraya çevirmek hakkını elde eder. Alacak faizsiz olup henüz muacceliyet de kesbetmemişse, tahsil ve muacceliyet tarihleri arasındaki zamana ait kanuni faiz indirilir.

Malikin gemiye işletme tarzı neticesi olarak ipoteğin sağladığı teminatı tehlikeye koyacak surette gemi veya tesisatının kötüleşmesinden veya ipotekli alacaklının haklarının başkaca tehlikeye girmesinden endişe olunur yahut üçüncü şahıslar tarafından vukubulacak bu gibi müdahale veya sair tahribata karşı malik lüzumlu tedbirleri almazsa, alacaklının talebi üzerine mahkeme tehlikenin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasına karar verir; mahkeme başka tedbirleri kafi görmezse alacaklının derhal ipoteği paraya çevirebilmesine karar verir.

İpoteğin şumulüne giren teferruatın kötüleşmesi veya normal bir işletmenin icaplarına aykırı olarak gemiden uzaklaştırılması hali de geminin kötüleşmesi hükmündedir.

II - Üçüncü şahıslar hakkında:

Madde 910 – Üçüncü şahsın fiili sebebiyle geminin, ipoteğin sağladığı teminatı tehlikeye düşürecek derecede kötüleşmesinden endişe olunursa bu takdirde alacaklı, üçüncü şahıs aleyhine ancak bu fiilin men'i davasını açabilir.

E) Malikin haiz olduğu haklar:

I - Defi hakları:

Madde 911 – İpotekli gemi maliki, borçlunun alacaklıya karşı haiz bulunduğu defileri ipotekli alacaklıya karşı ileri sürebileceği gibi borçlu borcuna esas olan hukuki muameleyi feshedebildiği müddetçe alacaklının hakkını gemiden istifa edebilmesine de engel olabilir. Alacaklı, borçlusunun muaccel bir alacağı ile takas imkanına sahip bulundukça gemi maliki aynı salahiyeti haizdir. Borçlunun ölmesi halinde malik, mirasçıların borçtan ancak mahdut bir şekilde mesul olduklarını dermeyer edemez.

Borçlunun bir defiden feragati gemi malikinin haklarına hael getirmez.

II - Feshi ihbar:

1. İlgililer:

Madde 912 – Alacağın muacceliyet kesbetmesi ihbara bağılı ise ihbar, ancak alacaklı tarafından malike yahut malik tarafından alacaklıya yapılması halinde gemi ipoteği hakkında hüküm ifade eder. Gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kimse, alacaklı bakımından malik sayılır.

2. Malike kayyım tayini:

Madde 913 – Malik, alacaklıya memleket dahilinde ne bir ikametgah, ne de bir temsilci göstermemişse, sulh mahkemesi, alacaklının talebi üzerine, bir kayyım tayin eder. Alacaklı buna ihbarda bulunur. Malikin ikametgahının bilinmemesi veya alacaklının, kendi kusuru olmaksızın malikin kim olduğunu bilmemesi halinde de aynı hüküm tatbik olunur.

III - Ödeme hakkı:

1. Şartları:

Madde 914 – Alacak malike karşı muacceliyet kesbeder yahut borçlu borcunu ödemek hakkını haiz olursa, malik borcu ödiyebilir.

Malik, parayı tevdi veya takas etmek suretiyle de alacaklının hakkını yerine getirebilir.

2. Halefiyet:

Madde 915 – Malik aynı zamanda borçlu değilse alacağı ödediği nispette alacaklının yerine kaim olur. Halefiyet, alacaklının zararına olarak ileri sürülemez.

Borçlunun malik ile olan hukuki münasebetlerinden doğan itiraz hakları mahfuzdur.

Alacak için birlikte gemi ipoteği mevcutsa 936 ncı madde hükmü tatbik olunur.

3. Vesikaların verilmesi:

Madde 916 – Alacaklının hakkının yerine getirilmesi karşılığında malik, gemi sicilinin tadili veya gemi ipoteğinin terkinin için lüzumlu vesikaların kendisine verilmesini isteyebilir.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM
Gemi İpoteğinin Paraya Çevrilmesi

A) Umumi olarak:

Madde 917 – Alacaklı, gemi ve gemi ipoteğinin şümulüne giren eşya üzerinden alacağını ancak cebri icra yolu ile alabilir.

897 nci maddede yazılı hallerde alacaklı alacağının tamamını veya bir kısmını gemilerin veya payların her biri üzerinden tahsil edebilir.

B) Karine:

Madde 918 – Gemi ipoteğinden mütevellit hakkın takibi sırasında gemi sicilinde malik olarak kayıtlı bulunan kimse alacaklı bakımından malik sayılır. Mülkiyeti tescil edilmemiş olan malikin gemi ipoteğine karşı haiz olduğu defileri ileri sürmek hakkı mahfuzdur.

C) Alacaklının gemiye malik olabilmesi hakkında şart:

Madde 919 – Alacak malike karşı muacceliyet kesbetmedikçe, malik alacaklıya alacağını tahsil maksadiyle gemiyi temlik etmek yahut cebri icra yolundan başka bir şekilde elden çıkarmak hakkını bahşedemez.

D) Alacaklıya halef olmak:

Madde 920 – Alacaklı, geminin paraya çevrilmesi yolu ile takibe başladığı takdirde, cebri icra neticesinde gemi veya gemi ipoteğinin şümulüne giren eşya üzerindeki bir hakkını kaybetmek tehlikesine maruz bulunan herkes, tevdi veya takas suretiyle dahi alacaklının alacağını ödemek hakkını haizdir. Geminin veya 900 üncü maddede yazılı eşyanın zilyedi, cebri icra neticesinde zilyedliğini kaybetmek tehlikesine maruz kaldığı takdirde, aynı hakkı haiz olur. Üçüncü şahıs borcu ödediği nispette alacaklının yerine kaim olur. Halefiyet, alacaklının zararına olarak ileri sürülemez. Borçlunun üçüncü şahıs ile olan bir hukuki münasebetinden doğan defî hakları mahfuzdur.

916 ncı madde hükmü burada da caridir.

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

Gemi İpoteğinin Devri, Tadili ve Düşmesi

A) İpoteğin devri:

I - Umumi olarak:

Madde 921 – İpotekle temin edilmiş olan alacağın temlikisi ile gemi ipoteği de yeni alacaklıya intikal eder.

Alacak ipotekten ve ipotek de alaktan ayrı olarak devredilemez.

Alacağın temlikisi yazılı şekilde ve gemi siciline tescil ile olur.

893 üncü maddenin ikinci fıkrasında yazılı hallerde alacak, alacağın temlikisi hakkındaki umumi hükümlere göre de devredilebilir. Bu takdirde gemi ipoteği, alacak ile birlikte intikal etmez.

II - Defiler:

Madde 922 – Malikin, gemi ipoteğine mütaallik olup her hangi bir hukuki münasebete müsteniden eski alacaklıya karşı haiz olduğu bir defî, yeni alacaklıya karşı da ileri sürülebilir. 885 inci maddenin birinci ve ikinci fıkrası, 886 ve 887 inci maddelerle 889 uncu maddenin son fıkrası hükümleri bu defî hakkında da caridir.

Alacak, faiz veya sair tali edalara taallük eder ve bunlarda en geç malikin devri öğrendiği günün dahil bulunduğu ilk üç aylık devre ile bunu takip eden ikinci üç aylık devre içinde muaccel hale gelirse alacaklı, birinci fıkra yazılı defilere karşı 885 inci maddenin bir ve ikinci fıkralarına istinadedemez. Üç aylık devreler takvim yılı başından itibaren hesap olunur.

III - Umumi hükümlere tabi alacaklar:

Madde 923 – Birikmiş faizlere veya sair tali edalara yahut ihbar ve takip masraflarına (Madde: 898) veya 908 inci maddenin 2 nci fıkrasında yazılı hususlara taallük eden alacakların devri ve malik ile yeni alacaklı arasındaki hukuki münasebet, alacağın devri hakkındaki umumi hükümlere tabidir.

Yukarda yazılı alacaklar hakkında 885 inci maddenin 1 ve 2 nci fıkraları tatbik olunmaz.

B) İpoteğin tadili:

I - Muhteva bakımından:

Madde 924 – İpotek muhtevasının değiştirilebilmesi için malik ile alacaklı arasında yapılacak imzaları noterce tasdikli yazılı anlaşmanın gemi siciline tescil edilmesi lazımdır. Tescil hususunda 893 üncü maddenin 1 inci fıkrası hükmü tatbik olunur.

İpotek üzerinde üçüncü bir şahsın hakkı varsa, tadili için onun da muvafakati lazımdır.

II - Alacağın tebdili:

Madde 925 – İpotekle temin edilmiş olan alacak yerine başkası ikame olunabilir. Bunun için alacaklı ile malik arasında yapılacak, imzası noterce tasdikli yazılı anlaşmanın tescili şarttır. İpotek üzerinde hak sahibi üçüncü şahsın muvafakati de lazımdır.

Yeni alacağın sahibi, eski ipotekli alacaklı değilse, yukarıki fıkra yazılı anlaşmaya onun da iştiraki lazımdır.

C) İpoteğin düşmesi:

I - Sebepleri:

1. Alacağın düşmesi:

Madde 926 – Alacağın sona ermesiyle ipotek de düşer. Kanundaki istisnalar mahfuzdur.

2. Alacaklının feragati:

Madde 927 – İpotek, alacaklının ondan feragati ve bunun üzerine sicilden kaydın terkinin ile düşer. Şu kadar ki; ipotek üzerinde hak sahibi kimseler varsa onların da muvafakati şarttır.

Malik, ipoteğin dermeyanını daimi olarak imkansız kılan bir defa sahip bulunduğu takdirde alacaklıdan ipotekten feragat etmesini isteyebilir.

Feragat beyanı imzası noterce tasdikli bir senetle olur.

3. Alacaklı ve malik sıfatlarının birleşmesi:

Madde 928 – Gemi ipoteğiyle mülkiyetinin aynı şahısta birleşmesi halinde ipotek düşer.

Borçlu gemi malikinden başka bir şahıs olduğu veya alacak üzerinde bir rehin veya intifa hakkı mevcut bulunduğu takdirde ipotek devam eder. Şu kadar ki; gemi maliki alacaklı sıfatıyla geminin paraya çevrilmesini istiyemez ve faiz alacakları için de gemi teminat teşkil etmez.

4. Müruruzaman:

Madde 929 – Gemi sicilinden haksız yere terkin edilmiş olan akdi ipoteklerle tescil edilmemiş bulunan kanuni ipotekler, alacaklının malike karşı haiz bulunduğu mutalebenin müruruzamana uğramasıyla düşerler.

5. Düşme kararı:

a) Alacaklının belli olmaması halinde:

Madde 930 – Alacaklının kim olduğu bilinmiyorsa; ipoteğe mütaallik olmak üzere gemi siciline yapılan son kayıttan itibaren on yıl geçtiği ve alacaklının hakkı bu müddet içinde malik tarafından Borçlar Kanununun 133 üncü maddesi gereğince müruruzamanı kesecek tarzda tanınmış olmadığı takdirde alacaklı ilan yolu ile davet olunarak ipoteğin düşmesine karar verilebilir vadeli alacaklarda bu müddet, vade gününün mürurundan önce cereyana başlamaz.

Düşme kararının verilmesiyle ipotek sona erer.

b) Paranın tevdi halinde:

Madde 931 – Malik, alacaklının alacağını tediye veya feshi ihbar hakkını haiz olur ve alacağın tutarı olan parayı, geri almak hakkından feragat etmek suretiyle, alacaklı namına tevdi ederse, belli olmıyan alacaklı ilan yoluyla davet olunarak ipoteğin düşmesine karar verilebilir. Faizler, ancak miktarı sicile geçirilmiş ise tevdi olunur; düşme kararının verilmesine takaddüm eden üç yıldan önceki zamana ait faizler tevdi edilmez.

Borçlar Kanununun tevdi hakkındaki hükümlerine göre daha önce hakkını istifa etmiş sayılmadıkça düşme kararının verilmesiyle borç ödenmiş addolunur.

Alacaklı daha önce tevdi yerine müracaat etmediği takdirde tevdi edilen meblağ üzerindeki hakkı düşme kararının verilmesinden itibaren on yıl geçmekle sukut eder. Bu halde tevdi eden kimse tevdi sırasında geri almak hakkından feragat etmiş olsa bile tevdi ettiği meblağı geri alabilir.

II - Terkin şerhi:

Madde 932 – Malik bir başkasına karşı, alacağın düşmesi halinde gemi ipoteğini de terkin ettirmeyi taahhüt ederse terkin istemek hakkının temini için gemi siciline şerh verilebilir.

III - Geminin maliki olmıyan borçlunun durumu:

I. Halefiyet:

Madde 933 – Geminin maliki olmıyan borçlu, ipotekle temin edilmiş olan borcu ödemesi sebebiyle maliki veya onun hukuki seleflerine rücu hakkını haiz olduğu nispette gemi ipoteği kendisine intikal eder.

Borçlu alacağın bir kısmını öderse, gemi ipoteğinin alacaklı uhdesinde kalan kısmı borçluya geçenden sıra itibarıyla önce gelir.

Alacaklı ve borçlu sıfatlarının aynı şahısta birleşmesi, alacağın ödenmesi hükmündedir.

2. Borçtan kurtulma:

Madde 934 – Alacaklı ipotekten vazgeçmek veya diğer bir ipoteye rüçhan hakkı tanınmak suretiyle borçluyu, yukarıki madde gereğince ipotekten hakkını almak imkanından mahrum bıraktığı nispette borçlu borcundan kurtulur.

3. Vesikaları istemek hakkı:

Madde 935 – Borçlu, ödeme neticesinde ipotegi iktisap eder veya aynı sebepten dolayı gemi sicilinin tashihiinde menfaattar bulunursa alacaklıdan sicilın tashihi için lüzumlu vesikaları kendisine vermesini istiyebilir.

D) Birlikte gemi ipoteginde halefiyet:

I - Malikin halefiyeti:

Madde 936 – Alacaklıya ödemede bulunan gemi maliki diğer ipotekli gemilerden birinin malikine veya onu hukuki seleflerine rücu hakkını haiz bulunduğu nispette o malikin gemisi üzerindeki ipoteye sahip olur. 928 inci maddenin 2 nci fıkrası gereğince devam eden ipotekle işbu ipotek birlikte ipotek teşkil eder.

Kısmen ödeme halinde alacaklı üzerinde kalan ipotek yukarıki fıkra ile 928 inci maddenin 2 nci fıkrası gereğince malike intikal eden ipoteklerden sıra itibariyle önce gelir.

Alacağın malike devri veya alacaklı ve borçlu sıfatlarının malikin şahsında birleşmesi, alacağın malik tarafından ödenmesi hükmündedir.

Alacaklının hakkını cebri icra yoluyla ipotekli gemilerden birinden alması halinde birinci fıkranın birinci cümlesi hükmü tatbik olunur.

II - Borçlunun halefiyeti:

Madde 937 – Birlikte gemi ipoteginde borçlu 933 üncü maddedeki halde ipotekli gemilerden yalnız birinin malikine veya onun hukuki seleflerine rücu hakkını haiz olursa ancak bu gemi üzerindeki ipotek kendisine intikal eder; diğer gemiler üzerindikiler düşer.

E) Hususi haller:

I - Kıymetli evraka ait ipotekler:

Madde 938 – Hamiline yazılı bir senetten mütevellit alacak hakkında gemi ipotegi tesisi için, malikin sicil memurluğuna beyanda bulunması ve sicile tescil kafidir.

Bir poliçeden veya hamiline yazılı bir senetten yahut ciro suretiyle devri kabil diğer bir senetten mütevellit alacak için geri ipotegi tesis edilmişse, alacağın devri mezkür alacakların devri hakkındaki hükümlere tabidir.

Yukarıki fıkrada yazılı gemi ipoteklerinde alacaklı namına bir mümessil tayin olunabilir; bu mümessil, alacağı sonradan iktisap edenlerin leh ve aleyhine gemi ipotegi üzerinde muayyen tasarruflarda bulunabileceği gibi ipotegin paraya çevrilmesi için yapılacak takibatta da alacaklıyı temsil eder.

II - Yabancı para üzerine ipotekler:

Madde 939 – (Değişik:20/4/2004 – 5136/5 md.)

Yabancı para üzerinden gemi ipotegi tesis olunabilir. Ancak, aynı derecede birden fazla para türü kullanılarak gemi ipotegi tesis edilemez. Yabancı veya Türk parası karşılıklarının hesabında, hesap günündeki Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankasının döviz alış kuru esas alınır.

III - Sabit kıymetli ipotekler:

Madde 940 – Türk parasıyla ödenecek borçlarda ipotekli geminin karşılayacağı alacak ve tali borçların miktarı, altın veya yabancı para ölçüsü ile tayin olunabilir.

BEŞİNCİ AYIRIM

İnşa Halindeki Gemiler Üzerinde İpotek

A) Tesisi:

I - Şartlar:

Madde 941 – Gemi ipoteği, tersanede inşa edilmekte olan gemi (Yapı) üzerinde de tesis olunabilir.

Omurgası vazolunarak gemi kızaktan indirilinceye kadar görülebilecek bir yerin ad veya numara konmak suretiyle yapının açık ve daimi bir şekilde tefrik ve temyizi mümkün kılındığı andan itibaren ipotek tesisi caizdir.

On sekiz gros tonilaton ufak yapılar üzerinde ipotek tesis olunamaz.

II - Tatbik olunacak hükümler:

Madde 942 – Yapı üzerine ipotek tesisi, inşa halindeki gemilere mahsus olan sicile kayıt suretiyle olur.

Bu ayırımın hususi hükümleri mahfuz kalmak şartıyla, yapı üzerindeki ipotek hakkında 875 inci madde ile 879 ila 940 ıncı maddeler hükümleri; ipotek, mahsus sicile tescil olunduktan sonra 869, 872, 873, 874 ve 876 ncı maddeler hükümleri de tatbik olunur.

B) Şümülü:

Madde 943 – Gemi ipoteği inşa halindeki gemiye, inşaatın her safhasında şamildir. Gemi ipoteği bundan başka 900 üncü maddede yazılı şeylerle, yapı malikinin mülkiyetine girmemiş olan kısımlar müstesna, tersanede bulunup inşaatta kullanılacak olan ve bu bakımdan işaretlenmiş bulunan kısımlara da şamildir. 900 üncü maddenin ikinci fıkrası hükmü bu halde de tatbik olunur.

Gemi ipoteği, sigorta tazminatına ancak malikin yapıyı ayrıca sigorta ettirmiş olması halinde şamildir.

C) Derecesi:

Madde 944 – Yapı üzerinde tesis olunan gemi ipoteği, inşaatı tamamlandıktan sonra eski derecesiyle gemi üzerinde kalır.

ALTINCI AYIRIM

İntifa Hakkı

Madde 945 – Gemi üzerindeki intifa hakkı, Medeni Kanunun gayrimenkuller üzerindeki intifa hakkı hükümlerine tabidir.

İntifa hakkıyla gemi ipotekleri arasındaki münasebetler Medeni Kanunun 784 üncü maddesi hükmüne tabidir. Aynı tarihle kaydedilmiş bulunan haklar aynı derecededirler. 895, 896 ve 929 uncu maddeler hükümleri burada da tatbik olunur.

İKİNCİ FASIL

Donatan ve Donatma İştirak

A) Donatan:

1. Tarifi:

Madde 946 – Donatan, gemisini deniz ticaretinde kullanan gemi sahibine denir.

Kendisinin olmıyan bir gemiyi kendi adına deniz ticaretinde bizzat veya kaptan marifetiyle kullanan kimse, üçüncü şahıslarla olan münasebetlerinde donatan sayılır. Malik, geminin işletilmesinden dolayı gemi alacaklısı sıfatıyla bir talepte bulunan kimseyi, bu işletilme malike karşı haksız ve alacaklı da kötü niyet sahibi olmadıkça, hakkını istemekten menedemez.

II - Mesuliyeti:

1. Gemi adamlarının kusurlarından dolayı:

Madde 947 – Donatan, gemi adamlarından birinin vazifesini yaparken işlediği kusur neticesinde üçüncü şahıslara verdiği zararlardan dolayı mesuldür; şu kadar ki, donatanın yükle ilgili şahıslara karşı olan mesuliyeti, taşıyanın gemi adamlarının kusurundan doğan mesuliyeti derecesindedir.

2. Mesuliyetin mahiyeti:

a) Mahdut aynı mesuliyet:

Madde 948 – Aşağıdaki hallerde donatan üçüncü şahsın alacağından dolayı ancak gemi ve navlun ile mesuldür:

1. Alacak; kaptanın hususi bir vekaletle değil sırf kaptan sıfatıyla haiz olduğu kanuni salahiyyete istinaden yaptığı hukuki muamelelerden doğmuş ise;

2. Alacak; donatan tarafından akdedilmiş olup da ifası kaptana düşen bir mukavelenin yerine getirilmemesinden yahut noksan veya fena ifasından doğmuş ise;

3. Alacak; gemi adamlarından birinin kusurundan doğmuş ise.

İkinci bentte yazılı hallerde; mukavelenin ifa edilmemesinin yahut noksan veya fena ifa edilmesinin gemi adamlarından birinin kusurundan mütevellit olup olmadığına bakılmaz.

Birinci fıkranın 1 ve 2 numaralı bentlerinde yazılı hallerde; donatan mukavelenin ifasında bizzat kusurlu olur veya mukavelenin ifasını ayrıca tekeffül etmiş bulunursa birinci fıkranın hükmü tatbik olunmaz.

b) Gayrimahdut mesuliyet:

Madde 949 – Donatan, gemi adamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacaklarından yalnız gemi ve navlun ile değil şahsan da mesuldür.

III - Salahiyyetli mahkeme:

Madde 950 – Donatan aleyhine, bu sıfatla, her hangi bir alaktan dolayı, şahsan veya yalnız gemi ve navlun ile mesul olduğuna bakılmaksızın, geminin bağlama limanı mahkemesinde de dava açılabilir.

B) Donatma iştiraki:

I - Tarifî:

Madde 951 – Birden ziyade şahsın müşterek mülkiyet şeklinde malik oldukları bir gemiyi, aralarında yapmış oldukları akit gereğince, cümlesi nam ve hesabına deniz ticaretinde kullanmaları halinde donatma iştiraki mevcuttur.

İştirakin ticaret siciline kaydettirilmesi hakkında 155 ve 158 nci maddeler tatbik olunur. Şu kadar ki; 155 inci maddenin 2 ve 5 inci bentlerinin yerine geçmek üzere, ortaklığın donatma iştiraki olduğu ve müşterek donatanların gemi paylarının miktarları tescil olunur.

Geminin mülkiyetinin veya işletme hakkının bir ticaret şirketine ait olması halinde, donatma iştirakine mütaallik hükümler tatbik olunmaz.

II - Tatbik olunacak hükümler:

Madde 952 – Müşterek donatanlar arasındaki hukuki münasebet, aralarındaki mukavele hükümlerine tabidir. Akitte hüküm olmadıkça aşağıdaki maddeler tatbik olunur.

III - Kararlar:

Madde 953 – Donatma iştirakinin işleri müşterek donatanların kararı ile görülür. Kararlar ekseriyetle verilir. Reyler müşterek donatanların gemideki paylarının miktarına göre hesap olunur. Karar lehinde rey verenlerin, bütün payların, yarısından fazlasına sahip olmaları halinde karar için aranılan ekseriyet mevcut sayılır.

Donatma iştiraki mukavelesinin değiştirilmesine mütaallik veya bu mukavelenin hükümlerine aykırı yahut donatma iştirakinin maksadına yabancı bulunan kararlar için, müşterek donatanların hepsinin rey birliği lazımdır.

IV - Gemi müdürü :

1. Tayin va azil:

Madde 954 – Donatma iştiraki işlerinin idaresi için ekseriyet kararı ile bir gemi müdürü tayin olunabilir. Tayin edilecek gemi müdürü müşterek donatanlardan değilse, rey birliği lazımdır.

Gemi müdürü her zaman ekseriyet kararıyla azlolunabilir; şu kadar ki; mukavelesi gereğince ücret talebedebilir.

Gemi müdürünün tayin ve azli ticaret ve gemi sicillerine kaydolunur.

2. Temsil salahiyeti:

a) Şümulü:

Madde 955 – Donatma iştirakinin üçüncü şahıslarla olan münasebetlerinde gemi müdürü, bu sıfatla, donatma iştirakinin mütat işleri icaplarından olan bütün muameleleri ve hukuki tasarrufları yapmaya salahiyetlidir. Bu salahiyet; hususiyle geminin donatılmasına va bakımına, taşıma mukavelelerinin yapılmasına, geminin, navlunun donatma masraflarının ve müşterek avaryadan doğan alacakların sigorta ettirilmesine ve işleri mütat seyri dolayısıyla dönen paraların kabzına da şamildir.

Gemi müdürü bu hudut dahilinde donatma iştirakini mahkemede de temsil eder.

Gemi müdürü kaptanı tayin ve azletmeye salahiyetlidir. Kaptan yalnız gemi müdürünün talimatına riayetle mükellef olup müşterek donatanlardan her hangi birinin vereceği talimata uymaya mecbur değildir.

Gemi müdürü ayrıca hususi bir vekaleti haiz olmadıkça, donatma iştiraki veya müşterek donatanlardan her hangi biri namına kambiyo taahhütlerine girmeye yahut ödünç para almaya, gemiyi veya gemi paylarını satmaya, rehnetmeye salahiyetli değildir.

b) Hükümleri:

Madde 956 – Gemi müdürünün bu sıfatla ve kanuni salahiyeti içinde yapacağı hukuki bir muamele ile, donatma iştiraki üçüncü şahıslara karşı hak iktisap ve borç iltizam etmiş olur. Muamelede müşterek donatanların adlarının gösterilmiş olup olmamasının tesiri yoktur.

Gemi müdürünün yaptığı bir hukuki muamele ile donatma iştiraki borç iltizam ederse, müşterek donatanlar, muamele bizzat kendileri tarafından yapılmış gibi (Madde 948) mesul olurlar.

c) Tahdidi:

Madde 957 – Gemi müdürünün 955 inci maddede yazılı salahiyetlerinin tahdidi donatma iştiraki tarafından, ancak muamelenin yapıldığı anda bu tahdidi bilen üçüncü şahsa karşı ileri sürülebilir.

3. İdare hakkı:

a) Şümulü :

Madde 958 – Gemi müdürü, donatma iştirakine karşı, salahiyetlerinin şümulü hususunda iştirakçe konan tahditlere riayetle mükelleftir. Kezalik kararlara göre hareket ve kararları ifa etmeye mecburdur.

Birinci fıkra hükmü mahfuz olmak üzere, gemi müdürünün iştirake karşı dahi salahiyetinin şümulü 955 inci madde hükmüne tabidir. Şu kadar ki; fevkalade tamirler yahut kaptanın tayin veya azli bahis mevzuu olduğu takdirde önceden donatma iştirakinin kararını alması lazımdır.

b) İhtimam derecesi:

Madde 959 – Gemi müdürü, donatma iştirakinin işlerini tedbirli bir donatan gibi özenerek yapmaya mecburdur.

4. Hesap işleri:

a) Defter tutma ve bilgi verme mükellefiyeti:

Madde 960 – Gemi müdürü, idare ettiği donatma iştiraki işlerine dair ayrı defter tutmak ve ispata yarar vesikaları saklamakla mükelleftir. Müdür, müşterek donatanlardan her birine talebi halinde, donatma iştirakine, hususiyle gemiye, yolculuğa ve geminin donatılmasına taallük eden bütün muameleler hakkında malumat vermeye ve donatma iştirakine ait defterleri, mektupları vesair kağıtları göstermeye her zaman mecburdur.

b) Hesap verme mükellefiyeti:

Madde 961 – Gemi müdürü her zaman, donatma iştirakinin kararı üzerine, iştirake hesap vermeye mecburdur. Gemi müdürünün verdiği hesabın ekseriyet tarafından kabul edilmesi ve gördüğü işlerin tasvibolunması diğerlerinin itiraz haklarını düşürmez.

V - Müşterek donatanların kar ve zarara iştiraki:

1. Masraflara iştirak:

a) Esas:

Madde 962 – Müşterek donatanlardan herbiri, donatma iştiraki masraflarına, hususiyle geminin

donatılması ve tamiri masraflarına, gemideki payları nispetinde iştirake mecburdur.

Müşterek donatanlardan biri kendine düşen masraf payını ödemekte temerrüde düşer ve bu para diğer müşterek donatanlar tarafından onun hesabına avans olarak verilirse, mütemerrit ortak avansların verildiği andan itibaren onlara temerrüt faizi ödemekle mükellef olur. Verilen avans neticesinde, müşterek donatanlar için mütemerridin gemi payı üzerinde sigortaya mevzu olabilecek bir menfaat doğar. Bu menfaatin sigorta ettirilmesi halinde, sigorta masraflarını temerrüde düşmüş olan ortak çeker.

b) Bırakma hakkı:

Madde 963 – Yeni bir yolculuğa veya bir yolculuk sonunda gemiyi tamir etmeye yahut donatma iştirakinin yalnız gemi ve navlunla mesul olduğu bir alacağın ödenmesine karar verilirse karara iştirak etmiyen müşterek donatanlardan her biri, her hangi bir karşılık istemeksizin iştirak payını bırakmak suretiyle kararı yerine getirmek için gereken ödemelerde bulunmaktan kurtulabilir.

Bu hakkını kullanmak isteyen müşterek donatan; kararın verildiği tarihten, eğer karar verilirken kendisi veya temsilcisi hazır bulunmadı ise, kararın bildirilmesinden itibaren üç gün içinde noter marifetiyle müşterek donatanlara veya gemi müdürüne ihbarda bulunmaya mecburdur.

Bırakılan iştirak payı, öteki müşterek donatanlara iştirak payları nispetinde geçer.

2. Kar ve zarara iştirak:

Madde 964 – Kar ve zarar müşterek donatanlara gemideki paylarına göre dağıtılır.

Kar ve zararın hesabı ve karın dağıtılması takvim yılı sonunda yapılır.

VI - İştirak payının temlik ve terhini:

1. Şartları:

Madde 965 – Müşterek donatanlardan her biri iştirak payını dilediği anda ötekilerin muvafakati olmaksızın tamamen veya kısmen başkasına temlik edebilir. Temlik için gemi siciline tescil şarttır.

İştirak payının temlik neticesinde gemi Türk Bayrağını çekme hakkını kaybedecekse, temlik yalnız bütün müşterek donatanların muvafakatiyle hüküm ifade eder.

İştirak payının temlik, gemi üzerindeki müşterek mülkiyet hissesinin temlik ve sicile tescili ile olur.

İştirak payının rehnedilmesi imzası noterce tasdikli bir mukavelenin yapılması ve rehlin gemi siciline tescili ile olur. Sadece gemi payının ipotek edilmesi hakkındaki hükümler mahfuzdur.

2. Hükümleri:

Madde 966 – İştirak payını temlik eden müşterek donatan; iktisabedenle birlikte temlik diğer donatanlara veya gemi müdürüne bildirmediği, donatanlarla olan münasebetlerinde müşterek donatan sayılır ve bu ihbardan önce doğan bütün borçlardan dolayı diğer donatanlara karşı, müşterek donatan sıfatıyla mesul kalır. Bununla beraber iktisabeden dahi iktisap anından itibaren, diğer donatanlarla olan münasebetlerinde müşterek donatan sıfatıyla mesuldür.

Donatma iştiraki mukavelesi hükümleri, verilen kararlar ve girişilmiş muameleler, temlik edeni ne nispette bağlamakta idiye iktisabedeni de o nispette bağlar. İktisabedenin tekeffül bakımından temlik edene karşı haiz olduğu hakları mahfuz kalmak şartıyla diğer donatanlar, temlik edenin, müşterek donatan sıfatıyla, temlik edilen payına mütaallik olmak üzere, uhdesine düşen bütün borçları, iktisabedene karşıda takas edebilirler.

Yukarki fıkra hükümleri, bir iştirak payının cebri icra yolu ile satılması halinde de tatbik olunur.

İştirak payı üzerinde tesis olunan rehin hakkında Medeni Kanunun teslimi meşrut şekilde rehne ait hükümleri kıyas yolu ile tatbik olunur.

VII - Donatma iştirakinin infisahı:

1. İnfisahı mucip olmıyan hususlar:

Madde 967 – Müşterek donatanların değişmesi iştirakin devamına tesir etmez.

Müşterek donatanlardan birinin ölümü veya iflası, donatma iştirakinin infisahını mucip olmaz.

Müşterek donatanlardan hiçbir iştiraktan çıkarılamaz.

2. İnfisah sebepleri:

Madde 968 – Donatma iştiraki ekseriyet kararıyle fesholunabilir. Geminin temliki hakkındaki karar dahi bu hükümdedir.

Donatma iştirakinin feshi yahut geminin temliki kararlaştırılmışsa, gemi açıkartırma ile satılır ve iştirak tasfiye olunur. Geminin tamir kabul etmez veya tamire değmez bir halde bulunduğu mahkeme kararıyle tesbit olunmadıkça satış, ancak gemi bağlama limanında veya diğer bir Türk limanında bulunup da ifası ile mükellef bulunduğu bir navlun mukavelesiyle henüz bağlı bulunmadığı bir sırada yapılabilir. Müşterek donatanların hepsinin muvafakatiyle satış şekil ve şartları değiştirilebilir.

Satış şekil ve şartları veya tasfiye memuru tayini hususlarında müşterek donatanların uzlaşmamaları veya feshe mahkemece karar verilmiş olması halinde mahkeme gemiyi satmak ve iştiraki tasfiye etmek üzere bir tasfiye memuru tayin eder. Bu memurun hakları ve vazife ve mesuliyetleri hakkında kollektif şirket tasfiye memurlarına ait hükümler kıyas yoluyla tatbik olunur.

Ortaklardan her biri haklı sebebe dayanarak iştiraktan çıkmasına, müsaade edilmesini bu mümkün olmadığı takdirde iştirakin feshini istiyebilir. Mahkeme haklı sebebi sabit görürse davacının iştirak payına bilirkişinin biçeceği değerin diğer ortaklar tarafından ödenip bu payın devralınması için onlara uygun bir mehil verir. Diğer ortakların davacının payını kendi iştirak payları nispetinde devralmaları asıldır. Verilen mehil içinde para ödenip pay devralınmadığı takdirde mahkeme iştirakin feshine karar verir. Ortağın durumunu, iştirakte kalması afaki iyiniyet esasları gereğince kendisinden beklenilemeyecek derecede ağırlaştırılmış olan hadiseler haklı sebep sayılır. Yalnız çıkmak isteyen ortağın şahsın ilgilendiren ve diğerlerinden biri için akde aykırı bir hareket teşkil etmiyen hadiseler haklı sebep olarak kabul edilemez. Bu fıkra hükümlerinin ortaklar aleyhine değiştirilmesi neticesini doğuran akit şartları hükümsüzdür.

Donatma iştiraki hakkında iflasın açılmasıyla de iştirak sona erer.

VIII - Müşterek donatanların üçüncü şahıslara karşı mesuliyeti:

1. Şümulü:

Madde 969 – Müşterek donatanlar, bu sıfatla, şahsan mesul oldukları hallerde, üçüncü şahıslara karşı ancak sahip bulundukları iştirak payları nispetinde mesuldürler.

İştirak payının temliki halinde, temlik ile 966 ncı maddede yazılı ihbar arasında geçen zaman içinde bu pay yüzünden doğmuş olan şahsi borçlardan dolayı temlik eden ve iktisabeden mesuldürler.

2. Salahiyetli mahkeme:

Madde 970 – Müşterek donatanlar aleyhine, bu sıfatla, her hangi bir alacaktan dolayı, müşterek donatanlardan biri veya bir üçüncü şahıs tarafından geminin bağlama limanı mahkemesinde dava açılabilir.

Davanın müşterek donatanlardan bir veya birkaçına karşı açılmış olması halinde de aynı hüküm tatbik olunur.

IX - Yapı ortaklığı:

Madde 971 – İki veya daha fazla kimsenin beraberce deniz ticaretinde kullanmak üzere müştereken bir gemi inşa ettirmek için birleşmeleri halinde 952, 953, 962, 967 nci maddelerle 969 uncu maddenin birinci fıkrası hükümleri ve geminin inşası tamamlanıp da tersane sahibi tarafından teslimi anından itibaren de fazla olarak 965, 966, 968 inci maddelerle 969 uncu maddenin 2 nci fıkrası hükümleri tatbik olunur. 962 nci madde hükmü inşaat masraflarına da şamildir.

Geminin inşaatı tamamlanmadan da bir gemi müdürü tayin edilebilir. Bu takdirde gemi müdürü, tayin edilir edilmez, ilerdeki donatma iştiraki işleri bakımından gemi müdürünün haiz olduğu hak ve vazifelere sahip olur.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Kaptan

A) Mesuliyeti:

I - İhtimam:

Madde 972 – Kaptan, bütün işlerinde hususiyle ifası kendine düşen mukavelelerin yerine getirilmesinde tedbirli bir kaptan gibi hareket etmeye mecburdur. İşlediği kusurlardan, hususiyle bu fasılla ilerdeki fasıllarda ve diğer kanunlarda yazılı vazifelerini yapmamasından doğacak zararlardan mesuldür.

II - Kaptanın kendilerine karşı mesul olduğu kimseler:

Madde 973 – Kaptan, donatandan başka, taşıtana, yükletene, gönderilene, yolcuya, gemi adamlarına, alacağı 988 inci maddeye giren bir kredi muamelesinden doğan gemi alacaklısına, hususiyle deniz ödücü verene karşı da mesuldür.

Donatanın emrine uymuş olması; kaptanı, yukarda sayılan diğer kimselere karşı olan mesuliyetinden kurtaramaz. Durumu bilerek böyle emir veren donatan da şahsan mesul olur.

B) Vazifeleri:

I - Gemiye yola elverişli hale koyma vazifesi:

1. Yola elverişlilik:

Madde 974 – Kaptan; yola çıkmadan, geminin 817 nci maddede yazılı bakımlardan denize ve yola elverişli olmasına ve gemiye, gemi adamlarına ve yüke ait vesikaların gemide bulunmasına dikkat etmeye mecburdur.

2. Yükleme ve boşaltmaya elverişlilik:

Madde 975 – Kaptan; yükleme ve boşaltma aletlerinin maksada elverişli bir halde bulunmasına ve istif işleri hususi istifçiler tarafından görülse bile, istifin denizcilikte cari olan usul ve örfelere uygun bir tarzda yapılmasına dikkat etmeye mecburdur.

Kaptan; denizcilik örf ve usullerince geminin aşırı derecede yüklü olmamasına, lüzumlu safranın yerinde olmasına ve ambarların akit uyarınca taşınacak olan malların kabulüne, taşınmasına ve korunmasına elverişli ve tertibatlı bir halde bulunmasına dikkate mecburdur.

II - Yabancı mevzuata riayet vazifesi:

Madde 976 – Kaptan; yabancı memlekette iken o memleketin mevzuatına, hususiyle polis ve gümrük nizamlarına riayetle ve bunlara aykırı hareketlerinden çıkan zararları tazmin ile mükelleftir.

Kezalik gemisine harb kaçağı olduğunu bildiği veya bilmesi lazım gelen malı yüklemesi yüzünden çıkan zararı da tazmin ile mükelleftir.

III - Yola çıkma vazifesi:

Madde 977 – Gemi kalkmaya hazır olunca kaptan ilk elverişli fırsatta yola çıkmaya mecburdur.

Kaptan, hastalık veya diğer bir sebepten dolayı gemiyi idare edemeyecek bir halde bulunsa dahi geminin kalkmasını veya yolculuğun devamını işi bozacak surette geciktiremez; bilakis halin icabına göre donatandan emir almak mümkünse, vakit geçirmeden donatana manileri bildirip emir gelinceye kadar lüzumlu tedbirleri almaya halin icabına göre bu mümkün değilse yerine başka kaptan koymaya mecburdur. Bu kaptanı seçmekte kusuru görülmedikçe kendine vekalet eden kaptanın fiillerinden dolayı mesul tutulamaz.

IV - Gemide hazır bulunma mükellefiyeti:

Madde 978 – Yükleme başladıktan boşaltma bitinceye kadar acil sebepler olmadıkça kaptan, ikinci kaptanla birlikte aynı zamanda gemiden ayrılamazlar; acil bir sebeple kaptan ve ikinci kaptan gemiden ayrılmaya mecbur kalırlarsa kaptan, ayrılmadan önce zabıtlar ve tayfalar arasından işini başatabilecek birini vekil olarak yerine koymaya mecburdur.

Gemi emin olmıyan bir liman veya sahilde bulunduğu zaman, aynı hüküm yükleme başlamazdan önce ve boşaltma bittikten sonra dahi tatbik olunur.

Görünür bir tehlike halinde veya gemi denizde iken acil zaruret olmadıkça kaptan gemide hazır bulunmak mecburiyetindedir.

V - Gemi meclisi:

Madde 979 – Kaptan; tehlike karşısında, gemi zabitleriyle müşavereye lüzum görse bile verilen kararlarla bağlı olmayıp alacağı tedbirlerden daima bizzat mesul olur.

VI - Gemi jurnalı:

1. Tutma mükellefiyeti:

Madde 980 – Her gemide (Gemi jurnalı) denilen bir defter tutulur. Bu deftere her yolculukta yük veya safranın yüklenmesi başladığı andan itibaren geçecek bellibaşlı hadiseler yazılır.

Gemi jurnalı kaptanın nezareti altında ikinci kaptan tarafından ve bunun mazereti halinde bizzat kaptan yahut nezareti altında olmak şartıyla münasip bir gemi adamı tarafından tutulur.

Bir liman içinde yolculuk eden küçük gemilerde jurnal tutmak mükellefiyeti yoktur.

2. Muhtevası:

Madde 981 – Gemi jurnalına günü gününe şunlar yazılır.

1. Hava ve rüzgarın hali;
2. Geminin takip ettiği rota ve katettiği mesafeler;
3. Geminin bulunduğu tul ve arz dairesi;
4. Sintinelerdeki su yüksekliği.

Bundan başka şunlar da jurnala yazılır:

1. İskandil edilen su derinliği;
2. Kılavuz alınması ve kılavuzun gemiye girdiği ve ayrıldığı saatler;
3. Gemi adamları arasındaki değişiklikler;

4. Gemi meclisince verilen kararlar;

5. Gemi veya yükünün uğradığı bütün kazalar ve bunların tafsilatı.

Gemide işlenen suçlar ve verilen disiplin cezalarıyla gemideki doğum ve ölüm vakaları dahi jurnala yazılır. Nüfus Sicil Kanununun hükümleri mahfuzdur.

Mani olmadıkça kayıtlar her gün yapılır.

Gemi jurnalı kaptan ve ikinci kaptan tarafından imzalanır.

VII - Deniz raporu:

1. Tesbit ettirme mükellefiyeti:

Madde 982 – Kaptan, yolculuk esnasında vukubulacak bütün kazaları, bunlar ister gemi veya yükün zıyını yahut hasara uğramasını, ister geminin bir barınma limanına girmesini veyahut her hangi başka bir zararı intac etmiş olsun, gemi adamlarının tamamı yahut içlerinden bir kısmının iştirakiyle mahkemeye tesbit ettirmeye mecburdur.

Bu tesbit, vakit kaybetmeden, aşağıda yazılı yerlerde yaptırılır:

1. Varma limanında ve eğer varma limanı birden çok ise kazadan sonra varılacak ilk limanda;
2. Gemi tamir edildiği veya yük boşaldığı takdirde barınma limanında;
3. Yolculuk, geminin batması yüzünden veya diğer bir sebepten varma limanına ulaşmadan biter ise kaptanın veya ona vekalet eden kimsenin uğradığı ilk münasip yerde.

Kaptan ölür veya tesbit yaptıramıyacak bir halde bulunursa gemide kaptandan sonra en yüksek rütbeli zabıt bunu yaptırmaya mezu ve mecburdur.

Denizde Can ve Mal Koruma hakkındaki Kanun hükmü mahfuzdur.

2. Tesbit edilecek hususlar:

Madde 983 – Yolculuğun önemli hadiseleri, hususiyle kazalar ve zararın önüne geçilmesi veya azaltılması için alınan tedbirler tam ve vazih olarak mahkemece tesbit olunur.

3. Muhakeme usulü:

Madde 984 – Tesbit için kaptan, bütün gemi adamlarının ad ve soyadlarını ihtiva eden bir cetvel ve gemi jurnalıyla birlikte 982 nci maddede yazılı yerdeki mahkemeye müracaat eder.

Müracaat üzerine mahkeme tesbit için mümkün olduğu kadar yakın bir gün tayin ve münasip bir tarzda ilan eder. Şu kadar ki, ilan mahzurlu bir gecikmeyi mucip olacaksa bundan vazgeçebilir.

Gemi veya yükle ilgili şahıslar ve kaza ile her hangi bir surette ilgili olanlar, bizzat mahkemede bulunabilecekleri gibi, bir vekil de bulundurabilirler.

Kaptan gemi jurnalına istinaden izahlarda bulunur. Gemi jurnalı mahkemeye getirilemiyorsa veya tutulması mecburi değilse bu hallerin sebepleri bildirilmelidir.

Hakim lüzum görürse gemi adamlarından gelmemiş olanları da dinliyebilir; işin iyi anlaşılması için kaptan ve diğer gemi adamlarına istedigini sorabilir.

Kaptan ve diğer gemi adamlarına doğru söylemeleri lüzumu ihtar olunur.

4. Zaptın aslının saklanması:

Madde 985 – Zaptın aslı mahkemede saklanır, ilgililerden istiyenlere tasdikli sureti verilir.

C) Kanundan doğan temsil salahiyeti:

I - Donatanın temsilcisi sıfatıyla:

1. Şümülü:

a) Gemi bağlama limanında bulunduğu zaman:

Madde 986 – Gemi henüz bağlama limanında bulunduğu sırada kaptanın yapmış olduğu hukuki muameleler donatanı ilzam etmez; meğer ki, kaptan ayrıca verilmiş hususi salahiyete istinaden hareket etmiş veya borç başka hususi bir kanuni sebepten ileri gelmiş olsun.

Kaptan bağlama limanında dahi olsa tayfa tutabilir.

b) Gemi bağlama limanı dışında bulunduğu zaman:

Madde 987 – Gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada kaptan bu sıfatla geminin donatılmasına, yakıt ve kumanyasına, gemi adamlarına, geminin iyi halde muhafaza edilmesine ve umumi olarak yolculuğun selamete icrasına mütaallik her türlü muamele ve tasarrufları üçüncü şahıslarla donatan namına yapmaya salahiyetlidir.

Taşıma mukaveleleri yapmak ve kendi vazifeleri çerçevesine dahil hususlarda dava açmak da kaptanın salahiyetleri cümlesindedir.

2. Hususi haller:

a) Kredi muameleleri:

Madde 988 – Kaptan, ödünç para veya veresiye mal almaya ve bu gibi kredi muamelelerine girişmeye, ancak gemiyi muhafaza etmek veya yolculuğu yapmak için zaruret halinde ve bu zaruretle ölçülü derecede salahiyetlidir. Kaptan ancak yolculuğun icrası için zaruret halinde ve yalnız bu zaruretle ölçülü derecede deniz ödünçü alabilir.

Muamelenin muteber sayılması, paranın hakikaten sarf edilmiş olup olmamasına veya kaptanın seçtiği kredi şeklinde isabet bulunup bulunmamasına yahut kaptanın emrinde para mevcut olup olmamasına bağlı değildir; meğer ki, üçüncü şahıs kötü niyet sahibi olsun.

b) Donatanın şahsi mesuliyetini doğuran muameleler:

Madde 989 – Kaptanın muamelelerinden ve bilhassa kambiyo taahhütlerinden dolayı donatanın şahsan mesul tutulması kaptana donatan tarafından açık bir temsil salahiyeti verilmiş olmasına bağlıdır (Madde 948, Fk. 1, Bent 1). Kaptan açıkça verilmiş bir temsil salahiyetini haiz olmadıkça, donatan tarafından onun hareket tarzına ait talimatlar veya işe ait emirler verilmiş olması kaptanın yapmış olduğu muamelelerden dolayı üçüncü şahıslara karşı donatanın şahsan mesul tutulmasına sebep teşkil etmez.

c) Gemi satışı:

Madde 990 – Geminin bulunduğu yerin mahkemesi bilirkişi dinliyerek ve varsa Türk Konsolosunun mütalaasını alarak satışta kati zaruret bulunduğu karar vermedikçe kaptan gemiyi satamaz.

Geminin bulunduğu yerde mahkeme veya tahkikat yapabilecek başka bir makam yoksa kaptan hareketini haklı gösterecek bilirkişi raporu almak, buna da imkan yoksa başka deliller toplamak mecburiyetindedir.

Satış açık artırma ile yapılır.

3. Temsil salahiyetinin tahdidi:

Madde 991 – Kaptanın kanundan doğan temsil salahiyetlerini tahdit etmiş olan donatan, kaptanın tahditlere riayetsizliğini yalnız bunları bilen kimselere karşı ileri sürebilir.

4. Kaptanın verdiği avanslar:

Madde 992 – Vekaleti olmadan donatan hesabına kendi parasından avans veren veya şahsan borçlanan kaptan donatandan tazminat isterken üçüncü şahıs hükmündedir.

5. Hükümleri:

a) Üçüncü şahıslara karşı:

Madde 993 – Kaptanın bu sıfatla ve kanuni salahiyetleri çerçevesi içinde, donatan adına hareket ettiğini bildirerek veya bildirmiyerek, yaptığı hukuki muamelelerle donatan üçüncü kişilere karşı hak iktisap eylediği gibi gemi ve navlun ile mesul de olur.

Ifasını tekeffül etmedikçe veya kanuni salahiyetleri çerçevesini aşmadıkça kaptan bu gibi muamelelerden şahsan mesul olmaz; şu kadar ki; kaptanın 972 ve 973 üncü maddelerde yazılı mesuliyetleri mahfuzdur.

b) Donatana karşı:

Madde 994 – Kaptanın salahiyetleri donatan tarafından tahdit edilmiş olmadıkça kaptanın haiz olduğu salahiyetleri şümulüne mütaallik 986 - 990 ıncı maddeler hükümleri kaptanın donatan ile olan münasebetlerinde de tatbik olunur.

Kaptan; geminin durumundan, yolculuk hadiselerinden, yaptığı sözleşmelerden, açılan davalardan donatana muntazam bir tarzda haber vermekle mükellef olduğu gibi hal ve zaman elverdikçe bütün önemli işlerde ve hususiyle 988 ve 990 ıncı maddelerde yazılı hallerde, yolculuğun değiştirilmesi veya kesilmesi zaruretinde ve fevkalade tamirler veya alımlarda donatandan talimat istemiye mecburdur.

Kaptan fevkalade tamirleri ve alımları, elinde donatana ait کافی para bulun sa bile, ancak zaruret halinde yapabilir.

Kaptan; bir ihtiyacı giderecek parayı deniz ödöncü almadan veya vazgeçilebilecek gemi teferruatı ve kumanyasını satmadan elde edemeyeceği hallerde, donatana en az zarar verecek tedbirleri almakla mükelleftir.

Kaptan geminin bağlama limanına dönüşünde ve her isteyişinde donatana hesap vermeye mecburdur.

II - Yükle ilgili olanların temsilcisi sıfatiyle:

1. Umumi olarak:

Madde 995 – Yükle ilgili olanların menfaatlerini korumak için kaptan yolculuğun devamında mümkün olduğu kadar yüke bakmakla mükelleftir.

Bir zıyayın önüne geçilmesi veya azaltılması için hususi tedbirler alınmaya lüzum göröldüğünde kaptan, yükle ilgili olanların temsilcisi sıfatiyle menfaatlerini korumaya ve kabil oldukça talimatlarını alarak mümkün mertebe tatbika mecburdur; bunlara imkan bulunmazsa kaptan takdirine göre hareket eder ve umumi olarak yükle ilgili olanlara hadiselerden ve alınan tedbirlerden gecikmeksizin haber verir.

Bu gibi hallerde kaptan, yükü tamamen veya kısmen boşaltmaya ve yükün bozulmasından veya sair sebeplerden ileri gelebilecek büyük bir zararın başka surette önüne geçilemeyeceği hallerde, satmaya yahut yükün muhafazası ve daha ileri götürölmesi için lüzumlu paraları elde etmek maksadiyle deniz ödöncü almaya ve yük alıkonmuş veya müsadere edilmiş yahut başka bir suretle elinden çıkmışsa onu geri almak için adli ve idari makamlara veya fertlere karşı her türlü taleplerde bulunmaya ve her türlü davaları açmaya dahi salahiyetlidir.

2. Hususi haller:

a) Yolculuğun devamına engel olan hal:

Madde 996 – Yolculuğun ilk rotadan devamına umulmıyan bir hal mani olursa kaptan, halin

icabına ve imkan nispetinde tatbikına mecbur olduğu talimata göre yolculuğa ya başka bir rotada devam etmeye yahut bunu kısa veya uzun bir müddet için kesmeye veyahut kalkma limanına dönmeye salahiyetlidir.

Taşıma mukavelesinin hükümden düşmesi halinde kaptan 1086 ıncı madde gereğince muamele yapar.

b) Yükle ilgili olanların şahsi mesuliyetini doğuran muameleler:

Madde 997 – Kaptan, yükle ilgili olanların şahsi mesuliyetlerini doğuracak muameleleri 995 inci maddedeki hallerde bile, ancak hususi bir salahiyetle yapabilir.

3. Yük üzerinde tasarruflar:

a) Umumi olarak:

Madde 998 – Kaptan, 995 inci maddede yazılı hallerden başkasında yolculuğun devamı için zaruri olmadıkça yükü karşılık göstererek deniz ödöncü almaya yahut yükün bir kısmını satmaya yahut başka suretle yük üzerinde tasarrufta bulunmaya salahiyetli değildir.

b) Müşterek avarya halinde:

Madde 999 – Para ihtiyacı müşterek avaryadan ileri gelmiş olup da kaptan bunu gidermek için çeşitli tedbirler karşısında bulunursa bunlardan ilgililere en az zarar verecek olanı seçmeye mecburdur.

c) Müşterek avarya olmıyan hallerde:

Madde 1000 – Müşterek avarya yoksa kaptan, yükü karşılık göstererek deniz ödöncü almaya yahut bir kısmı üzerinde satış veya başka suretle tasarruf etmeye ancak para ihtiyacının başka suretle giderilememesi veya diğer tedbirin alınmasının donatan için fahiş bir zararı mucip olması halinde salahiyetlidir.

Kaptan bu hallerde bile 1160 ıncı maddenin 1 inci fıkrası gereğince yükü ancak gemi ve navlunu ile birlikte karşılık göstererek deniz ödöncü alabilir.

Deniz ödöncü donatan için fahiş bir zararı mucip olmadıkça kaptan, satış yerine deniz ödöncü almak yoluna gider.

d) Müşterek hüküm:

Madde 1001 – Yukarıki maddede yazılı hallerde yük karşılık gösterilerek deniz ödöncü alınması yahut yükün bir kısmı üzerinde satış veya başka bir suretle tasarruf edilmesi, 988 inci madde ile 1235 inci maddenin 6 ncı bendi hükümlerine uygun ve donatan hesabına yapılmış bir kredi muamelesi sayılır.

Donatanın vereceği tazminat hakkında 1112 nci madde hükmü tatbik olunur. Mallar üzerinde satış suretiyle yapılan tasarruf halinde safi satış tutarı 1112 nci maddede yazılı değeri geçerse onun yerine safi satış tutarı kaim olur.

4. Muamelelerin muteber sayılması:

Madde 1002 – Kaptanın, 995, 998, 999 ve 1000 inci maddeler gereğince yaptığı hukuki muamelelerin muteber sayılması için 988 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü tatbik olunur.

D) Şahsi muameleleri:

I - Navlundan başka alınan paranın teslim mecburiyeti:

Madde 1003 – Kaptan; taşıtandan, yükletenden veya gönderilenden ikramiye, bahşiş, pey ve saire mükafat ve tazminat gibi her ne nam ile olursa olsun navlundan başka aldığı bütün paraları da donatanın matlubuna kaydetmeye mecburdur.

II - Kendi hesabına gemiye eşya yükleme yasağı:

Madde 1004 – Kaptan, donatanın muvafakati olmaksızın kendi hesabına eşya yükletemez. Bu yasağa aykırı hareket ederse donatanın bu yüzden uğramış olduğu daha fazla zararı tazmin ettirmek hakkı mahfuz kalmak şartıyla, bu gibi yolculuklarda mümasil eşya için, yükleme yerinde ve zamanında verilmesi mütat olan navlunun en yükseğini vermeye mecburdur.

E) Hizmet sözleşmesinin sonu:

I - Yol verme:

1. Umumi olarak:

Madde 1005 – Aksi kararlaştırılmış olsa bile donatan tarafından kaptana her zaman yol verilebilir. Kaptanın tazminat hakları mahfuzdur.

2. Tazminat hakları:

a) Şahsi ehliyetsizlik:

Madde 1006 – İşe yaramadığından veya vazifesini yapamadığından dolayı kaptana yol verilmişse, kararlaştırılmış olan diğer bütün menfaatler de dahil olduğu halde işten çıkarıldığı güne kadar hak etmiş olduğu ücretler kendisine verilir.

b) Mücbir sebepler ve olağanüstü haller:

Madde 1007 – Muayyen bir yolculuk için hizmete alınmış olan kaptan; harp, ambargo, abluka, ithalat veya ihracat yasağı yahut gemi veya yüke mütaallik umulmıyan başka bir hal yüzünden yolculuğa başlanamamasından veya başlanmış iken devam edilmemesinden dolayı vazifesinden çıkarılmışsa, kararlaştırılmış olan diğer bütün menfaatler de dahil olduğu halde çıkarıldığı güne kadar hak etmiş olduğu ücreti alır. Muayyen olmıyan bir müddet için hizmete alınıp muayyen bir yolculuğa başladıktan sonra yukardaki sebeplerden dolayı yol verilmiş kaptan hakkında da aynı hüküm tatbik olunur.

Bu hallerde kaptana yol verilmesi yolculuk sırasında olmuşsa kaptan ayrıca hizmete alındığı limana parasız götürülmesini veya bunun tutarı olan tazminatın verilmesini isteyebilir.

Bu kanuna göre parasız seyahat hakkı, yolculuktaki geçim masraflarıyla kaptanın zati eşyasının taşınmasına da şamildir.

e) Diğer hallerde:

Madde 1008 – Muayyen olmıyan müddet için hizmete alınıp da muayyen bir yolculuğa başladıktan sonra 1006 ncı ve 1007 nci maddelerde yazılı sebeplerden başka bir sebeple işten çıkarılan kaptan, 1007 nci madde hükmü gereğince alacağı paralardan başka Avrupa limanında çıkarılmışsa iki ve Avrupa dışı bir limanda çıkarılmışsa dört aylık ücretini de tazminat olarak alır. Ancak, alacağı tazminat yolculuğu bitirmesi halinde hak edeceği miktarı geçemez.

d) Götürü ücrete göre tazminatın tayini:

Madde 1009 – Ücret zaman itibarıyla olmayıp da bütün yolculuk için götürü olarak tesbit edilmişse 1006, 1007 ve 1008 inci maddelerdeki hallerde kaptana verilecek ücret miktarı, yaptığı hizmete ve eğer yola çıkmışsa geçirdiği yolculuk safhasının bütün yolculuk derecesine olan nispetine göre tayin olunur.

1008 inci maddede yazılı iki veya dört aylık miktarındaki tazminatın hesabında; yolculuğun vasatı devam müddeti esas tutulur.

Bu müddetin tayininde, yükleme ve boşaltma için gerekli zaman ile geminin durumu ve vasfı gözönünde tutulur.

e) Dönüş yolculuğu:

Madde 1010 – Gidiş geliş veya muayyen olmıyan bir zaman için hizmete alınan kaptan, dönüş yolculuğu geminin bağlama limanında bitmezse, hizmete alındığı limana kadar parasız götürülmesini ve ayrıca tam ücret veya bunun tutarı tazminatın verilmesini isteyebilir.

3. Çekilme:

Madde 1011 – Muayyen olmıyan bir zaman için hizmete alınan kaptan; bir yolculuğa başlamış olduğu takdirde geminin bağlama limanına veya başka bir Türk limanına dönüp boşaltmasına kadar vazifesine devam etmeye mecburdur.

Bununla beraber kaptan, çekilme ihbarı zamanında gemi bir Avrupa limanında veya Avrupa dışı bir limanda bulunduğuna göre, ilk çıkıştan itibaren iki veya üç yıl geçtikten sonra hizmetten çekilmesine müsaade isteyebilir. Böyle bir halde kaptan, yerine başkasının konulması için donatana münasip müddet bırakmak ve bu müddet içinde işine devam ve her halde başladığı yolculuğu bitirmek mecburiyetindedir.

Donatan çekilme haberini alır almaz geminin dönmesini emrederse, kaptan, gemiyi geri

getirmekle mükelleftir.

4. Müşterek donatan olan kaptan:

Madde 1012 – Kaptan müşterek donatanlardan biri ise kendi istemeden yol verildiğinde müşterek donatanlarla yaptığı sözleşme gereğince iştirakte donatan sıfatıyla haiz olduğu payın, diğer donatanlar tarafından, bilirkişilerce takdir edilecek değeri ile satın alınmasını isteyebilir. Kaptan muhik bir sebep olmadan bu hakkını istemekte gecikirse hakkı düşer.

II - Hastalık:

Madde 1013 – Kaptan; hizmete girdikten sonra hastalık veya yaralanma dolayısıyla tedaviye muhtaç olur veya çalışmayacak bir hale gelirse; gemi üzerinde veya vazifenin icabettirdiği yolculukta bulunduğu müddetçe donatan geçim ve bakım masraflarını vermekle mükelleftir. Eğer kaptan yabancı memlekette işe girmiş ve hastalık veya yaralanma hizmete girmeden evvel olmuş ve kaptan hastalıktan veya yaralanmadan dolayı yolculuğa başlamamış ise donatan yukarda yazılı masrafları vermekle mükellef değildir.

Bakım hastanın bakılması ve tedaviye şamildir. Tedaviye hekime gösterme ve gemide bulunması mecburi olan veya bir limanda durulduğu esnada tedarik edilmesi kabil olan ilaç ve mütat tedavi vasıtalarıyla bakım da dahildir.

Donatan, yabancı memlekette kaptanın bakım ve tedavisini bir hastanede temin edebilir.

Hastalıktan veya yaralanmadan dolayı yabancı memlekette kalmış olan kaptan, kendisinin ve hekimin veya deniz işleriyle uğraşan dairenin muvafakati ile bir Türk limanına gönderilebilir. Eğer kaptan muvafakatini bildirmeyecek halde olur veya haklı sebep olmaksızın rıza göstermezse bir hekim dinlendikten sonra kaptanın bulunduğu yerdeki deniz işleriyle uğraşan daire izin verebilir.

Teklif edilen tedaviyi veya bir hastanede bakılmayı haklı bir sebep olmaksızın kabul etmekten kaçınan kaptan bu kaçınma müddetince parasız bakılmak hakkını kaybeder. Bu müddet geçim ve bakım için muayyen zamana dahil olur.

Kaptan gemiyi Türk limanlarından birine bırakınca geçim ve bakım mükellefiyeti sona erer. Şu kadar ki, hastanın kendi haline bırakılması tehlikeli ise bakıma devam olunmak lazımdır.

Kaptan hastalıktan veya yaralanmadan dolayı yabancı bir memlekette gemiyi bırakmaya mecbur kalmış ise, donatan, gemi bırakıldıktan sonraki zaman için de geçim ve bakıma borçludur. Geçim ve bakım mükellefiyeti geminin bırakılmasından itibaren 26 haftanın geçmesiyle sona erer. Şayet kaptan daha evvel memlekete iade edilir veya kendisi avdet ederse bu müddet daha evvel de sona erebilir.

Geçim ve bakım mükellefiyetinden dolayı kaptan ile donatan arasında çıkan ihtilaf en evvel salahiyyetli deniz işleri memurluğu tarafından muvakkaten karara bağlanır. Karar, ihtiyati tedbir kararı gibi icra olunur.

Eğer kaptan gemi ile memleketi limanına veya hizmet sözleşmesinin yapıldığı limana dönmezse parasız götürülmek veya muvafık bir tazminat istemek hakkını da haiz olur.

Hastalanan veya yaralanan kaptan, yola çıkmamışsa hizmetin tatiline kadar, yola çıkmışsa gemiden ayrıldığı güne kadar meşrut olan diğer bütün menfaatler de dahil olmak üzere ücret alır. Bir hastanede ikamet sırasında ücret alacağına halel gelmez.

Bundan başka kaptan geminin müdafaası sırasında bir zarara uğrarsa münasip ve lüzumu halinde hakim tarafından tayin edilecek bir ikramiye isteyebilir.

Hastalığa veya yaralanmaya, cezayı mucip bir fiili ile sebebiyet veren veya hizmeti haksız surette bırakan kaptan hakkında yukarıki hükümler tatbik olunmaz.

III - Ölüm:

Madde 1014 – Kaptan hizmete alındıktan sonra ölürse, öldüğü güne kadar olan ücretini ve kararlaştırılmış diğer bütün menfaatlerini donatanın, ödemesi lazımdır. Kaptan, yolculuk başladıktan sonra ölürse, donatan cenaze masraflarını da verir.

Kaptan gemiyi müdafaa ederken ölürse, donatan fazla olarak münasip bir ikramiye de vermekle mükelleftir.

IV - Geminin zıyatı ve deniz iş hukukuyla bu fasıl hükümleri arasındaki münasebet:

Madde 1015 – Gemi zayı olsa bile kaptan, deniz raporunu tesbit ettirmeye ve icabettiği müddetçe donatanın menfaatlerini korumaya mecburdur. Kaptan bu müddete ait ücret ve geçim masraflarından başka 1007 nci madde gereğince parasız götürülmesini ve bunun tutarı olan tazminatı istiyebilir.

Deniz İş Kanununa tabi olan bir gemide çalışan kaptanın belli bir hukuki hadiseden doğan hakları, Deniz İş Kanunuyla bu kanundan hangisinin hükümleri kaptanın daha lehine ise, o kanuna tabi olur.

Kaptanın donatana karşı hastalık ve kaza sebebiyle bu kanundan doğan hakları, onun hastalanması ve kazaya uğraması hallerinde, aksine bir kanun hükmü bulunmadıkça, içtimai sigorta kanunları uyarınca kendisine fiilen sağlanmış bulunan menfaatler nispetinde düşer.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Deniz Ticaret Mukaveleleri

BİRİNCİ KISIM

Eşya Taşıma (Navlun) Mukaveleleri

BİRİNCİ AYIRIM

Umumi Hükümler

A) Mukavele neveleri:

Madde 1016 – Navlun mukavelesiyle taşıyan, navlun karşılığında:

1. Geminin tamamını veya bir cüzünü yahut muayyen bir yerini taşıtana tahsis ederek eşyayı denizde taşımayı taahhüt eder ki buna "Çarter Mukavelesi";

2. Parça mal olan muayyen eşyayı denizde taşımayı taahhüt eder ki buna da "Kırkambar Mukavelesi" denir.

Bu kısımdaki hükümler posta idaresinin denizde eşya taşımalarına tatbik olunmaz.

B) Çarter parti:

Madde 1017 – Çarter mukavelesi yapıldığında taraflardan her biri, masrafını çekmek şartıyla, kendisine mukavele şartlarını ihtiva eden bir çarter parti verilmesini istiyebilir.

C) Kamaralar:

Madde 1018 – Geminin tamamı taşıtana tahsis edildiğinde kamaralar hariç tutulmuş sayılır; bununla beraber taşıtanın muvafakati olmaksızın kamaralara eşya yükletilemez.

D) Taşıyanın; geminin denize, yola ve yüke elverişli olmamasından dolayı mesuliyet:

Madde 1019 – Her nevi navlun mukavelesinde taşıyan, geminin denize ve yola elverişli bir halde bulunmasını (Madde 817) ve soğutma tesisatı da dahil olmak üzere ambarların yükü kabule, taşımaya ve muhafazaya elverişli bir halde bulunmasını (Yüke elverişliliğini) temin etmekle mükelleftir.

Taşıyan, yükle ilgili olanlara karşı geminin denize, yola veya yüke elverişli olmamasından doğan zararlardan mesuldür; meğer ki; tedbirli bir taşıyanın sarf etmekle mükellef olduğu dikkat ve ihtimam gösterilmekle beraber eksikliği yolculuğun başlangıcına kadar keşfe imkan bulunmamış olsun.

İKİNCİ AYIRIM

Yükleme ve Boşaltma

A) Yükleme:

I - Yükleme yeri:

Madde 1020 – Kaptan yükü almak için gemiyi taşıtanın ve gemi birden çok kimselere tahsis edilmiş ise hepsinin gösterecekleri yere demirler.

Yer, zamanında gösterilmemiş veya bütün taşıtanlar yer göstermekte birleşmemiş bulunur veya suyun derinliği, geminin selameti, mahalli nizamlar veya tesisler, verilen talimata göre hareket

etmeye mani olursa kaptan mütat yükleme yerine demirler.

II - Yükleme masrafları:

Madde 1021 – Mukavele, yükleme limanı nizamları ve bunlar yoksa mahalli teamüller ile aksi tayin edilmiş olmadıkça, eşyanın gemiye kadar taşıma masrafı taşıtana, yükleme masrafı ise taşıyana aittir.

III - Yüklenecek eşya:

1. Kararlaştırılanlardan başka eşya:

Madde 1022 – Kararlaştırılan eşya yerine aynı varma limanı için taşıtan tarafından gemiye başka eşya yükletilmek istenilirse taşıyan, bu yüzden durumu güçleşmedikçe bunu kabul ile mükelleftir.

Mukavelede eşya yalnız nev'i ve cinsi ile tayin edilmiş olmayıp da ferden tayin edilmiş ise bu hüküm tatbik olunmaz.

2. Bildirme mecburiyeti:

a) Eşyanın ölçü, sayı, tartı ve markaları hakkında:

Madde 1023 – Taşıtan ile yükleten, eşyanın ölçü, sayı ve tartısı ile markaları hakkında taşıyana karşı doğru beyanda bulunmakla mükelleftirler. Bunlardan her biri beyanlarının doğru olmaması yüzünden ileri gelen zarardan taşıyana karşı mesuldür; 973 üncü maddenin birinci fıkrasında yazılı diğer şahıslara karşı ise ancak kusuru halinde mesuldür.

Taşıyanın navlun mukavelesi gereğince taşıtan ve yükletenden başka kimselere karşı olan mükellefiyetleri mahfuzdur.

b) Eşyanın cins ve mahiyeti hakkında:

Madde 1024 – Eşyanın cins ve mahiyeti hakkında yanlış beyanlarda bulunan taşıtan veya yükleten, kusuru varsa taşıyana ve 973 üncü maddenin birinci fıkrasında yazılı diğer kimselere karşı beyanlarının doğru olmamasından doğacak zararlardan mesuldürler.

Bu kimseler, harb kaçağı veya ihracı, ithali veya transit olarak geçirilmesi yasak olan eşyayı yükler yahut yükleme sırasında kanun hükümlerine ve hususiyle zabıta, vergi ve gümrük kanunlarına aykırı hareket ederler ve bu fiillerinde kusurları bulunursa aynı hüküm tatbik olunur.

Kaptanın muvafakatiyle hareket etmiş olmaları taşıtan ve yükleteni diğer şahıslara karşı olan mesuliyetten kurtaramaz.

Bunlar eşyanın müsadere edilmiş olduğunu ileri sürerek navlunu ödemekten imtina edemezler.

Eşya, gemiyi veya diğer malları tehlikeye sokarsa, kaptan, bunu karaya çıkarmaya veya acil hallerde denize atmaya salahiyetlidir.

c) Gizlice yüklenen eşya:

Madde 1025 – Kaptanın bilgisi olmaksızın gemiye eşya getiren kimse de 1024 üncü maddeye göre bu yüzden doğacak zararı tazmin etmekle mükelleftir. Kaptan bu gibi eşyayı tekrar karaya çıkarmaya ve gemiyi veya diğer yükü tehlikeye düşürürse icabında denize atmaya salahiyetlidir. Kaptan eşyayı gemide alıktırsa bunlar için yükleme yerinde ve yükleme sırasında bu gibi yolculuk ve eşya için alınan en yüksek navlunun ödenmesi lazımdır.

d) Tehlikeli eşya:

Madde 1026 – Denizde Can ve Mal Koruma hakkındaki Kanunun 12 nci maddesinin A - F bentlerinde yazılı olan tehlikeli eşya kaptanın bunlardan veya bunların tehlikeli vasıf veya mahiyetlerinden bilgisi olmaksızın gemiye getirilirse, taşıtan veya yükleten, kendilerine bir kusur isnat edilmese dahi 1024 üncü maddeye göre mesul olur. Bu halde kaptan eşyayı her zaman ve her hangi bir yerde gemiden çıkarmaya, imha etmeye veya başka suretle zararsız hale sokmaya salahiyetlidir.

Kaptan eşyanın tehlikeli vasıf ve mahiyetini bildiği halde, yüklemeye muvafakat etmiş olursa eşya gemiyi veya diğer yükü tehlikeye soktuğu halde aynı şekilde hareket etmeye salahiyetlidir. Bu halde de taşıyan veya kaptan, zararı tazmine mecbur değildirler. Müsterek avarya halinde zararın paylaşılmasına dair olan hükümler mahfuzdur.

3. Bilgi:

Madde 1027 – Taşıyanın veya acentasının bilgisi 1024, 1025 ve 1026 maddelerdeki hallerde kaptanın bilgisi hükmündedir.

IV - Kararlaştırılmış olan gemi:

Madde 1028 – Taşıyan, taşıtanın muvafakatini almadan eşyayı, başka gemiye yükliyeemez, yüklerse bundan doğacak zarardan mesul olur; meğer ki, eşyanın kararlaştırılan gemiye yükletilmiş olması halinde dahi zararın vukuu muhakkak ve zarar taşıtana ait ola.

Tehlike halinde ve yolculuk başladıktan sonra yapılacak aktarmalar hakkında birinci fıkra hükmü tatbik olunmaz.

V - Güverteye konacak eşya:

Madde 1029 – Yükletenin muvafakati olmadıkça eşya güverteye konamayacağı gibi küpeşteye de asılamaz.

VI - Yükleme müddeti:

1. Umumi olarak:

Madde 1030 – Geminin tamamı taşıtana tahsis edildiğinde kaptan, gemi yükü alacak hale gelir gelmez bunu taşıtana bildirir.

Yükleme müddeti ihbarın ertesi gününden itibaren işlemeye başlar.

Kararlaştırılmışsa taşıyan, eşyanın yükletilmesi için "yükleme müddeti"nden fazla beklemeye mecburdur. Bu fazla müddete "Sürastarya" müddeti denir. Aksi kararlaştırılmış olmadıkça yükleme müddeti için ayrıca bir para istenemez. Fakat taşıtan sürastarya müddeti için taşıyana sürastarya ücreti ödemekle mükelleftir.

2. Müddetin devamı:

Madde 1031 – Yükleme müddeti mukavele ile tesbit edilmemiş ise yükleme limanının nizamlarına ve yoksa oradaki teamüle göre tayin olunur; böyle bir teamül de yoksa yükleme müddeti halin icaplarına uygun bir müddettir.

Mukavelede sürastaryadan veya sadece sürastarya ücretinden bahsedilip de sürastarya müddeti tayin edilmemiş ise, bu müddet yükleme müddetinin yarısından ibarettir.

3. Sürastarya müddetinin başlangıcı:

Madde 1032 – Yüklemenin ne kadar süreceği veya hangi gün biteceği mukavele ile tayin edilmiş ise sürastarya müddeti yükleme müddetinin bitmesiyle başlar.

Mukavelede böyle bir hüküm yoksa taşıyan, yükleme müddetinin bitmiş olduğunu taşıtana bildirmediğçe sürastarya müddeti işlemeye başlamaz. Taşıyan yükleme müddeti içinde bile, hangi gün bu müddeti bitmiş sayacağını taşıtana bildirebilir; bu halde yükleme müddetinin bitmesi ve sürastaryanın başlaması için taşıyanın yeni bir ihbarına lüzum yoktur.

4. Bekleme müddeti:

Madde 1033 – Yükleme müddeti veya bir sürastarya kararlaştırılmış ise sürastarya müddeti bittikten sonra taşıyan yükleme için fazla beklemeye mecbur değildir. Bununla beraber taşıyan fazla beklemek istemiyorsa, yükleme veya sürastarya müddetinin bitmesinden üç gün önce taşıtana bunu bildirmeye mecburdur; bildirmezse yükleme veya sürastarya müddeti, sonradan yapacağı ihbardan itibaren üç gün geçmedikçe bitmez.

Yukarda yazılı üç gün bütün hallerde takvime göre fasılasız olarak hesap olunur.

5. İhbarın şekli:

Madde 1034 – Taşıyanın 1032 ve 1033 üncü maddeler gereğince yapacağı ihbarlar hiçbir şekle tabi değildir. Taşıtan böyle bir ihbarı almış olduğunu kafi bir şekilde tevsik etmekten kaçınırsa bu takdirde taşıyan, masrafi taşıtana ait olmak üzere noterden bunu bir zabıtle tesbit etmesini isteyebilir.

6. Sürastarya ücreti:

a) Tayini:

Madde 1035 – Sürastarya ücreti mukavele ile tesbit olunmamışsa hakkaniyet üzere takdir olunur. Bu takdir sırasında halin hususiyetleri ve bilhassa gemi adamlarının ücret bakım masrafları ve taşıyanın mahrum kalacağı navlunlar gözönünde tutulur.

7. Bekleme müddetinin hesabı:

Madde 1036 – Yükleme müddetinde günler iş günü olarak, sürastarya müddetinde ise aralıksız hesap olunur.

Taşıtanın faaliyet sahasında tahakkuk eden tesadüfi sebepler dolayısıyla yükün gemiye teslimi mümkün olmıyan günler dahi yükleme ve sürastarya müddetlerinin (Bekleme müddetinin) hesabında nazara alınır.

Taşıyanın faaliyet sahasında tahakkuk eden tesadüfi sebepler dolayısıyla yükün gemiye alınması mümkün olmıyan günler ise bu müddetin hesabında nazara alınmaz; sürastarya müddeti içinde olsa bile bugünler için sürastarya ücreti istenemez.

Fırtına, buz istilasası veya seferberlik gibi her iki tarafın faaliyet sahasını ilgilendiren tesadüfi sebepler dolayısıyla yükün gemiye teslim edilmesi ve alınması mümkün olmıyan günler bekleme müddetine ilave olunur; şu kadar ki, yükleme müddeti içinde olsa bile taşıtan bugünler için taşıyana sürastarya ücreti ödemekle mükelleftir.

Yükleme müddeti 1031 inci madde gereğince mahalli nizam veya teamüle göre tayin olunacaksa, yukarki fıkralar, ancak bu nizam ve teamüllere aykırı olmadıkça tatbik olunurlar.

8. Bekleme mecburi olmıyan haller:

a) Kati vade:

Madde 1037 – Taşıyan, yüklenmenin behemehal muayyen bir güne kadar bitmesini şart koşmuş ise, bu takdirde yukarki maddenin üçüncü fıkrası gereğince fazla beklemeye mecbur değildir.

b) Yüklemenin bulunmaması:

Madde 1038 – Taşıyan, yükü üçüncü şahıstan alacak olup da yük almaya hazır olduğunu mahallin adetine göre ilan ettirmiş olmasına rağmen üçüncü şahıs bulunmamış veya yükü teslimden imtina etmiş ise taşıtanı en kısa bir zamanda bundan haberdar etmeye ve sürastarya mukavele edilmiş olsa bile ancak yükleme müddetinin sonuna kadar beklemeye mecburdur; meğer ki, yükleme müddeti içinde taşıtandan veya salahiyetli vekilinden aksine emir almış olsun.

Yükleme ve boşaltma için tek bir müddet tayin olunmuş ise yukarki fıkrada yazılı halde bu müddetin yarısı yükleme müddeti sayılır.

c) Yükleme tamamlanmadan yola çıkma:

Madde 1039 – Taşıyan, kararlaştırılan yükün tamamı yüklenmemiş olsa bile, taşıtanın talebi üzerine yola çıkmaya mecburdur; ancak bu takdirde, navlunun tamamına ve icabında sürastarya ücretine hak kazanmış olacağı gibi, navlunun eksik yükleme neticesinde teminatsız kalan kısmı için muntazam teminat gösterilmesini de isteyebilir. Bundan başka, eksik yükleme yüzünden ihtiyarına mecbur kaldığı fazla masrafları da taşıtan kendisine ödemekle mükelleftir.

Taşıtan, taşıyanın yükleme için beklemeye mecbur olduğu müddetin (Bekleme müddeti) sonuna kadar yüklemeyi tamamlamamış olursa taşıyan, taşıtan mukaveleden caymadığı takdirde yola çıkıp yukarki fıkrada yazılı taleplerde bulunabilir.

VII - Pişmanlık navlunu:

1. Taşıtanın mukaveleden cayması:

a) Yolculuk başlamadan önce:

Madde 1040 – Gemi ister basit, ister mürekkep bir yolculuk için tutulmuş olsun, taşıtan, yolculuk başlamadan önce mukaveleden cayabilir. Şu kadar ki; kararlaştırılmış olan navlunun yarısını pişmanlık navlunu olarak ödemeye mecburdur.

Bu hükmün tatbikında aşağıdaki hallerin birinde dahi yolculuk başlamış sayılır:

1. Taşıtan tarafından yükleme işinin tamamlanmış olduğu sarahaten veya zımnen kaptana bildirilmiş ise;

2. Yük tamamen veya kısmen teslim edilmiş olup da bekleme müddeti dolmuş ise,

Taşıtan yükün tesliminden sonra yukarda yazılı cayma hakkını kullanırsa yükleme ve boşaltma masraflarını da ödiyeceği gibi yükleme müddetini aşan boşaltma günleri için sürastarya ücreti de verir. Yükün gemiden tekrar çıkarılması mümkün olduğu kadar çabuk yapılmak lazımdır.

Bekleme müddetini aşıya bile taşıyan malın gemiden çıkarılması için beklemeye mecburdur.

Bekleme müddetini aşan zaman için sürastarya ücreti ve eğer bu müddetin aşılmasından doğan zarar sürastarya ücretinden fazla ise bu fazlayı da tazminat olarak istiyebilir.

b) Yolculuk başladıktan sonra:

Madde 1041 – Yukarki madde hükmünce yolculuk başladıktan sonra taşıtan, ancak tam navlunu ve taşıyanın 1069 uncu madde gereğince haiz olduğu diğer alacakları ödemek ve 1070 inci maddede yazılı alacakları da tediye veya temin etmek şartıyla mukaveleden cayarak yükün gemiden çıkarılmasını istiyebilir.

Yükün gemiden çıkarılması halinde taşıtan bunun mucip olduğu fazla masrafları ödemeye mecbur olduğu gibi boşaltma sebebiyle geminin durması yüzünden taşıtanın uğradığı zararları dahi tazmin ile mükelleftir.

Taşıyan yükün gemiden çıkarılması için yolculuğu değiştirmeye veya bir limana uğramaya mecbur değildir.

c) Mürekkep yolculuk halinde:

Madde 1042 – Gemi dönüş için de tutulur veya mukavele gereğince yükü almak için başka limandan kalkması gerekir ve her iki halde de 1040 inci maddeye göre dönüş yolculuğu için yola çıkmadan veya yükleme limanından kalkmadan önce mukaveleden cayma bildirilmiş bulunursa, taşıtan, tam navlunun üçte ikisini pişmanlık navlunu olarak verir.

Başka mürekkep yolculuklarda taşıtan, seferin son kısmına başlamak bakımından 1040 inci madde gereğince yolculuk başlamış sayılmadan önce mukaveleden caydığını bildirirse, taşıyan pişmanlık navlunu olarak tam navlun alır; şu kadar ki; cayma yüzünden taşıyanın masraftan kurtulmuş ve başkaca navlun elde etmek fırsatına sahip bulunmuş olduğu halin icabından anlaşılırsa, tam navlundan munasip bir miktar indirilir. İndirilen miktar hiçbir halde navlunun yarısını geçmez.

2. Hiç yük verilmemesi:

Madde 1043 – Taşıtan bekleme müddeti sonuna kadar hiç yük teslim etmemiş ise taşıyan mukaveleden doğan taahhütlerine bağlı kalmıyacağı gibi taşıtan 1040 ve 1042 nci maddeler gereğince mukaveleden caymış olsaydı hangi taleplerde bulunabilecek idiyse bunları da taşıtana karşı ileri sürebilir.

3. Müşterek hükümler:

Madde 1044 – Taşıyanın başka mal yüklemekle aldığı navlun, pişmanlık navlunundan indirilemez. 1042 nci maddenin ikinci fıkrası hükmü mahfuzdur.

Taşıyanın pişmanlık navlununa hak kazanması mukavelede gösterilen yolculuğun yapılmasına bağlı değildir.

Pişmanlık navlunu taşıyanın sürastarya ücreti ve 1069 uncu maddede yazılı diğer alacakları istemesine mani olmaz.

4. Geminin bir cüz'ü veya muayyen bir yerinin tahsisi halinde:

Madde 1045 – Geminin bir cüz'ü veya muayyen bir yeri taşıtana tahsis edilmişse 1030-1044 üncü maddeler hükümleri aşağıdaki değişikliklerle tatbik olunur:

1. Taşıyan, sözü geçen maddelere göre navlunun ancak bir kısmını alabileceği hallerde pişmanlık navlunu olarak tam navlun alır; meğer ki, taşıtanların hepsi mukaveleden caymış veya malları teslim etmemiş olsunlar. Bununla beraber tam navlundan, teslim olunmayan yükün yerine taşıtanın yüklediği diğer malların navlunu indirilir;

2. 1040 ve 1041 inci maddelerdeki hallerde boşaltma, yolculuğun gecikmesine veya aktarmaya sebep olabilecek ise, taşıtan, malın boşaltılmasını istiyemez; meğer ki; bütün taşıtanlar muvafakat etmiş olsunlar. Bundan başka, taşıtan, boşaltmadan doğan masraflarla zarar ve ziyanı tazmin etmekle mükelleftir.

Taşıtanların hepsi cayma haklarını kullanırsa 1040 ve 1041 inci maddeler olduğu gibi tatbik olunur.

VIII - Kırkambar mukavelesinin hususiyetleri:

1. Yükleme anı:

Madde 1046 – Kırkambar mukavelesinde taşıtan, kaptanın daveti üzerine, gecikmeden eşyayı yüklemeye mecburdur.

Taşıtan gecikirse taşıyan, malların teslimini beklemekle mükellef değildir. Yolculuk, mallar tesellüm edilmeden başlamış olsa bile, taşıtan tam navlun ödemekle mükelleftir. Şu kadar ki; taşıyanın teslim edilmiş olmıyan mal yerine yüklediği eşyanın navlunu indirilir.

Taşıyanın, geciken taşıtandan, navlun istiyebilmesi için bunu yola çıkmadan önce taşıtana bildirmesi gerekir; bildirmezse hakkını kaybeder. Taşıyanın ihbarı hakkında 1034 üncü madde hükmü tatbik olunur.

2. Taşıtanın mukaveleden cayması:

Madde 1047 – Taşıtan, yüklemekten sonra tam navlunu ve taşıyanın 1069 uncu madde gereğince haiz olduğu diğer bütün alacakları ödemek ve 1070 inci maddede yazılı alacakları da tediye veya temin etmek şartıyla yalnız 1045 inci maddenin ikinci bendinin birinci fıkrası hükmüne göre mukaveleden cayararak yükün gemiden çıkarılmasını istiyebilir. Bu takdirde 1041 inci maddenin üçüncü fıkrası hükmü de tatbik olunur.

3. Hareket gücünün mahkemece tayini:

Madde 1048 – Taşıyan; kırkambar mukaveleleri yaparak denizde taşımak üzere eşya kabul edeceğini ilan etmiş olup da hareket anını tesbit etmemişse yükleme limanındaki mahkeme; taşıtanın müracaatı üzerine, taşıyanı veya acantesini yahut kaptanı dinledikten sonra daha ziyade gecikmesi caiz olmıyan hareket gününü halin icabına göre tayin eder.

Mahkeme kararı katidir.

IX - Vesikaları verme mükellefiyeti:

Madde 1049 – Her türlü navlun mukavelelerinde taşıtan, eşyanın teslimi için gerekli müddet içinde malın taşınması için lüzumlu vesikaların hepsini kaptana vermeye mecburdur.

Bu vesikalardaki bütün yolsuzluklardan ve hususiyle bunların hakikata uymıyan beyanları ihtiva etmelerinden ileri gelen zararlardan taşıtan ve yükleten taşıyana ve yükle ilgili diğer kimselere karşı 1023 üncü madde gereğince mesuldür.

B) Boşaltma:

I - Boşaltma yeri:

Madde 1050 – Kaptan yükü boşaltmak için gemiyi yükü teslim alacak olan kimsenin (Gönderilen) ve bunlar birden fazla ise, hepsinin gösterecekleri yere demirler.

Yer zamanında gösterilmemiş veya bütün gönderilenler yer göstermekte birleşmemiş bulunur veyahut suyun derinliği, geminin selameti, mahalli nizamlar veya tesisler verilen talimata göre hareket etmeye mani olursa kaptan, mütat boşaltma yerine demirler.

II - Boşaltmanın masrafları:

Madde 1051 – Mukavele, boşaltma limanı nizamları ve bunlar yoksa mahalli teamüller ile aksi tayin edilmiş olmadıkça eşyanın gemiden çıkarılması masrafı taşıyana, geri kalan boşaltma masrafları da gönderilene aittir.

III - Boşaltma müddeti:

1. Umumi olarak:

Madde 1052 – Geminin tamamı taşıtana tahsis edildiğinde kaptan, boşaltmaya hazır olunca bunu gönderilene bildirir. Kaptan gönderileni tanımiyorsa boşaltmaya hazır olduğunu mahallin adetine göre ilan eder.

Boşaltma müddeti, ihbarın ertesi gününden itibaren işlemeye başlar, Kararlaştırılmışsa taşıyan,

yükün tesellümü için boşaltma müddetinden fazla beklemeye mecburdur (Sürastarya müddeti).

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça boşaltma müddeti için ayrı bir para istenemez. Fakat sürastarya müddeti için taşıyana sürastarya ücreti verilir.

Sürastarya ücretinin miktarı hakkında 1035 inci madde hükmü tatbik olunur.

2. Müddetin devamı:

Madde 1053 – Boşaltma müddeti mukavele ile tesbit edilmemiş ise boşaltma limanının nizamlarına ve yoksa oradaki teamüle göre tayin olunur; böyle bir teamül de yoksa boşaltma müddeti halin icaplarına uygun olan müddettir.

Mukavelede sürastaryadan veya sadece sürastarya ücretinden bahsedilip de sürastarya müddeti tayin edilmemiş ise bu müddet boşaltma müddetinin yarısından ibarettir.

3. Sürastarya müddetinin başlangıcı:

Madde 1054 – Boşaltmanın ne kadar süreceği veya hangi gün biteceği mukavele ile tayin edilmiş ise sürastarya müddeti boşaltma müddetinin bitmesiyle başlar.

Mukavelede böyle bir hüküm yoksa taşıyan, boşaltma müddetinin bitmiş olduğunu gönderilene bildirmediğe sürastarya müddeti işlemeye başlamaz. Taşıyan, boşaltma müddeti içinde bile hangi gün bu müddeti bitmiş sayacağını gönderilene bildirebilir; bildirmiş ise boşaltma müddetinin bitmesi ve sürastaryanın başlaması için taşıyanın yeni bir ihbarına lüzum yoktur.

Taşıyanın, ikinci fıkrada yazılı beyanları hakkında 1034 üncü madde hükmü tatbik olunur.

4. Bekleme müddetinin hesabı:

Madde 1055 – Boşaltma müddetinde günler iş günü olarak, sürastarya müddetinde ise aralıksız hesap olunur.

Gönderilenin faaliyet sahasında tahakkuk eden tesadüfi sebepler dolayısıyla yükün gemiden karaya çıkarılması mümkün olmıyan günler dahi boşaltma ve sürastarya müddetlerinin hesabında nazara alınır.

Taşıyanın faaliyet sahasında tahakkuk eden tesadüfi sebepler dolayısıyla yükün gemiden çıkarılması mümkün olmıyan günler ise bu müddetin hesabında nazara alınmaz; sürastarya müddeti içinde olsa bile bu günler için sürastarya ücreti istenemez.

Fırtına, buz istilasası veya seferberlik gibi, her iki tarafın faaliyet sahasını ilgilendiren tesadüfi sebepler dolayısıyla yükün gemiden çıkarılması ve karaya götürülmesi mümkün olmıyan günler bekleme müddetine ilave olunur. Şu kadar ki; boşaltma müddeti içinde olsa bile gönderilen bu günler için taşıyana sürastarya ücreti ödemekle mükelleftir.

Boşaltma müddeti 1053 üncü madde gereğince mahalli nizam veya teamüle göre tayin olunacaksa yukarki fıkralar, ancak bu nizam ve teamüllere aykırı olmadıkça tatbik olunurlar.

5. Bekleme mecburiyeti olmayan hal:

Madde 1056 – Taşıyan, boşaltmanın behemahal muayyen bir güne kadar bitmesini şart koşmuş ise bu takdirde yukarki maddenin üçüncü fıkrası gereğince fazla beklemeye mecbur değildir.

IV - Yükün tevdi:

Madde 1057 – Gönderilen, malı almaya hazır olduğunu bildirip de riayet etmeye mecbur olduğu müddeti geçirerek yükü teslim almakta gecikirse, kaptan, gönderilene haber verdikten sonra malı bir umumi ambara veya emniyetli her hangi bir yere tevdi edebilir.

Gönderilen, malı teslim almaktan imtina eder yahut 1052 nci maddede yazılı ihbar veya ilan üzerine malı teslim almaya hazır olup olmadığını bildirmez veyahut da bulunamazsa kaptan, birinci fıkrada gösterilen tarzda hareket etmek ve aynı zamanda taşıyana haber vermekle mükelleftir.

Kaptanın kusuru olmaksızın gönderilenin gecikmesi veya tevdi muamelesi yüzünden boşaltma müddeti geçmiş ise, taşıyan, sürastarya ücreti isteyebilir. Bugünler sürastarya müddeti mahiyetinde olmadıkça taşıyanın uğradığı daha büyük bir zararın tazminini istemek hakkı mahfuzdur.

V - Geminin bir cüz'ü veya muayyen bir yerinin tahsisi:

Madde 1058 – Geminin bir cüz'ünün veya muayyen bir yerinin taşıtana tahsis edilmiş olması halinde de 1052 - 1057 nci maddeler hükümleri tatbik olunur.

VI - Kırkambar mukavelesi:

1. Boşaltma işleri:

Madde 1059 – Kırkambar mukavelesinde gönderilen, kaptanın daveti üzerine gecikmeden malları teslim almaya mecburdur. Kaptan, gönderileni tanımıyorsa davet, mahalli adet üzere ilan suretiyle yapılır.

Kaptanın, yükü tevdi etmek salahiyet ve mecburiyeti hakkında 1057 nci madde hükmü tatbik olunur. Bu maddeye göre taşıtana yapılması icabeden ihbar mahalli adet üzere ilan suretiyle olur.

Gönderilenin gecikmesi veya tevdi muamelesi yüzünden boşaltma müddeti geçmiş olursa taşıyan sürastarya ücreti isteyebilir; daha fazla tazminat istemek hakkı mahfuzdur.

2. Taşıtanın üçüncü şahıslarla yaptığı kırkambar mukaveleleri:

Madde 1060 – Geminin tamamı veya bir cüz'ü yahut muayyen bir yeri taşıtana tahsis edilmiş olup da taşıtan üçüncü şahıslarla kırkambar mukaveleleri yapmış bulunursa asıl taşıyanın hak ve vazifeleri 1052 - 1057 nci maddeler hükümlerine tabidir.

ÜÇÜNCÜ AYIRIM

Taşıyanın Mesuliyeti ve Hakları

A) Taşıyanın mesuliyeti:

I - Umumi olarak:

1. İhtimam derecesi:

Madde 1061 – Taşıyan, malların yükletilmesi, istifi, taşınması, elden geçirilmesi ve boşaltmasında tedbirli bir taşıyanın dikkat ve ihtimamını göstermekle mükelleftir. Teslim alındıkları andan teslim edildikleri ana kadar geçen müddet içinde malların zıyaı veya hasarı yüzünden doğacak zararlardan taşıyan mesuldür; meğer ki, zıya veya hasar, tedbirli bir taşıyanın dikkat ve ihtimamı ile dahi önüne geçilemeyecek sebeplerden ileri gelmiş olsun.

2. Adamlarının kusurlarından dolayı:

Madde 1062 – Taşıyan, kendi adamlarının ve gemi adamlarının kusurlarından, kendi kusuru gibi mesuldür.

Zarar geminin sevkine veya başkaca teknik idaresine ait bir hareketin veya yangının neticesi olduğu takdirde taşıyan yalnız kendi kusurundan mesuldür. Daha ziyade yükün menfaati icabı olarak alınan tedbirler geminin teknik idaresine dahil sayılmaz.

Tereddüt halinde zararın teknik idarenin neticesi olmadığı kabul edilir.

II - Taşıyanın mesul olmaması:

1. Haller:

Madde 1063 – Taşıyan aşağıdaki sebeplerden ileri gelen zararlardan mesul değildir:

1. Denizin veya gemi işlemesine elverişli diğer suların tehlike ve kazalarından;
2. Harb hadiselerinden, karışıklık ve ayaklanmalardan, amme düşmanlarının hareketlerinden, salahiyetli makamın emirlerinden veya karantina tahditlerinden;
3. Mahkemelerin elkoyma kararlarından;
4. Grev, lokavt veya diğer çalışma manilerinden;
5. Yükletenin veya yükün sahibiyle acentasının veya mümessilinin hareket veya ihmallerinden;
6. Denizde can ve mal kurtarmadan veya kurtarma teşebbüsünden;
7. Hacım veya tartı itibariyle kendiliğinden eksilmeden veya malın gizli ayıplarından yahut malın kendine has tabii cins ve mahiyetinden.

Zararın halin icaplarına göre birinci fıkrada yazılı tehlikelerin biri sebebiyle vukuu mümkün ise zararın bu tehlikeden ileri geldiği farz olunur; şu kadar ki, aksi ispat olunabilir.

Tehlikenin meydana gelmesine taşıyanın mesul olduğu bir hadisenin sebep olduğu ispat olunursa taşıyan mesuliyetten kurtulamaz.

2. Konişmentoda yanlış beyanlar:

Madde 1064 – Taşıtan veya yükleten, malın cins veya kıymetinin konişmentoda yanlış gösterilmesine bilerek sebep olmuşsa, taşıyan, her türlü mesuliyetten kurtulur.

Donatanın taşıtan veya yükletenle anlaşarak konişmentoya hakikata aykırı kayıtlar koymuş olması yüzünden gelecek mesuliyetlerden dolayı taşıtan veya yükletene rücu hakkı bulunduğunu derpiş eden bütün anlaşmalar hükümsüzdür.

III - Muayene:

1. İsteme salahiyeti:

Madde 1065 – Gönderilen malları teslim almadan, kaptan veya gönderilen malların hal ve vaziyetini, ölçü, sayı ve tartısını tesbit ettirmek maksadiyle onları mahkemeye veya salahiyetli diğer makamlara yahut bu husus için resmen tayin olunmuş eksperlere muayene ettirebilir. Mümkün oldukça diğer taraf da hazır bulundurulur.

2. İhbar külfeti:

Madde 1066 – Malların uğramış olduğu zıyaı veya hasarın, en geç navlun mukavelesi gereğince bunları teslim almaya salahiyetli olan kimseye teslimi sırasında taşıyana veya boşaltma limanındaki temsilcisine yazılı olarak bildirilmesi şarttır. Zıya veya hasar haricen belli değilse, ihbarnamenin mezkûr tarihten itibaren üç gün içinde gönderilmesi kafidir. İhbarnamede zıya veya hasarın umumi olarak gösterilmesi lazımdır.

Malların hal ve vaziyeti yahut ölçü, sayı veya tartısı en geç birinci fıkranın birinci cümlesinde yazılı anda her iki tarafın iştirakiyle mahkeme veya salahiyetli makam yahut bu husus için resmen tayin edilmiş eksperler tarafından tesbit edilmişse ihbara lüzum kalmaz.

Malların zıya veya hasarı ne ihbar edilmiş ve ne de tesbit ettirilmiş olursa, taşıyanın malları konişmentoda yazılı olan halde teslim ettiği ve şayet mallarda bir zıya veya hasar sabit olursa, bu zararın taşıyanın mesul olmayacağı bir sebepten ileri geldiği kabul olunur. Şu kadar ki; bu karinelerin aksi ispat olunabilir.

3. Dava hakkının düşmesi:

Madde 1067 – Malların tesliminden (Madde 1066, fıkra 1, cümle 1) veya teslim edilmiş olmaları icabeden tarihten itibaren bir yıl içinde mahkemeye müracaat edilmediği takdirde, taşıyan aleyhine malların zıya veya hasarından dolayı her türlü mesuliyet davası hakkı düşer.

4. Muayene masrafı:

Madde 1068 – Muayene masraflarını müracaatta bulunan çeker.

Gönderilen muayene için müracaatta bulunup da taşıyanın tazminat vermesi lazımgelen bir zıya veya hasar tesbit olunursa muayene masrafları taşıyana düşer.

B) Taşıyanın hakları:

I - Navlun hakkı:

1. Ödeme mükellefiyetinin doğumu:

Madde 1069 – Gönderilen; malı teslim almakla navlun ve navlun teferruatından olan bütün masrafları ve sürastarya ücretini, teslim almanın dayandığı mukavele veya konişmento hükümlerine göre ödemeye, kendi hesabına Gümrük Resmi ödenmiş ve başka masraflar yapılmış ise bunları da vermeye ve kendine düşen diğer bütün borçları ifaya mecbur kalır.

Taşıyan navlunun ödenmesi ve gönderilene düşen diğer borçların yerine getirilmesi karşılığında malı teslim mecburdur.

2. Yükü teslimden imtina hakkı:

Madde 1070 – Taşıyan; müşterek avarya, kurtarma ve yardım masrafları ve deniz ödöncü yüzünden malı takyid eden alacaklarına mukabil bu alacakların tutarı olan parayı yahut o değerde

teminatı elde etmedikçe malı teslim mecbur tutulamaz.

Deniz ödöncü donatan hesabına alınmış ise, taşıyanın teslimden önce malı deniz ödöncü kaydından kurtarmak mükellefiyeti malın teslimine engel olamaz.

3. Malı navlun yerine kabul:

Madde 1071 – Taşıyan, bozulmuş veya hasarlanmış olsun olmasın yükü navlun yerine kabule mecbur değildir.

Akan şeylerle dolu kablar yolculuk sırasında tamamen veya yarıdan fazla boşalmışsa bunlar, taşıyana 1069 uncu madde hükmü gereğince ödenecek navlun ve diğer alacakları yerine bırakabilir.

Taşıyanın akmadan mesul olmayacağı veya (Akma frankodur) şartı bu hakkı ortadan kaldırmaz; şu kadar ki, kablar gönderilenin eline geçmekle bu hak düşer.

Navlun toptan kararlaştırılmış olur ve kabların yalnız bazıları tamamen yahut yarısından fazla boşalmış bulunursa akan kablar, taşıyana navlun ve diğer alacaklarının bununla mütenasip olan kısmına karşılık olarak bırakılabilir.

4. Navlun tutarı:

a) Zıyaa uğrıyan mallar:

Madde 1072 – Aksine mukavele olmadıkça her hangi bir kaza neticesinde zıyaa uğrayan yük için navlun ödenmez ve peşin ödenmiş ise geri alınır.

Geminin tamamı veya bir cüzü yahut muayyen bir yerinin taşıtana tahsis edilmiş olması halinde de aynı hüküm tatbik olunur. Böyle bir halde navlun toptan kararlaştırılmış ise mallardan bir kısmının zıyayı navlunun o nispette indirilmesine hak verir.

Tabiatı itibarıyla bilhassa içinden bozulma, kendiliğinden eksiltme ve mütat akma ve sızma yüzünden zıyaa uğrayan mallar ile yolda ölen hayvanlar için, teslim edilmemeleri halinde bile navlun ödenir.

Müşterek avarya dolayısıyla feda edilmiş olan yük için ödenecek navlun tazminatı hakkında müşterek avarya hükümleri tatbik olunur.

b) Kararlaştırılmamış navlun:

Madde 1073 – Taşınmak üzere teslim alınan mallar için navlun miktarı kararlaştırılmamışsa yükleme zamanı ve yerinde mütat olan navlun ödenir.

Taşınmak üzere teslim alınan mal kararlaştırılmış olandan fazla ise fazlası için dahi mukavelede tayin olunan nispete göre navlun ödenir.

c) Hesap tarzı:

Madde 1074 – Navlun, malın ölçüsü, tartısı veya sayısı üzerine şart edilmiş ise, tereddüt halinde, navlun miktarı gönderilene teslim edilen malın ölçü, tartı veya sayısına göre tayin olunur.

5. Navlun ve teferruatı dışında kalan prim ve masraflar:

Madde 1075 – Ayrıca kararlaştırılmış olmadıkça navlun dışında kapo, prim bahşış ve saire namiyle hiçbir şey istenemez.

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça, gemiciliğin adi ve fevkalade masrafları ve hususiyle kılavuz, liman, fener, romörkaj, karantina, buz kırdırma ve bunlara benziyen hususlara mütaallik resim ve ücretler zikri geçen masrafları doğuran tedbirleri almakla navlun mukavelesi hükümlerine göre mükellef olmasa bile, yalnız taşıyana düşer.

Müşterek avarya halleriyle yükün muhafazası, emniyet altına alınması ve kurtarılması için yapılan masraflar hakkında ikinci fıkra hükmü tatbik olunmaz.

6. Müddet üzerine navlun:

Madde 1076 – Müddet üzerine kararlaştırılmış olan navlun, mukavelede aksine şart bulunmadıkça, kaptanın yükü almaya hazır olduğunu haber verdiği günü takib eden günden itibaren işlemeye başlar. Safra ile yolculukta ise, yolculuğa hazır olduğunu haber verdiği günü takibeden günden ve bu haber yolculuğun başlamasından bir gün evveline kadar verilmemişse geminin yola çıktığı günden itibaren işlemeye başlar.

Sürastarya kararlaştırılmışsa müddet üzerine şart edilmiş navlun, bütün hallerde ancak yolculuğun başladığı günden itibaren işleme başlar.

Müddet üzerine navlun boşaltmanın tamamlandığı günden sonra işlemez.

Taşıyanın kusuru olmaksızın yolculuk gecikir veya kesilirse müddet üzerine navlun 1092 ve 1093 üncü maddelerin hükümleri mahfuz kalmak üzere araya giren günler için dahi ödenir.

II - Rehin hakkı:

1. Umumi olarak:

Madde 1077 – Taşıyan, 1069 uncu maddede yazılı alacaklarından dolayı yük üzerinde rehin hakkını haizdir.

Rehin hakkı, yük alıkonduğu veya tevdi edildiği yerde bulunduğu müddetçe bakidir; teslimden sonra dahi, otuz gün içinde mahkemeye müracaat olunmak ve mal henüz gönderilenin zilyedliğinde bulunmak şartıyla devam eder.

İcra ve İflas Kanununun 145 ve mütaakıp maddeleri gereğince borçluya yapılması lazım gelen ihbar ve tebliğler gönderilene yapılır. Gönderilen bulunmaz veya yükü teslim almaktan imtina ederse ihbar ve tebliğlerin taşıtana yapılması lazımdır.

2. Tevdi ve teminat:

Madde 1078 – Taşıyanın alacakları hakkında ihtilaf çıkarsa, münazaalı para, mahkemece tayin edilecek yere yatırılır yatırılmaz taşıyan malları teslim etmeye mecburdur.

Taşıyan, malların tesliminden sonra kafi teminat göstererek yatırılmış olan parayı alabilir.

III- Rücu hakkı:

1. Malların teslimi halinde:

Madde 1079 – Malları teslim etmiş olan taşıyan, gönderilene karşı haiz olduğu alacakların (Madde 1069) ödenmesini taşıtandan istiyemez. Ancak taşıtanın, taşıyanın zararına olarak, haksız mal iktisabında bulunduğu nispette rücu caizdir.

2. Rehnin paraya çevrilmesi hali:

Madde 1080 – Taşıyan malları teslim etmeyip de rehni paraya çevirmek hakkının kullanmış ve fakat satış neticesinde alacağını tamamen elde edememişse, kendisiyle taşıtan arasında yapılan navlun mukavelesinden doğan alacaklarını elde edemediği nispette taşıtana rücu edebilir.

3. Gönderilenin malları teslim almaması halinde:

Madde 1081 – Gönderilen malı teslim almazsa taşıtan, navlun mukavelesi gereğince navlunu ve diğer alacakları taşıyana ödemekle mükelleftir.

Yükün taşıtan tarafından teslim alınmasında 1050- 1078 ve 1112 - 1115 inci maddeler hükümleri gönderilen yerine taşıtan geçmek suretiyle tatbik olunur. Böyle bir halde taşıyan hususiyle alacakları için yük üzerinde 1077 ve 1078 inci maddeler hükümlerine göre rehin hakkını ve 1070 inci maddede yazılı malı teslimden kaçınma hakkını haizdir.

DÖRDÜNCÜ AYIRIM

Yolculuğun Başlamasına veya Devamına Engel Olan Sebepler

A) Basit yolculuk:

I - Yolculuk başlamadan önceki hadiseler:

1. Mukavelelerin hükümden düşmesi:

Madde 1082 – Yolculuk başlamadan önce umulmıyan bir hal yüzünden:

1. Gemi zayi olur, hususiyle batar yahut 818 inci madde gereğince mahkûmiyet kararı verilir ve "tamire değmez" halinde de gemi geciktirilmeksizin açık artırma ile satılır veya deniz haydutlarının eline geçer yahut düşman malı diye yakalanır veya alıkonup ganimet olduğuna hüküm verilirse;

2. Eşya taşıma mukavelesinde yalnız cins veya nevi ile değil de muayyen ve müşahhas olarak gösterilmiş olan mallar zayi olursa;

3. Eşya taşıma mukavelesinde muayyen ve müşahhas olarak gösterilmemiş mallar gemiye konulduktan veya gemiye yükletilmek üzere yükleme yerinde kaptan tarafından teslim alındıktan sonra zayi olursa; taraflar biri diğerine tazminat vermekle mükellef olmaksızın eşya taşıma mukavelesi hükümden düşer.

Birinci fıkranın üçüncü bendindeki halde mallar 1039 uncu maddenin ikinci fıkrasında yazılı bekleme müddeti içinde zayi olursa, taşıtan 1022 nci maddeye dayanarak zayi olanlar yerine başka mal teslimine hazır olduğunu gecikmeksizin bildirdiği ve yine aynı müddet içinde teslim başlağığı takdirde, mukavele hükümden düşmez. Taşıtan bu malların yüklenmesini en kısa bir zamanda bitirmeye, bu yükletmenin fazla masraflarını üzerine almaya ve yükleme yüzünden bekleme müddeti uzarsa taşıyanın bu yüzden uğradığı zararı tazmine mecburdur.

2. Mukaveleden cayma hakkı:

Madde 1083 – Aşağıdaki hallerde taraflardan her biri, tazminat vermekle mükellef olmaksızın mukaveleden cayabilir:

1. Yolculuk başlamadan önce; gemiye ambargo konması yahut devlet veya yabancı devlet hizmeti için el konması, varma yeri memleketi ile ticaretin menedilmesi, yükleme veya varma limanının abluka altına alınması, eşya taşıma mukavelesi gereğince taşınacak olan malların yükleme limanından ihracının veya varma limanına ithalinin menedilmesi, diğer bir amme tasarrufu ile geminin yola çıkmasının veya yolculuğun yapılmasının yahut eşya taşıma mukavelesi gereğince teslim edilecek olan malların yollanmasının men olunması. Bütün bu hallerde amme tasarrufundan çıkan engel, ancak mevcut ihtimallere göre az zamanda ortadan kalkmıyacağı anlaşıldığı takdirde mukaveleden cayma hakkını verir.

2. Yolculuk başlamadan önce bir harb çıktığı için geminin veya eşya taşıma mukavelesi gereğince gemi ile taşınacak olan malların yahut her ikisinin artık serbest sayılmaması ve zabıt ve müsaadere tehlikesine maruz kalması.

Bu hükümler 1022 nci madde ile taşıtana verilmiş olan salahiyetin kullanılmasına mani olmaz.

II - Yolculuk başladıktan sonraki hadiseler:

1. Mukaveleden hükümden düşmesi:

a) Geminin zıyaa uğraması:

Madde 1084 – Gemi, yolculuk başladıktan sonra umulmıyan bir hal yüzünden 1082 nci maddenin birinci fıkrasının birinci bendinde yazılı surette zayi olursa eşya taşıma mukavelesi hükümden düşer. Bununla beraber mallar emniyet altına alınmış veya kurtarılmış olduğu nispette taşıtan aşılın mesafenin bütün yolculuğa olan nispetine göre mesafe navlunu öder.

Ödenecek mesafe navlunu, kurtarılmış olan mal değerini aşamaz.

b) Mesafe navlunu hesabı:

Madde 1085 – Mesafe navlununun hesaplanmasında yalnız aşılış mesafe ile kalan mesafe arasındaki nispet değil, aynı zamanda, vasati olarak, masraflar, zaman, rizikolar ve zahmetler itibariyle yolculuğun aşılın kısmı ile kalan kısmı arasındaki nispet dahi göz önünde tutulur.

c) Kaptanın vazifeleri:

Madde 1086 – Eşya taşıma mukavelesinin hükümden düşmesi, kaptanın, geminin zıyaından sonra da yükle ilgili olanların gıyabında 995 - 997 nci maddeleri gereğince onların menfaatini korumak hususundaki vazifesini değıştirmez. Bu itibarla kaptan, acil hallerde önceden danışmaya dahi lüzum kalmaksızın halin icaplarına göre ya yükü ilgililerin hesabına başka bir gemi ile varma limanına taşımaya veyahut da yükün depo edilmesini veya satılmasını temin etmeye ve yükün taşıtılması veya depo edilmesi halinde de, gerek bunun ve gerekse yükün bakımı için lazım olan paraları elde etmek maksadiyle yükün bir kısmını satmaya veya taşıtılması halinde yükü tamamen veya kısmen deniz ödöncüne karşı rehnetmeye salahiyetli ve mecburdur.

Mesafe navlunu ile taşıyanın 1069 uncu madde gereğince istiyebileceğı diğer alacakları ve yükü takyideden müşterek avarya gareme payları; kurtarma ve yardım masrafları ve deniz ödöncü paraları

ödenmedikçe veya temin edilmedikçe kaptan yükü elden çıkarmaya veya taşıtmak üzere başka bir gemiye teslim etmeye mecbur değildir.

Birinci fıkra göre kaptana düşen vazifelerin yapılmamasından doğacak zararlardan donatan dahi navlun ile ve gemiden bir şey kurtarılmış oldukça gemi ile mesuldür.

d) Yükün ziyaa uğraması:

Madde 1087 – Yolculuk başladıktan sonra mallar umulmiyan bir hal yüzünden zayi olursa eşya taşıma mukavelesi iki taraftan biri ötekine tazminat vermeye mecbur olmaksızın hükümden düşer; hususiyle 1072 nci maddenin 3 ve 4 üncü fıkralarına göre aksine hüküm bulunmadıkça navlunun tamamen veya kısmen ödenmesi lazım gelmez.

2. Mukaveleden cayma hakkı:

Madde 1088 – Yolculuk başladıktan sonra 1083 üncü maddede yazılı umulmiyan hallerde biri çıkarsa taraflardan her biri tazminat vermekle mükellef olmaksızın mukaveleden cayabilir.

Ancak 1083 üncü maddenin birinci fıkrasının birinci bendinde yazılı umulmiyan hallerden biri çıktığı takdirde cayma hakkını kullanmak için, gemi bir Avrupa limanında bulunuyorsa üç ay, Avrupa dışı bir limanda bulunuyorsa beş ay müddetle manii kalkmasını beklenmesi lazımdır.

Kaptan manii bir limanda bulunduğu sırada öğrenirse bu müddet haber aldığı günden; aksi takdirde kendisine haber verildikten sonra gemi ile bir limana vasıl olduğu günden itibaren hesap olunur.

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça gemi, caymanın bildirildiği sırada bulunduğu limanda boşaltılır.

Taşıtan, yolculuğun aşılın kısmı için 1084 ve 1085 inci maddeler gereğince mesafe navlunu ödemekle mükelleftir.

Manii dolayısıyla gemi kalktığı limana veya başka bir limana dönerse mesafe navlunu, geminin varma limanına en yakın olmak üzere ulaştığı noktanın esas tutulması suretiyle tesbit olunan mesafe üzerinden hesap edilir.

Kaptan; yukarda yazılı hallerde de eşya taşıma mukavelesinden cayma haberi verilmeden önce olduğu gibi verildikten sonra da 995, 996, 997 ve 1086 ncı maddeler gereğince yük ile ilgili olanların manfaatinin korumakla mükelleftir.

III - Hususi haller:

1. Geminin limanda kalma zarureti:

Madde 1089 – Gemi yükü aldıktan sonra yolculuğa başlamadan önce yükleme limanında yahut yolculuğa başladıktan sonra bir ara veya barınma limanında 1083 üncü maddede yazılı hadiselerden biri dolayısıyla kalmaya mecbur olursa, kalma masrafları müşterek avarya şartları bulunmasa bile yakında mukaveleden cayma ihbarının yapılacağına veya mukaveleden tamamen ifa olunacağına bakılmaksızın gemi navlun ve yük arasında müşterek avarya esaslarına göre paylaşılır. 1190 ncı maddenin 1, 2, 3 ve 5 inci bentlerinde yazılı bütün masraflar kalma masraflarından sayılırsa da giriş ve çıkış masrafları, ancak manii dolayısıyla bir barınma limanına sığınılmış olduğu takdirde kalma masraflarından sayılır.

2. Yükün yalnız bir kısmına mütaallik hadiseler:

Madde 1090 – Yükün tamamı hakkında gerçekleşmesi halinde 1082 ve 1083 üncü maddeler uyarınca akdi hükümsüz kılacak veya akitten cayma yetkisini verecek olan sebeplerden birisi, yükten bir kısmı hakkında gerçekleştiği takdirde taşıtan, taşıyana durumunu güçleştirmemek şartıyla kararlaştırılanların yerine başka eşya yüklemekte yahut kararlaştırılmış bulunan navlunun yarısından ibaret olan pişmanlık navlununu ve taşıyanın caymadan doğan diğer alacaklarını (1040 ncı madde) ödeyerek mukaveleden caymakta serbesttir. Taşıtan bu hakları kullanırken riayet etmesi icabeden müddetle bağlı değildir; bununla beraber bu iki haktan hangisini kullanmak istediğini gecikmeksizin bildirmek ve başka mal yüklemek şıkkını seçtiği takdirde; yüklemeyi en kısa bir zamanda bitirmek, bu yüklemenin fazla masraflarını da üzerine almak ve bekleme müddeti bu sebepten uzarsa, taşıyanın bu yüzden uğrayacağı zararları da tazmin etmek mecburiyetindedir.

Bu iki haktan hiçbirini kullanmazsa, yükün umulmiyan hal yüzünden kazaya uğramış olan kısmı için de tam navlun ödemeye mecburdur. Harb, İthalat veya ihracaat yasağı yahut diğer bir amme

tasarrufu yüzünden yükün artık serbest sayılmıyan kısmını her halde gemiden çıkarıp geri almaya mecburdur.

Umulmıyan hal yolculuk başladıktan sonra baş gösterirse taşıtan, yükün bu yüzden kazaya uğrıyan kısmı için kaptan yükün mezkür kısmını varma limanından başka bir limanda boşaltmak zaruretinde kalıp da yolculuğa gecikerek veya gecikmeksizin devam etse dahi, tam navlunu ödemekle mükelleftir.

1072 nci madde hükmü mahfuzdur.

3. Geminin rotadan ayrılması:

Madde 1091 – Kaptanın denizde can veya mal kurtarmak maksadiyle veyahut başka haklı bir sebeple rotadan ayrılması tarafların hak ve mükellefiyetleri üzerine tesir icra etmez ve hususiyle taşıyan bu yüzden doğacak zararlardan mesul olmaz.

Medeni Kanunun ikinci maddesi hükmü mahfuzdur.

4. Diğer gecikme sebepleri:

Madde 1092 – Bu kanunun 1083 - 1090 ıncı maddelerinde yazılı haller dışında, yolculuğun başlamadan önce veya başladıktan sonra tabii hadiseler veya umulmıyan diğer haller yüzünden gecikmesi tarafların hak ve mükellefiyetlerini değiştirmez; meğer ki, mukavelenin belli gayesi bu gecikme yüzünden kaybolmuş olsun. Bununla beraber umulmıyan bir hal yüzünden vakı olan ve mevcut ihtimallere göre uzunca bir zaman süreceği anlaşılan her gecikme sırasında taşıtan gemiye yükletilmiş olan malları riziko ve masrafı kendisine ait olmak üzere vakit ve zamaniyle yeniden yüklemek için teminat göstermek şartıyla boşaltmaya salahiyetlidir. Yeniden yüklemese navlunun tamamını ödemeye mecbur kalır ve her halde sebep olduğu boşaltma yüzünden çıkan zararları tazmin eder.

Gecikme bir amme tasarrufundan ileri gelmiş ve navlun da 1076 ncı madde hükmü gereğince müddet üzerine kararlaştırılmış olursa amme tasarrufunun devam ettiği müddet için navlun ödemek lazım gelmez.

5. Geminin yolculuk sırasında tamiri:

Madde 1093 – Yolculuk sırasında geminin tamiri lazım gelirse taşıtan, navlunun tamamını ve taşıyanın 1069 uncu madde hükmü gereğince istiyebileceği diğer alacaklarını ödemek ve 1070 inci maddede yazılı alacakları tediye veya temin etmek şartıyla geminin bulunduğu yerde yükü tamamen geri almakta veyahut da tamirin bitmesini beklemekte serbesttir. Bu son halde, navlun müddet üzerine kararlaştırılmış olduğu takdirde tamirin devam ettiği müddet için navlun ödemek lazım gelmez.

IV - Masraflar:

Madde 1094 – Navlun mukavelesi, 1082 - 1088 inci maddeler gereğince kendiliğinden veya cayma neticesinde hükümden düşerse gemiden çıkarma masraflarını taşıyan; boşaltmanın diğer masraflarını taşıtan çeker. Bununla beraber umulmayan hal yalnız yüke taallük ederse boşaltmanın bütün masrafları taşıtana düşer. 1090 ıncı maddedeki halde yükün yalnız bir kısmı boşaltılırsa hüküm aynıdır. Böyle bir halde boşaltma için bir limana uğramak icabederse taşıtan liman masraflarını da çeker.

B) Mükrekkep yolculuk:

Madde 1095 – Geminin yükü almak üzere yükleme limanına safra ile yolculuk yapmak mecburiyetinde kalması halinde de 1082 - 1094 üncü maddeler tatbik olunur. Fakat böyle bir halde yolculuk ancak yükleme limanından hareketten sonra başlamış sayılır. Gemi yükleme limanına ulaştıktan sonra bu limandan yolculuğa başlanmadan önce olsa bile mukavele kendiliğinden veya cayma neticesinden hükümden düşerse taşıyan, yükleme limanına olan yolculuk için 1085 inci maddedeki esaslara göre hesaplanacak bir mesafe tazminatı alır.

Diğer mükrekkep yolculuklarda 1082 - 1094 üncü maddeler ancak mukavelenin mahiyeti ve muhtevası manî olmadığı nispette tatbik olunur.

C) Geminin tamamına mütaallik olmyan taşıma mukaveleleri:

Madde 1096 – Navlun mukavelesi geminin tamamına ait olmayıp da ancak geminin bir cüzü veya muayyen bir yerine veyahut da parça mallara dair olursa 1082 - 1095 inci maddeler hükümleri aşağıdaki farklarla tatbik olunur:

1. 1083 ve 1088 inci maddelerdeki hallerde taraflardan her biri, mani çıkar çıkmaz ne kadar süreceğine bakmaksızın mukaveleden cayma hakkını kullanabilir;
 2. 1090 ıncı maddedeki halde taşıtan mukaveleden cayma hakkın kullanamaz;
 3. 1092 nci maddedeki halde taşıtan muvakkaten boşaltmak hakkını ancak diğer taşıtanlar muvafakat ettikleri takdirde kullanabilir;
 4. Taşıtan 1093 üncü maddedeki halde malları, ancak bunlar tamir sırasında zaten boşatılmış olduğu takdirde ve tam navlunu ile diğer alacakları ödemek şartıyla geri alabilir.
- 1045 ve 1047 inci maddeler hükümleri mahfuzdur.

BEŞİNCİ AYIRIM

Konişmento

A) Nevileri ve tanzimi:

Madde 1097 – Yük gemiye alınır alınmaz taşıyan, yükün teslim alındığı sırada verilmiş olan muvakkat makbuz veya tesellüm konişmentosunun (Fıkra 5) iadesi mukabilinde yükletenin istediği kadar nüshada "Yükleme konişmentosu" tanzim eder.

Konişmentonun bütün nüshaları aynı metinde olması ve her birinde kaç nüsha tanzim edildiğinin gösterilmesi lazımdır.

Yükleten, talep üzerine, konişmentonun kendisi tarafından imzalanmış olan bir kopyasını taşıyana vermeye mecburdur.

Kaptan ve donatanın bu hususta salahiyyetli her hangi bir temsilcisi de, taşıyanın hususi salahiyyetine lüzum kalmaksızın konişmentoyu tanzim etmeye mezdur.

Yükletenin muvafakatiyle taşınmak üzere teslim alınan fakat henüz gemiye yükletilmemiş olan mallara dair de konişmento (Tesellüm konişmentosu) tanzim olunabilir. Tesellüm konişmentosuna malların ne zaman ve hangi gemiye yüklenmiş olduğuna dair şerh verildiği takdirde bu konişmento "Yükleme konişmentosu" hükmündedir.

B) Muhtevası:

I - Unsurları:

Madde 1098 – Konişmento aşağıda yazılı hususları ihtiva eder:

1. Taşıyanın ad ve soyadını veya ticaret unvanını;
2. Kaptanın ve soyadını;
3. Geminin adı ve tabiiyetini;
4. Yükletenin ad ve soyadını veya ticaret unvanını;
5. Gönderilenin ad ve soyadını veya ticaret unvanını;
6. Yükleme limanını;
7. Boşaltma limanını veya buna dair talimat alınacak yeri;
8. Gemiye yüklenen veya taşınmak üzere teslim alınan malların cinsi, ölçüsü sayı veya tartısı, markaları ve haricen belli olan hal ve mahiyetleri;
9. Navluna ait şartları;
10. Tanzim olunduğu yer ve günü;
11. Tanzim olunan nüshaların sayısını.

II - Hususi haller:

1. Taşıyanın adının hiç gösterilmemesi veya yanlış gösterilmesi:

Madde 1099 – Kaptan veya donatanın diğer bir temsilcisi tarafından tanzim olunan bir konişmentoda taşıyanın adı gösterilmemiş olursa donatan, taşıyan sayılır. Taşıyanın adı yanlış bildirilmiş ise beyanın doğru olmamasından doğacak zarardan gönderilene karşı donatan mesuldür.

2. Malların ölçü, sayı, tartı ve markalarına mütaallik şerhler:

Madde 1100 – Malların ölçü, sayı veya tartısı, markalarıyla haricen belli olan hal ve mahiyetleri konişmentoda yükletenin talebi üzerine, kendisinin yükleme başlangıcından önce yazılı olarak bildirmiş olduğu gibi gösterilir.

Bu hüküm aşağıda sayılı hallerde tatbik olunmaz:

1. Markalar, malların veya ambalajlı olmaları halinde kablalarının yahut zarflarının üstüne basılmamış veya normal şartlar altında yolculuğun sonuna kadar okunaklı kalacak şekilde başka surette tesbit edilmemiş olduğu takdirde;

2. Yükletenin beyanlarının doğruluğunu kontrol etmeye imkan bulunmaması veya bu beyanların doğruluğundan yahut tamam olmasından şüphe edilmesi halinde.

İkinci fıkrada yazılı hallerden konişmentoya bu hususa dair bir şerh verilmek şartıyla yükletenin bildirdikleri olduğu gibi yazılabilir.

3. Emre yazılı konişmento:

Madde 1101 – Aksi kararlaştırılmış olmadıkça yükletenin talebi üzerine konişmento gönderilenin emrine veya sadece emre olarak tanzim olunur. Bu son halde "Emre" yükletenin emrine demektir.

Konişmento gönderilen sıfatıyla taşıyanın veya kaptanın adına yazılı olabilir.

C) Hükümleri:

I - Malların salahiyyetli konişmento hamiline teslimi:

1. Umumi olarak:

Madde 1102 – Konişmento gereğince kendisine mallar teslim edilecek olan veya konişmento emre yazılı ise ciro ve teslim ile kendisine devredilmiş olan kimse, malları teslim almaya salahiyyetlidir.

Konişmento birden çok nüsha olarak tanzim edilmişse mallar, bir tek nüshanın salahiyyetli hamiline teslim edilir.

2. Birden çok konişmento hamilinin müracaatı:

Madde 1103 – Konişmentonun birden çok salahiyyetli hamili aynı zamanda müracaat ederse kaptan, hepsinin talebini reddederek malları bir umumi ambara veya başka emin bir yere tevdi etmeye ve hareket tarzının sebeplerini de göstererek bunu mezkûr konişmento hamillerine bildirmeye mecburdur.

Kaptan hareket tarzına ve sebeplerine dair resmi bir senet yaptırmaya ve bu yüzden çıkan masrafları navlunda olduğu gibi, yük üzerinden almaya salahiyyetlidir.

II - Konişmentonun malları temsili:

1. Umumi olarak:

Madde 1104 – Mallar, kaptan veya taşıyanın diğer bir temsilcisi tarafından taşınmak üzere teslim alınca konişmentonun, konişmento gereğince yükü tesellüme salahiyyetli olan kimseye teslimi, 1105 ve 1106 ncı maddeler mahfuz kalmak şartıyla, Medeni Kanunun 871 ve 893 üncü maddelerinde yazılı hukuki neticeleri doğurur.

2. Birden çok konişmento hamili:

a) Malların tesliminden sonra:

Madde 1105 – Emre yazılı bir konişmento birden fazla nüsha olarak tanzim edilmişse nüshalardan birinin hamili, konişmentonun teslimine 1104 üncü madde gereğince terettübeden neticeleri, kendisi henüz teslim talebinde bulunmadan önce bir diğer nüshaya istineden 1102 nci madde uyarınca kaptandan malları teslim almış olan kimse aleyhine ileri süremez.

b. Malların tesliminden önce:

Madde 1106 – Kaptan malları henüz teslim etmeden birden çok konişmento hamili müracaatla hamili bulundukları konişmento nüshalarına dayanarak mallar üzerinde birbirine zıt haklar iddia ederlerse, konişmentonun birden çok nüshalarını muhtelif kimselere devretmiş olan müşterek ciranta tarafından malları teslim almaya salahiyyetli kılacak şekilde ilk önce ciro ve teslim edilmiş olan nüshanın

hamili diğerlerine tercih olunur.

Ciro edilip de başka bir yere gönderilen konşimento nüshası hakkında irsal tarihi konşimentonun hamiline teslim tarihi hükmündedir.

3. Konşimentonun geri verilmesi mukabilinde malların teslimi:

Madde 1107 – Mallar, ancak konşimento nüshasının malların alındığına şerh verilerek iadesi karşılığında teslim edilir.

4. Yükletenin talimatı:

a) Umumi olarak:

Madde 1108 – Emre yazılı bir konşimento tanzim edilmişse kaptan, yükletenin malların iadesi veya teslimi hususundaki talimatına ancak kendisine konşimentonun bütün nüshaları geri verildiği takdirde riayet eder.

Gemi, varma limanına vasıl olmadan bir konşimento hamili malların teslimini talebederse aynı hüküm tatbik olunur.

Kaptan bu hükümlere aykırı hareket ederse taşıyan konşimentonun salahiyyetli hamiline karşı mesul kalır.

Konşimento emre yazılı değilse, yükleten ve konşimentoda adı yazılı gönderilen muvafakat ettikleri takdirde, konşimentonun hiçbir nüshası ibraz edilmese dahi mallar iade veya teslim olunur. Şu kadar ki; konşimentonun bütün nüshaları geri verilmiş değilse taşıyan bu yüzden doğabilecek zararlar için önce teminat gösterilmesini isteyebilir.

b) Mukavelelerin umulmayan hal yüzünden hükümden düşmesi:

Madde 1109 – Navlun mukavelesinin, geminin varma limanına vasıl olmasından önce umulmayan bir hal neticesinde 1082 - 1096 ncı maddeler gereğince kendiliğinden veya cayma yüzünden hükümden düşmesi halinde de 1108 inci madde hükmü tatbik olunur.

III - Taşıyanla gönderilen arasındaki münasebet:

1. Karine:

Madde 1110 – Taşıyan ile gönderilen arasındaki hukuki münasebetlerde konşimento esas tutulur.

Konşimento hususiyle taşıyanın malları 1098 inci maddenin 8 inci bendinde ve 1114 üncü maddede yazılı olduğu gibi teslim aldığına dair karine teşkil eder. Bu hüküm:

1. Konşimentoya 1100 üncü maddenin son fıkrası uyarınca bir şerhin yazılması halinde;

2. Konşimentoya: “İçindeki belli değil” veya aynı manayı ifade eden bir şerhin yazılması şartıyla kaptana ambalajlı olarak veya kapalı kablarda içinde tevdi edilmiş olan malların muhtevası hakkında;

tatbik olunmaz.

Taşıyan ile taşıtan arasındaki hukuki münasebetler navlun mukavelesinin hükümlerine bağlı kalır.

2. Navlunun hesabı:

Madde 1111 – Navlun; malların miktarına (Ölçü, sayı veya tartısına) göre kararlaştırılmış ve miktar da konşimentoda gösterilmiş olursa, konşimentoda hilafına bir şart olmadıkça, navlun buna göre tayin olunur. 1100 üncü maddenin son fıkrasında yazılan şerh konşimentoda aksine bir şart sayılmaz.

Navlun için taşıma mukavelesine atıf yapılırsa bu atfın şümulüne boşaltma müddeti, sürastarya müddeti ve sürastarya ücreti hakkındaki hükümler dahil sayılmaz.

3. Tazminat borcunun şümulü:

a) Malların zıyaı halinde:

Madde 1112 – Yükn tamamen veya kısmen zıyaı yüzünden 1061 ve 1062 nci maddeler gereğince tazminat verilmesi lazımgelirse, taşıyan malların adi piyasa değerini veya aynı cins ve mahiyetteki malların varma yerinde boşaltmanın başladığı tarihte, eğer gemi bu yerde boşaltılmazsa

oraya muvasalatında haiz olduğu değeri öder; bundan zıya sebebiyle tasarruf edilen gümrük ve sair masraflarla navlun indirilir.

Varma yerine ulaşılmadığı takdirde yolculuğun bittiği yer, yolculuk geminin zıyaiyle biterse, yükün emniyet altına alındığı yer, varma yeri sayılır.

b) Malların hasarı halinde:

Madde 1113 – Yükün hasarı yüzünden 1061 ve 1062 nci maddeler gereğince tazminat verilmesi lazımgelirse, taşıyan malların hasarlı haldeki satış değeri ile piyasa değeri veya malların varma yerinde boşaltılmanın başladığı tarihte hasarsız olarak haiz olacakları değer arasındaki farkı öder, hasar sebebiyle tasarruf edilen gümrük ve diğer masraflar bundan indirilir.

c) Tazminatın en yüksek haddi:

Madde 1114 – Yükleten yükün cins ve kıymetini yükleme başlamadan önce bildirmemiş ve bu beyanı konişmentoya yazılmamış olduğu takdirde, taşıyan, her halde beher koli veya parça başına en çok 1500 Türk lirası ile mesul olur.

d) Memleket parası:

Madde 1115 – Tazminatın hesap ve ödenmesinde Borçlar Kanununun 83 üncü maddesi hükmü tatbik olunur. Şu kadar ki; hesap geminin varma yerine ulaşması sırasındaki rayiç üzerinden yapılır. 1112 nci maddenin ikinci fıkrası hükmü burada da tatbik olunur.

D) Amir hükümler:

I - Umumi olarak:

Madde 1116 – Bir konişmento tanzim edildiği takdirde taşıyanın:

1. Geminin denize, yola ve yüke elverişliliğine mütaallik 1019 uncu;
 2. Tazmin mükellefiyetine mütaallik 1023 üncü maddenin ikinci fıkrasıyla 1061, 1062 ve 1063 üncü;
 3. Muayene ve zararın tesbitine mütaallik 1066 ve 1067 nci;
 4. Konişmentonun karine teşkil etmesine dair 1110 uncu;
 5. Mesuliyetin en yüksek haddine mütaallik 1114 üncü, maddeler gereğince olan borç ve mesuliyetlerini önceden kaldırma veya daraltma neticesini doğuran bütün kayıt ve şartlar hükümsüzdür. Bu mükellefiyetlerden doğan gemi alacaklısı hakları için dahi aynı hüküm caridir.
- Sigortadan doğan hak ve alacakların taşıyana temlik edilmesi veya taşıyana buna benzer menfaatler sağlanması neticesini doğuran anlaşmalar ve hususiyle kanunlarla tanzim edilmiş bulunan ispat külfetinin taşıtan veya gönderilenin aleyhine olarak tersine çevrilmesi neticesini doğuran bütün kayıt ve şartlar dahi birinci fıkrada yazılı kayıt ve şartlar hükmündedir.

Yukarıki hükümler, birinci fıkranın 4 numaralı bendi hariç olmak üzere Türkiye'de bir yerden diğer yere taşınan mallara ait navlun mukavelelerinde konişmento tanzim edilmemiş olsa dahi tatbik olunur.

Mesuliyeti genişleten anlaşmaların konişmentoya yazılması lazımdır.

II - İstisnalar:

Madde 1117 – Müşterek avarya için yapılan anlaşmalarda ve aşağıda yazılı hallerde 1116 ncı madde hükmü tatbik olunmaz:

1. Mukavelenin canlı hayvanlara veya konişmentoda güvertede taşınacağı yazılı olup da fiilen böyle taşınan mallara taallük etmesi;
2. Taşıyana, malların yüklenmesinde önce ve boşaltılmasından sonra düşen mükellefiyetler;
3. Mütat ticari taşıma işlerinden olmamasına rağmen normal ticari işler arasında yapılacak olan bir mal taşıma işine mütaallik olup da malların hususi vasıfları veya mahiyetleri yahut taşımanın hususi halleri sebebiyle haklı görülen anlaşmalar (Yalnız konişmentonun bu anlaşmaları ve "Emre değildir" kaydını ihtiva etmesi şarttır);
4. 1118 inci maddede yazılı charter partiler; şu kadar ki, 1116 ncı maddenin 3 üncü fıkrası hükmü mahfuzdur.

Yukarıki fıkradaki hallerde kabul edilecek olan mesuliyeti bertaraf veya tahdideden şartlar hakkında Borçlar Kanunu hükümleri mahfuzdur.

III - Çarter mukavelesi:

Madde 1118 – Çarter mukavelesi halinde bir konişmento tanzim edilirse 1116 ncı madde hükmü konişmentonun bir üçüncü şahsa teslim edildiği andan itibaren tatbik olunur.

İKİNCİ KISIM

Yolcu Taşıma Mukavelesi

A) Yolcunun hak ve mükellefiyetleri:

I - Taşınma hakkının devri:

Madde 1119 – Taşıma mukavelesinde yolcunun adı yazılı olursa yolcu, taşınma hakkını bir başkasına devredemez.

II - Kaptanın talimatına riayet:

Madde 1120 – Yolcu kaptanın gemideki nizama mütaallik bütün talimatına uymaya mecburdur.

III - Yolcunun gecikmesi:

Madde 1121 – Yolculuk başlamadan önce veya başladıktan sonra vaktinde gemiye gelmeyen yolcu; kaptanın kendisini beklemeksizin yolculuğa başlamış veya devam etmiş olması halinde taşıma ücretini tam olarak vermeye mecburdur.

B) Mukavelelerin hükümden düşmesi:

I - Yolcunun şahsındaki sebepler yüzünden:

Madde 1122 – Yolcu, yolculuk başlamadan önce taşıma mukavelesinden caydığını bildirir veya öbür yahut hastalık veya şahsına taallük eden diğer bir umulmıyan hal yüzünden yolculuktan vazgeçmiye mecbur olursa taşıma ücretinin ancak yarısını öder.

Yolculuk başladıktan sonra mukaveleden cayma bildirilir veya yukarda yazılı umulmıyan hallerden biri vakı olursa taşıma ücreti tam olarak verilir.

II - Geminin zıyaı:

Madde 1123 – Gemi 1082 nci maddenin birinci fıkrasının birinci bendinde yazılı umulmıyan hal yüzünden zıyaa uğrarsa taşıma mukavelesi hükümden düşer.

III - Cayma hakkı:

Madde 1124 – Bir harb çıkarsa ve bunun neticesi olarak gemi artık serbest sayılmayıp da zaptadilmek tehlikesine maruz bulunursa yahut gemiye taallük eden bir amme tasarrufla yolculuk durdurulursa yolcu mukaveleden caymak hakkını haizdir.

Yukarıki fıkrada yazılı sebeplerden dolayı veyahut gemi esas itibariyle yük taşımaya tahsis edilmiş olup da kendi kusuru olmaksızın yük taşıma işinin yapılamaması halinde taşıyan dahi akitten cayabilir.

IV - Tazminat:

Madde 1125 – Taşıma mukavelesinin, 1123 ve 1124 üncü maddeler gereğince hükümden düşmesi halinde taraflardan hiçbiri diğerine tazminat vermekle mükellef değildir.

Mukavele yolculuk başladıktan sonra hükümden düşmüşse yolcu, taşıma ücretini aşıl原因 kısmın bütün yolculuğa nispetine göre öder.

Ödenecek miktarın hesabında 1085 inci madde hükmü tatbik olunur.

C) Yolculuk sırasında geminin tamiri:

Madde 1126 – Yolculuk sırasında geminin tamiri lazımgelirse yolcu, tamirin bitmesini beklemese bile, taşıma ücretini tam olarak verir. Tamirin bitmesini beklerse, taşıyan kendisine yolculuk tekrar başlayıncaya kadar ayrıca bir ücret istemeksizin yatacak yer temin etmeye ve yemek hususunda da taşıma mukavelesi gereğince kendisine düşen mükellefiyetleri ifaya devam etmeye mecburdur.

Taşıyan, mukavele gereğince yolcunun haiz olduğu diğer haklara halel gelmeksizin bir fırsattan istifade ile yolcuyu aynı derecede iyi olan diğer bir gemi ile varma limanına taşımayı teklif edip yolcu

da bu teklifi kabul etmezse yolculuk tekrar başlayıncaya kadar yatacak yer ve yiyecek temini talebinde bulunamaz.

D) Bagaj:

I - Ücret:

Madde 1127 – Aksi kararlaştırılmış olmadıkça yolcu, taşıma mukavelesi gereğince gemiye getirebileceği bagaj için taşıma ücretinden başka bir ücret vermeye mecbur değildir.

II - Tatbik olunacak hükümler:

Madde 1128 – Gemiye getirilen bagaj hakkında 1021 ve 1051 inci maddelerle 1072 nci maddenin ilk fıkrası hükümleri tatbik olunur.

Bagaj kaptan veya bu hususa memur edilen şahıs tarafından teslim alınmış olursa zıyaı veya hasarı halinde 1061, 1063 üncü ve 1065 - 1068 inci maddeler hükümleri tatbik olunur. Kıymetli eşya, sanat eserleri, para ve kıymetli evrak için ancak malın cinsi ve kıymeti teslim sırasında kaptana veya memur edilen şahsa bildirilmiş olduğu takdirde taşıyan mesul olur.

Yolcu tarafından gemiye getirilmiş olan bütün eşya hakkında 1023 - 1028 inci maddelerle 1073 üncü madde hükümleri de tatbik olunur.

III - Rehin hakkı:

Madde 1129 – Taşıma ücreti için taşıyan, yolcunun gemiye getirdiği eşya üzerinde rehin hakkını haizdir.

Rehin hakkı ancak eşyanın alıkondduğu veya depo edildiği müddetçe mevcuttur.

IV - Taşıyanın ölüm veya cismani zarar halindeki mükellefiyetleri:

Madde 1130 – Taşıyanın yolcuları sağ ve salim olarak ulaştırma mükellefiyeti ve bu mükellefiyetin yerine getirilmemesi neticesinde yolcular ve ölümleri halinde yardımlarından mahrum kalanlar lehine doğan tazminat hakları 806 ncı madde hükümlerine tabidir. Şu kadar ki; donatanın gemi ve navlunla mahdud olarak mesul tutulmasına ait hükümler mahfuzdur.

Taşıyanın yukarıki fıkra hükmüne dayanan mesuliyetini hafifleten veya kaldıran bütün şartlar hakkında 766 ncı madde hükümleri tatbik olunur.

Yolcu ölürse kaptan, ölenin gemide bulunan eşyasını 807 nci madde gereğince korunmakla mükelleftir.

E) Geminin yolcu taşımak üzere diğer bir kimseye tahsisi:

Madde 1131 – Geminin tamamı veya muayyen bir cüzü yolcu taşımak üzere üçüncü şahsa tahsis edilir veya üçüncü şahsa muayyen miktarda yolcu taşıma hakkı verilirse, taşıyan ile üçüncü şahs arasındaki hukuki münasebet hakkında dördüncü faslın birinci kısmının mezkûr münasebetin mahiyeti ile telif olunabilecek hükümleri tatbik olunur.

F) Navlun tabirinin şümülü:

Madde 1132 – Aksine hüküm olmadıkça bu kanunun aşağıdaki fasıllarında yazılı olan "Navlun" tabirinden taşıma ücreti de anlaşılır.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Denizasırtı Satış Mukaveleleri

A) Boşaltma yerinde teslim şartıyla satış:

I. Umumi olarak:

Madde 1133 – Satış mukavelesinde; yüklemeden sonraki nefi ve hasarların munhasıran satıcıya ait olacağına veya mukavelenin ifası hususunun geminin varma yerine selametle ulaşmasına talikine yahut alıcının emtiayı arzusuna veya mukavele yapıldığı anda teslim olunan nümuneye göre beğenip beğenmemekte serbest olacağına dair şartlar varsa, "Sif" veya her hangi başka bir ticari ıstılah kullanılmış olsa bile, bu mukavele boşaltma yerinde teslim şartıyla vukubulan bir satışır.

1134-1137 nci maddeler hükümleri mahfuz kalmak şartıyla 25 inci madde hükmü boşaltma

yerinde teslim şartıyla satışlar hakkında da tatbik olunur.

II - Malların yükletildiği veya yükletileceği geminin tayini suretiyle satışı:

1. Geminin tayini:

Madde 1134 – Malların yükletildiği veya yükletileceği geminin tayini suretiyle satışı halinde bu akit geminin varma yerine selametle ulaşması şartına bağlı sayılır.

Satıcı, malların yükletildiği veya yükletileceği gemiyi mukavele veya ticari teamül ile kabul edilen bir müddet içinde tayin hakkını muhafaza ettiği takdirde mezkûr müddet içinde gemiyi tayin etmemiş ise alıcı, geminin tayinini veya mukavelenin aynen ifasından vazgeçerek tazminat verilmesini isteyebilir.

Gemiyi tayin için mukavele veya ticari teamül ile kabul edilmiş bir müddet yoksa alıcı, mahkemeye müracaat ederek mezkûr müddetin müstacelen tayinini talebedebilir.

2. Geminin hareket veya ulaşma zamanının tayini:

Madde 1135 – Mukavele ile veya sonradan tayin olunan geminin hareketi veya varma yerine ulaşması için bir müddet tayin edilip de gemi mezkûr vakitte hareket etmemiş veya muayyen müddet içinde varma yerine ulaşmamışsa alıcı mukavelenin aynen ifasından vazgeçebilir. Şu kadar ki; geminin ulaşması için tayin edilen zamanı alıcı bir veya birkaç defa temdidedebilir.

Geminin ulaşmasına dair bir müddet tayin edilmediği takdirde mezkûr geminin yolculuğunu bitirmesi için lazımgelen zaman taraflarca tayin edilmiş sayılır. Bu takdirde geminin ulaşması gecikmişse alıcı mahkemeye müracaat ederek bu hususta müstacelen bir müddet tayinini talebedebilir. Her halde mahkemenin tayin edeceği müddet geminin yükleme yerinden hareketi tarihinden itibaren altı ayı geçemez. Tayin edilen müddet içinde gemi ulaşmazsa alıcı aynen ifaden vazgeçebilir.

3. Aktarma:

Madde 1136 – Mallar yolculuk sırasında mücbir sebep yüzünden yükletildiği gemiden diğer bir gemiye aktarılmışsa akdin aynen ifasından vazgeçilemeyip malların aktarma edildiği gemi önceden tayin olunan geminin yerine geçmiş sayılır.

4. Malların hasara uğraması:

Madde 1137 – Yolculuk sırasında mallar, kasdedilen menfaat zail olacak derecede deniz hasarına uğramışsa mukavele hükümden düşer.

Diğer hallerde alıcı malları ulaştırıldıkları zamandaki bulunduğu hal üzere kabule mecburdur. Bu takdirde bilirkışı marifetiyle takdir edilecek miktar malın bedelinden indirilir.

B) Fob satış:

Madde 1138 – Yükleme limanı zikrolunarak "Fob" satılan malların satıcı tarafından mukavele şartları dairesinde ve bunlar yoksa yükleme yerindeki teamüllerle muayyen olan suret ve zamanda ve ambalaj içinde alıcı tarafından tayin olunacak gemide teslim edilmesi lazımdır.

"Fob" satılan malların geminin küpeştesini fiilen geçtiği andan itibaren nefi ve hasarı alıcıya aittir. Şu kadar ki; tayin olunan gemi vaktinde hazır olmazsa malların satıcı tarafından alıcının emrine amade kılındığı andan ve alıcı gemiye vakit ve zamanında tayin etmemiş veya malı teslim almak için bir müddet tayin yahut teslim yeri hakkında seçme hakkını muhafaza etmiş olup da vakit ve zamanında buna dair talimat göndermemiş olduğu takdirde kararlaştırılan müddetin bitiminden itibaren hasarı alıcıya aittir.

Masraflar hakkında 1146 ncı madde hükmü tatbik olunur. Şu kadar ki; konişmento masraflarıyla navlun bedeli ve hasarın alıcıya intikal ettiği andan sonra mallara binen bütün masraflar alıcıya aittir.

Diğer hususlarda 25 inci madde hükmü "Fob" satış hakkında da tatbik olunur.

C) Sif satış:

I - Tarif:

Madde 1139 – Bir malın muayyen bir yere taşınması için gemiye yükletilmesi şartıyla mal değerinden ve satıcı tarafından ödenecek sigorta ücretiyle navlundan ibaret maktu bir bedel karşılığında yapılan satışa "Sif" satış denir.

Satıcı borcunu kısım kısım yerine getirmeye yetli olduğu takdirde yükletilen her kısım emtia ayrıca satılmış sayılır.

1140 - 1158 inci maddeler hükümleri mahfuz kalmak şartıyla 25 inci madde hükmü sif satış hakkında da tatbik olunur.

II - Satıcının borçları:

1. *Yükleme borcu:*

a) *Umumi olarak:*

Madde 1140 – "Sif" satılan malların, satıcı tarafından mukavele şartları dairesinde ve bunlar yoksa yükleme yerindeki teamüllerle muayyen olan şekil ve zamanda ve ambalaj içinde gemiye yükletilmesi lazımdır.

Satıcının; malların gemiye yükletildiğı andaki halini, tartı ve vasıflarını keşif ve muayene ettireceğine dair olan mukavele muteberdir. Bu takdirde satıcı mahkemeye müracaatla bilir kişi tayinini talebedebilir. Bilir kişi tarafından tanzim edilen rapor hileye müstenit değilse alıcıya karşı muteberdir.

Mukavele yapıldığı anda satılan mallar gemiye yükletilmiş veya 1097 nci maddenin son fıkrası hükmü gereğince taşıyan tarafından taşınmak üzere teslim alınmış bulunur yahut satıcı borcunu yerine getirmek üzere her hangi bir gemiye yükletilmiş olup da satılan malların cins, mahiyet ve vasıfları itibariyle aynı malları tedarik etmek hakkını haiz olursa, satıcı mezkûr malların mukavelenin ifası için tayin ve tahsis edilmiş olduğunu alıcıya bildirmekle birinci fıkrada yazılı borcunu yerine getirmiş sayılır. Böyle bir halde, daha önce bildirme yapılmamış ise, konişmento ve sair belgelerin alıcıya teslimi, bildirme hükmündedir.

Satıcıya düşen teslim borcunun ifa yeri malın yüklendiğı yerdir. Şu kadar ki; malın mülkiyetinin alıcıya geçmesi onu temsil eden konişmentonun ciro ve teslimi ile olur.

b) *Yükleme tarihi:*

Madde 1141 – Satıcı, satılan malların hepsini mukavele ile muayyen tarihte ve müddet içinde yahut mukavele yoksa münasip bir müddet içinde gemiye yüklemek veya taşıyıcıya, yükletilmek üzere teslim etmekle mükelleftir.

Satıcı, malların usulüne muvafık olarak yükletildiğini bir yükleme konişmentosu ile ispat eder. Tesellüm konişmentosu halinde; yüklemenin konişmentoda yazılı tarihte hakikaten yapılmadığını alıcı her zaman ispat edebilir. Şu kadar ki; tesellüm konişmentosu 1097 nci maddenin son fıkrasının son cümlesinde yazılı şerhi ihtiva ederse alıcı hilafını ispat edemez.

Mallar memleket içindeki bir şehirden veya nehir üzerinde bulunan bir limandan sevk edildiğı ve mezkûr malları taşıyacak bütün vasıtalar için tek konişmento tanzim kılındığı takdirde bu malların yükletildiğı ilk vasıta ile sevk edildiğı tarih, yükleme tarihi hükmünde tutulur.

c) *Gecikme:*

Madde 1142 – Satıcı, yükleme borcunu kısmen veya tamamen yükleme tarihinde mücbir sebebe dayanmaksızın yerine getirmemiş ise alıcı mukavelenin aynen ifasından vazgeçebilir. Vazgeçme gecikmeksizin ihbar edilmelidir.

Mücbir sebep; satılan malların veya bir kısmının istihsaline, işlenmesine, gönderilmesine veya yüklenmesine yahut eşya taşıma mukavelelerinin yapılmasına mani olursa, satıcı keyfiyeti gecikmeksizin alıcıya bildirdiğı takdirde yüklemenin yapılacağı müddet, maniin ortadan kalkmasına kadar uzatılmış sayılır. Şu kadar ki; 1141 inci maddenin birinci fıkrasında yazılı müddetin sonundan itibaren 15 gün geçmişse her iki taraf tazminat istemeksizin mukaveleden veya mukavelenin henüz ifa edilmemiş olan kısmından cayabilir. Caymanın 15 günlük müddetin geçmesinden itibaren bir hafta içinde ihbar edilmesi şarttır.

d) *Nefi ve hasar:*

Madde 1143 – "Sif" satılan malların geminin küpeştesini aştığı andan itibaren nefi ve hasarı alıcıya aittir. Şu kadar ki; mallar yalnız nevan tayin edilmişse satıcı malların yükleme anı ile markaları ve yükletildiğı gemi hakkında aldığı malûmatı derhal alıcıya bildirmek suretiyle yüklettiğı malları tayin ve tahsis etmiş olması şarttır.

1140 ıncı maddenin üçüncü fıkrasında yazılı hallerde nefi ve hasar, bildirme tarihinden itibaren alıcıya aittir.

2. Taşıma sözleşmesini yapmak borcu:

a) Umumi olarak:

Madde 1144 – Satıcı; 1140 ıncı maddenin 3 üncü fıkrasında yazılı haller haric olmak üzere, yükleme yerinden varma limanında vinç üzerinde teslimine kadar taşınması için ve navlun kendi tarafından ödenmek üzere, malların cins ve mahiyetine elverişli bir taşıma mukavelesi yapmakla mükelleftir.

Malın hangi gemiye yükletileceği akitle kararlaştırılmış olmadığı takdirde, satıcı malları, yükleme yeri ve zamanında bu gibi malların yollanması için mütat olan ve yükleme ve varma limanları arasındaki mütat yolu takibeden bir gemi ile taşıtabilir.

Satıcı; satış mukavelesine aykırı olarak ve muhik sebep olmaksızın, malları tayin edilenden başka bir gemiye veya vapur yerine yelkenliye yahut doğru bir gemi yerine bazı iskelelere uğrayan bir gemiye yükletmiş ise alıcı aynen ifadan vazgeçerek tazminat isteyebilir. Şu kadar ki; satıcı malların yükletileceği gemiyi tek konişmento münderecatına dayanarak tayin etmiş ise donatanın veya taşıyanın, satıcı ile olan münasebetlerinde bu tayin kaydına riayete mecbur olmadığı hallerde satıcı da alıcıya karşı mezkûr kayda riayetle mükellef değildir.

b) Konişmento:

Madde 1145 – Taşıma mukaveleleri dolayısıyla gemiye yükletilmiş veya yükletilmek üzere taşıyana teslim edilmiş olan mallar karşılığında bir konişmento tanzim ettirilmesi lazımdır.

Konışmentolarla taşıma mukavelelerine derci mütat olan şartlar, 1116 ve 1118 inci maddeler hükümlerine muhalif olmadıkça alıcıya karşı da muteberdir.

Mallar, 1141 inci maddenin son fıkrası gereğince tek konişmento ile gönderilmişse bu konişmento malların ilk sevk edildiği yerde ve bütün yolculuğa şamil olmak üzere tanzim edilmek lazımdır.

c) Masraflar:

Madde 1146 – Satıcı ambalaj masrafları ve navlundan başka malların gemiye yükletilmesi için gerekli muayene ve kontrol işlerine mütaallik masraflara, hususiyle kalite kontrolü ölçü, tartı ve sayma masrafları ile bütün yükleme masraflarına ve ödenmesi lazım gelen bütün harc, vergi, resim ve ihraç takasları dahil olmak üzere, sair mükellefiyetlere katlanmaya mecburdur.

Alıcı tarafından istihsali talep olunduğu takdirde, menşe şahadetnamesiyle yükleme veya menşe memleketinde verilip malları varma yerine ithal veya malların üçüncü devlet ülkesinden transit tarikiyle geçmesi için alıcıya lüzumlu olabilecek vesikaların masrafları ve bunların tercüme ve tasdık için sarf edilen harç ve sair masraflar alıcıya aittir.

3. Sigorta ettirme borcu:

a) Umumi olarak:

Madde 1147 – Satıcı; yükletilmiş malları, sigorta poliçelerine derci mütat olan şartlar dairesinde denizcilik rizikolarına karşı muteber bir sigortacıya sigorta ettirmek ve sigorta ücretini ödemekle mükelleftir.

Aksine mukavele veya teamül olmadıkça sigorta bedelinin malların fatura ile belli olan sıf değerine umulan kar olarak yüzde on ilavesi suretiyle hasıl olacak tutarda olması lazımdır.

Mallar kısım kısım yükletilmiş ise her kısım ayrı ayrı sigorta ettirilir.

Satıcı alıcıya karşı bizzat sigortacı vazifesini göremez.

b) Rizikolar:

Madde 1148 – Aksi kararlaştırılmış olmadıkça sigorta ile karşılanması lazım gelen rizikolar, alelade rizikolardan ibaret olup harb rizikosu harihtir. Alıcının talebi üzerine harb rizikosuna karşı da sigorta yapılırsa mezkûr sigorta ücreti alıcıya aittir.

Sigortanın şümulüne, muafiyetlere ve sigorta bedelinin ödeme tarzına ait şartların tayininde; yükleme yerindeki ticari taammüllerle malların cins ve mahiyeti ve geminin önceden tayin olunan rotası göz önünde tutulur. Şu kadar ki sigortanın malların yükletmiş veya yükletilmek üzere taşıyıcıya teslim edilmiş olduğu yerden, mütat aktarmalar dahil olmak üzere, varma limanında vinç üzerinde teslimine kadar olan rizikoları karşılaması lazımdır.

Satıcı malları tanınmış ve muteber bir sigortacıya sigorta ettirmiş ise sigortacının sigorta bedelini ödemekten aciz kalmasından dolayı alıcıya karşı mesul değildir.

c) Muvakkat sigorta ilmühaberi:

Madde 1149 – Muvakkat bir sigorta ilmühaberi, sigortanın hususi şartlarını havi olmadıkça ve diğer şartlar hakkında sigorta poliçesi nümunelerinden birine atfen tanzim edilmedikçe sigorta poliçesi yerine geçmez.

4. Vesikaları ibraz etme borcu:

a) Umumi olarak:

Madde 1150 – Mallar yükletildikten sonra muntazam cirolu konişmentosu ile beraber sigorta poliçesi veya onun yerine muvakkat bir sigorta ilmühaberi, kati fatura veya mallar kısım kısım yükletilmiş yahut 1157 ve 1158 inci maddelerde yazılı hallerden biri mevcutsa, muvakkat fatura ve icabı halinde malların vasfı ve tartısını müsbit şahadetname ile mukaveleye göre satıcının vermeye mecbur olduğu diğer vesikalar, satıcı tarafından gecikmeksizin alıcıya ibraz edilir veya ettirilir.

Konişmentoda charter mukavelesine taallük eden kayıtlar bulunursa charter partinin sureti de ibraz edilir.

b) Vesikaların tam ve muntazam olması:

Madde 1151 – Alıcıya ibraz edilen vesikaların tam, muteber ve muntazam olması ve malların irsal edildiği yerde tanzim edilmiş bulunmaları şarttır.

Konişmento birden çok nüsha olarak tanzim edilip de metninde alıcı veya acentası yahut diğer bir temsilcisi gönderilen olarak gösterilmişse, satıcı, konişmentonun yalnız bir nüshasını ibraz etmekle iktifa edebilir; diğer hallerde bütün nüshaları ibraz etmeye mecburdur; meğer ki, diğer nüshaların ibraz edilmemesi yüzünden doğacak zararın tazminini sağlayan muteber bir bankanın teminat mektubunu alıcıya vermiş olsun.

İbraz edilen vesikaların münderecatı esaslı noktalarında satış mukavelesine tevafuk etmezse, alıcı vesikaları reddederek mukavelelenin aynen ifasından vazgeçip tazminat istiyebilir.

III - Alıcının borçları:

1. Vesikaları inceleme borcu:

Madde 1152 – Alıcı yukarıki maddede yazılı vesikaların kendisine ibraz edilmesi üzerine bunları inceliyerek gecikmeksizin kabul veya reddettiğini beyana mecburdur.

Vesikaların ibrazından itibaren üç gün zarfında alıcı bir itiraz dermeyeran etmediği takdirde bunların tam, muteber ve muntazam olduğunu kabul etmiş sayılır.

Kezalik bazı muayyen sebepler zikir ve tasrihi ile vesikaları reddetmiş veya ihtirazı kayıtlı kabul etmiş ise bu muayyen sebepler dışında bir itiraz dermeyeran edemez.

Vesikaları reddettiği takdirde reddin haksız olduğu tebeyyün ederse, alıcı satıcıya tazminat vermeye mecburdur.

Alıcı vesikaları kabul etmiş ise; satıcının hilesi sabit olmadıkça veya malların vesikaların münderecatına uygun olmadığı anlaşılmadıkça mukaveleye riayete mecburdur.

2. Ödeme borcu:

a) Umumi olarak:

Madde 1153 – Alıcı 1151 inci maddede yazılı vesikaları teslim alabilmek için satış mukavelesinde aksine hüküm olmadıkça satış bedelini ödemekle mükelleftir.

Alıcı; malları muayene etmek fırsatını henüz bulamamış olduğunu ileri sürerek muntazam vesikaları reddedemiyeceği gibi satış bedelini ödemekten de imtina edemez.

b) Masraflar:

Madde 1154 – Malların varma limanına kadar deniz yoluyla taşınması sırasında ihtiyar olunacak türlü masrafları ve satış mukavelesinde aksine hüküm olmadıkça, mavnâ ücretiyle malların rıhtıma çıkarılması için gerekli masrafları, gümrük ve malların ithali sebebiyle ve ithali sırasında talep olunan harc, resim, vergi ve ithal takasları dahil olmak üzere, diğer mükellefiyetleri alıcıya aittir.

Malları teslim alabilmek için 1069 ve 1070 inci maddeler gereğince paraların ödenmesi lazımgelirse alıcı; fatura tutarına kadar ve satış bedelinden indirilmek üzere ödemelerde bulunmaya mecburdur.

3. Malları teslim alma borcu:

a) Umumi olarak:

Madde 1155 – Geminin varma limanına ulaşmasında alıcı malları teslim almakla mükelleftir.

Mallar konişmento ve taşıma mukavelesindeki şartlara ve bunlarda açık kayıt yoksa varma limanındaki teamüllere göre çıkarılır.

Alıcı; vesikaları hamil olduğu halde münderecatının numara, marka, kontr marka, ambalaj şartları itibariyle gemiden çıkan mallara muvafık olup olmadığı muayene edebilir.

Satıcının kusuru sebebiyle malların tayin ve teşhisi kabil olmamışsa alıcı mukaveleden aynen ifasından vazgeçerek tazminat istiyebilir.

b) Satış parasını indirme hakkı:

Madde 1156 – Gönderilen mallar ile mukaveleden mevzuunu teşkil eden mallar arasında vasıf itibariyle görülen fark, alıcının malı kabul etmeye nesafet kaidesine göre zorlanamayacağı derecede aşırı değilse alıcı, malları teslim almaya mecbur tutulur. Ancak, satış bedelinden bilir kişi tarafından takdir edilecek bir miktarın indirilmesini istiyebilir. Satış bedelinden indirilecek miktar, mukavelede aksine hüküm yoksa, boşaltma limanındaki teamüllere göre tesbit olunur.

4. Hususi haller:

a) Tartı üzerinden ödeme:

Madde 1157 – Satış bedeli tutarının, boşaltma zamanında tahakkuk edecek veya kabul edilecek tartı üzerinden ödeneceğine dair olan şart muteberdir. Bu suretle mukavele münderecatına göre muvakkat bir fatura tanzim edilerek vesikaların ibrazında ödenecek olan para satış bedelinin yüzde yetmiş beşi ile doksanı arasında bir noksanla tayin olunur.

Malların ulaştığı limanda taraflar veya acenta veyahut temsilcileri hazır olduğu halde usulü dairesinde tartısı yapıldıktan sonra kati fatura tanzim olunur. İki fatura tutarları arasındaki fark, malların teslim alınması tarihinden itibaren sekiz gün içinde icabına göre alıcı tarafından ödenir veya satıcı tarafından kendisine geri verilir.

b) "Tahminen" veya "katiyen muayyen miktar" kayıtları:

Madde 1158 – Mukavelede "Tahminen" veya "Katiyen muayyen miktar" kayıtlı bulunduğu zaman satış bedeli aşağıda yazılı tarzda tayin olunup ödenir:

Mukavelede "Tahminen" kaydı mevcutsa satılan mallar geminin tamamen hamulesine şamil olduğu takdirde kararlaştırılan miktardan yüzde on ve hamulenin bir kısmından ibaret bulunduğu takdirde yüzde beş, ziyade veya noksan olarak teslim olunabilir.

"Katiyen muayyen miktar" kaydı alıcıya mukavelede muayyen olan miktarın tamamını talep hakkını bahşeder. Şu kadar ki; malların yolculuk sırasındaki firesinden veya deniz hasarları sebebiyle meydana gelen noksandan dolayı satıcı mesul olmaz.

Her iki halde çıkacak olan noksan veya ziyade miktarın bedeli, malların gemiden çıkarıldığı gün ve yerdeki rayice göre tayin olunup ödenir. Mamafih malların kısmen denize atılması veya deniz suyu ile ıslanarak ağırlığının artması veya eksilmesi sebebiyle hakiki tartısının tesbiti mümkün olmazsa muvakkat fatura tutarı katılaşmış olur

A) Tarifi:

Madde 1159 – Bu kanunun tatbiki bakımından deniz ödöncü bir mukaveledir ki, onunla kaptan, bu sıfatla, kanunun kendisine verdiği salahiyetlere dayanarak bir prim temin ve gemiyi, navlunu ve yükü veya bunlardan birini yahut birkaçını rehnetmek suretiyle ödöncü para alır; ödöncü veren kimse alacağını ancak rehin gösterilen şeyler üzerinden tahsil eder ve bunu yalnız geminin, ödöncü muamelesine sebep olan yolculuğun biteceğı yere ulaşmasından sonra istiyebilir.

Kaptanın aynı zamanda geminin veya yükün yahut her ikisinin tek veya müşterek maliki olması veya deniz ödöncü mukavelesini ilgililerin hususi talimatlarıyla yapmış bulunması; bu kısmın hükümlerinin tatbikine mani teşkil etmez.

B) Şartları:

I - Zaruret halleri:

Madde 1160 – Kaptan ancak aşağıda yazılı hallerde deniz ödöncü mukavelesi yapabilir:

1. Gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada geminin, yolculuğunu, 988, 998, 999, 1000 ve 1002 nci maddeler gereğince bitirebilmesi maksadiyle;

2. Yolculuk sırasında sırf yük ile ilgili olanların menfaatleri icabı yükün 995, 1002 ve 1086 ncı maddeler gereğince korunması ve ileriye taşınması maksadiyle.

Birinci fıkranın 2 nci bendindeki halde kaptan deniz ödöncü almak maksadiyle yalnız başına yükü rehnetmeye salahiyetli olduğu halde diğer bütün hallerde her ne kadar yalnız gemi veya yalnız navlun karşılığında ödöncü para alabilirse de yükü ancak gemi ve navlun ile birlikte deniz ödöncüne karşı rehnedebilir.

Navlun zikredilmeksizin gemi üzerine deniz ödöncü alınmışsa navlun rehne dahil değildir. Fakat gemi ve yük üzerine ödöncü alınmışsa navlun rehne dahil sayılır.

Navlun üzerine deniz ödöncü, ancak navlun deniz rizikosuna maruz bulunduğu müddetçe alınabilir.

Yolculuğun henüz başlanmamış olan kısmına ait navlun üzerine de deniz ödöncü alınabilir.

II - Zaruretin tevsiki:

Madde 1161 – Deniz ödöncü senedinin tanziminden önce muamelenin yapılmasındaki zaruret; Türk konsolosu, bulunmadığı takdirde senedin tanzim edildiğı yerdeki mahkeme ve bu da yoksa salahiyetli liman başkanlığı ve bunun da bulunmaması halinde bütün gemi zabitleri tarafından yazılı olarak tevsik edildiğı takdirde kaptanın, yapmış olduğu muameleye salahiyetli olduğu kabul olunur. Bununla beraber aksi ispat olunabilir.

C) Prim:

Madde 1162 – Deniz ödöncü priminin haddini tayinde, taraflar tamamiyle serbesttirler.

Aksi kararlaştırılmış olmadıkça prim, faizi de ihtiva eder.

D) Deniz ödöncü senedi:

I - Tanzimi:

Madde 1163 – Kaptanın, deniz ödöncü muamelesine dair bir deniz ödöncü senedi tanzim etmesi lazımdır. Senet tanzim edilmezse alacaklı, ihtiyacı karşılamak üzere kaptan tarafından alelade bir kredi muamelesi yapılmış olsaydı hangi hakları haiz bulunacak idiyse yalnız bunlara sahip olur.

II - Muhtevası:

Madde 1164 – Deniz ödöncü senedine, aşağıdaki hususların yazılması lazımdır:

1. Deniz ödöncü alacaklısının adı ve soyadı;
2. Deniz ödöncü borcunun ana parası;
3. Deniz ödöncü priminin haddi yahut alacaklıya ödenmesi lazımgelen paranın mecmuu;
4. Deniz ödöncüne karşı rehnedilen şeyler;
5. Geminin adı ve kaptanın adı ve soyadı;
6. Deniz ödöncünün hangi yolculuk için yapıldığı;

7. Deniz ödöncü borcunun ödeneceği zaman ve yer;
 8. Senedin metninde deniz ödöncü senedi olduğunun yazılması yahut borcun deniz ödöncü borcu olarak yapıldığının beyan edilmesi veya muamelenin deniz ödöncü mahiyetini kafı derecede belli edecek diğer bir ifade;
 9. Deniz ödöncü alınmasını zarurı kılan haller;
 10. Senedin tanzim edildiği tarih ve yer;
 11. Kaptanın imzası.
- Talebolunursa kaptanın imzasının notere tasdik ettirilmesi lazımdır.

III - Kimin emrine tanzim edileceği:

Madde 1165 – Aksi kararlaştırılmış olmadıkça deniz ödöncü senedi, ödöncü verenin talebi üzerine alacaklının emrine veya sadece emre yazılı olarak tanzim olunur. Bu son halde "emre" ibaresi deniz ödöncü verenin emrine demektir.

Kaptanın muameleyi yapmaya salahiyyetli olmadığı veya girişmiş olduğu hudut dairesinde yapmaya salahiyyetli bulunmadığı hakkındaki itiraz, senedi ciro ve teslim suretiyle iktisabedene karşı da ileri sürölebilir.

IV - Birden çok nüsha:

Madde 1166 – Deniz ödöncü veren, deniz ödöncü senedinin mütaaddit nüsha olarak tanzimini istiyebilir.

Birden fazla nüsha yapılmışsa kaç nüsha yapıldığı her birinde gösterilir.

E) Borcun ödenmesi:

I - Yer ve zaman:

Madde 1167 – Deniz ödöncü senedinde hilafına hüküm olmadıkça deniz ödöncü borcunun, ilgili yolculuğun varma limanında ve geminin bu limana ulaşmasından itibaren sekiz gün içinde ödenmesi lazımdır.

Prim de içinde olduğu halde deniz ödöncü borcunun tamamı için, vade gününden itibaren faiz işler. Prim zaman üzerine şart edilmişse, bu hüküm tatbik olunmaz. şu kadar ki; zaman üzerine şart edilmiş prim ana para ödeninceye kadar işler.

II - Alacaklı:

1. Senedin hamili:

Madde 1168 – Deniz ödöncünün, vadesi geldiğinde, senedin yalnız bir nüshası ibraz edilmiş olsa dahi salahiyyetli hamiline ödenmesi lazımdır.

Ödeme; ancak bu nüshanın bedelinin alındığını gösteren bir şerhle, geri verilmesi mukabilinde istenebilir.

2. Birden çok senedin hamili:

Madde 1169 – Birden çok nüsha olarak tanzim edilen deniz ödöncü senedinin birden fazla salahiyyetli hamili müracaat ederse, bunların hepsi reddedilir ve deniz ödöncüne karşı rehnedilen şeylerin rehinden kurtulması icabediyorsa para resmi bir vezneye veya bu yapılmazsa başka emin bir yere yatırılır ve müracaat etmiş olan deniz ödöncü senedi hamilleri bu tedbirden, sebepleri de bildirilmek suretiyle, haberdar edilir.

Paranın resmi bir vezneye yatırılması mümkün olmayan hallerde, yatıran, aldığı tedbir ve bunun sebepleri hakkında resmi bir vesika tanzim ettirmeye ve bu muamele yüzünden yapılan masrafları deniz ödöncü borcundan indirmeye salahiyyetlidir.

F) Avaryalar:

Madde 1170 – Deniz ödöncü alacaklısına ne müşterek ve ne de hususi avaryadan pay düşmez.

Bununla beraber deniz ödöncüne karşı rehnedilmiş olan şeyler müşterek veya hususi avarya neticesi olarak artık deniz ödöncü alacaklısının alacağını itfaya kifayet etmezse, bundan doğan zararları kendisi çeker.

G) İhtiyati haciz:

Madde 1171 – Deniz öduncüne karşı rehnedilen şeylerin her biri deniz öduncü alacaklısının alacağına tamamına karşılıktır.

Gemi, deniz öduncü ile ilgili yolculuğun varma limanına ulaşınca, alacaklı deniz öduncüne karşı rehnedilmiş şeylere ihtiyati haciz koydurabilir. Alacaklı haciz sebepleri hakkında delil göstermeye mecbur değildir.

H) Kaptanın mesuliyeti:

I - Rehnedilen şeylerin korunmasından:

Madde 1172 – Kaptan deniz öduncüne karşı rehnedilen şeylerin muhafazasını temin etmeye mecburdur. Acil sebepler olmadıkça rizikonun, deniz öduncü veren için mukavelenin yapıldığı sırada göze alınana nazaran, artmasına veya değişmesine sebeb olacak hiçbir harekette bulunamaz.

Kaptan bu hükümlere muhalif hareketinden doğacak zararlardan deniz öduncü alacaklısına karşı 973 üncü madde gereğince mesuldür.

II - Alacaklının rizikosunun keyfi olarak artırılmasından:

Madde 1173 – Alacaklının menfaati icabetmediği halde kaptan deniz öduncü ile ilgili yolculuğu keyfi olarak değiştirir veya bu yolculuğun rotasından keyfi olarak ayrılır yahut da yolculuk bittikten sonra deniz öduncüne karşı rehnedilmiş şeyleri, alacaklının menfaati icabetmediği halde yeniden bir deniz rizikosuna arzederse, deniz öduncü borcundan dolayı alacaklıya karşı, bunun rehnedilmiş olan şeyler üzerinde alacağını tahsil edemediği nispette şahsan mesul olur; meğer ki, alacaklının alacağını tamamen alamaması keyfiyeti yolculuğun değiştirilmesinden veya rotadan ayrılmadan yahut da yeni deniz rizikosundan ileri gelmemiş olsun.

III - Alacak ödenmeden veya temin edilmeden yükün teslim edilmesinden:

Madde 1174 – Kaptan alacaklının alacağı ödenmeden veya temin edilmeden deniz öduncüne karşı rehnedilen yükü tamamen veya kısmen teslim edemez; ederse, teslim edilen mallar üzerinden teslim zamanında elde edilecek menfaat nispetinde şahsan mesul olur. Alacaklının, malların teslim zamanında alacağını tamamen almış olabileceği kabul olunur.

IV - Donatanın talimat vermesi halinde:

Madde 1175 – Donatan, 1172, 1173 ve 1174 üncü maddelerde yazılı hallerde kaptanın hareket tarzını tayin etmiş bulunursa 973 üncü maddenin ikinci fıkrası hükümleri tatbik olunur.

I) Rehinin paraya çevrilmesi:

Madde 1176 – Deniz öduncü borcu vadesinde ödenmediği takdirde, alacaklı alacağını deniz öduncüne karşı rehnedilen şeyler üzerinden tahsil edebilir. Bu hususta rehinin paraya çevrilmesi hakkındaki hükümler tatbik olunur.

Gemi ve navlun hakkındaki takibat kaptan yahut donatana karşı yapılır; kaptan aleyhine verilen hüküm donatan aleyhine de verilmiş sayılır. Yük hakkındaki takibat, malların tesliminden önce kaptana karşı yapılır. Alacaklı deniz öduncü dolayısıyla rehnedilen yükü hüsnüniyetle iktisabeden üçüncü şahsa karşı takibatta bulunamaz.

J) Malları teslim alanın mesuliyeti:

Madde 1177 – Malı deniz öduncüne karşı rehnedilmiş olduğunu bilerek teslim alan gönderilen, mal teslim edilmiş olmasaydı alacaklının bundan alacağını elde edebileceği nispette ve en çok malın teslim zamanındaki kıymeti kadar alacaklıya karşı şahsan mesul olur.

K) Yolculuktan vazgeçilme hali:

Madde 1178 – Gemi yola çıkmadan deniz öduncü ile ilgili yolculuktan vazgeçilmiş ise alacaklı, deniz öduncü muamelesinin yapıldığı yerde ödünç verilen paranın derhal ödenmesini istiyebilir. Ancak, primin mütenasiben indirilmesine razı olması lazımgelir. Prim indirilirken bilhassa geçirilen rizikonun göze alınan rizikoya olan nispeti gözönünde tutulur.

Deniz öduncü ile ilgili yolculuk, bu yolculuğun varma limanından başka bir limanda biterse deniz öduncü borcu; prim indirilmeksizin bu son limanda mukavele ile tayin edilen müddetin ve böyle

bir müddet tayin edilmemişse 1167 nci maddede yazılı sekiz günlük ödeme müddetinin geçmesinden sonra ödenir. Ödeme müddeti yolculuğun kati olarak durdurulduğu günden itibaren hesab olunur.

Yukarki fıkralar hükümlerinden aksi anlaşılmadıkça bu hallerde 1168-1177 nci maddeler de tatbik olunur.

BEŞİNCİ FASIL
Deniz Kazaları
BİRİNCİ KISIM
Müşterek ve Hususi Avaryalar

A) Umumi hükümler:

I - Tarifler:

1. Müşterek avarya:

Madde 1179 – Müşterek bir deniz sergüzeştine atılmış olan gemiyi ve yükü tehdit eden bir tehlikeden onları korumak maksadiyle ve makul bir hareket tarzı teşkil edecek şekilde ve bile bile, fevkalade bir fedakarlık yapılması veya fevkalade bir masrafa katlanılması halinde "Müşterek avarya hareketi" mevcut sayılır ve bu hareketin ancak doğrudan doğruya neticesi olan zarar veya masraflar müşterek avaryadır.

1184 - 1195 inci maddelerde sayılan haller dahi birinci fıkradaki unsur mevcut olmak ve bu kısımda aksine hususi hüküm bulunmamak şartıyla, müşterek avar yaya girer.

Müşterek avaryadan sayılacak bir masrafın yapılmaması için göze alınan her fazla masraf da, başka ilgili şahıslar bu fazla masraflardan faydalansalar bile önlenmiş olan masrafın tutarına kadar, müşterek avarya garamesine kabul olunur.

Müşterek avarya garamesine giren zarar veya masraflar; gemi navlun ve yük arasında aşağıdaki hükümlere göre paylaşılır.

2. Hususi avarya:

Madde 1180 – Müşterek avaryadan olmıyan, 1075 inci madde hükmüne girmiyen ve bir kaza neticesinde doğan bütün zarar ve masraflar ve hususiyle, gerek yolculuk sırasındaki, gerekse yolculuktan sonraki bir gecikmeden meydana gelen (İşsiz kalma zararları gibi) gemiyi veya yükü ilgilendiren bütün zararlar veya ziyanlar ile bir müşterek avarya hareketinin dolayısıyla neticesi olan (Rayiç farkından meydana gelen ziyanlar gibi) zararlar hususi avaryadır.

Hususi avaryanın gemiye ait olanına gemi maliki, yüke ait olanına yük sahibi katlanır.

II - Tehlikeye sebebiyet veren kimsenin durumu:

Madde 1181 – Tehlikenin üçüncü bir şahsın veya ilgililerden birinin kusurundan doğmuş olması, müşterek avarya hükümlerinin tatbikına mani olmaz. Şu kadar ki; böyle bir kusuru olan ilgili sadece kendi uğradığı zarar için herhangi bir tazminat isteyemeyeceği gibi sebep olduğu avarya garamesine iştirak edenlerin bu yüzden uğradıkları zararlardan da onlara karşı mesul olur.

Tehlikeye gemi adamlarından birinin kusuru sebep olmuşsa, bundan donatan da 1947 ve 1948 inci maddelere göre mesul olur.

III - Müşterek avaryadan sonra çıkan hususi avaryaların tesirleri:

1. Garameye iştirak borcu üzerine:

Madde 1182 – Kurtarılan bir şeyden dolayı avarya garamesine iştirak borcu, o şeyin sonradan hususi avaryaya uğraması halinde ortadan kalkmaz.

2. Tazminat istemek hakkı üzerine:

Madde 1183 – Müşterek avaryadan olan bir hasar sebebiyle tazminat istemek hakkı hasara uğrayan şeyin sonradan vukubulacak bir hususi avarya neticesinde tekrar hasara uğraması veya zayi olması ile değil, ancak sonraki kazanın önceki ile hiçbir ilgisi olmaması ve önceki zarar vaki olmasaydı dahi sonraki kazanın tek başına bu yeni zararı tevhit edebilecek mahiyette olması halinde ortadan kalkar.

Bununla beraber sonraki kazanın vukuundan önce hasara uğramış olan şeyin sahibinin bunun

eski hale getirilmesi için yapmış olduğu masraflardan dolayı tazminat istemek hakkı mahfuzdur.

B) Müşterek avarya:

I - Halleri:

1. Denize yük ve sairenin atılması:

Madde 1184 – Gemide mütat ticari teamüllere göre taşınmakta olan yükü, gemi kısımlarını veya gemi aletlerini denize atma; gemi direklerini, çımaları veya yelkenlerini kesme; demirleri, demir halatları veya zincirleri bırakma yahut kesme; hallerinde gerek bizzat bu fedakarlıkların teşkil ettiği zararlar, gerek bu fedakarlıklardan gemiye veya yüke gelebilecek diğerk zararlar, hususiyle denize mal atmak üzere açılan ambar kapaklarından veya başka bir delikten ambara giren suların yapacağı zararlar, müşterek avarya garamesine kabul olunur.

Daha önce denizciliğın tabii tehlikelerinden birinin tahakkuku ile kopmuş bulunan direk veya başka eşyanın kırık ve döküntülerini kesme hallerinde meydana gelen kayıp ve zararlar müşterek avarya olarak kabul olunmaz.

2. Geminin hafifletilmesi:

Madde 1185 – Karaya oturmuş olan geminin hafifletilmesi bir müşterek avarya hareketi teşkil ettiği takdirde, bunun için yükün, yakıtın veya kumanyanın hepsinin yahut bir kısmının mavnalara veya diğerk vasıtalarla aktarılması halinde; mavnalar veya diğerk vasıtaların kirası ile zikri geçen şeylerin aktarılmalrı ve yeniden gemiye yüklenmeleri sırasında gemiye veya kendilerine ve vasıtalarda yüklü bulundukları sırada yalnız kendilerine gelebilecek bütün zararlar müşterek avaryaya kabul olunur.

3. Geminin karaya oturtulması:

Madde 1186 – Geminin yalnız batmak veya zaptedilmek tehlikesinden korunması için bilerek karaya oturtulması halinde; karaya oturma ve yeniden yüzdürmeden çıkan zararlar ve yüzdürme masrafları müşterek avarya olarak kabul olunur. Şu kadar ki; zikri geçen tedbir alınmamış olsaydı geminin mutlaka sahil veya kayalara bindireceği anlaşılırsa yalnız yüzdürme masraf ve zararları müşterek avarya kabul olunur.

4. Geminin yüzdürülmesi:

Madde 1187 – Gemi, kendisinin ve yükün kurtarılması için bilerek karaya oturtulmuş olmayıp da başka sebeplerden oturmuşsa, karaya oturma yüzünden çıkan zararlar müşterek avaryadan sayılmamakla beraber yeniden yüzdürme için yapılan masraflarla bu maksatla gemiye veya yüke bilerek yapılan zararlar müşterek avar yadandır. Hususiyle tehlikeli bir vaziyette bulunan gemiyi müşterek selamet uğruna yüzdürmek veya daha derin bir yere götürmek için sarf olunan gayretler yüzünden:

1. Yelken ve direk veya bunlardan birinin zıyı yahut hasara uğramasından doğacak zararlar;
 2. Makine ve kazanlara arız olan hasarlar;
 3. 1185 inci maddede yazılı zararlar;
- müşterek avarya olarak kabul olunur.

5. Gemide çıkan yangının söndürülmesi:

Madde 1188 – Gemide çıkan yangını söndürmek üzere gemide ve yükte veya bunlardan birinde su ile yahut lombarları açarak batırma da dahil olmak üzere başka suretlerle meydana getirilen zararlar; (Yükün yanmamış kalan parçalarının istif edilmeksizin veya dökme halde gemiye yüklenmiş bulunan malların ve gemi kısımlarının yanma yüzünden uğradığı zararlar hariç) müşterek avaryadandır.

6. Yakıt yerine yakılan yük, gemi eşyası ve kumanyası:

Madde 1189 – Tehlike karşısında müşterek selamet uğruna zaruri olarak yakıt gibi yakılan yük, gemi eşyası ve kumanyası veya bunlardan biri; ancak ve ancak gemi tam ve bol yakıt ile donatılmış olduğu takdirde müşterek avarya kabul olunur. Şu kadar ki; bu suretle yakılan şeylerin muadili olan yakıt miktarının muhammen kıymeti, son hareket limanı ve gününün rayici üzerinden hesaplanarak donatana zimmet ve müşterek avaryaya matlup kaydolunur.

7. Barınma limanındaki masraflar:

Madde 1190 – Kaza, fedakarlık veya başka fevkalade haller yüzünden yolculuğa devam

olunması gemiye ve yüke müşterek bir tehlike getirecek olup da bunun önüne geçmek için geminin bir barınma, liman veya yerine girmesi yahut yükleme liman veya yerine dönmesi yahut gereken tamirati yaptırmak buralarda mümkün olmadığı takdirde başka bir barınma limanına girmesi ve bu hareketlerin müşterek selamet bakımından zaruri bir tedbir mahiyetini arz etmesi halinde aşağıda sayılan zarar ve masraflar müşterek avarya olarak kabul olunur:

1. Mezkûr liman veya yere giriş masraflarıyla, barınma veya dönmenin neticesi sayılabilmek şartıyla; geminin bu liman veya yerden ilk yükünün tamamı veya bir kısmıyla hareketindeki çıkış masrafları;

2. Gemi hasarlarının tamiri için zaruri olmak şartıyla yük, yakıt veya kumanyayı gemi içinde koyup kaldırmak yahut bir yükleme, durma veya barınma liman yahut yerinde boşaltmak için yapılan masraflar;

3. Yük, yakıt veya kumanyayı elden geçirme ve boşaltma masrafları 2 nci bent hükmü gereğince müşterek avarya olarak kabul olunduğu takdirde, bunların yeniden yükletilme ve gemide istif edilme masraflarıyla depo ve makul surette yapılmış olmak şartıyla depo ile ilgili sigorta masrafları; şu kadar ki, gemi mahkûm edilir veya başladığı yolculuğunu yarıda bırakırsa geminin mahkûmiyetine hükmolunması veya yolculuğun bırakılması tarihinden sonra işliyecek depo masrafları müşterek avarya olarak kabul olunmaz; fakat yükün boşaltılması bitmeden gemi mahkûm edildiği veya yolculuktan vazgeçildiği takdirde, mezkûr depo masraflarının boşaltmanın bittiği ana kadar tahakkuk eden kısmı müşterek avaryaya kabul olunur.

4. Hasara uğramış bir gemi, yolculuğa bütün yükü ile devamını temin edecek surette tamir görebileceği bir liman veya yerde bulunur da, masraftan tasarruf maksadiyle tamir için başka bir liman veya yere yahut da varma limanına kadar yedekte çektilir veya yük kısmen veya tamamen başka bir gemiye aktarma ve sair herhangi bir suretle varma limanına doğru yola çıkarılırsa, sarfedilecek römorkaj ve aktarma masraflarıyla yükün varma limanına ulaştırılmasına matuf sair fevkalade masraflar; şu kadar ki, bu masraflar, böylece tasarruf edilecek fevkalade masraf tutarını aşmamak şartıyla, yolculukla ilgililer tarafından, bu suretle sarfından kurtulmuş oldukları fevkalade masraflar nispetinde ödenir;

5. Geminin bir barınma limanına girmesi veya yükleme limanına veya yerine dönmesi sebebiyle uzıyan yolculuk dolayısıyla kaptanla diğer gemi adamlarına verilmiş olan ücretlerle bu uzıyan yolculuk sırasında onların yiyip içmeleriyle yakıt ve kumanyadan sarfedilmiş olanlar için yapılmış bulunan ve makul had dahilinde olan masraflar;

6. Bir gemi, bir liman veya yere girer veya bir liman veya bir yerde kalırsa, yahut bir kaza veya fedakarlık neticesinde geminin uğradığı hasarların tamirini mümkün kılmak için gemi bir limana veya bir yere girer veya bir limanda yahut bir yerde kalırsa ve geminin emniyetle yolculuğa devam edebilmesi bu tamire bağlı bulunursa, kaptanın ve gemi adamlarının ücretleriyle yiyip içmeleri için geminin bu liman veya yerde durduğu munzam devrede ve yolculuk edebilecek duruma girdiği veya bu duruma girmesi lazım geldiği tarihe kadar makul had içinde yapılmış bulunan masraflar müşterek avaryadandır. Munzam durma devresi, gemi mahkûm edildiği veyahut ilk yolculuğuna devam etmediği takdirde geminin mahkûm edildiği yahut yolculuğu bıraktığı tarihte ve şayet bu tarihte gemi henüz boşaltılmamış olursa boşaltmanın bittiği tarihte sona erer.

Munzam durma devresinde sarfedilmiş olan kumanya ve yakıt ve bu devrede yapılmış olan liman masrafları (Müşterek avaryadan olmıyan tamirlerin yapılması sebebiyle sarf edilmiş bulunan hariç olmak üzere), müşterek avaryaya kabul olunur.

7. Kaptanlara ve diğer gemi adamlarına geminin bakımı veya müşterek avaryaya girmiyen tamirler için fazla çalışma ücreti ödenmiş olduğu takdirde bu ücret bunun ödenmiş olması dolayısıyla yapılmasına hacet kalmamış bulunan ve yapılması halinde müşterek avaryaya dahil edilecek olan masraflar nispetinde müşterek avaryaya kabul olunur.

8. Gerek bu bendin, gerekse müşterek avarya ile ilgili diğer hükümlerin tatbikinde, donatanın kanun ile veya iş akdiyle bunları ödemeye mecbur olduğuna bakılmaksızın, kaptan ve diğer gemi

adamlarına veya onlar lehine yapılmış bulunan bütün ödemeler ücret sayılır.

8. Muvakkat tamirler:

Madde 1191 – Gemi; bir yükleme, durma veya barınma limanında müşterek salamet uğruna veya müşterek avaryadan sayılacak bir fedakarlık neticesinde hasıl olan hasarlardan dolayı muvakkaten tamir edilirse bu tamirin masrafları, müşterek avarya olarak kabul olunur. Şu kadar ki; kazaen vakı bir hasar neticesinde sadece yolculuğun ikmalini temin için muvakkat tamirlere girişilmişse yapılan masraflar ancak mezkûr tamirler yapılmamış olsaydı karşılaşılabilecek ve müşterek avarya olarak tazmin edilecek olan masraftan elde edilen tasarruf nispetinde ve yapılmış olan masraflar yüzünden diğer ilgililerin elde edebilecekleri tasarruflara bakılmaksızın, müşterek avaryaya girebilir.

Müşterek avaryadan sayılan muvakkat tamir masraflarından yeni ve eski farkı indirilmez.

9. Boşaltılma sırasında yüke gelen zararlar:

Madde 1192 – Yük, yakıt ve kumanyanın yalnız elden geçirme, boşaltma, depolama, yeniden yükleme ve istif ameliyeleri sırasında uğrayacakları hasar ve kayıplar; ancak, bu ameliyelere ait masrafların müşterek avaryadan sayılmaları halinde, müşterek avarya olarak kabul olunur.

10. Geminin müdafaası:

Madde 1193 – Geminin düşman veya deniz haydutlarına karşı müdafaası halinde müdafa sırasında gemiye veya yüke yapılan hasar, bu sırada sarf olunan cephaneye, gemi adamlarından biri müdafa sırasında yaralandığı veya öldüğü takdirde tedavi ve cenaze masrafları, 1013 ve 1014 üncü maddelerle diğer mevzuat gereğince verilmesi lazım gelen tazminat ve mükafat, müşterek avarya olarak kabul olunur.

11. Geminin kurtarılması:

Madde 1194 – Geminin düşman veya deniz haydutları tarafından durdurulup da fidye verilerek geminin ve yükün kurtarılması halinde rehinelerin geçim ve kurtarılma masraflarıyla birlikte, verilen fidye müşterek avarya olarak kabul olunur.

12. Para tedariki:

Madde 1195 – Müşterek avarya masraflarını kapatmak üzere yolculuk sırasında para bulmak lazım gelip de bu hal zarar ve masraflara sebep olmuş veya ilgililer arasında yapılacak paylaşma ayrıca masrafı icabettirmişse, mezkûr zarar ve masraflar da müşterek avaryaya kabul olunur. Hususiyle yolculuk sırasında satılan malların satışından doğan ziyan, lazım olan para deniz ödöncü yolu ile alınmışsa deniz ödöncü primi, deniz ödöncünden başka bir suretle alınmışsa sarf olunan paranın sigorta primi, zararların tesbit ve tayini ve müşterek avarya hesaplarının yaptırılması masrafları müşterek avarya olarak kabul olunur.

Para, borçlu masaya dahil ilgililerden herhangi biri tarafından temin olunmamışsa müşterek avaryaya giren sarfiyat için yüzde iki nispetinde bir komüsyon kabul olunur.

Ancak, komüsyon hesap edilirken kaptan, zabıtlar ve tayfaların ücretleri ve geçim masrafları ve yolculuk sırasında yeniden tedarik edilmemiş olan yakıt ve kumanya bedelleri nazara alınmaz.

II - İstisnaları:

1. Hususi avarya halleri:

Madde 1196 – Aşağıdaki haller müşterek avaryadan olmayıp hususi avaryadan sayılır:

1. Yolculuk sırasında olsa bile hususi avarya neticesinde lazım olan paranın tedarikinden çıkan zarar ve masraflar;

2. Gemi ve yük için birlikte itiraz edilmiş ve her ikisi kurtarılmış olsalar bile itiraz masrafları;

3. Gemi yüzmekte iken yelken zorlaması veya makine ve kazanların çalıştırılması yüzünden gemi, yük ve navlun veya bunlardan birinin duçar olacağı kayıp ve hasarlar.

2. Müşterek avarya olarak kabul olunamayacak hasarlar:

Madde 1197 – Müşterek avarya hallerinde zararın tesbitinde aşağıdaki şeylerin uğradıkları

hasar ve ziya, hesaba katılmaz:

1. Mütat ticari teamüllere uygun şekilde taşınmış olmayan mallar;
2. Taşıyanın acentesinin veya sair temsilcisinin haberi olmaksızın veya yükleme sırasında bile bile yanlış beyanla yükletilmiş mallar; şu kadar ki, bu gibi mallar kurtarılmış olursa müşterek avarya borcuna iştirak ederler. Yükleme sırasında hakiki değerlerinden aşağı bir değer bildirmek suretiyle yükletilen mallara arız olacak zarar ve kayıplar, bildirilen değer üzerinden tazmin olunursa da müşterek avarya borcuna hakiki değerleri üzerinden girer;
3. Kaptana usulüne göre bildirilmemiş olan kıymetli eşya, sanat eserleri, para ve kıymetli evrak.

III - Zarar ve tazminatın tesbiti:

1. *Gemi hakkında:*

a) *Umumi olarak:*

Madde 1198 – Gemi ve teferruatının uğramış oldukları hasarlara ve ziyaa karşılık müşterek avaryaya kabul edilecek miktar, tamir yapılmış veya eski parçaların yerine yenileri konulmuş olduğu takdirde, aşağıdaki maddede gösterilen indirmeler mahfuz kalmak üzere, tamirin veya yenilemenin makul ve hakiki değerinden ibaret olacaktır.

Tamirat yapılmamış ise, bilirkişinin takdir ettiği tamir masraflarını aşmamak şartıyla, müşterek avaryaya makul bir amortisman kabul olunur.

Geminin fiili veya hükmi tam ziyayı halinde gemiye verilecek müşterek avarya tazminatı, müşterek avaryadan olmıyan hasarların tamir masrafları ve varsa satış tutarı çıkarıldıktan sonra kalan, geminin takdir edilen sağlam hali değerinden ibarettir.

b) *Tamir tutarlarından indirilecek yeni-eski farkları:*

Madde 1199 – Eski malzeme veya parçalar yenileriyle değiştirildiği takdirde müşterek avarya tazminatı hesabında müşterek avarya olarak ödenmesi kabul edilen tamir tutarlarından yeni ve eski farkları, 1191 inci maddenin son fıkrası hükmü mahfuz kalmak üzere, aşağıdaki hükümlere göre indirilir:

Esas itibarıyla indirmeler geminin yaşına göre hesab edilir; geminin ilk defa olarak gemi siciline kaydolunduğu tarihten kazanın vukubulduğu tarihe kadar geçen müddet geminin yaşı itibar olunur. Ancak, kumanya ve demirbaş eşya, izolasyon tertibatı, kurtarma sandalları ve benzerleri, ciro (gyro) puslası tertibatı, telsiz aletleri, istikamet gösteren aletler ile iskandil aletleri ve benzerlerinde ve makine ve kazanlarda indirme, ilgili eşyanın kendi yaşına göre yapılır.

Kullanılmamış olan kumanya, istihlak maddeleri ve aletler hakkında hiçbir indirme yapılmaz.

İndirme yeni malzeme ve parçaların değeri üzerinden yapılır. Hasarı tesbit masrafları müstesna, bu değere işçilik ve yerleştirme masrafları da dahildir.

Kızak ve havuz ücretleriyle geminin yer değiştirme masrafları tam olarak kabul olunur.

Kazaya takaddüm eden altı ay zarfında boyanmış ise karınayı temizleme ve boyama masrafları da hesaba ithal edilir.

A) Bir yaşına kadar bütün tamir masrafları tam olarak kabul edilir. Ancak, karınayı kazıma, temizleme, boyama veya ziftleme masraflarından üçte biri indirilir.

B) Bir yaşından üç yaşına kadar: Karınayı kazıma, temizleme ve boyama masraflarından (A) bendine göre indirme yapılır.

Zincir ve madeni teller hariç olmak üzere yelkenler, teçhizat, halatlar, ipler, ambar kapakları, palamar, örtüler, muşambalar, kumanya ve istihlak maddeleri ve boya bedellerinden üçte bir indirilir.

Ambarın iç döşemeleri, tahta direkler ve sırkalar ve sandallar dahil teknenin ahşap kısımları, mobilya, mefruşat, tabak, çanak takımları, madeni ve cam eşya, teller ve madeni palamar, ciro (gyro) puslaları tertibatı, telsiz telgraf aletleri, istikamet tayin eden aletler, akis yoliyle iskandil ve benzeri cihazlar, çapa zinciri ve zincirler, izolasyon tertibatı, yardımcı makineler, dümen cihazları ve teferruatı, maçuna, vinç ve elektrik makineleri ve teferruatı (Elektrik tahrik makineleri hariç) değerleri üzerinden altıda bir indirilir. Diğer tamirler tam bedelleriyle kabul olunur.

Ahşap veya muhtelif teknelerde madeni kaplamalar aşağıdaki şekilde muamele görür:

Gemiden çıkarılan madeni kaplamaların gayrisafi ağırlığına müsavi bir miktarın bedelinden hurdanın satış tutarı düşürülür ve bakiye meblağ tam olarak kabul edilir. Yeni kaplamalar yapmak için kullanılan çiviler, keçe ve işçilik üçte bir tenzilatı tabidir.

C) Üç yaşından altı yaşına kadar; İndirme yukardaki (B) bendine uygun olarak yapılır. Ancak, ambarın iç döşemeleri dahil teknenin tahta kısımlarından, ahşap direk, sırık ve sandallardan, mobilya ve mefruşattan üçte bir ve direk ve sırıkların demir kısımlarıyla (Kazanlar ve teferruatı dahil) bütün makinelerden altıda bir indirilir.

D) Altı yaşından on yaşına kadar; İndirme (C) bendine göre yapılır. Ancak, bütün teçhizatın, ip ve halatların, iskota ve palamarların, direk ve sırıkların demir kısımlarının, ciro (gyro) pusla tertibatının, telsiz telgraf aletlerinin, istikamet gösteren cihazlarla akis yoliyle iskandil cihazları ve benzerlerinin, izolasyon tesisatının, yardımcı makineler, dümen cihazları, maçuna, vinç ve teferruatı ile (Kazanlar ve teferruatı dahil) sair bütün makinelerin bedellerinden üçte bir indirilir.

E) On yaşından onbeş yaşına kadar; Bütün yenilemelerden üçte bir indirme yapılır. Ancak, teknenin demir aksamı ile çimento işleri ve çapa zincirlerinden altıda bir indirilir. Çapalar ise tam bedelle hesaba alınır.

F) On beş yaşından sonra; Bütün yenilemelerden üçte bir indirilir. Ancak, çapa zincirleri altıda bir indirmeye tabidir. Çapalar ise tam bedelle hesap edilir.

2. Yük hakkında:

a) Umumi olarak:

Madde 1200 – Fedakarlık neticesinde zıya veya hasara uğrayan yük için verilecek tazminat mal sahibinin bu yüzden uğradığı zarara eşit olacaktır. Zarar miktarı geminin boşaltıldığı son gündeki veya yolculuk varma limanından başka bir yerde bitirilirse yolculuğa son verildiği tarihteki piyasa fiyatı esas tutularak takdir olunur.

Piyasa fiyatı yoksa yahut bu fiyat veya bu fiyatın nasıl tatbik edileceği bilhassa malın mahiyeti yüzünden kestirilemiyorsa fiyat bilirkişilere biçilir.

Bu fiyattan, malın ziyayı neticesi tasarruf edilen navlun, Gümrük Resmi ve sair masraflar indirilir. Müşterek avaryadan sayılmıyan ve avaryaya sebep olmuş hadiseden önce veya sonra yahut hadise sırasında hasıl olan değer düşüklüğü ve ziyanlar dahi, tazminat hesap olunurken indirilir. 1183 üncü madde hükmü mahfuzdur.

Müşterek avaryaya masraflarını kapatmak üzere 1195 inci madde hükmü gereğince satılan mallar da feda edilmiş mallardan sayılır.

b) Hasara uğrıyan malların satışı:

Madde 1201 – Fedakarlık neticesinde hasara uğrıyan mallar satıldığı ve zararın tutarı hakkında taraflarca başka esaslar kabul edilmiş olmadığı takdirde hiç hasara uğramamış olduğu kabul edilmek suretiyle malların en son boşaltma günündeki veya yolculuk asıl varma limanından başka bir limanda sona ermişse yolculuğun sona erdiği gündeki safi kıymeti ile avaryalı malların safi satış tutarı arasındaki fark müşterek avaryaya ithal edilecek zarar miktarını gösterir.

3. Navlun hakkında:

Madde 1202 – Yükün zıya veya hasarından doğan navlun kayıtlarının müşterek avaryaya yoliyle tazmini; navlun kaybının bir müşterek avaryaya hareketi neticesi olmasına yahut da bizzat yükün zıya veya hasarının müşterek avaryaya kabul edilmiş bulunmasına bağlıdır.

Kaybedilen gayrisafi navlundan, yapılan fedakarlık sebebiyle tasarruf edilmiş olan masraflar indirilir.

IV - Garameye iştirak borcu:

1. Umumi esaslar:

Madde 1203 – Müşterek avaryaya kabul olunan zararların tamamı, gemi, yük ve navlun arasında gemi ve yükün değerleri ve navlunun miktarı ile mütenasip olarak pay edilir.

Müşterek avaryaya iştirak borcu, birinci fıkrada yazılı şeylerin yolculuğun sonundaki hakiki safi değerlerine, önceden ithal edilmiş olmadıkça feda olunan şeyler için kabul olunan müşterek avaryaya

tazminatı ilave olunmak suretiyle tesbit olunur.

Geminin ve yükün müşterek avarya hareketi anında tamamiyle ziyaa uğramaları halinde, navluna hak kazanmak üzere ödenmelerine veya yapılmalarına hacet kalmıyacak olup da müşterek avaryadan sayılmıyan gemi adamları ücretleriyle masraflar, donatanın rizikoya uğrıyan yük ve yolcu navlunlarından indirilir.

Garameye iştirak eden şeyler için müşterek avarya hareketinden sonra yapılmış olan ve müşterek avaryaya kabul edilmiş olmiyan masraflar da bunların iştirak değerlerinden indirilir. Yolcuların bagajları ile konişmentoya bağlanmamış olan zati eşyaları müşterek avaryaya iştirak etmez.

2. Tazminata hakkı olanların rehin hakları:

a) Umumi olarak:

Madde 1204 – Tazminata hakkı olanlar gemi ve navluna düşen garame payları için bir gemi alacaklısı hakkını ve garameye girecek malların her biri üzerinde de o mallara düşen garame payları için bir yük alacaklısı hakkını haizdirler; şu kadar ki, yük alacaklısı hakkı, mallar teslim edildikten sonra zilyedliği hüsnüniyetle iktisap etmiş olan üçüncü şahıs zararına olarak kullanılamaz.

Garameye girecek malların gönderileni; malları teslim alırken bunlara bir garame payı düşmüş olduğuna vakıf ise bu pay için, mallar teslim edilmiş olmasaydı o malların paraya çevrilmesi halinde garame payı ne nispette ödenecek idiye o nispette malların teslim zamanındaki değerine kadar şahsan mesuldür.

b) Gemiye düşen garame payı için teminat:

Madde 1205 – Geminin 1207 nci maddeye göre zararın tesbit ve taksim edilmesi lazım gelen limandan ayrılabilmesi için gemiye düşen garame paylarına karşılık olarak yük ile ilgili olanlara teminat göstermek mecburidir.

c) Yüğü takyid eden rehin hakkının kullanılması:

Madde 1206 – Kaptan, garame payları ödenmedikçe veya 1070 inci madde gereğince temin edilmedikçe garameye iştirak eden malları teslim edemez; ederse mallar üzerindeki rehin hakkına halel gelmemekle beraber kendisi de bu paylardan şahsan mesul olur.

Kaptanın hareket tarzını donatan emretmişse 973 üncü maddenin 2 nci fıkrası tatbik olunur.

Tazminata hakkı olanların garameye giren mallar üzerindeki rehin hakkı bunlar namına, taşıyan tarafından kullanılır. Taşıyan bu rehin hakkını kullanırken navlundan ve sarfettiği paralardan dolayı kendisinin haiz olduğu rehin hakkına dair 1077 nci madde hükümlerine tabidir.

C) Dispeç:

I - Umumi olarak:

1. Yapılacağı yer:

Madde 1207 – Zararın tesbit ve taksimi varma yerinde ve eğer buraya varılmazsa, yolculuğun bittiği limanda yapılır.

2. Dispeççi:

Madde 1208 – Dispeç, hükümetçe tayin edilmiş olan dispeççiler ve bunlar yoksa, mahkemenin tayin edeceği kimseler tarafından yapılır. Şu kadar ki; gemi ve yükle alakalılar da müttefik dispeççi seçebilirler.

İlgililerden her biri dispeçin yapılması için lazım olan ve elinde bulunan vesikaları hususiyle çarter partileri, konişmento ve faturaları, dispeççiye ibraz etmeye mecburdur.

Dispeççinin talebi üzerine mahkeme, Usul Kanunu hükümleri gereğince ellerinde bulunan vesikaları dispeççiye ibraz etmelerini bunları elinde bulunduranlara emreder.

Dispeççi; ilgililerin dispeçi tetkik etmelerine müsaade ve talepleri üzerine masraflarını çekmek şartiyle, bir kopya vermeye mecburdur.

3. Dispeçi yaptırma mükellefiyeti:

Madde 1209 – Kaptan gecikmeksizin dispeçi yaptırmakla mükelleftir; bu mükellefiyetini yerine getirmese ilgililerin her birine karşı mesul olur. Sigortacı dahil bütün ilgililerin kaptanın dispeç

yaptırmaya mecbur tutulması için kaptana ve donatana karşı dava açmak hakları mahfuzdur.

Dispeç vaktinde yaptırılmazsa ilgililerden her biri ve bu arada sigortacı bunun yapılmasını istemiye ve yaptırmaya salahiyyetlidir.

Dispeçin yapılması talebi hadisenin müşterek avarya sayılamıyacağı ileri sürülerek dispeççi tarafından reddedilirse dispeçin yapılması lazım gelip gelmediğine ilgililerden herhangi birinin ve bu arada sigortacının müracaatı üzerine 1207 nci maddede yazılı yerdeki mahkemece karar verilir. Mahkeme evrak üzerine veya ilgilileri ve bu arada sigortacıları dinliyerek bu hususta karar verir. Bu halde, basit muhakeme usulü tatbik olunur.

II - Dispeçin tasdikını talep ve itiraz:

1. Duruşma:

Madde 1210 – İlgililer ve bu arada sigortacılar 1207 nci maddede yazılı yerdeki mahkemeden dispeçin tasdikını istiyebilecekleri gibi avaryanın nevine veya hesaplarına itiraz da edebilirler.

Dilekçede duruşmaya çağırılacak olan ilgililerin ad ve soyadları bildirilmek lazımdır.

Dilekçe üzerine mahkeme dispeççiden dispeç ile müsbet evrakı ister, bu vesikaların tamamlanmasına lüzum görülürse ibrazını onları elinde bulunduranlara emreder.

İlgililerin hepsi duruşmaya çağırılır. Davetiyede, dispeç ile müsbet vesikaların mahkeme kaleminde incelenebileceği ve çağırılanın daha önce de dispeçe karşı mahkemede itirazda bulunabileceği muayyen günde gelmediği takdirde dispeçe muvafakat etmiş sayılacağı yazılır. Davetiyenin tebliğ için duruşma gününden en az on beş gün önce gönderilmesi lazımdır.

Dispeç raporuna itirazın en geç ilk celsede hiçbir tereddüdü gerektirmiyecek derecede açık ve etraflı olarak bildirilmesi mecburidir. Haklı sebepler dolayısıyla bu mümkün olmazsa, hakim ilgiye itirazını bildirmek üzere bir defalık uygun bir mehil verir. İlk celsede veya en geç hakim tarafından verilecek mehil içinde gereği gibi açık ve etraflı şekilde bildirilmemiş olan itiraz vukubulmamış sayılır.

2. Dispeçin tasdiki:

Madde 1211 – Tayin olunan günde hazır olanlarla duruşma yapılır. Dispeçe karşı duruşmada veya daha önce bir itiraz yapılmamış olduğu takdirde dispeç tasdik olunur. İtiraz yapılmışsa ilgililer dinlenir. İtirazın yerinde olduğu görülür, veya başka surette bir anlaşmaya varılırsa dispeç buna göre düzeltilerek tasdik olunur.

İtirazın hemen karara bağlanmasının mümkün olmaması halinde dispeç raporunun itirazın şümulü dışında kalan kısımları ayrı bir kararla tasdik ve itiraz edilen kısım hakkında duruşmaya devam olunur.

3. Tatbik olunacak usül hükümleri:

Madde 1212 – 1210 ve 1211 inci maddeler hükümleri mahfuz kalmak şartıyla dispeçin tasdikında ve itirazların tetkikinde basit muhakeme usulü hükümleri tatbik olunur.

4. Dispeç raporunun tasdiki hakkındaki kararın hükmü:

Madde 1213 – Dispeç raporunun tasdiki hakkındaki kararın kesinleşmesiyle bu karar, raporda gösterilen alacakların ödetilmesi için verilmiş bir ilam mahiyetini kazanır. Şu kadar ki; itiraza uğramamış olan bir raporun tasdiki kararı kesinleşmeden önce de bu mahiyeti haizdir.

Raporun tasdikına ait ilam, tasdik talebi üzerine yapılan duruşmaya usulüne göre çağırılmış olmıyan ilgililer aleyhine hiçbir netice doğurmaz.

D) Müşterek avarya esaslarına tabi olan başka haller:

1. Şartlar:

Madde 1214 – Kaptan yolculuğa devam maksadiyle fakat müşterek avaryadan olmıyan bir sarfiyat için 1000 ve 1001 inci maddeler gereğince yükü deniz ödöncüne karşı rehnetmiş olur veya satmak veya kullanmak suretiyle yükün bir kısmı üzerinde tasarruf etmiş bulunursa yükü ilgili olanlardan birinin hakkı olan tazminatı gemi ve navlun üzerinden tamamen veya kısmen alamaması

yüzünden uğrıyacağı zarar yükü ilgili olanların hepsi tarafından müşterek avarya esaslarına göre çekilir. Bütün hallerde ve hususiyle 1001 inci maddenin ikinci fıkrasının ikinci cümlesindeki halde yükü ilgili olanlara ait zarar, 1200 üncü maddede yazılı tazminata göre tesbit olunur. Satılan mallar meydana gelebilecek, müşterek avaryaların garamesine dahi yukarıda yazılı tazminata esas tutulan değer üzerinden girer.

2. Hükümler:

Madde 1215 – Bu kanunun 1089 ve 1214 üncü maddelerinde yazılı hallerde ödenecek garame payları ve alınacak tazminat, her hususta müşterek avarya hallerindeki garame payları ve tazminat hükmündedir.

İKİNCİ KISIM

Çatma

A) Kusursuz çatma:

Madde 1216 – Çatma umulmıyan bir hal veya mücbir kuvvet yüzünden vukua gelmiş veya neden ileri geldiği anlaşılamamışsa çarpışan gemilerin yahut gemilerde bulunan can ve malların çatma yüzünden uğradıkları zarar için tazminat istenemez.

B) Kusurlu çatma:

I - Bir taraflı kusur:

Madde 1217 – Çatma gemilerden birinin gemiadamlarının kusurundan ileri gelmişse, zararı o geminin donatanı tazmine mecburdur.

II - Müşterek kusur:

Madde 1218 – Çatma; çarpışan gemilerin gemiadamlarının müşterek kusurlarından ileri gelmişse, bu gemilerin donatanları çatma yüzünden gemilerin veya gemide bulunan malların uğradıkları zararı kusurlarının ağırlığı nispetinde tazmin etmeye mecburdurlar.

Gemide bulunan bir insanın ölümünden veya yaralanmasından yahut sıhhatinin bozulmasından doğan zararlardan, gemilerin donatanları zarar görene karşı müteselsilen mesul olurlar.

Donatanların birbirine karşı olan münasebetlerinde bu gibi zararlar için dahi birinci fıkra tatbik olunur.

III - Mecburi kılavuzun kusuru:

Madde 1219 – Gemi mecburi kılavuz tarafından sevk edilirken onun kusurundan ileri gelen çatmadan geminin donatanı mesul olmaz; meğer ki, gemiadamlarından olan kimseler kendilerine düşen vazifeleri yapmamış olsunlar.

C) Çatma olmaksızın zarar:

Madde 1220 – Gemi bir manevrayı yapmak veya yapmamak suretiyle yahut nizamla riayetsizlik yüzünden başka bir gemiye yahut gemide bulunan can veya mallara çatma olmaksızın, bir zarar verirse bu kısım hükümleri tatbik olunur.

D) Mahfuz tutulan hükümler:

Madde 1221 – Donatanın mesuliyetinin gemi ve navlun ile tahdidine ve mukavelelerden doğan mesuliyetine dair hükümlerle gemiadamlarının kusurları sebebiyle mesuliyetine dair hükümler ve Denizde Can ve Mal Koruma hakkındaki Kanun hükümleri mahfuzdur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Kurtarma ve Yardım

A) Ücret isteme hakkı:

I - Şartları:

Madde 1222 – Deniz tehlikesi altında bulunan bir gemi veya gemideki şeyler; gemiadamlarının idaresinden çıktıktan sonra üçüncü şahıslar tarafından ele geçirilerek emniyet altına alınır veya, bu hal haricinde, gemi veya gemide bulunan şeyler üçüncü şahısların yardımıyla deniz tehlikesinden kurtarılır ise bu kısım hükümleri gereğince kurtarma veya yardım için bir ücret istenebilir.

Kurtarma veya yardım aynı donatanın birden çok gemileri arasında olsa da hüküm aynıdır.

Ödenecek para, emniyet altına alınan veya kurtarılan şeylerin değerini hiç bir halde geçemez.

II - İstisnaları:

1. Neticesiz kalmış hizmetler:

Madde 1223 – Yapılan hizmetler neticesiz kalmış olursa kurtarma veya yardım ücreti diye bir şey istenemez.

2. Ücret istiyemeyecek kimseler:

Madde 1224 – Kaptanın açık mümanaatına rağmen bir gemiye yardımda bulunmuş olan kimse, kurtarma veya yardım ücreti diye bir şey istiyemez; meğer ki, mümanaatın makul olmadığı anlaşılsın.

Tehlike altında bulunan geminin gemiadamları da böyle bir talepte bulunamazlar.

Römorkör tarafından çekilen geminin yahut yükünün emniyet altına alınmış veya kurtarılmış olmasından dolayı kurtarma veya yardım ücreti istenebilmesi için cer mukavelesinin yerine getirilmesi mahiyetinde sayılamıyacak derecede fevkalade hizmetlerde bulunulmuş olması şarttır.

B) Ücretin tayini:

I - Sözleşme yoksa:

1. Umumi olarak:

Madde 1225 – Taraflar arasında bir mukavele yoksa kurtarma veya yardım ücreti, halin icabı gözetilerek hak ve nasafet dairesinde tayin olunur.

1230 uncu madde hükmü mahfuz kalmak şartıyla kurtarma veya yardım işlerine iştirak etmiş olan birden çok kimseler arasında kurtarma veya yardım ücretinin pay edilmesinde de birinci fıkra hükmü tatbik olunur.

Kurtarma veya yardım ücreti para olarak tesbit olunur. İlgililer rey birliğiyle istemedikçe ücret, emniyet altına alınan veya kurtarılan şeylerin değerlerinin bir yüzdesi nispetinde tesbit edilemez.

2. Gözetilecek başlıca hususlar:

Madde 1226 – Kurtarma veya yardım ücretinin tutarı tayin olunurken başlıca şunlar gözetilir:

Elde edilen netice, çalışmış olanların emeği ve hizmeti, emniyet altına alınan veya kurtarılan geminin ve içindeki can ve malların maruz kaldıkları tehlike, yardım veya kurtarmaya iştirak etmiş olanların kendileri ve gemileri için göze aldıkları tehlike, sarfedilen zaman, meydana gelen zararlar ve yapılan masraflar, kurtarma veya yardıma iştirak etmiş olanların göze aldıkları tazmin mesuliyeti veya diğer mahzurlar tehlikeye soktukları malzemenin değeri ve yardım eden veya kurtaran gemi hususi bir maksada tahsis edilmişse bu maksat.

Emniyet altına alınan veya kurtarılan şeylerin değeri ile hak kazanılan navlun ve yolcu taşıma ücretleri ancak ikinci derecede gözönünde tutulur.

Bu hükümler 1225 inci maddenin 2 nci fıkrasında yazılı kimseler arasındaki taksim hakkına da tatbik olunur.

3. Ücrete girmiyen masraflar:

Madde 1227 – Resmi dairelerin masraf ve harcları ve emniyet altına alınan veya kurtarılan şeyler için ödenmesi lazım gelen gümrük ve diğer resimlerle bu şeylerin muhafazası, korunması, değerlerinin biçilmesi ve satılması maksatlariyle yapılan masraflar; kurtarma ve yardım ücretine dahil değildir.

II - Mukavele varsa:

1. Mukavelenin değiştirilmesi veya iptali:

Madde 1228 – Kurtarma veya yardım hakkında yapılan bir mukavele tehlike zamanında ve tehlikenin tesiri altında yapılmış ve kabul edilen şartlar hak ve nasafet esaslarına aykırı bulunmuş olursa,

talep üzerine mahkeme tarafından değiştirilebilir yahut iptal olunabilir. Mukaveleyi yapanlardan biri hile ile mukaveleyi yapmaya sevk edilmiş olur yahut kurtarma veya yardım ücreti, yapılan hizmetlerle herhangi bir cihetten aşırı derecede nispetisz bulunursa aynı hüküm tatbik olunur.

2. Ücretin indirilme veya kaldırılması:

Madde 1229 – Yardımda bulunan veya kurtaran kimseler kurtarma veya yardım işini kendi kusurları ile zaruri kılmış yahut hırsızlık etmiş veya mal gizlemiş yahut doğruluğa sığmıyan başka hareketlerde bulunmuş olurlarsa kurtarma veya yardım ücreti indirilebilir veya hiç verilmeyebilir.

C) Ücretin paylaşılması:

1. Gemi ve yükün kurtarılması halinde:

Madde 1230 – Bir gemi veya yükü, bir başka gemi tarafından tamamen veya kısmen emniyet altına alınır veya kurtarılsa, kurtarma veya yardım ücreti, öteki geminin donatanı, kaptanı ve diğer gemi adamları arasında; ilk önce donatana yardım veya kurtarma yüzünden geminin uğradığı zararlar işletme yüzünden yapılan fazla masraflar tazmin edildikten sonra bakıyeden vapur donatanına üçte iki, yelkenli donatanına yarısı, vapur kaptanı ve diğer gemiadamlarına altıda birer, yelkenli kaptanı ve diğer gemiadamlarına dörtte birer verilmek suretiyle pay edilir.

Kaptan müstesna olmak üzere gemiadamlarına düşen miktar, herbirinin bilhassa maddi ve şahsi hizmeti gözetilerek aralarında pay edilir. Pay yolculuk bitmeden gemiadamlarına bildirilir ve her birinin payını gösteren bir cetvele göre kaptan tarafından yapılır.

Pay cetveline karşı cetvelin bildirilmesinden sonra ilk varılan yerdeki mahkemeye veyahut da geminin bu yolculuktan bağlama limanına dönmesinden itibaren on gün içinde o yerdeki mahkemeye itiraz olunabilir.

Mahkemece ilgililer dinlendikten sonra pay cetveli aynen veya lüzumunda değiştirilerek tasdik olunur. Bu karar katidir. Kararın bir sureti mahkemece gecikmeden donatana re'sen tebliğ edilir.

Bir ve ikinci fıkralara aykırı mukaveleler hükümsüzdür.

Kurtarma veya yardım işlerinin bu maksada tahsis edilmiş olan gemi veya römorkör tarafından yapılması halinde yukarki hükümler tatbik olunmaz.

II - İnsan kurtaranlara tazminat:

Madde 1231 – Kurtarmayı veya yardımı icabettiren kaza sırasında insan kurtarmak için çalışmış olan kimse, gemiye veya gemide bulunan şeyleri kurtarmış olanlara ait tazminattan hak ve nasfete uygun bir pay isteyebilir. Kurtarılan kimseler kurtarma veya yardım ücreti ödemeye mecbur değildir.

D) Rehin ve hapis hakkı:

I - Umumi olarak:

Madde 1232 – Yardım ve kurtarma masrafları ile ücretinden dolayı alacaklının emniyet altına alınan veya kurtarılan şeyler üzerinde rehin hakkı ve emniyet altına alınan şeyler üzerinde teminat verilinceye kadar aynı zamanda hapis hakkı vardır.

Rehin hakkının kullanılmasında 1176 ncı madde hükmü tatbik olunur.

II - Kaptanın ve donatanın mesuliyeti:

Madde 1233 – Alacaklının alacağı tediye veya temin edilmedikçe, kaptan, malları tamamen veya kısmen teslim edemez, ederse alacaklının, teslim edilen şeylerden teslim zamanında elde edebileceği miktar nispetinde alacaklıya karşı şahsan mesul olur.

Kaptanın hareket tarzını donatan emretmiş ise 973 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükümleri tatbik olunur.

III - Gönderilenin mesuliyeti:

Madde 1234 – Kurtarma veya yardım keyfiyeti kendiliğinden kurtarma ve yardım masraflarını ödemek için şahsi bir borç doğurmaz.

Gönderilen malları teslim alırken onlardan kurtarma veya yardım masrafı ödeneceğine vakıf ise bu masraflar için mallar teslim edilmiş olmasaydı bunların paraya çevrilmesi halinde masraflar ne

nispette ödenecek idiyse o nispette şahsan mesuldür.

Teslim edilen mallarla birlikte başka şeyler de emniyet altına alınmış veya kurtarılmış olursa gönderilenin şahsi mesuliyeti masrafların bütün şeyler arasında pay edilmesi halinde teslim edilen mallara düşecek miktarı geçemez.

ALTINCI FASIL

Gemi Alacaklıları ve Yük Alacaklıları

A) Gemi alacaklısı hakkını veren alacaklar:

Madde 1235 – Aşağıdaki alacaklar sahiplerine "gemi alacaklısı hakkı" verir:

1. Gemi cebri icra yolu ile satıldığı takdirde, geminin son limana girmesinden itibaren yapılan ve cebri icra masraflarından sayılmıyan gemi ile teferruatının bekçilik ve muhafaza masrafları;
2. Gemi seyrüsefer ve liman resimleri ve hususiyle şamandıra, fener, karantina ve liman paraları;
3. Gemiadamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacakları;
4. Kılavuz ücretleriyle kurtarma yardım, fidye ve itiraz ücret ve masrafları;
5. Geminin müşterek avarya garamı borçları;

6. Deniz ödücüne karşı kendilerine gemi rehnedilmiş olan deniz ödücü alacaklılarının alacakları ve geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile kaptanın bu sıfatla ve gemi bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde 988 ve 1001 inci maddeler hükümleri gereğince yaptığı diğer kredi muamelelerinden doğan alacaklar. Bağlama limanı dışında bulunduğu sırada zaruret hallerinde ve ihtiyaçla mahdud olarak geminin bakımı veya yolculuğun başarılmaması için bir kredi açmaksızın, kaptana bu sıfatla verilmiş levazımdan veya yapılmış hizmetlerden doğan alacaklar da bu hükümdedir;

7. Taşıyan aynı zamanda donatan olmasa bile, yük ile 1128 inci maddenin 2 nci fıkrasında yazılı bagajın teslim edilmemesinden veya hasara uğramasından doğan alacaklar ile yolcu veya mal taşıma akitlerinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasından doğan peşin ödenmiş navlunun geri alınması dahil diğer bütün alacaklar;

8. Kaptanın hususi bir vekaletle değil sırf kaptan sıfatıyla haiz bulunduğu kanuni salahiyetine (Madde 948, fıkra 1, bent 1) dayanarak yaptığı hukuki muamelelerden ve donatan tarafından aktedilmiş olup ifası kaptana düşen bir mukavelenin yerine getirilmemesinden yahut noksan veya fena ifasından doğan (Madde 948, fıkra 1, bent 2) ve yukarki bentlere girmiyen alacaklar;

9. Geminin tamamına veya bir kısmına sahip olsa bile gemiadamlarından birinin kusurundan doğan (Madde 947, 948, fıkra 1, bent 3) alacaklar;

10. İşçi Sigortaları Kurumunun iş hayatına ait sigorta kanunları hükmünce donatanlardan istiyebileceği bütün alacaklar. Şu kadar ki; sigorta veya iş kanunları gereğince donatanların Sigorta Kurumuna karşı şahsan mesul tutulmasına ait hükümler mahfuzdur.

B) Kanuni rehin hakkı:

I - Mevzuu:

1. Gemi ve teferruatı:

Madde 1236 – Deniz ödücündeki akdi rehin dışında gemi alacaklılarının gemi ve teferruatı üzerinde kanuni bir rehin hakları vardır.

Rehin hakkı gemiye zilyed olan her üçüncü şahsa karşı ileri sürülebilir.

Devlet, vilayet, belediye ve diğer amme hükmi şahıslarına ait olup denizde kazanç elde etme maksadına tahsis edilmeyen veya fiilen böyle bir maksat için kullanılmıyan gemiler üzerinde kanuni rehin hakkı doğmaz. Şu kadar ki; bu hükmi şahıslar 1235 inci maddedeki gemi alacaklılarına karşı; gemi ve teferruatının alacaklara sebep olan yolculuk sonundaki değeri ile aynı yolculukta kazanılan navlun tutarı, gemi alacaklıları arasında kanun sıralarına göre paylaştırılmış olsaydı alacaklılara düşecek miktar

ne idiyse o nispette şahsan mesuldürler. 1252 ve 1253 üncü maddelerle 1255 inci maddenin 2 nci fıkrası ve 1256 ncı madde hükmü burada da tatbik olunur.

2. Navlun:

Madde 1237 – Gemi alacaklılarından her birinin kanuni rehin hakkı, alacağı sebep olan yolculuğun gayrisafı navlununa da şamildir.

3. Yolculuk:

Madde 1238 – Bu fasıl hükümlerinin tatbıkında "Yolculuk", geminin yeni baştan donatılmasını icabettiren veya yeni bir charter mukavelesiyle girişilen yahut da yük tamamen boşaltıldıktan sonra başlanan yolculuktur.

4. Gemiadamlarının rehin hakkı:

Madde 1239 – Muhtelif yolculuklar aynı hizmet veya iş mukavelesinin hükmü içinde yapılmış olduğu takdirde 1235 inci maddenin 3 üncü bendinde yazılı gemi alacaklılarının, daha sonraki bir yolculuktan doğan alacaklarından dolayı daha önceki yolculukların navlunu üzerinde de kanuni rehin hakkı vardır.

5. Deniz ödöncü alacaklısının rehin hakkı:

Madde 1240 – Deniz ödöncü alacaklısının 1159 uncu maddeye göre haiz olduğu rehin hakkına diğer gemi alacaklılarının kanuni rehin haklarına dair hükümler tatbik olunur.

Deniz ödöncü alacaklısının rehin hakkının şümulü 1160 ıncı madde hükmü gereğince yapılmış olan deniz ödöncü mukavelesine göre tayin edilir.

II - Temin edilen alacak:

Madde 1241 – Gemi alacaklılarının rehin hakkı, ana parayı, faizi, deniz ödöncü primini ve masrafları aynı surette temin eder.

III - Rehnin paraya çevrilmesi:

1. Umumi olarak:

Madde 1242 – Gemi alacaklıları, gemi ve navlun (Deniz serveti) üzerinden haklarını İcra ve İflas Kanunu hükümlerine göre alırlar.

Şu kadar ki;

1. İcra ve İflas Kanununun rehinle temin edilmiş alacaklar için ihtiyati haciz istenmiyeceğine dair olan hükmiyle rehin paraya çevrilmeden iflas yoluyla takip yapılmasına engel olan hükmü burada tatbik olunmaz.

2. Dava veya takip donatana karşı olabileceği gibi, gemi bağlama limanında bulunsa bile, kaptana karşı da olabilir.

Kaptan aleyhine verilen hüküm veya kesinleşen takip donatana saridir.

3. Mücerret gemi teferruatının veya gemi siciline kayıtlı bulunmayan gemilerin satışı ile navlun alacağının devri hakkında İcra ve İflas Kanununun 112-121 inci maddeleri hükümleri tatbik olunur.

2. Donatanın şahsi mesuliyeti:

Madde 1243 – Donatanın, alacağın doğduğu sırada veya daha sonra borçtan dolayı aynı zamanda şahsan dahil mesul olması, gemi alacaklılarının hakları üzerinde hiçbir tesir icra etmez.

Bu hüküm bilhassa gemiadamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacaklarına tatbik olunur.

3. Donatma iştiraki:

Madde 1244 – Gemi bir donatma iştiraki tarafından işletildiği takdirde bir tek donatanın malı imiş gibi, gemi ve navlun gemi alacaklılarına karşılık sayılır.

IV - Sukutu:

1. Geminin cebri veya zaruri satışı:

Madde 1245 – (Değişik birinci fıkra :20/4/2004 – 5136/6 md.) Geminin;

1. Yurt içinde cebri icra yoluyla,
2. Türkiye genelinde tirajı en yüksek beş gazete arasından iki ayrı gazetede üç gün ara ile iki kez

ilânen tebligat yapılmak suretiyle gemi alacaklılarının satıştan haberdar edilmeleri kaydıyla yurt dışında cebri icra yoluyla,

3. Kaptan tarafından 990 ıncı madde hükmü gereğince kanunî yetkisine dayanarak zorunlu hallerde,

Satılması durumunda gemi alacaklılarının gemi üzerindeki rehin hakları kalkar. Satış bedeli alıcı tarafından henüz ödenmediği veya kaptanın yahut acentenin elinde bulunduğu müddetçe gemi alacaklıları için gemi yerine geçer.

Gemi ipoteği hakkındaki hususi hükümler mahfuz kalmak üzere 1 inci fıkra hükümleri gemi üzerindeki diğer rehin haklarına da tatbik olunur.

2. İptal kararı:

Madde 1246 – Gemi, 1245 inci maddede yazılı haller haricinde temlik edilirse, iktisap eden kimse, ilan yolu ile tebligat yapılarak belli olmıyan gemi alacaklılarının rehin haklarının iptaline karar verilmesini isteyebilir.

V - Dereceleri:

1. Bekçilik ve muhafaza masrafları:

Madde 1247 – Geminin son limana girmesinden itibaren yapılan bekçilik ve muhafaza masraflarının (Madde 1235, bent 1); gemi bakımından gemi alacaklılarının diğer bütün alacaklarına karşı rüçhan hakkı vardır.

2. Muhtelif yolculuklardan doğan alacaklar:

Madde 1248 – 1235 inci maddenin 2 ila 9 sayılı bentlerinde yazılı alacaklardan, son yolculuğa (Madde 1238) ait alacaklar, yolculuğun bitmesinden sonra doğan alacaklar da dahil olmak üzere daha önceki yolculuklara ait alacaklara karşı rüçhan hakkını haizdirler.

Son yolculuktan evvelki yolculuklardan doğan alacaklar arasında yeni yolculuktan doğmuş olanları eskilerine tercih olunur.

Muhtelif yolculuklar aynı hizmet veya iş mukavelesi gereğince yapılmış oldukları takdirde 1235 inci maddenin 3 sayılı bendinde yazılı gemi alacaklıları, daha sonraki bir yolculuğa ait alacakları için haiz oldukları rüçhan hakkını, daha önceki bir yolculuğa ait alacaklar için de haizdirler.

Deniz ödücüne sebep olan yolculuk 1258 inci madde gereğince birden çok yolculuğu ihtiva ediyorsa, deniz ödücü alacağı, bu yolculukların birincisi bittikten sonra başlanan yolculuklara ait olan alacaklardan sonra gelir.

3. Aynı yolculuğa ait muhtelif alacaklar:

Madde 1249 – Aynı yolculuğa ait alacaklarla 1248 inci madde gereğince aynı yolculuğa ait sayılan alacaklar aşağıdaki sıraya göre ödenir:

1. Gemi, seyrüsefer ve liman resimleri (Madde 1235, bent 2);
2. Gemiadamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacakları (Madde 1235, bent 3);
3. Kılavuz ücretleriyle kurtarma, yardım, fidyeye ve itiraz ücret ve masrafları (Madde 1235, bent 4), geminin müşterek avaraya garam borçları (Madde 1235, bent 5), zaruret hallerinde kaptanın giriştiği deniz ödücü muamelesinden ve diğer kredi muamelelerinden doğan alacaklarla bu mahiyette sayılan alacaklar (Madde 1235, bent 6);

4. Yük ve bagajın teslim edilmemesinden veya hasara uğramasından doğan alacaklar ile yolcu veya mal taşıma akitlerinin hiç veya gereği gibi yerine getirilmemiş olmasından doğan peşin ödenmiş navlunun geri alınması dahil diğer bütün alacaklar (Madde 1235, bent 7);

5. 1235 inci maddenin 8 ve 9 sayılı bentlerinde yazılı alacaklar.

4. Yukarki maddede yazılı alacaklar arasındaki sıra:

Madde 1250 – Yukarki maddenin 1,2, 4 ve 5 inci bentlerinde gösterilen alacaklardan aynı bent içinde bulunanları aynı sıradadırlar.

Aynı maddenin 3 üncü bendinde yazılı alacaklar arasında sıra, doğuş tarihlerine göredir; aynı zamanda doğanların sırası birdir.

Kaptan aynı zaruret icabı olarak birden çok muamele (Madde 1235, bent 6) yapmış olursa, bunlardan doğan alacaklar aynı zamanda doğmuş sayılır.

1249 uncu maddenin 3 üncü bendinde yazılı olanlardan daha önce doğmuş olan alacakları ödemek için kaptan tarafından yapılan kredi muamelelerinden ve bilhassa deniz ödöncü mukavelelerinden çıkan alacaklarla bu gibi önceki alacakları tanıma veya tecdit yahut bunların vadesini uzatma maksadiyle yine kaptan tarafından yapılan mukavelelerden doğan alacaklar, kredi muamelesi veya mukavele yolculuğa devam etmek için zaruri bulunmuş olsa bile ancak önceki alacağın haiz olduğu rüçhan hakkından istifade eder.

1235 inci maddenin 10 uncu bendinde yazılı alacaklar, doğuş tarihlerine bakılmaksızın diğer bütün gemi alacaklılarından sonra gelir.

VI - Navlun üzerindeki rehin hakkı:

Madde 1251 – Gemi alacaklılarının navlun üzerindeki rehin hakkı (Madde 1237), ancak navlun henüz ödenmediği veya kaptan yahut acentanın elinde bulunduğu müddetçe hüküm ifade eder.

1247 ila 1250 nci maddeler hükümleri bu rehin hakkına da tatbik olunur.

Navlun alacağının devri halinde, gemi alacaklılarının rehin hakkı, navlun henüz ödenmediği veya parası kaptanın yahut acentanın elinde bulunduğu müddetçe devralana karşı da ileri sürülebilir.

VII - Donatanın mahdut şahsi mesuliyeti:

1. Navlunun tahsili halinde:

Madde 1252 – Navlun tahsil eden donatan, bu yüzden rehin haklarını tamamen veya kısmen kaybetmiş olan gemi alacaklılarına karşı, tahsil ettiği nispette şahsan mesuldür; şu kadar ki; donatanın alacaklılardan her birine karşı olan bu mesuliyeti, tahsil olunan paranın kanuni sıra gereğince paylaşılması halinde her birine isabet edecek olan miktarı geçemez.

Donatanın kendi hesabına gemiye yüklettiği mallar için yükleme yerinde ve yükleme zamanında ödenmesi mütat olan navlun hakkında da 1 inci fıkra hükmü tatbik olunur.

2. Navlunun bazı alacaklılara tevzii halinde:

Madde 1253 – Donatan navlunu, navlun üzerinde rehin hakkı olan gemi alacaklılarından birinin veya birkaçının alacağını ödemek için kullandığı takdirde, rüçhan hakkı olan alacaklılara karşı, ancak onları bilerek mahrum ettiği miktar nispetinde mesul olur.

3. Geminin cebri veya zaruri satışı halinde:

Madde 1254 – Donatan 1245 ve 1246 ncı maddelerde yazılı hallerde satış bedelini tahsil ederse cebri icra veya zaruri satış neticesinde yahut ilan yoluyla davet sonunda verilen iptal kararı sebebiyle rehin hakları düşmüş olan gemi alacaklılarına karşı 1252 ve 1253 üncü maddelerde yazılı olduğu gibi şahsan mesul olur.

4. Geminin yeni bir yolculuğa çıkarılması halinde:

Madde 1255 – Donatan; yalnız gemi ve navlun ile mesul olduğu bir gemi alacaklısının alacağını öğrendikten sonra alacaklının menfaati iktizası olmadığı halde gemiyi yeni bir deniz yolculuğuna (Madde 1238) gönderirse, bu alacak için aynı zamanda, geminin yeni yolculuğun başındaki değerinin gemi alacaklıları arasında kanuni sıralarına göre paylaşılması halinde bu, alacaklıya düşecek olan miktar nispetinde, şahsan dahi mesul olur.

Bu paylaşımda alacaklının alacağını tamamen elde edebileceği kabul olunur: şu kadar ki, donatan bunun aksini ispat edebilir.

Donatanın, üzerinde alacaklının rehin hakkı bulunan navlunu tahsil etmiş olması yüzünden 1252 nci madde hükmü gereğince doğan şahsi mesuliyeti mahfuzdur.

5. Tazminat halinde:

Madde 1256 – Müşterek avarya hallerinde feda edilen veya hasara uğrıyan şeyler için verilen tazminat, gemi alacaklıları için, tazminatın karşılık olduğu şeyler yerine geçer.

Geminin zıyıat veya hasarı yahut malın zıyıat veya hasarı neticesi olarak navlunun eksilmesi

halinde, hukuka aykırı hareketiyle bu zararlara sebep olan kimse tarafından donatana ödenecek tazminat da aynı hükme tabidir.

Donatan tazminatı tahsil etmişse, tahsil ettiği miktar nispetinde gemi alacaklılarına karşı 1252 ve 1253 üncü maddelerde yazılı olduğu gibi şahsen mesul olur.

VIII - Gemi alacaklılarının diğer alacaklılara karşı rüçhan hakkı:

Madde 1257 – Gemi alacaklılarının rehin hakları, rehin veya ipotekle temin edilmiş veya edilmemiş olan diğer bütün alacaklara takaddüm eder.

C) Yük alacaklısı, hakkını veren alacaklar ve dereceleri:

Madde 1258 – Navlundan, deniz ödücü paralarından, müşterek avarya garamesinden ve kurtarma veya yardım ücret ve masraflarından dolayı (1077, 1159, 1204 ve 1232 nci maddeler gereğince) yükü tazyideden rehin haklarından navluna ait olanın derecesi, bütün diğerlerininkinden sonra gelir. Bu sonunculardan yeni doğanı daha önce doğana takaddüm eder; aynı zamanda doğanların sırası ise birdir. Kaptanın aynı zaruret icabıyla yapmış olduğu muamelelerden doğan alacaklar, aynı zamanda doğmuş sayılır.

Müşterek avarya haliyle hukuka aykırı hareketlerden doğan zıya ve hasar hallerinde 1256, kaptan tarafından bir zıyaın önüne geçilmesi veya azaltılması için 995 inci maddenin üçüncü fıkrasına göre yapılan satış halinde 1245 ve hesabına satış yapılmış olan kimse satış bedelini almışsa 1254 üncü maddeler hükümleri tatbik olunur.

YEDİNCİ FASIL

Müruruzaman

D) Müruruzaman:

I - Müddeti:

Madde 1259 – Bu kanunun 1235 inci maddesinin 1 ila 9 uncu bentlerinde yazılı alacaklar bir yılda müruruzamana uğrar. Bununla beraber:

1. Ümit veya Horn burunlarının ötesinde hizmetlerinden çıkarılmış gemiadamlarının hizmet ve iş mukavelelerinden doğan alacakları;
 2. Çatmadan yahut 1220 nci maddeye giren bir hadiseden doğan tazminat alacaklarıyla kurtarma veya yardım ücreti alacakları;
- için müruruzaman iki yıldır.

II - Şahsi alacaklar hakkında:

Madde 1260 – Yukarıki maddede yazılı müruruzaman, alacaklının donatan veya gemi adamlarından birine karşı şahsi talep haklarına da şamildir.

1067 nci madde hükmü mahfuzdur.

III - Başlangıç:

Madde 1261 – Gemi alacakları hakkındaki müruruzaman, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren işlemeye başlar. Ancak:

1. 1235 inci maddenin 3 üncü bendinde yazılı gemiadamlarının alacakları hakkında hizmet veya iş münasebetinin bittiği tarihten;
2. 1235 inci maddenin 5 inci bendinde yazılı gemiye düşen dispeç raporiyle tesbit edilmiş bulunan müşterek avarya garamesinden doğan alacaklar hakkında dispeç raporunun tasdikına ait kararın kesinleşmesinden, ilgililer tarafından dispeç yapmaya mecbur tutulması için kaptan veya donatana karşı açılacak davalar veya 1209 uncu maddenin ikinci fıkrasındaki salahiyetin kullanılması hakkında, müşterek avarya hareketinden sonra geminin 1207 nci madde hükmünce dispeçin yapılması lazımgelen yere vardığı tarihten;
3. 1235 inci maddenin 7 ve 9 uncu bentlerinde yazılı malların veya bagajın hasarlanmasından veya geç teslim edilmesinden doğan alacaklar hakkında malların teslimi tarihinden, malların teslim

edilmemesinden doğan alacaklar hakkında onların teslim edilmiş olmaları gereken tarihten;

4. Gemiadamlarından birinin kusurundan doğup 1235 inci maddenin 9 uncu bendinde yazılı ve fakat bu maddenin 2 nci bendine girmiyen alacaklar hakkında ilgilinin zararı öğrendiği tarihten, gemilerin çatmasından yahut 1220 nci maddeye giren bir hadiseden doğan tazminat alacakları hakkında ise hadisenin meydana geldiği tarihten;

5. Kurtarma ve yardım masraf ve ücretlerinden doğan alacaklar hakkında, kurtarma ve yardım işinin bittiği tarihten; itibaren işlemeye başlar.

Gemiadamlarının avans veya taksit ödenmesini isteme hakları birinci bentte bildirilen müruruzaman başlangıcını değiştirmez.

IV - Hususi haller:

Madde 1262 – Donatanların 1218 inci maddenin 2 nci fıkrasına göre aralarında haiz oldukları rücu hakları, bir yılda müruruzamana uğrar. Müruruzaman rücu hakkına sebep olan ödemenin yapıldığı günün geçmesiyle başlar.

Deniz ödücü paraları ve müşterek avarya garamesinden dolayı malları takyid eden alacaklarla bu paralar ve garamesinden meydana getirdikleri şahsi talep hakları da bir yılda müruruzamana uğrar.

Müruruzaman; deniz ödücü paraları bakımından muaccel oldukları tarihten, müşterek avarya garamesinden ise dispeç raporuna ait kararın kesinleşmesinden başlar.

Kurtarma ve yardım ücret ve masraflarından dolayı malları takyid eden alacaklarla bu masraflardan doğan şahsi talep hakları, iki yılda müruruzamana uğrar. Müruruzaman kurtarma veya yardım işinin bittiği gün başlar.

Denizde yolcu ve yük taşıma akitlerinden veya konişmentodan taşıyan lehine doğan masrafların tazmini ve navlun dahil olmak üzere bütün alacaklar bir yılda müruruzamana uğrar.

BEŞİNCİ KİTAP

Sigorta Hukuku

BİRİNCİ FASIL

Umumi Hükümler

A) Sigorta mukavelesi:

I - Tarifi:

Madde 1263 – Sigorta bir akittir ki bununla sigortacı bir prim karşılığında diğer bir kimsenin para ile ölçülebilir bir menfaatini halele uğratan bir tehlikenin (bir rizikonun) meydana gelmesi halinde tazminat vermeyi yahut bir veya birkaç kimsenin hayat müddetleri sebebiyle veya hayatlarında meydana gelen belli bir takım hadiseler dolayısıyla bir para ödemeyi veya sair edalarda bulunmayı üzerine alır.

Ruhsatname almamış olan bir şahıs ile, onun ruhsatname almamış olduğunu bilerek yapılan sigorta sözleşmesi hakkında Borçlar Kanununun kumar ve bahis hakkındaki 504 ve 505 inci maddeleri tatbik olunur. Şu kadar ki; Türkiye dışındaki sigortacılarla yapılmış bulunan sigorta akitleri bu hükümden müstesnadır.

Birçok şahısların birleşerek içlerinden herhangi birinin duçar olacağı her nevi tehlikeden (Rizikodan) doğan zararları tazmin etmeyi taahhüt etmelerine "Karşılıklı sigorta" denir.

II - Tatbik olunacak hükümler ve amir hükümler:

Madde 1264 – Bu kitapta hüküm bulunmadıkça sigorta mukavelesi hakkında Borçlar Kanunu hükümleri tatbik olunur.

1269, 1274, 1277, 1279, 1286, 1321, 1333, 1339, 1341, 1344 ve 1346 ncı maddelerle 1304 üncü maddenin 2 nci fıkrası hükümlerine aykırı olan mukaveleler batıldır.

(Değişik: 12/10/1983 - 2915/1 md.) 1270 inci maddenin 2 nci fıkrası, 1273, 1275 inci maddelerle 1278 inci maddenin ikinci cümlesi, 1283, 1284, 1285, 1289 uncu maddelerle 1292 nci

maddenin son fıkrası, 1301 inci madde ile 1312 nci maddenin 2 nci fıkrası, 1315, son fıkrası hariç 1332 nci maddelerle 1345 inci maddenin 2 nci fıkrası, 1350 nci maddenin 2 nci fıkrası, 1361, 1362 nci maddelerle 1365 inci maddenin 2 nci fıkrası, 1366 ncı maddenin 2 nci fıkrası, 1367, 1368, 1369, 1395, 1396, 1397, 1399, 1400, 1401, 1420 ila 1430 ve 1453 ila 1459 uncu maddeler hükümlerine aykırı olan mukavele şartları hükümsüzdür.

1265, 1266, 1280 inci maddelerle 1281 inci maddenin son fıkrası 1287 inci madde, 1288 inci maddenin ikinci fıkrası, 1290, 1291, 1292 nci maddenin birinci fıkrası, 1293, 1295 inci maddelerle 1297 nci maddenin 1 inci fıkrası, 1298, 1299, 1300, 1302, 1306, 1314, 1317, 1318, 1324 ila 1329, 1331 inci maddelerle 1332 nci maddenin son fıkrası, 1334 üncü maddenin 2 ve 3 üncü fıkraları 1336 ncı maddenin ikinci fıkrası, 1338 inci maddenin 1 inci cümlesi hükümleriyle 1371 inci maddenin 3 üncü fıkrası, 1441 inci maddenin birinci fıkrası hükmü, sigorta ettiren kimsenin zararına olarak mukavele ile değiştirilemez. Değiştirilirse kanun hükümleri re'sen tatbik olunur.

Diğer kanunlardaki sigortalara mütaallik amir hükümler mahfuzdur.

B) Sigorta poliçesi ve muvakkat ilmühaber:

I - Umumi olarak:

Madde 1265 – Sigortacı sigorta ettirene sigorta mukavelesi gereğince her iki tarafın haiz olduğu hak ve borçları gösteren ve kendi tarafından imza edilen bir sigorta poliçesi veya onun yerine geçmek üzere bir muvakkat sigorta ilmühaberini ekleriyle beraber vermeye mecburdur. Sigortacı istediği takdirde, sigortalı dahi poliçe veya ilmühaberin ve eklerinin bir örneğini imzalıyarak sigortacıya vermekle mükelleftir.

Poliçe ve ilmühaberi sigorta ettirenin talebi üzerine nama, emre yahut hamile yazılı olarak tanzim olunabilir.

II - Muhtevası:

Madde 1266 – Poliçe ve ilmühaberin aşağıda yazılı hususları ihtiva etmesi lazımdır:

1. Sigortacının ve sigorta ettirenin ve varsa sigortadan faydalanan kimsenin adı ve soyadı veya ticaret unvanı ve ikametgahları;
2. Sigortanın mevzuu;
3. Sigortacının üstüne aldığı rizikolarla bunların başlayacağı ve son bulacağı an;
4. Sigorta bedeli;
5. Primin tutarı ile ödeme zamanı ve yeri;
6. Sigortacının üstüne aldığı rizikoların hakiki mahiyetlerini tamamen tayine yarıyacak bütün haller;
7. Tanzim tarihi.

Sigorta poliçesi birinci fıkrada yazılı hususlardan başka İktisat ve Ticaret Vekaletince tasdik edilmiş ve zahmetsizce okunabilecek bir tarzda basılmış olan sigorta umumi şartlarını; muvakkat sigorta ilmühaberi ise, zikri geçen umumi şartlara atfı ihtiva eder. Bu fıkradaki tasdika ve baskıya ait olan şartların yerine getirilmemiş olması halinde dahi umumi şartname hükümlerinden sigorta ettirenin zararına olanlar yerine kanun hükümleri tatbik olunur.

III - Poliçeyi verme mükellefiyeti:

Madde 1267 – Sigorta mukavelesi doğrudan doğruya sigorta ettiren kimse veya onun temsilcisi veya vekili ile yapılmışsa mukavele tarihinden yirmi dört saat içinde ve mukavele bir tellal vasıtasıyla yapılmış ise en geç on gün içinde sigortacı poliçeyi sigorta ettiren kimseye vermeye mecburdur. Aksi takdirde sigorta ettiren kimse sigortacı ile sigortaya aracılık yapan tellaldan tazminat isteyebilir.

C) Müruruzaman:

Madde 1268 – Sebepsiz yere ödenmiş bulunan primin veya sigorta bedelinin geri alınması alacakları dahil sigorta mukavelesinden doğan bütün mutalebeler, iki yılda müruruzamana uğrar.

İKİNCİ FASIL

Mal Sigortası

BİRİNCİ KISIM

Umumi Hükümler

A) Sigorta edilen menfaat:

I - Menfaat sahibi:

Madde 1269 – Bir malı muayyen rizikolara karşı temin etmekte para ile ölçülebilecek bir menfaati olan malik, malikin adi veya rehinli alacaklısı, malın muhafazasından dolayı malikine karşı mesul olan acenta, kiracı, komüsyoncu ve diğer kimseler, malın muhafazasında hakikaten menfaatli olan kimseler yahut bunların kanuni temsilcileri, bu menfaati sigorta ettirebilirler.

II - Diğer bir kimsenin nam ve hesabına yapılan sigorta:

1. Umumi olarak:

Madde 1270 – Bir kimse diğer bir kimsenin nam ve hesabına dahi sigorta akdedebilir; şu kadar ki; o kimse, nam ve hesabına hareket ettiği kimseyi temsile salahiyetli değilse sigorta priminden dolayı bizzat mesul olur.

Nam ve hesabına sigorta mukavelesi yapılan kimse rizikonun gerçekleşmesinden önce veya sonra icazet verirse sigortadan faydalanır.

Diğer bir kimsenin nam ve hesabına yapıldığı, mukavele şartlarından anlaşılmıyan bir sigorta mukavelesi bunu yapmış olan kimsenin nam ve hesabına yapılmış sayılır.

2. Vekil ile müvekkil arasındaki münasebet:

Madde 1271 – Vekaleten akdolan sigorta müvekkil tarafından kabul olunduğu takdirde vekil vekaletе uygun olarak hareket etmiş sayılır. Sigorta şartlarına dair müvekkil talimat vermemiş ise vekil, vekaleten sigorta ettireceği yerdeki mütat şartlar dairesinde sigorta akdetmeye mecburdur.

III - Alacaklının menfaati:

1. Acze karşı sigorta:

Madde 1272 – Bir alacaklı alacağını, borçlunun aczi rizikosuna karşı sigorta ettirebilir. Bu takdirde aksine mukavele yoksa sigortacı, ilk önce borçlunun mallarına müracaatla bunları sattırarak alacağını tahsil etmesini sigorta ettiren alacaklıdan istiyebilir.

2. Aynı bir hakla temin edilen alacak sahibi:

a) Halefiyet:

Madde 1273 – Menkul ve gayrimenkul mallarla gemiler üzerine haciz koyduran veya bunları rehin alan yahut bunlar üzerinde hapis hakkı veya buna benzer imtiyazlı bir hakkı haiz olan alacaklılar mezkûr şeyleri sigorta ettirmişler ise, hasar vukuu halinde ödenmesi gereken tazminat ancak mezkûr alacaklılara nazaran alacaklarının taallük eylediği sigortalı şeyler yerine geçmiş sayılırlar.

b) Teminatın kafi olmaması halinde:

Madde 1274 – Sigorta olunan şeye hakkı taallük eden alacaklıların imtiyaz dereceleri birbirinden farklı ise bu şeyin değeri imtiyaz derecesi sonradan gelen alacaklının alacağını ifaya kafi olmadığı nispette bu alacaklı o şeyi sigorta ettiremez.

IV - Müsterek menfaatlerin sigortası:

Madde 1275 – Bir malın veya o mala mütaallik bir hakkın yalnız bir kısmında menfaat sahibi olan kimse kendisine ait olan kısmından fazlasını da sigorta ettirmişse sigortanın bu fazlaya ait kısmı onda ilgisi olanlar hesabına yapılmış sayılır.

V - Mükerrer sigorta (Reassürans):

Madde 1276 – Mükerrer sigorta (Reassürans) inhisarı hakkındaki hükümler mahfuz kalmak üzere sigortacı, sigorta ettiği menfaati dilediği şartlarla tekrar sigorta ettirebileceği gibi sigorta ettiren kimse dahi sigorta primini sigorta ettirebilir.

Mükerrer sigorta, sigortacının sigorta ettirene karşı olan borçlarını ıskat etmez ve sigorta ettiren kimseye, mükerrer sigortayı yapan sigortacıya karşı doğrudan doğruya dava hakkı vermez.

B) Riziko:

I - Meşru olması:

1. Caiz olmıyan sigorta:

Madde 1277 – Sigortadan faydalanan veya sigorta ettiren kimsenin kanunla yasak edilmiş ve ahlaka (Adaba) aykırı olan fiilinden doğabilecek bir zarara karşı sigorta yapılamaz.

2. Sigorta ettirenle sigortadan faydalanan kimsenin kusuru:

Madde 1278 – Mukavelede aksine hüküm olmadıkça sigortacı, sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimsenin yahut fiillerinden hukukan mesul bulundukları kimselerin kusurlarından doğan hasarları tazmin ile mükelleftir. Fakat hiçbir halde sigortacı sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimsenin kasdından veya aksi mukavelede yazılı değilse sigorta edilen malın ayıbından doğan hasarları tazmine mecbur olmaz.

II - Rizikonun gerçekleşmiş olması:

1. Mukavelelenin yapıldığı sırada:

Madde 1279 – Mukavelelenin yapıldığı sırada sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimse, rizikonun gerçekleşmiş olduğunu yahut sigortacı rizikonun gerçekleşmesi imkanı kalmadığını bilmekte iseler sigorta mukavelesi hükümsüzdür; şu kadar ki; birinci halde sigortacı sigorta primini istiyebilir.

2. Sigortacının mesuliyeti başlamadan önce:

Madde 1280 – Sigortacının mesuliyeti başlamazdan önce sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimsenin fiil ve tesiri olmaksızın rizikonun gerçekleşmesine imkan kalmazsa sigortacı prime hak kazanmaz.

III - Vüsat ve şümülü:

1. Umumiyet esası:

Madde 1281 – Sigortacı, harb ve isyandan başka bir sebeple mallara arız olan telef ve tagayyür gibi bütün hasarlardan mesul olur.

Sigortacının, 1 inci fıkra gereğince mesul olduğu rizikolardan biri sigorta poliçesinin hükmünden istisna edilmişse vakı hasarın istisna edilen rizikolardan doğduğunun ispatı sigortacıya aittir.

2. Müddet:

Madde 1282 – Aksi kararlaştırılmış olmadıkça sigortacı, primin ödendiği tarihten itibaren gerçekleşen rizikolardan mesuldür. Sigortanın devam müddeti mukavelede yazılı değilse tarafların müşterek maksadiyle mahalli teamül ve sair haller göz önünde tutularak mahkemece tayin olunur.

C) Tazminat esası:

I - Aşkın sigorta:

1. Umumi olarak:

Madde 1283 – Sigortacı, sigorta ettiren veya sigortadan faydalanan kimsenin ancak hakikaten uğradığı zararı tazmine mecburdur. Sigorta bedeli sigorta olunan menfaatin değerini aşarsa sigortanın bu değeri aşan kısmı batıldır. Bu sebeple sigorta bedeli indirilir, sigorta priminin dahi ona tekabül eden kısmı indirilir ve primin fazla tahsil edilen kısmı geri verilir; şu kadar ki; menfaat değeri tarafların rey birliği ile seçtikleri bilir kişiler tarafından önceden takdir ve tahmin edilmiş ve taraflarca kabul olunmuşsa sigortacı bu değere itiraz edemez.

2. Umulan karın sigorta ettirilmesi halinde:

Madde 1284 – Bir maldan elde edilmesi umulan karın makul haddi aşan kısmı, sigorta edilemez.

II - Birden çok sigorta:

1. Müşterek sigorta:

Madde 1285 – Bir menfaat birden çok sigortacı tarafından aynı zamanda ve aynı rizikolara karşı sigorta olunduğu takdirde yapılan mütaaddit sigorta mukavelelerinin heyeti umumiyesi ancak sigorta olunan menfaatin değerine kadar muteber tutulur. Bu takdirde sigortacılarından her biri sigorta

bedellerinin toplamına nazaran sigorta ettiği bedel nispetinde mesul olur.

Mukavelelere göre müteaddit sigortacılar müteselsilen mesul oldukları takdirde sigorta ettiren kimse, uğradığı zarardan fazla bir para istiyemeyeceği gibi sigortacılardan her biri yalnız kendi mukavelesine göre ödemekle mükellef olduğu bedele kadar mesul olur. Bu halde ödemede bulunan sigortacının diğer sigortacılara karşı haiz olduğu rücu hakkı, sigortacıların sigortalıya mukavelelere göre ödemeye mecbur oldukları bedeller nispetindedir.

2. Çifte sigorta:

Madde 1286 – Değerinin tamamı sigorta olunan bir menfaat sonradan aynı kimse tarafından aynı rizikolara karşı sigorta ettirilemez; sigorta ettirilmişse ancak aşağıdaki hallerde ve şartlarla muteber sayılır:

1. Sonraki ve önceki sigortacılar muvafakat ederlerse;

Bu takdirde sigorta mukaveleleri aynı zamanda yapılmış sayılarak hasar vukuunda sigorta bedeli 1285 inci maddede gösterilen nispette sigortacılar tarafından ödenir;

2. Sigorta ettiren kimse önceki sigortadan doğan haklarını ikinci sigortacıya devir veya o haklardan feragat etmiş ise;

Bu takdirde devir veya feragatin ikinci sigorta poliçesine yazılması lazımdır; yazılmazsa ikinci sigorta mukavelesi hükümsüz sayılır;

3. Sonraki sigortacının ancak önceki sigortacının ödemediği tazminattan dolayı mesuliyeti şart kılınmış ise; bu halde önceden yapılmış olan sigortanın ikinci sigorta poliçesine yazılması lazımdır; yazılmazsa ikinci sigorta mukavelesi hükümsüz sayılır.

3. Kısmi sigorta:

Madde 1287 – Sigorta olunan menfaatin değerinin tamamı önceki mukavele ile temin edilmemişse bu menfaat, geri kalan değerine kadar, bir veya birkaç defa daha sigorta ettirilebilir. Bu takdirde o menfaati sonradan sigorta eden sigortacılar değer bakıyesinden dolayı mukavelelerin tarihleri sırasıyla mesul olurlar. Aynı günde yapılmış olan mukaveleler aynı anda yapılmış sayılır.

III - Menfaat değerinin altında olan sigortalar:

Madde 1288 – Sigorta bedeli, sigorta değerinden aşağı olduğu takdirde ve sigorta edilmiş menfaatin bir kısmının halele uğraması halinde sigortacı aksine mukavele bulunmadıkça sigorta bedelinin sigorta değerine olan nispeti neden ibaretse zararın o kadarından mesul olur.

Sigortacının sigorta bedelini aşmayan zararın tamamından mesul tutulacağı şeklinde sigorta mukavelesinin değiştirilmesini sigorta ettirenin rizikonun gerçekleşmesinden önce istemesi halinde, bu isteğin noter protestosu ile sigortacıya bildirildiği günden sonra gelen günden itibaren akit hükümleri, kendiliğinden, sigortacının sigorta bedelini aşmayan zararın tamamından mesul bulunduğu şeklinde değiştirilmiş olur. Sigortalı, tarifede derpiş edilen prim farkını esas primin ödenmesine ait hükümler uyarınca öder.

IV - Sigortacının tahkik salahiyeti:

Madde 1289 – Sigortacı sigorta olunan menfaatin konusu olan malın değerini tahkik için o malı dilediği zaman muayene edebilir.

D) Sigorta ettirenin mükellefiyeti ve borçları:

1 - İhbar mükellefiyeti:

1. Mukavele yapılırken:

Madde 1290 – Sigorta ettiren kimse, sigortacının mukavele yapılırken hakiki vaziyetleri bildiği takdirde mukaveleyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mücip olacak bütün hususları sigortacıya bildirmeye mecburdur. Sigorta ettiren kimse sorulduğu halde susmuş veya noksan yahut hakikata muhalif beyanlarda bulunmuş ise hakikata vakıf olmıyan sigortacı mukaveleden cayabilir; şu kadar ki; sigortacı hakikatı öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde cayma hakkını kullanmamış ise bu hak düşer. Sigorta ettiren kimsenin kötü niyeti anlaşıldığı takdirde sigortacı prime hak kazanır.

Sigorta mukavelesinin yapılması sırasında sigorta ettirene doldurması teklif olunan listede yazılı

sorular dışında hiçbir mesuliyet tevaccüh etmez.

2. Sigorta müddeti içinde:

Madde 1291 – Sigorta ettiren kimse sigortacının muvafakati olmaksızın sigortalı, malın yerini veya mukavele zamanındaki halini değiştirdiği takdirde bu değişiklik mukavelelerin yapıldığı anda mevcut olduğu halde sigortacının sigorta mukavelesini yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını mucip bir mahiyette ise, sigortacı mukaveleyi feshedebilir.

Birinci fıkrada yazılı değişikliği yapan kimse keyfiyeti sekiz gün zarfında sigortacıya bildirmişse sigortacı ihbar tarihinden itibaren sekiz gün içinde fesih hakkını kullanmadığı takdirde sigortanın hükmü devam eder.

Sigorta ettiren kimse değişiklik keyfiyetini sigortacıya ihbar etmediği halde dahi sigortacı vaki değişikliği öğrendikten sonra sekiz gün içinde feshetmez veya sigorta primini tahsil etmek gibi sigorta hükmünün devamına razı olduğunu gösteren bir harekette bulunursa fesih hakkı düşer.

3. Rizikonun gerçekleşmesi halinde:

Madde 1292 – Sigorta ettiren kimse sigortanın taallük ettiği rizikonun gerçekleştiğini haber aldığı tarihten itibaren beş gün içinde sigortacıya haber vermeye mecburdur. Bu müddet, üçüncü şahsın sigortalıya karşı dava açması halinde sigortacıya sigortalının müdafaasına yardım etmeye mecbur tutan mesuliyet sigortalarında sigortalının tebligat üzerine davayı öğrendiği, sigortalının üçüncü kişiye vereceği tazminatın sigortacı tarafından ödenmesine ait mesuliyet sigortalarında ise hakkındaki mahkeme kararının kesinleştiğini sigortalının öğrendiği veya dava olmaksızın yahut dava neticesi beklenmeksizin üçüncü şahsa sigortalının para ödemiş olması halinde parayı ödemiş olduğu tarihten başlar.

Birden çok sigortalarda, sigorta ettiren kimse birinci fıkrada muayyen müddet içinde sigortacılarından her birine gerek hasar keyfiyetini ve gerekse aynı menfaat hakkında yaptığı sigorta mukavelelerini bildirmeye mecburdur.

Sigorta ettiren kimse kasten yukarıki fıkralar gereğince ihbarda bulunmamış ise sigorta haklarını zayi eder. Sigorta ettiren kimsenin kusuru halinde, kusurun ağırlığına göre sigortacının ödemekle mükellef olduğu bedel indirilebilir.

II - Koruma tedbirleri:

Madde 1293 – Sigorta ettiren kimse zararı önlemeye, azaltmaya ve hafifletmeye yarıyacak tedbirleri almakla mükelleftir. Alınan tedbirlerden doğan masraflar bu tedbirler faydasız kalmış olsa bile sigortacı tarafından ödenmek lazımdır; şu kadar ki; sigorta, menfaat değerinin tamamına taallük etmiyorsa vaki masraflar ancak sigorta bedelinin menfaat değerinin tamamına olan nispetine göre ödenir.

1292 nci maddenin son fıkrası hükmü burada da tatbik olunur.

III - Prim ödeme borcu:

1. Umumi olarak:

Madde 1294 – Sigorta ettiren kimse, primlerin en yüksek haddinin tayinine ait hususi hükümler mahfuz kalmak üzere, mukavele ile kararlaştırılmış olan primi ödemekle mükelleftir. Sigorta primi mukavelede gösterilmemişse ilgili vekaletçe tasdik edilmiş olan tarifeler gereğince tayin olunur.

Değişik: (21/6/1994 - KHK - 537/1 md.) Sigorta primi para olarak ödenir. Ödeme için senet verilmesi halinde senet bedelinin tahsil edildiği tarihte ödeme yapılmış sayılır.

Primin aylık veya yıllık olarak taksitle ödenmesi kararlaştırılabilir. Böyle bir mukavele yoksa sigorta priminin toptan ödenmesi lazımdır.

2. Ödeme zamanı:

Madde 1295 – (Değişik: 21/6/1994 - KHK - 537/2 md.)

Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin, akit yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir.

(İkinci fıkra iptal: Ana. Mah.'nin 11/3/1997 tarih ve E.1997/24, K.1997/35, sayılı Kararı

ile.)

Sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitin ödendiği tarihten başlar.

Şu kadar ki, kara ve denizde mal taşıma işlerine ait sigortalarda sigortacının sorumluluğu, akdin yapıldığı andan başlayacağı gibi sigorta primi de henüz poliçe tanzim edilmemiş olsa bile o anda muaccel olur.

Sigortacının sorumluluğu başlamadan önce sigorta ettiren kararlaştırılmış olan primin yarısını ödeyerek mukaveleden kısmen veya tamamen cayabilir.”

3. *Ödeme yeri:*

Madde 1296 – Sigorta primi sigorta ettirenin ikametgahında ödenir. Sigorta priminin sigortacının veya acentasının ikametgahında ödeneceğine dair poliçede bir şart varsa bu şarta riayet olunur; şu kadar ki; şarta rağmen sigorta primi fiilen sigorta ettirenin ikametgahında ödenelmekte ise şart yok sayılır.

4. *Temerrüt:*

Madde 1297 – (Değişik: 21/6/1994 - KHK - 537/3 md.) Bir yıldan uzun süreli can sigortalarında, sigorta ettiren kimse, sigorta primini 1295 inci madde gereğince vermemiş veya prim tecil edilmiş yahut taksitlere bağlanmış olduğu halde işbu primi veya herhangi bir taksidi vadenin bitiminde ödememiş ise, sigortacı, kendisinin veya akid sıfatıyla hareket eden vekilinin yazı ile sigortacıya bildirilmiş son ikametgah veya meskenine resmi bir ihtarname veya taahhütlü mektup göndererek bir ay içinde söz konusu ücret veya taksidi ödemez ise sigortanın feshedilmiş olacağını ihtar eder. Bu sürenin bitiminde borç ödenmemiş ise sözleşme feshedilmiş olur.

(İkinci fıkra iptal; Ana. Mah.'nin 11/3/1997 tarih ve E.1997/24, K.1997/35 sayılı Kararı ile)

Teminatın durduğu süre içinde rizikonun gerçekleşmemesi şartıyla primin ödenmesi halinde teminat durduğu yerden devam eder.

5. *Primin indirilmesi ve geri verilmesi:*

Madde 1298 – Birden çok yıllar için yapılan sigorta mukavelelerindeki sigorta priminin tayininde rizikoyu ağırlaştırılmış olan hususi sebepler göz önünde tutulmuş ise, bu sebepler sonradan ortadan kalktığı takdirde, sigorta ettiren kimse gelecek yıllara ait primlerin indirilmesini isteyebilir.

Sigorta mukavelesinin kanuni sebeplerle sona ermesi halinde, kanunda başkaca hüküm bulunmadıkça sona erme gününden sonraki zamana ait olan prim onu ödemiş olana geri verilir.

E) *Sigortacının sigorta bedelini ödeme borcu:*

I - *Borcun şümulü ve muaccel olma zamanı:*

1. *Umumi olarak:*

Madde 1299 – Sigorta bedelini ödeme borcu, karada ve iç sularda taşıma rizikolarına ait sigortalar dahil, bütün mal sigortalarında, rizikonun gerçekleştiğini sigortacıya ihbar borcunun 1292 nci madde hükmünce doğduğu tarihten muaccel olur.

Tazmini lazımgelen sigorta bedeli, sigorta olunan menfaatin rizikonun gerçekleştiği zamandaki değerine göre tesbit olunur. Bu değer sigorta bedelini aşarsa sigorta olunan mal tamamen telef olduğu takdirde sigorta bedelinin ödenmesi lazımdır.

Kısmen telef halinde tazminat miktarı, aksine mukavele yoksa, sigorta bedelinin malın değerinin tamamına olan nispetine göre tayin olunur.

2. *Değerin ispata:*

Madde 1300 – Sigorta edilen malın değeri poliçede gösterilmemiş ise sigorta ettiren kimse, bu malın rizikonun gerçekleştiği andaki değerini ispata mecburdur.

Sigorta edilen malın değerinin poliçede gösterilenden az olduğunu iddia eden sigortacı, bunu ispata mecburdur; 1283 üncü madde hükmü mahfuzdur.

Değer hakkında taraflar her türlü delil gösterebilecekleri gibi mahkeme dahi toplanmış delillerle edindiği kanaatini kuvvetlendirmek için taraflardan birisine re'sen yemin ettirebilir.

II - *Halefiyet:*

Madde 1301 – Sigortacı sigorta bedelini ödedikten sonra hukukan sigorta ettiren kimse yerine geçer. Sigorta ettiren kimsenin vakı zarardan dolayı üçüncü şahıslara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel nispetinde sigortacıya intikal eder.

Sigorta ettiren kimse, 1 inci fıkra gereğince sigortacıya intikal eden haklarını ihlal edecek bir hal ve harekette bulunursa sigortacıya karşı mesul olur. Sigortacı zararı kısmen tazmin etmiş ise sigorta ettiren kimse kalan kısımdan dolayı üçüncü şahıslara karşı haiz olduğu müracaat hakkını muhafaza eder.

F) Acze düşme hali:

Madde 1302 – Sigorta akdi sona ermezden önce sigortacı veya sigorta primi henüz ödenmediği takdirde sigorta ettiren kimse, Borçlar Kanununun 82 nci maddesinde yazılı hale düşerse diğer taraf taahhüdü yerine getirileceğine dair teminat talep ve bu tarihten üç gün içinde teminat verilmemiş ise sigorta mukavelesini feshedebilir.

G) Sigortalı malın sahibinin değişmesi:

Madde 1303 – Mukavele müddeti içinde sigorta edilen malın sahibi her hangi bir surette değişmişse, mukavelede aksine hüküm olmadıkça sigortadan doğan hak ve borçlar o malın rizikosu kendisine ait olduğu tarihten itibaren yeni sahibine intikal eder.

Sigortacı sigorta priminden dolayı evvelki malike müracaat edebilir.

İKİNCİ KISIM

Yangın Sigortası

A) Rizikonun şümülü:

I - Umumi olarak:

Madde 1304 – Sigortacı sigorta edilen menkul ve gayrimenkul mallara yangın sebebiyle arız olan bütün hasarları tazmin ile mükelleftir.

Sigortacı, sigorta ettiren kimsenin kasten çıkarmış olduğu veya kasten çıkarılmasında her hangi bir şekilde suç ortaklığı etmiş bulunduğu bir yangından doğan zararları tazmin etmez.

II - Hususi haller:

Madde 1305 – Aşağıda gösterilen hasarlar aksine mukavele olmadığı halde yangından doğan zararlar hükmündedir:

1. Yangını durdurmak veya söndürmek için kullanılan her nevi vasıtalarından yahut hararet veya duman veya buhardan veya sigorta ettirilen eşyanın kurtarılması için alınan başka yere taşınması gibi tedbirlerden veya eşyanın kaybolmasından yahut yangının genişlemesine mani olmak maksadiyle sigorta ettirilen binanın ilgili memurun emriyle tamamen veya kısmen yıktırılmasından doğan hasar ve masraflar;

2. Sigorta edilen binanın ayıbı, sigorta ettiren kimsenin malümu olmadığı surette bu ayıptan ileri gelen hasarlar;

3. Yangın vukuuna sebebiyet vermemiş olsa bile ateşten, yıldırımdan, infilaktan veya buna benzer olaylardan ileri gelen hasarlar.

B) Poliçe:

Madde 1306 – Menkul ve gayrimenkul malların yangına karşı sigortasına dair poliçeye 1266 ncı maddede yazılı hususlardan başka:

1. Sigorta olunan binanın bulunduğu mahallin, inşaat tarzının ve kullanma şeklinin;
 2. Eşya sigorta edilmişse bunların bulundukları binanın yerinin, inşaat tarzının ve kullanma şeklinin;
- yazılması lazımdır.

C) Hasar ve tazminat:

I - Tesbit ve tazmin şekli:

Madde 1307 – Sigortalı bir binaya yangından dolayı kısmen arız olan hasar, o binanın yangından önceki değeriyle sonraki değerinin mukayesesini suretiyle tesbit olunur.

Sigortalı bir binanın yanmasından doğan hasar, bedelinin ödenmesi suretiyle tazmin olunur. Tamamen veya kısmen yanan binanın yeniden inşası veya tamiri kararlaştırılmış ise taraflarca rey birliğiyle ve uzlaşmadıkları takdirde mahkemece tayin olunan müddet içinde, masraflar sigortacı tarafından verilmek şartıyla, sigorta ettiren kimse binayı inşa veya tamir ettirmeye mecburdur. Bu suretle sigortacı inşa veya tamir masrafları olarak ödemeye mecbur olduğu paranın mahalline sarfını murakabe etmek hakkını haizdir.

II - Bırakma hakkının bulunmaması:

Madde 1308 – Aksine mukavele yoksa sigorta ettiren kimse yangından kurtarılan eşyayı hasara uğramış olsa dahi sigortacıya bırakarak bedelinin tazminini istiyemez.

D) Mesuliyet sigortası:

I - Şartlar ve şümülü:

Madde 1309 – Bir mala diğer kimsenin hesabına olarak vaziyet eden kimse, kusurundan dolayı o mal tamamen veya kısmen yandığı takdirde tazminat ödemeye mecbur kalmak rizikosuna karşı mezkûr malı sigorta ettirebildiği gibi bir malı her ne sıfatla olursa olsun elinde bulunduran kimse kusuriyle vukua gelecek bir yangının diğer bir kimsenin mallarına sırayeti sebebiyle o kimseye karşı hukukan mesul tutulmak rizikosunu sigorta ettirebilir. Bu takdirde aksine mukavele yoksa, sigortacı, sigorta ettiren kimsenin bu kusurundan ancak doğrudan doğruya doğan hasarı tazmine mecbur olup o kimsenin başkaca mahkûm olacağı tazminatı ödemekle mükellef olmaz.

II - Faydalanan kimse:

Madde 1310 – Yukarıki maddede yazılı hallerde, sigortacının sigorta ettirene karşı ödemeye mecbur olduğu tazminatı tahsil salahiyeti munhasıran sigorta ettiren kimsenin kendisine karşı mesul olduğu şahsa ait olup sigorta ettiren kimsenin alacaklıları bu tazminattan faydalanamazlar. Sigorta ettirenin kendisine karşı mesul olduğu şahıs sigortacıdan tazminatın tamamını alamamış ise kalan kısımdan dolayı yangın sebebiyle kendisine karşı mesul olan kimseye müracaat hakkı mahfuzdur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Karada ve İç Sularda Taşıma Rizikolarına Karşı Sigorta

A) Tatbik olunacak hükümler:

Madde 1311 – Bu kısımda hüküm bulunmayan hallerde denizcilik rizikolarına karşı sigortalara mütaallik hükümler tatbik olunur.

B) Rizikonun şümülü:

Madde 1312 – Karada ve iç sularda taşınan eşyanın sigortası halinde sigortacı, aksine mukavele yoksa, eşyanın taşıyıcıya teslimi tarihinden itibaren gönderilene kanunen teslim edilmiş sayıldığı zamana kadar, her ne sebeple olursa olsun, maruz kaldığı hasarlardan mesuldür.

Sigortacı taşıma işlerini görmeye memur olanların kasten veya kusurlarıyla sebebiyet verdikleri hasarları da tazmin ile mükelleftir.

C) Sigorta bedeli:

Madde 1313 – Sigorta bedeli, sigorta olunan malın taşınması için taşıyıcıya teslim olunduğu zaman o yerdeki değeriyle varma yerine ulaşmasına kadar olan taşıma ücretine ve diğer masraflara şamildir; şu kadar ki; malın varma yerine ulaşması halinde umulan ve makul haddi aşmayan kar, sigorta poliçesine ayrıca dercedilmek şartıyla sigorta bedeline dahil ettirilebilir.

D) Poliçe:

Madde 1314 – Sigorta poliçesi 1266 ncı maddede yazılı hususlardan başka aşağıda yazılanları da ihtiva eder:

1. Malın taşınacağı vasıta ve taşımada takip olunacak yol;

2. Taşıyıcının adı, soyadı ve ticaret unvanı;
3. Gönderenle taşıyıcı arasında taşıma için bir müddet tayin olunmuşsa bu müddet;
4. Eşyanın taşıyıcıya tevdi olunduğu yer ile gönderilene teslim olunacağı yer.

E) Taşımanın durdurulması:

Madde 1315 – Taşımaya mütaallik hadis alacak zaruretler dolayısıyla taşıma muvakkat olarak durdurulur yahut taşımanın yapılmakta olduğu yol, vasıta veya taşıma tarzı değiştirilirse sigorta mukavelesi feshedilmiş olmaz.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Zirai Sigorta

A) Menfaat ve riziko:

Madde 1316 – Biçilmiş veya biçilmemiş her nevi mahsuller, yılın her zamanında sigorta ettirilebilir.

Zirai ve ehli bütün hayvanlar her nevi bulaşıcı hastalıklarla kazalara karşı sigorta ettirilebilir.

B) Müddet:

I - Müddet içinde vakı olan hasarlar:

Madde 1317 – Zirai sigortalar yapıldıkları müddet için muteberdir. Sigortanın devamı müddetince meydana gelecek bir zarar ile mukavele sona ermez, diğer zararlar için de devam eder.

II - Karşılıklı sigortalar:

Madde 1318 – Karşılıklı zirai sigorta şirketlerinde sigorta müddeti, şirketin devamı müddetidir. Ancak, gerek şirket ve gerekse ortak, her yıl sonunda kooperatif şirket hakkındaki hükümler gereğince şirket ve dolayısıyla sigorta münasebetini sona erdirmeye salahiyyetlidir.

C) Zararın tesbiti:

Madde 1319 – Zararlar taraflarca tayin olunacak bilirkişiler tarafından tesbit olunur.

BEŞİNCİ KISIM

Hırsızlığa Karşı Sigorta

Madde 1320 – Hırsızlıktan zarar gören kimselerle hırsızlık dolayısıyla hukuki mesuliyete maruz kalan kimseleri temin için hırsızlığa karşı sigorta yapılabilir.

ÜÇÜNCÜ FASIL

Can Sigortası

BİRİNCİ KISIM

Hayat Sigortası

A) Menfaat:

I - Sigorta ettirilebilecek kimse:

Madde 1321 – Bir kimsenin hayatı, ya o kimse yahut onun bilgi ve muvafakati mevcut olmasa bile üçüncü bir şahıs tarafından sigorta ettirilebilir; şu kadar ki; üçüncü şahsın o kimsenin hayatının devamında maddi veya manevi menfaati bulunması sigortanın muteberliği için şarttır.

Küçüklerin, mahcurların veya mümeyyiz olmıyanların ölümünü şart koyarak sigorta etmek batıl, bunların hayatı üzerine sigorta yaptırmak muteberdir. Her iki halde de ölüm vukubulursa sigortanın ölüm tarihindeki riyazi ihtiyatı ödenir.

Hayatı sigorta olunan kimse ilk primin ödenmesinden evvel ölmüş ise sigorta hükümsüzdür.

II - Ölüm ve yaşama ihtimalleri:

Madde 1322 – Sigortacı, bir kimsenin ya muayyen bir müddet içinde veyahut mukavelede

muayyen olan şart ve haller içinde ölümü veya o kimsenin mukavele ile muayyen bir müddetten fazla yaşaması ihtimallerini sigorta edebilir.

III - Çifte sigorta:

Madde 1323 – Bir kimse hayatını, dilediği bir veya muhtelif bedellerle, veya mütaaddit sigortacılara sigorta ettirebilir.

B) Poliçe:

Madde 1324 – Hayat sigortası poliçesine, 1266 ncı maddede yazılı hususların hayat sigortasına tatbiki kabil olanlarından başka hayatı sigorta olunan kimsenin adı ve soyadı, yaşı, meslek ve sıfat ve sıhhatinin hal ve derecesi yazılmak lazımdır. Bu poliçe nama veya emre yazılı olabilirse de hamile yazılı olamaz.

C) Primin ödenmemesi:

I - Tarafların hakları:

Madde 1325 – Sigorta priminin ödenmemesi halinde 1297 nci maddenin 1 inci fıkrası hükmü cari olup sigortacının bu sebepten dava açmaya hakkı yoktur.

Sigorta ettiren kimse, üç yıl geçmeden önce sigortadan cayar veya taahhüdüne riayet etmezse, verdiği primi veya bedeli sigortacıdan talebedemez.

Sigorta ettiren kimse, en az ilk üç yıllık primi ödedikten sonra sigortadan cayar veya taahhüdüne riayet etmezse 1327 nci maddede yazılı hakları kullanmadığı takdirde sigorta prim ödenmesinden muaf bir sigorta haline çevrilmiş olur. Bunun şartlarının poliçede açıkça gösterilmesi lazımdır.

Sigorta mukavelesinin kanuni sebeplerle sona ermesi halinde primlerin geri alınması hakkında 1298 inci maddenin ikinci fıkrası tatbik olunur.

II - Prim ödenmesinden muaf sigortalar:

Madde 1326 – Prim ödenmesinden muaf sigortanın natık olacağı bedel önceden temin edilen bedelin poliçede yazılı cetvele göre ve ödenmiş safi primlerle poliçe uyarınca ödenmesi lazım gelen safi primler arasındaki nispet esas tutularak dirilmesi suretiyle elde edilir.

III - Satınalma ve ödünç verme:

Madde 1327 – Sigortacı, en az ilk üç yıllık primi ödenmiş olan sigortayı, sigorta ettiren kimsenin talebi üzerine ve sigorta poliçesinin iadesi karşılığında poliçede yazılı cetvele göre satın almaya veya sigorta poliçesi üzerinden ödünç para vermeye mecburdur.

D) İntihar:

Madde 1328 – Sigortalı, intihar veya intihara teşebbüs neticesinde öldüğü takdirde sigorta arası olarak en az üç yıl devam etmiş bulunuyorsa sigortacı poliçede yazılı sigorta bedelini tamamen ödemekle mükelleftir; bu müddetin geçmesinden önce sigortalının intiharı anında akli melekeleri ne olursa olsun sigortacı sigortanın o andaki riyazi ihtiyatını öder.

Sigortadan faydalanan kimse hayatı üzerine sigorta yapılmış olanı öldürmüş veya onun öldürülmesinde her hangi bir şekilde suç ortaklığı etmiş bulunduğu takdirde sigorta bedelinden mahrum kalır ve bu bedel ölenin mirasçılara ait olur.

E) Faydalanan kimselerin hakları:

I - Üçüncü şahıs lehine şart:

Madde 1329 – Üçüncü bir şahsın lehine yapılan hayat sigorta mukavelesinden doğan hak ve menfaatleri sigortacıdan talep ve tahsil salahiyeti doğrudan doğruya o kimseye aittir.

Sigorta mukavelesinde üçüncü şahsın mirasçı sıfatı gösterilmiş olsa bile bu şahıs birinci fıkra hükmü gereğince doğrudan doğruya sigortacıya karşı hak ve menfaatlere sahip olur. Medeni Kanunun 509 uncu maddesi hükmü mahfuzdur.

II - Değiştirme:

Madde 1330 – Sigorta ettiren kimse sigortadan faydalanan kimseyi mukavele yapılırken veya sonradan tayin edebilir. Kezalik sigorta ettiren kimse sigortadan faydalanan kimseyi tayin ettikten sonra da değiştirebilir; şu kadar ki, sigorta ettiren kimse değiştirme hakkından feragat ettiğini sigorta

poliçesine yazdırmakla beraber sigorta poliçesini sigortadan faydalanan üçüncü şahsa teslim etmiş ise o şahsı değiştiremez.

III - Sigortacının iflası halinde:

Madde 1331 – Sigortacının iflası halinde henüz yürürlükte olan sigorta mukavelesinden faydalanan kimselere ait mutalebe hakları, iflas kararına kadar her sözleşme için tahakkuk etmiş riyazi ihtiyatların ve bu tarihten ödeme gününe kadar hesap edilmiş faizlerin verilmesine inhisar eder.

F) Rizikonun şümülü ve ihbarı ve sigorta bedelinin muaccel olması:

Madde 1332 – Sigortalı sigortacıyı haberdar etmeksizin Türkiye'de ve dünyanın her tarafında karada ve denizde mutlak surette, havada ancak yolcu sıfatıyla seyahat edebilir.

Sulh zamanındaki silahlı sevkiyat mahiyetini haiz seyahat ve seferberlikler sırasında veya isyan, kargaşalık ve iç harb vukuunda sigorta mukavelesi muteber kalır.

Umumi veya kısmi seferberlik, devletin harbe girmesi ihtimali veya Türkiye Cumhuriyetini de ilgilendiren yabancı devletler arasındaki harb dolayısıyla kabul edilen mevzuatın tatbik edildiği müddetçe hükümet; primleri veya sürprimleri, her hangi bir sebeple olursa olsun, ödenmiyen her nevi hayat sigortalarını kesilmeye tabi tutabilir.

Kesilme devresi içinde sigortalının ölümü halinde kesilme tarihine kadar tahakkuk etmiş riyazi ihtiyatlar bu tarihten ödeme tarihine kadar hesapedilmiş teknik faizleriyle birlikte hak sahiplerine ödenir. Kesilme devresi içinde sigortalı 1325 - 1327 nci maddelerde yazılı haklardan faydalanabilir,

Kesilme devresi içinde askeri vazifede iken ölen sigortalıların hak sahiplerine üç bin liraya kadar olan sigorta bedellerinin tamamı ve bu miktardan yukarı olanlarının üç bin liradan aşağı olmamak üzere hükümetçe tayin edilecek miktarı ve fazlasının riyazi ihtiyatı ve harbde veya harb hareketleri sırasında ölen sigortalıların hak sahiplerine sigorta bedellerinin tamamı ödenir, sigorta bedelinin hükümetçe tayin edilecek kısmına ait ödenmemiş primlerle sürprimler teknik faizleriyle birlikte o ödemedenden indirilir.

Sigortası kesilmeye tabi tutulmuş olan sigortalı kesilme devresi sonunda hayatta ise sigorta mukavelesi tıbbi muayeneye lüzum kalmadan yeniden yürümeye başlar ve sigortalılar kesilme devresine ait primlerle sürprimlerin teknik faizleriyle birlikte ödenmesiyle, hükümetçe tesbit edilecek şartlar dairesinde, mükellef tutulur veyahut sigorta müddeti o nispette uzatılmak suretiyle kesilme müddetine ait prim ve sürprim borçlarından ibra olunur.

Sigortalı veya sigortadan faydalanan kimse, rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği tarihten itibaren beş gün içinde durumu sigortacıya bildirmeye mecburdur. Sigorta bedeli, bu beş günlük müddetin geçtiği tarihte muaccel olur. İhbar mükellefiyetinin yerine getirilmemesi halinde mal sigortalarına ait hükümler kıyas yoluyla tatbik olunur.

G) Tontin:

Madde 1333 – Ortaklar tarafından verilen muayyen birer taksit neticesinde tahassul edecek tutarların muayyen bir tarihte hayatta bulunanlar arasında paylaşılması şartıyla yapılacak sigorta batıldır.

İKİNCİ KISIM

Kazaya Karşı Sigorta

A) Tarif:

Madde 1334 – Kazaya karşı sigorta; sigorta ettirenin maruz kalacağı her hangi bir kaza, hastalık, maddi menfaatlerini haleldar edecek her hangi bir olay, iş kazaları yahut nevi ve mahiyeti muayyen başka bir kaza sebebiyle ölümü veyahut muvakkat veya daimi surette çalışma kudretinden veya imkanından mahrumiyet halinde gerek sigorta ettirene, gerek mirasçılara veya yerine geçmiş olanlara ve gerek muayyen veya mütaaddit hak sahiplerine muayyen sermaye tediyesini veyahut irat tahsisini bir prim karşılığında sigortacıya yükliyen mukaveledir.

Kaza sigortası bizzat sigorta ettiren kimse tarafından yapılacağı gibi bir veya mütaaddit şahıslar

lehine olarak diğerk kimse tarafından dahi yapılabilir. Bu kabil kazalarda sigortacı zararın bedelden az olduğunu iddia edemez. Kazaya karşı sigorta poliçesi ferden bir veya müteaaddit muayyen şahıslar üzerine olabileceğı gibi bir heyet, bir cemiyet, bir grup üzerine dahi yapılabilir. Bu takdirde kazaya karşı sigorta olunan kimselerin adlarını göstermiye lüzum yoktur. Meslek veya memuriyetinin zikri kafidir.

Bu kısımda hüküm bulunmıyan hallerde hayat sigortasına mütaallik hükümler tatbik olunur. Borçlar Kanunun 112 nci maddesi hükmü mahfuzdur.

B) Menfaat:

Madde 1335 – Kaza sigortaları, sigorta ettirenin duçar olduğu kazadan dolayı zararını tazmin etmek üzere yapılabileceğı gibi kimseye ödemeye mecbur olacağı kaza tazminatını telafi etmek maksadiyle dahi yapılabilir.

C) Tazminatın şümulü ve muaccel oluşu:

I - Umumi olarak:

Madde 1336 – Kaza sigortalarında sigortacı aşağıda yazılı olayların vukuunda poliçedeki tazminatı vermekle mükelleftir.

1. Kaza ölümü intac eylediğı takdirde gerek ani olsun ve gerek kaza tarihinden itibaren azami bir yıl içinde ölüm vukua gelsin tazminat, hak sahibine veya mirasçılara ödenir;

2. Daimi malüliyeti mucip olduğu takdirde poliçede yazılı malüliyet derecesine göre icabeden tazminat, sigorta ettirene ödenir.

3. Muvakkat surette çalışma kudretinden mahrum kaldığı takdirde sigorta ettirene poliçede yazılı azami müddet içinde mahrumiyetin devam ettiği müddetçe günlük hesabıyla tazminat verilir.

Kaza sigortalarında rizikonun ihbarı ve sigorta bedelinin muaccel oluşu 1332 nci maddenin son fıkrası hükümlerine tabidir. Ancak, sigortalının bir kaza sebebiyle ödiyeceğı tazminata ait davada ona yardım sağlamak veya tazminatı karşılamak üzere yapılan sigortalarda ihbar müddetinin başlangıcına 1292 nci maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesi hükmü tatbik olunur.

II - Tedavi masrafları:

Madde 1337 – Aksine şart olmadığı takdirde sigortacı poliçede yazılı tazminattan başka sigortalının sarf ettiği tedavi masraflarını da vermekle mükelleftir.

D) Kusurlu olan kimseye karşı dava hakkı:

Madde 1338 – Üçüncü şahsın kusuru neticesinde vukua gelen kazalardan dolayı sigorta ettirenin sigortacıdan tazminat alması, sigorta ettirenin üçüncü şahsa müracaat hakkını iskat etmez. Üçüncü şahıs, sigorta ettirenin sigortası nazara alınmaksızın bütün zarar ve ziyanını tazminle mükellef tutulur.

DÖRDÜNCÜ FASIL

Denizcilik Rizikolarına Karşı Sigortalar

BİRİNCİ KISIM

Umumi Hükümler

A) Menfaat:

I - Umumi olarak:

Madde 1339 – Geminin veya yükün denizcilik rizikolarını salimen geçirmesinde para ile ölçülebilir bir menfaati olan kimse bu menfaatini sigorta ettirebilir.

II - Mevzuu:

1. Münferit menfaatler:

Madde 1340 – Sigorta ettirilebilen menfaatler bilhassa aşağıda yazılı mevzulara taallük edenlerdir:

1. Gemi;
2. Yapılmakta olan gemi;

3. Navlun ve yolcu taşıma ücretinden doğan alacaklar;
 4. Yük;
 5. Deniz öduncü paraları;
 6. Müşterek ve hususi avarya paralarıyla ödetilmeleri için gemi, navlun, yolcu taşıma ücreti veya yükün karşılık teşkil ettiği diğer alacaklar;
 7. Yükün gönderildiği yere ulaşmasıyla elde edileceği umulan kar;
 8. Kazanılacak komüsyon;
 9. Sigortacının üzerine aldığı riziko.
- Bunlardan birinin sigorta ettirilmesiyle diğerleri sigorta ettirilmiş sayılmaz.

2. Sigortası caiz olmıyan menfaat:

Madde 1341 – Kaptanın veya diğer gemi adamlarının hizmet veya iş akitlerinden doğan ücret alacakları kendileri tarafından sigorta ettirilemez.

II - Menfaatin sahibi:

1. Kendi, başkası ve kimin olacaksa onun hesabına sigorta:

Madde 1342 – Sigorta ettiren kimse kendi menfaatini "Kendi hesabına sigorta" şeklinde, üçüncü bir şahsın menfaatini ise "Başkası hesabına sigorta" şeklinde ve bu son halde de sigortalının hüviyetini bildirerek veya bildirmiyerek sigorta ettirebilir.

Mukavelede sigortanın kendi hesabına mı, yoksa başkası hesabına mı yaptırıldığı da tayin edilmeyebilir. "Kimin olacaksa onun hesabına" yapılan bir sigortadan başkası hesabına yaptırıldığı anlaşılırsa başkası hesabına sigorta hükümleri tatbik olunur.

Mukaveleden sigortanın başkası hesabına veya kimin olacaksa onun hesabına yaptırıldığı anlaşılmazsa sigorta ettirenin kendi hesabına yapılmış sayılır.

2. Temsil:

Madde 1343 – Sigorta salahiyyetli bir vekil, vekaleti olmadan başkası hesabına tasarrufta bulunan bir kimse yahut da sigortalının diğer her hangi bir temsilcisi tarafından onun namına yapılsa sigortalının namına hareket eden kimse, sigorta ettiren sayılmıyacağı gibi bizzat sigorta da başkası hesabına sigorta sayılmaz.

Mukavelede adı ile gösterilen bir üçüncü şahsın menfaatine taallük eden bir sigorta, tereddüt halinde, başkası hesabına sigorta sayılır.

1270 inci maddenin 1 ve 2 nci fıkralarıyla 1271 inci madde hükümleri burada da tatbik olunur.

B) Rizikonun gerçekleşmiş olması:

Madde 1344 – Sigortacı tarafından tazmin edilecek zararların meydana gelmesi imkanı mukavelede yapıldığı sırada ortadan kalkmış yahut bu anda zarar zaten meydana gelmiş olsa bile sigorta mukavelesi muteberdir; şu kadar ki; taraflar durumu biliyorsa mukavele hükümsüzdür.

Tazmin olunacak zararın meydana gelmesi imkanının ortadan kalkmış olduğuna yalnız sigortacı yahut zararın zaten meydana gelmiş olduğunu yalnız sigorta ettiren bildiği takdirde mukavele durumu bilmiyen tarafı bağlamaz. İkinci halde sigortacı mukavelede kendisini bağlamıyacağını ileri sürse bile primin tamamını isteyebilir.

Mukavelede sigorta ettiren için bir temsilci tarafından yapılması halinde 1363 üncü maddenin 2 nci fıkrasının hükmü, başkası hesabına sigorta halinde 1364 üncü madde hükmü ve gemi, navlun ve yük gibi birden çok konunun veya bir konuyu teşkil eden eşyanın toptan sigortası halinde 1367 nci madde hükmü tatbik olunur.

C) Sigorta değeri:

I - Aşkın sigorta:

Madde 1345 – Sigorta olunan menfaatin tam değeri sigorta değeridir.

Sigorta bedeli, sigorta değerini aşamaz.

II - Çifte sigorta:

1. Umumi olarak:

Madde 1346 – Bir menfaat aynı rizikoya karşı birden çok sigortacılara sigorta ettirilmiş ve sigorta bedellerinin tutarı sigorta değerini aşmış olursa, sigortacılar sigortalıya karşı müteselsilen mesul olurlar; şu kadar ki; sigortalı, uğradığı zarardan fazla bir para isteyemeyeceği gibi sigortacılardan her biri yalnız kendi mukavelesine göre ödemekle mükellef olduğu bedele kadar mesul olur.

Sigortacıların birbirlerine karşı olan rücu hakları her birerlerinin sigorta mukavelesi gereğince sigortalıya ödemekle mükellef oldukları sigorta bedelleri mecmuunun sigorta değerine olan nispetine göre tayin olunur; şu kadar ki; sigortalardan biri hakkında yabancı hukuk tatbik edilecek olursa yabancı hukuka tabi sigortacı ancak tabi olduğu hukuk gereğince bizzat kendisine karşı da rücu hakkının kullanılması mümkün olduğu takdirde diğer sigortacıya rücu hakkını kullanabilir.

Sigortalı haksız olarak bir fayda temin etmek niyetiyle çifte sigorta yaptırmış ise bu niyetle yapılmış olan akitlerin her biri batıldır; sigortacı mukavelenin yapıldığı sırada butlanı bilmiyorsa primin tamamını istiyebilir.

2. Primin ve sigorta bedelinin indirilmesi:

Madde 1347 – Sigorta ettiren çifte sigortayı meydana getiren mukaveleyi diğer sigortadan haberi olmaksızın yapılmışsa, sigortacılardan her birinden sigorta bedelinin ve bununla mütenasip olarak primlerinin de 1346 ncı maddenin 2 nci fıkrasında yazılı nispete göre indirilmesini istiyebilir.

Sigorta bedelinin ve primin indirilmesi sigortanın başladığı andan itibaren hüküm ifade eder. Sigortacılardan biri için riziko diğer sigortacı ile mukavele yapılmadan önce başlamış olursa indirme, birinci sigortacıya karşı, ancak talebedildiği andan itibaren hüküm ifade eder.

Sigortacının münasip bir *ristorno* ücreti istemiye hakkı vardır.

Sigorta ettiren çifte sigortayı haber alır almaz gecikmeksizin indirme talebinde bulunmazsa bu hak düşer.

3. İhbar külfeti:

Madde 1348 – Bir menfaati aynı rizikoya karşı birden çok sigortacılara sigorta ettiren kimse her bir sigortacıya öteki sigortalardan gecikmeksizin haber vermeye mecburdur.

III - Menfaat değerinin altında olan sigorta:

Madde 1349 – Sigorta bedeli sigorta değerinden az ise 1288 inci madde hükmü tatbik olunur.

IV - Takselenmiş poliçe:

1. Takse:

Madde 1350 – Taraflar mukavele ile sigorta değerini muayyen bir para olarak tesbit ederlerse bu para taraflar arasında sigorta değeri için esas olur.

Takse esaslı surette fahiş ise sigortacı indirilmesini istiyebilir. Umulan kar takselenmiş ise taksenin mukavele yapıldığı sırada ticari tahminlere göre elde edilmesi mümkün görülen karı aşması halinde sigortacı bunun indirilmesini istiyebilir.

"Şimdilik takselenmiş" kaydını taşıyan bir poliçe, takse katileşmedikçe, "takselenmemiş" yani açık poliçe sayılır.

Navlun sigortasında sigortacı tarafından tazmin edilecek bir zarar hakkındaki takse, ancak hususi surette şart kılınmışsa sigorta değeri için esas olabilir.

2. Ayırı takseler:

Madde 1351 – Bir poliçe ile gemi, navlun ve yük gibi birden çok mevzuun veya bir bütün teşkil eden eşyanın toptan sigortası halinde toptan bir tek sigorta bedeli konur fakat bu konuların bazıları için ayrı takseler kararlaştırılmış olursa ayrı olarak takselenmiş her mevzu ayrıca da sigorta ettirilmiş sayılır.

V - Hususi haller:

1. Geminin değeri:

a) Umumi olarak:

Madde 1352 – Taraflar değer biçilmesi için başka bir esas kararlaştırmamışlarsa, geminin sigortacı için rizikonun başladığı andaki değeri, onun sigorta değeri sayılır.

Bu hüküm, geminin sigorta değerinin takselenmesi halinde de tatbik olunur.

b) Donatmanın ve sigorta masraflarıyla tayfa ücreti:

Madde 1353 – Donatım ve sigorta masraflarıyla gemi adamlarına ödenecek ücretler, gemi ile birlikte veya ayrı ayrı olarak yahut gayrisafi navlunun sigorta ettirilmesi suretiyle sigorta ettirilebilir. Bunlar, ancak hususi surette kararlaştırılmışsa, gemi ile birlikte sigorta ettirilmiş sayılır.

2. Navlunun değeri:

a) Umumi olarak:

Madde 1354 – Navlun, gayrisafi tutarına kadar sigorta ettirilebilir.

Mal taşıma mukavelelerinde şart kılınmış olan navlun tutarı ve muayyen bir navlun kararlaştırılmamış veya mallar donatan hesabına yüklenmişse 1073 üncü maddede yazılı mütat navlun tutarı, navlunun sigorta değeri sayılır.

b) Tefsir kaideleri:

Madde 1355 – Navlun sigorta edilirken tamamının yahut bir kısmının sigorta ettirildiği tayin edilmemişse navlunun tamamı sigorta ettirilmiş sayılır.

Navlunun safi yahut gayrisafi olarak sigorta ettirildiği tayin edilmemişse gayrisafi navlun sigorta ettirilmiş sayılır.

Sigorta bedelinin hangi kısmının gidiş ve hangi kısmının dönüş navlununa ait olacağı tayin edilmeksizin gidiş ve dönüş navlunları bir tek sigorta bedeli üzerine sigorta ettirilmişse bedelin yarısı gidiş yarısı da dönüş navlununa ayrılır.

3. Yükün değeri:

Madde 1356 – Taraflar değer biçilmesi için başka bir esas kararlaştırmamışlarsa, malların yükleme yerinde ve yükleme zamanındaki değerleriyle sigorta masrafları da dahil olduğu halde gemiye yükleninceye kadar yapılan bütün masraflar, malların sigorta değeri sayılır.

Navlun ile yolculuk sırasında ve varma yerinde yapılan masraflar ancak kararlaştırıldığı takdirde hesaba katılır.

Yukarı ki hükümler malların sigorta değeri takselenmiş olması halinde de tatbik olunur.

4. Tasarruf edilen masraflar:

Madde 1357 – Donatım masrafları veya gemi adamlarına ödenecek ücretler veya navlun, yolculuk sırasında ve varma yerinde yapılacak masraflar sigorta ettirilmiş olduğu takdirde sigortacı, masraflardan, ücretlerden veya navlundan kaza neticesinde tasarruf edilen kısım için tazminat vermez. Masraflar ve ücretler, ayrı ayrı sigorta ettirilmiş olsun veya gayrisafi navlunun sigorta ettirilmesi suretiyle sigorta ettirilmiş bulunsun yahut navlunla beraber yolculuk sırasında ve varma limanında yapılacak masraflar dahi yükün sigorta ettirilmesi sırasında sigortalanmış olsun, hüküm değişmez.

5. Umulan kar ve komisyonun değeri:

a) Umumi olarak:

Madde 1358 – Yük sigortasında umulan kar veya komisyon, malların sigorta değeri takselenmiş olsa dahi, ancak mukavelede açıkça bildirildiği takdirde sigorta edilmiş sayılır.

Umulan kar yük sigortasına dahil olup da sigorta değeri takselenmiş ve fakat taksenin hangi kısmının umulan kara ilişkin olduğu tayin edilmemişse taksenin yüzde onunun umulan kara ait olduğu kabul edilir. Umulan kar yük sigortasına dahil olup da sigorta değeri takselenmemiş ise malların 1356 ncı maddede yazılı sigorta değerinden yüzde onu umulan kar olarak sigorta ettirilmiş sayılır.

Komisyon yük sigortasına dahil olması halinde de 2 nci fıkra hükümleri yüzde on yerine yüzde iki koymak suretiyle tatbik olunur.

b) Takse:

Madde 1359 – Umulan kar veya komisyon ayrı ayrı olarak sigorta ettirilmiş ve fakat sigorta değeri takselenmemiş bulunuyorsa, tereddüt halinde, sigorta bedeli aynı zamanda sigorta değerinin de taksesi olarak kabul edilir.

6. Deniz ödöncü paraları:

Madde 1360 – Deniz ödöncü paraları primiyle birlikte alacaklısı için sigorta ettirebilir.

Deniz ödöncü paraları sigortasında, deniz ödöncüne karşı hangi şeylerin rehnedildiğı gösterilmemişse sigorta gemiye, navluna ve yüke şamil sayılır. Eğer hakikaten deniz ödöncüne karşı bütün bu şeyler rehnedilmişse bunu ancak sigortacı ileri sürebilir.

D) Halefiyet:

Madde 1361 – Borçlarını yerine getiren sigortacı, sigortalının üçüncü şahsa tazmin ettirebileceğı bir zararı tazmin ettiğı takdirde, 1256 ve 1258 inci maddelerin 2 nci fıkralarının hükümlerine hâlel gelmeksizin, üçüncü şahsa karşı sigortalının haklarına halef olur.

Sigortalı, istediğı takdirde sigortacıya, masrafı ona ait olmak üzere, üçüncü şahsa karşı olan haklarına halef olduğunu gösteren ve noterlikçe imzası tasdik olunan bir senet vermeye mecburdur.

Sigortalı, sigortacının yukarda yazılı haklarına hâlel verecek olan her türlü hareketinden mesuldür.

E) Sigortalı alacağın devri:

Madde 1362 – Ödetilmesi için deniz tehlikelerine maruz bir şeyin karşılık teşkil ettiğı bir alacağın sigorta ettirilmiş ve zararın meydana gelmiş olması halinde, sigortacının sigortalıya karşı olan borçlarını yerine getirmiş olduğu nispette sigortalı, sigorta ettirilmiş alacağın borçlusuna karşı mevcut olan haklarını sigortacıya devretmeye mecburdur.

Sigortalı sigortacıdan hakkını istemeden önce borçluya karşı mevcut olan haklarını ileri sürmeye mecbur değildir.

İKİNCİ KISIM

Mukavelenin Yapıldığı Sıradaki ihbar Mükellefiyeti

A) Mükellefiyetin şümulü:

I - Umumi olarak:

Madde 1363 – Gerek kendi ve gerekse başkası hesabına sigorta ettiren kimse, mukavelenin yapıldığı sırada kendisince bilinen ve sigortacının üzerine alacağı rizikonun takdiri için olan önemine binaen mukaveleyi yapıp yapmamak veya aynı şartlar altında yapmak hususundaki kararına müessir olabilecek mahiyette olan bütün halleri sigortacıya bildirmekle mükelleftir.

Mukavele sigorta ettiren için bir temsilci tarafından yapılırsa, temsilci kendisince bilinen halleri de bildirmeye mecburdur.

II - Başkası hesabına sigorta halinde:

Madde 1364 – Sigortanın başkası hesabına yaptırılması halinde mukavelenin yapıldığı sırada bizzat sigortalının veya aradaki vekilin bildikleri hallerin de sigortacıya bildirilmesi lazımdır. Bununla beraber sigortalı veya aradaki vekil bildirilecek hali, fevkalade tedbirler alınmaksızın, sigorta ettirene mukavelenin yapılmasından önce haber veremeyecek kadar geç öğrenirse, onların bu hali bilmiş olmaları nazara alınmaz.

Sigorta, sigortalı vekalet vermeden ve onun malümatı olmadan yapılmış ve mukavelenin yapıldığı sırada vekaletin olmadığı sigortacıya bildirilmişse, sigortalının bildirilecek hali bilip bilmemesine bakılmaz.

B) Mükellefiyetin ihlali:

I - Cayma:

1. Sebepleri:

a) Mükellefiyetin yerine getirilmemesi halinde:

Madde 1365 – Önemli bir hal 1363 ve 1364 üncü maddelerin hükümlerine muhalif olarak bildirilmemiş olursa, sigortacı mukaveleden cayabilir. Sigorta ettiren veya 1363 üncü maddenin 2 nci fıkrasına veya 1364 üncü maddeye göre bilgisi önemli olan bir ilgili, hali öğrenmekten kasıt ile kaçındığı için önemli hal bildirilmemişse hüküm aynıdır.

Sigortacının bildirilmemiş olan durumu bilmesi veya ihbar etmemiş olmanın kusura dayanmaması halinde cayma caiz değildir.

b) Yanlış ihbar halinde:

Madde 1366 – Sigortacı, önemli hale dair yanlış bir ihbarda bulunulmuş olması halinde de mukaveleden cayabilir.

Sigortacının ihbardaki yanlışlığı bilmesi veya ihbarın yanlış yapılmasının kusura dayanmaması halinde cayma caiz değildir.

c) Mükellefiyetin kısmen yerine getirilmesi halinde:

Madde 1367 – Sigorta ettirilmiş mevzuların bir kısmı hakkında sigortacının caymasını haklı kılacak şartlar mevcutsa, ancak sigortacının geri kalan kısım için mukaveleyi aynı şartlaraltında yapmış olmayacağı halin icabından anlaşıldığı takdirde, sigortacı bu kısım hakkında da mukaveleden cayabilir.

2. Caymanın müddet, şekil ve hükümleri:

Madde 1368 – Mukaveleden cayma ancak bir hafta içinde caizdir. Bu müddet sigortacının ihbar mükellefiyetinin ihlal edildiğini öğrendiği andan itibaren başlar.

Caymanın sigorta ettirene karşı beyan edilmesi lazımdır. Sigortacı caysa da primin tamamını alır; alınmış tazminat geri verilir ve alındığı günden itibaren faizi de ödenir.

Sigortacı, rizikosunu üzerine aldığı kaza tahakkuk ettikten sonra cayarsa, kendisine bildirmemiş olan halin kazanın meydana gelmesi ve sigortacının ödeme borcunun şümulü üzerine bir tesiri olmadığı takdirde, tazminat verme mükellefiyeti baki kalır.

II - Primin artırılması ve cayma hakkının düşmesi:

Madde 1369 – İhbar mükellefiyeti gereği gibi yerine getirilmemiş olup da bu hususta diğer tarafa isnadedilebilecek bir kusurun bulunmamasından dolayı sigortacı cayma hakkını haiz değilse ve rizikonun kabul edildiğinden daha yüksek olması sebebiyle daha fazla bir prim verilmek lazım geliyorsa sigortacı bunu isteyebilir. Mukavelenin yapıldığı sırada sigortacının rizikoyu üzerine alması bakımından önemli olan bir durumun diğer tarafça bilinmediği için sigortacıya bildirilmemiş olması halinde dahi hüküm aynıdır.

Sigortacının kararlaştırılan primden yüksek prim istemek hakkı, ihbar mükellefiyetinin ihlal edildiğini veya önemli bir halin bildirilmediğini öğrendiği andan itibaren bir hafta içinde sigortacı tarafından ileri sürülmediği takdirde düşer.

III - Hile halinde:

Madde 1370 – Hileden dolayı Borçlar Kanununun 28 ve 31 inci maddeleri gereğince sigortacının haiz olduğu haklar mahfuzdur.

ÜÇÜNCÜ KISIM

Sigortalının Sigorta Mukavelesinden Doğan Borçları

A) Prim ödeme borcu ve primi geri isteme hakkı:

Madde 1371 – Aksi kararlaştırılmış olmadıkça primlerin mukavele yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi lazımdır.

Prim ödemek borcu, sigorta ettiren kimseye düşer.

1298 inci maddenin ikinci fıkrası hükmü, deniz sigortalarında da tatbik olunur.

B) Rizikoyu değiştirmemek borcu:

I - Yolculuğun değişmesi:

Madde 1372 – Sigortacı için riziko başlamadan önce mukavelede tesbit edilen yolculuk yerine başka bir yolculuğa başlanırsa, gemi ve navlunun sigortasında sigortacı her türlü mesuliyetten kurtulur; başka sigortalarda, ancak yolculuk sigortalı tarafından değiştirilmemiş yahut onun talimatı veya muvafakati olmaksızın değiştirilmiş olduğu takdirde diğer yolculuk için rizikoyu yüklenir.

Sigortacı için riziko başladıktan sonra mukavelede tesbit edilen yolculuk değiştirilirse sigortacı yolculuğun değişmesinden sonra çıkan Kazalardan mesul değildir. Bununla beraber yolculuk sigortalı tarafından değiştirilmemiş yahut onun talimatı veya muvafakati olmaksızın değiştirilmiş yahut da yolun değiştirilmesi zaruret halinden ileri gelmişse

sigortacı bu kazalardan mesuldür; meğer ki, bu zaruret hali sigortacının üstüne almadığı bir rizikodan doğmuş olsun.

Başka bir varma limanına gitmeye karar verilip de bu kararın tatbikına geçilince her iki varma limanına giden yollar henüz ayrılmamış olsa bile yolculuk değiştirilmiş sayılır. Bu hüküm gerek 1 ve gerek 2 nci fıkradaki hallere tatbik olunur.

II - Yolculuğun gecikmesi gibi rizikoyu artıran fiiller:

Madde 1373 – Sigortalının fiili veya talimatı veya muvafakatiyle yolculuğun bağlaması veya bitirilmesi gecikir veya gemi sigorta akdi ile tesbit edilen rotadan ayrılır veya sigorta akdiyle tesbit olunmuş rotaya dahil sayılamıyacak olan bir limana uğrar yahut sigortalı diğer her hangi bir şekilde rizikonun artmasına veya değişmesine sebep olursa ve bilhassa riziko durumu hakkındaki hususi vaatlerini yerine getirmezse, rizikonun artmış veya değişmiş olmasından sonra meydana gelen kazadan sigortacı mesul olmaz.

Birinci fıkra hükmü aşağıda yazılı hallerde tatbik olunmaz:

1. Rizikonun artması veya değişmesinin sonraki kaza üzerine hiçbir tesiri olmadığı halin icabından anlaşılırsa;

2. Sigortacı için riziko başladıktan sonra rizikonun artması veya değişmesine bir zaruret hali sebep olmuşsa (Meğer ki, bu zaruret hali sigortacının üstüne almadığı bir rizikodan doğurmuş olsun);

3. Kaptan insaniyet düşüncesiyle rotadan ayrılmak mecburiyetinde kalmışsa;

III - Kaptanın şahsının bildirilmesi:

Madde 1374 – Mukavele yapılırken kaptanın ismen gösterilmesi, geminin o kaptan tarafından idaresini vadetme sayılmaz.

IV - Geminin tayini:

1. Geminin değişmesi:

Madde 1375 – Yük sigortasında mallar bu husus için kararlaştırılan gemi ile, taşınmazsa sigortacı hiçbir kazadan mesul olmaz. Bununla beraber sigortacı riziko kendisi için başladıktan sonra mallar sigortalının talimatı veya muvafakati olmaksızın yahut bir kaza neticesinde, taşımaya tahsis edilen gemiden başka bir surette taşınmasına devam olunursa mukavele hükümlerine göre mesul olur; meğer ki, kaza sigortacının üzerine almadığı bir rizikodan doğmuş olsun.

2. İhbar mükellefiyeti:

Madde 1376 – Taşıyacak gemi veya gemiler gösterilmeksizin (Belli olmıyan veya adı tayin olunmamış gemilerle) yapılan yük sigortasında sigortalı malların hangi gemiye yüklendiğini öğrenir öğrenmez, bunu sigortacıya bildirmekle mükelleftir.

Bu borcun yerine getirilmemesi halinde sigortacı, yüklenmiş malların uğrıyacakları kazaların hiçbirinden mesul olmaz.

C) Rizikonun gerçekleşmesi halinde mükellefiyetler:

1 - İhbar mükellefiyeti:

Madde 1377 – Sigorta ettiren veya sigortadan haberi olmak şartıyla, sigortalı bir kazayı öğrenir öğrenmez bunu sigortacıya bildirmekle mükelleftir; bildirmezse sigortacı vaktinde haber verilmesi halinde tazminattan azaltabileceği miktarı, tazminat tutarından indirebilir.

Mesuliyet sigortalarında ihbar mükellefiyeti 1292 nci maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesinde bildirilen hallerde davayı veya hükmün kesinleştiğini öğrenme yahut parayı ödeme ile başlar.

II - Koruma tedbirleri:

Madde 1378 – Bir kaza vukuunda sigortalı, gerek sigorta ettirilmiş şeyleri kurtarmak ve gerekse daha büyük zarara meydan vermemek için mümkün olan gerekli tedbirleri almakla mükelleftir. Bununla beraber imkan varsa, lazım olan tedbirler için önceden sigortacıya danışmaya mecburdur.

DÖRDÜNCÜ KISIM

Rizikonun Şümulü

A) Rizikonun mahiyeti:

I - Umumilik esası:

Madde 1379 – Aşağıdaki hükümler veya mukavele ile başka bir esas kabul edilmemiş ise sigortacı sigortanın devamınca geminin veya yükün maruz bulundukları bütün rizikoları yüklenir.

Sigortacı bilhassa şu rizikoları yüklenir

1. Üçüncü bir şahsın kusurundan ileri gelse bile su alma, karaya oturma, parçalanma, yanma batma, yangın, patlama, yıldırım, zelzele, buz hasarına uğrama ve saire gibi tabii hadiselerle diğer deniz kazalarından doğabilecek rizikoları;

2. Harb ve amme tasarruflarından doğabilecek rizikoları;

3. Sigortalının kusuru olmaksızın üçüncü şahsın talebi üzerine ihtiyati haciz veya ihtiyati tedbirler konma rizikosu;

4. Hırsızlık ile deniz haydutluğu yağma ve diğer zorbalık rizikoları;

5. Yolculuğa devam için sigorta ettirilmiş malları 998 - 1001 inci maddelerle 1214 üncü madde hükümleri gereğince deniz öduncüne karşı rehnetmek yahut aynı maksat için mallar üzerinde satmak veya kullanmak suretiyle tasarruf etmek rizikosu;

6. Sigorta ettirilmiş şey için bir zarar doğmak şartıyla gemi adamlarından birinin yolsuzluğu veya kusuru rizikosu;

7. Çarpışma neticesi sigortalının; doğrudan doğruya veya bir üçüncü şahsa ika edilen zararı tazmine mecbur olmak suretiyle bilvasıta zarar görmüş olması arasında bir fark gözetilmeksizin, gemilerin çatması rizikosu.

II - İstisnalar:

Madde 1380 – Sigortacı aşağıda yazılı zararları tazmin etmez:

1. Gemi ve navlunun sigortası halinde:

A) Geminin 974 üncü maddeye muhalif olarak denize elverişli veya yola elverişli bir halde bulunmadan yahut lüzumlu vesikalar olmadan denize çıkarılmasından doğan zararlar;

B) Çatma hariç olmak üzere, donatanın gemi adamlarından birinin üçüncü şahsa ika ettiği zarardan 947 ve 948 inci maddeler gereğince mesul olmasından doğan zararlar;

2. Yalnız geminin sigortasında:

A) Geminin alelade kullanılması yüzünden gemi ve teferruatının uğradığı zarar;

B) Sadece eskime, çürüme veya kurt yeniği sebebiyle gemi ve teferruatının uğradığı zarar;

3. Yük veya navlunun sigortası halinde: Malların tabii mahiyeti iktizası, hususiyle içten bozulma, kendiliğinden eksilme, normal akma ve sızma ve bunlara benzer diğer sebeplerden yahut malların fena ambalaj yapılmış olmasından doğan zararlarla fare veya sıçanlar tarafından mallara yapılan zararlar (Bununla beraber sigortalının mesul olduğu bir kaza yüzünden yolculuk mütat olmıyan bir şekilde uzarsa sigortacı bu bentte yazılı zararları, yolculuğun uzamasından ileri geldikleri nispette tazmin etmeye mecburdur);

4. Sigortalının kastı veya ihmali ile sebep olduğu zarar (Bununla beraber sigortacı sigortalıya kötü bir hareket tarzı isnadedilmedikçe, sigortalının gemiyi yanlış sevk ve idare etmek suretiyle sebep olduğu zararı ödemeye mecburdur);

5. Yük veya umulan karın sigortası halinde : Yükletenin, gönderilenin yahut yük komisyoncusunun bu sıfatla kasıt veya ihmalleriyle sebep oldukları zarar.

III - Üçüncü şahısların zarardan dolayı mesuliyeti:

Madde 1381 – Sigortalının bir zarar için kaptan veya başka kimseden tazminat istemek hakkı olsa bile, sigortacı bu zararı tazmin etmekle mükelleftir. Sigortalı zararın tazminini önce sigortacıdan istiyebilir. Bununla beraber sigortalı, tazminat isteme hakkının müessir surette takibi için sigortacıya lüzumlu olabilecek yardımda bulunmaya ve bu hakkı emniyet altına almak maksadiyle navlunu ödemeyip alıkoymaya, gemiyi haczettirmeye veya başka münasip bir şekilde, masrafı sigortacıya ait olmak üzere, 1378 inci madde gereğince halin icaplarına göre gerekli olan tedbirleri almaya mecburdur.

B) Rizikonun müddeti:

I - Rizikonun başlangıcı ve sonu:

1. Geminin sigortası halinde:

Madde 1382 – Geminin bir yolculuk için sigorta ettirilmesi halinde sigortacı için riziko, yükün veya safranın alınmasına başlandığı yahut ne yük ne de safra alınmayacaksa geminin kalktığı andan itibaren başlar ve varma limanında yükün veya safranın boşaltılması bittiği anda biter.

Sigortalı boşaltmayı muhik bir sebep olmaksızın geciktirirse, riziko, böyle bir gecikme olmasaydı boşaltmanın bitmiş olacağı anda biter.

Boşaltma bitmeden önce yeni bir yolculuk için yük ve safra alınırsa riziko, yükün veya safranın alınmasına başlandığı anda biter.

2. Yük, umulan kar ve komisyonun sigortası halinde:

Madde 1383 – Yük, umulan kar veya taşınacak mallardan kazanılacak komisyonun sigortası halinde riziko, malların gemiye veya mavnalara yükletilmek üzere karadan ayrılmış oldukları andan başlar ve malların varma limanında yeniden karaya çıkarıldığı anda biter.

Boşaltma; sigortalı yahut, yük veya umulan karın sigortası halinde, sigortalı veya 1380 inci maddenin 5 inci bendinde gösterilen kimselerden biri tarafından muhik bir sebep olmaksızın geciktirilirse riziko, böyle bir gecikme olmasaydı boşaltmanın bitmiş olacağı anda biter.

Yükleme ve boşaltma sırasında mavnaların mahalli teamüllere göre kullanılmasından doğan rizikodan da sigortacı mesuldür.

3. Navlunun sigortası halinde:

Madde 1384 – Navlunun sigortası halinde riziko:

a) Geminin ve bu yüzden navlunun maruz kaldığı kazalar bakımından, aynı yolculuk için geminin sigorta ettirilmesi halinde riziko hangi anda başlayacak ve sona erecek ise o anda:

b) Yükün ve bu yüzden navlunun maruz kaldığı kazalar bakımından, aynı yolculuk için malların sigorta ettirilmesi halinde riziko hangi anda başlayacak ve sona erecekse o anda; başlamış veya sona ermiş sayılır.

Yolcu taşıma ücretlerinin sigortası halinde riziko, gemi sigortasında riziko hangi anda başlamış veya sona ermiş sayılırsa o anda başlar veya sona erer.

Navlunu veya yolcu taşıma ücretini sigorta etmiş bulunan sigortacı, gemiyi ilgilendiren bir kazadan dolayı, ancak navlun veya yolcu taşıma akitleri daha önce yapılmış olduğu takdirde ve donatan kendi hesabına mal yüklemiş bulunursa, ancak yük gemiye veya mavnalara yükletilmek maksadiyle daha önce karadan ayrılmış bulunduğu takdirde mesuldür.

4. Deniz ödöncü veya avarya paralarının sigortası halinde:

Madde 1385 – Deniz ödöncü veya avarya paralarının sigortası halinde riziko; bu paraların avans olarak verildiği yahut, avarya masraflarını sigortalının kendisi vermişse, bunların sarf edildiği anda başlar ve deniz ödöncüne karşı rehnedilmiş veya kendileri için avarya masrafları sarf edilmiş olan eşyanın sigortasındaki rizikoların bitmiş olacağı anda biter.

II - Devam müddeti:

1. Umumi olarak:

Madde 1386 – İşlemeye başlayan riziko müddeti sigortacı için, kararlaştırılan müddet veya sigorta edilen yolculuğun devamınca durmadan işler, hususiyle sigortacı bir barınma veya ara limanında geçen günlerde ve yolculuk gidiş ve geliş için sigorta edilmişse gidiş yolculuğunun varma limanında geçen günlerinde çıkan rizikodan da mesuldür.

Malların geçici olarak boşaltılması lazımgelir yahut gemi tamir için karaya çekilirse, sigortacı malların veya geminin karada bulundukları sıradaki rizikodan da mesuldür.

2. Yolculuktan vazgeçilmesi halinde:

Madde 1387 – Riziko müddeti işlemeye başladıktan sonra sigorta edilmiş yolculuktan arzu ile veya mecburen vazgeçilirse, rizikonun bitmesini tayin bakımından yolculuğun bittiği liman varma limanı yerine geçer.

Geminin yolculuğundan vazgeçildikten sonra mallar taşınmak üzere kararlaştırılmış olan gemiden başka bir suretle varma limanına taşınırsa, taşıma kısmen veya tamamen karadan yapılsa dahi başlamış olan riziko bu mallar için devam eder. Bu hallerde vaktinden önceki boşaltmanın masrafları geçici depo masrafları ve karadan olsa dahi taşımanın fazla masrafları sigortacıya düşer.

3. Mahfuz kalan hükümler:

Madde 1388 – Bu kanunun 1386 ve 1387 inci maddeleri hükümleri ancak 1373 ve 1375 inci maddeler hükümleri mahfuz kalmak şartıyla tatbik olunur.

III - Müddet üzerine sigorta:

1. Umumi olarak:

Madde 1389 – Akit; gün, hafta veya ay yahut sene üzerine yapılmış ise sigorta, mukavelenin yapıldığı gün saat on ikide başlar ve müddetin son günü saat on ikide biter.

Müddetin hesabında geminin bulunduğu yer esas tutulur.

2. Müddetin uzatılması:

Madde 1390 – Geminin müddet üzerine sigorta edilmiş olması halinde mukavelede kararlaştırılan sigorta müddeti gemi yolda iken biterse hilafı şart kılınmadıkça sigorta, geminin en yakın varma limanına ulaşmasına ve bu limanda boşaltma yapılırsa 1382 nci maddede yazılı olduğu gibi boşaltmanın sonuna kadar uzatılmış sayılır. Bununla beraber sigortalı, gemi henüz yola çıkmadan sigortayı uzatmak istemediğini sigortacıya ihbar edebilir.

Sigorta müddetinin uzatılması halinde sigortalı, uzama müddeti içinde ve gemi kaybolmuşsa gaiplik müddetinin bitimine kadar müddet üzerine kararlaştırılan primi ödemeye devam etmekle mükelleftir.

Sigortanın uzatılmaması halinde gaiplik müddeti sigorta müddetini aşarsa gaiplik sebebiyle sigortacıdan bir şey istenemez.

C) Rizikonun yeri:

I - Limanı seçme hakkı:

Madde 1391 – Birden çok limanlardan biri veya öteki için sigorta yapılırsa sigortalı bu limanlardan birini seçebilir. Sigorta "bir liman ve bir başka liman" yahut "bir ve birkaç başka liman" için yapılırsa sigortalı bu limanlardan her birine uğrayabilir.

II - Uğranacak limanlar sırası:

Madde 1392 – Sigorta birden çok limanlar için yapılmış veya sigortalıya birden çok limanda durmak hakkı tanınmışsa sigortalı bu limanlara ancak kararlaştırılan veya mukavele yoksa seyrüsefer icaplarına uygun bir sıraya göre uğramaya salahiyetlidir, fakat bütün limanlara uğramak mecburiyetinde değildir.

Aksi anlaşılmadıkça poliçedeki sıra, kararlaştırılmış sıra olarak kabul edilir.

D) Müşterek avarya:

I - Umumi olarak:

Madde 1393 – Müşterek avarya halinde sigortacı aşağıda yazılı zarar ve masrafları tazmin eder.

1. Sigortalının kendi uğradığı bir zarardan dolayı kendi üstüne almaya mecbur olacağı kısmı da dahil olduğu halde müşterek avarya garame payları; 1089 ve 1214 üncü maddeler gereğince müşterek avarya esaslarına göre müamele görececek olan garame payları da müşterek avarya garame payları gibidir.

2. Gemide mal bulunmuş olsaydı müşterek avaryadan sayılacak olan fedakarlıklar;

3. Alınan tedbirler neticesiz kalmış olsa bile 1378 inci madde gereğince kurtarma ve daha büyük mahzurlardan korunma için zaruri veya maksada uygun olarak yapılan başka masraflar;

4. Sigortacıya düşen zararın takdiri ve tesbiti için yapılacak masraflar, hususiyle keşif ve muayene, değer biçme, satış ve dispeç masrafları.

II - Dispeçin hükmü:

1. Kaide olarak:

Madde 1394 – Sigortacının müşterek avarya garame payları ile müşterek avarya esaslarına tabi

tutulan garame paylarından doğan borçları, Türkiye'de ve yabancı memlekette dispeçin yapılması gerekli olan yerde ve o memleketin kanunlarına uygun olarak yapılmış olan dispece göre tavın olunur. Hususiyle müşterek avaryadan olan bir zarara, uğrıyan sigortalı, dispeçte bu zarar için takdir edilmiş olan paradan fazlasını sigortacıdan istemek hakkını haiz olmayacağı gibi sigortacı da, sigorta değeri hiç gözetilmeksizin, dispeçte takdir edilen pıranın tamamını ödemekle mükelleftir.

Dispeçin yapıldığı yerin hukukuna göre zarar müşterek avaryadan sayılmamakta ise sigortalı, zararın diğer bir hukuka göre ve hususiyle sigortanın yapıldığı yerin hukukuna göre müşterek avaryadan olduğu sebebine dayanarak sigortacıdan zararın tazminini istiyemez.

2. İstisna:

Madde 1395 – Sigortacı, 1394 üncü maddede yazılı ve fakat kendisinin sigorta mukavelesine göre mesul olmayacağı bir kazadan doğmuş olan garame paylarını tazmin etmekle mükellef değildir.

3. Sigortacının itirazı:

Madde 1396 – Dispeç kanunen salahiyyetli bir kimse tarafından yapılmışsa sigortacı, bu dispeçin yapıldığı yabancı memleket hukukuna uygun olmadığını ve bu yüzden sigortalıya zarar verdiğini ileri sürerek itirazda bulunamaz; meğer ki, sigortalı kendi haklarını gereği gibi gözetmemek yüzünden bu zararlara sebep olmuş bulunsun. Bununla beraber sigortalı kendi zararından menfaat görenlere karşı olan haklarını sigortacıya devretmeye mecburdur.

Buna mukabil sigortalının uğradığı zararın dispeç yapılan yabancı memleketin hukukuna göre tazmini lazım gelmezken bu zarar müşterek avarya olarak muameleye tabi tutulmuşsa sigortacı sigortalıya karşı, dispeçi o nispette hükümsüz olarak telakki edebilir.

4. Sigortalının alacaklı olduğu garame payları sebebiyle sigortacının mesuliyeti:

Madde 1397 – Müşterek avaryadan sayılan veya müşterek avarya hükümlerine tabi tutulan zararlara uğramış olmasından dolayı sigortalının müşterek avarya hükümleri uyarınca üçüncü şahıstan alacaklı bulunması halinde sigortacı, ancak usulüne göre dispeç yapılmış olduğu takdirde ve (Tazminat alacağının alınması neticesine ulaştırmayacağı anlaşılan davalar hariç) sigortalının hakkını aramak için gerekli bütün tedbirlere başvurmuş olmasına rağmen üçüncü şahıstan alacağını alamamış olduğu nispette mesuldür,

5. Kusur olmaksızın dispeçin yapılmaması:

Madde 1398 – Sigortalının kusuru olmaksızın dispeç yapılmamış ise sigortalı sigorta mukavelesi uyarınca bütün zararlar için sigortacıya doğrudan doğruya müracaat edebilir.

E) Sigortacının mesuliyeti:

I - En yüksek haddi:

Madde 1399 – Sigortacı zarardan ancak sigorta bedeli tutarınca mesuldür.

Sigortacı, bu yüzden ödenecek tazminatın tamamı sigorta bedelini geçse bile 1393 üncü maddenin 3 ve 4 üncü bentlerinde yazılı masrafların hepsini ödemeye mecburdur.

Bir kazadan sonra yeni bir kaza meydana gelecek olursa sigortacı aşağıdaki hallerde önceki kaza dolayısıyla mesul olduğu masraflar ve garame payları hesaba katılmaksızın sonraki kazadan doğan zararlardan dahi bütün sigorta bedeli tutarınca mesul olur:

1. Önceki kaza neticesinde yukarıki fıkrada bildirilen mahiyetteki masrafların (Mesela geminin tekrar satın alınması veya itiraz masrafları) yapılmış bulunması;

2. Önceki kaza neticesinde zarara uğramış şeylerin tamiri veya eski hale konulması için para sarf edilmiş (Mesela aynı maksatla avarya masrafı ödenmiş) olması;

3. Yeni kazadan önce, sigortalı tarafından önceki kaza dolayısıyla müşterek avarya garameleri ödenmiş veya böyle garamelerin ödenmesi için şahsen borç altına girilmiş olması.

II - Mesuliyetin tahdidi:

1. Umumi olarak:

Madde 1400 – Sigortacı bir kaza çıktıktan sonra sigorta bedelinin tamamını ödemek suretiyle

sigorta mukavelesinden doğan diğer bütün borçlardan ve hususiyle sigorta edilen şeylerin kurtarılması, korunması ve eski hallerine getirilmesi için lüzumlu masrafları vermekten kurtulabilir.

Kaza sırasında sigorta olunan şeylerin bir kısmı sigortacıya ait olan riziko dışında kalmış bulunursa 1 inci fıkrada yazılı hakkı kullanan sigortacı, sigorta bedelinin onlara düşen kısmını ödemeye mecbur değildir.

Sigortacı sigorta bedelini ödemekle sigorta olunan şeyler üzerinde bir hak elde etmiş olmaz.

Sigortacının yukarda yazılı hakkı kullanmak istediğini bildiren beyanı sigortalıya ulaşmış olmadıkça sigortacı, sigorta bedelini ödemiş bulunsu bile sigorta edilen şeylerin kurtarılması, korunması veya eski hale getirilmesi için yapılan masrafları tazmin etmekle mükelleftir.

2. Müddet:

Madde 1401 – Sigortacı 1400 üncü maddedeki hakkı kullanma hususundaki kararını sigortalıya, sigortalının kazayı ve bu kazanın mahiyetini ve bundan doğrudan doğruya doğan neticeleri ve kendisince bilinen ve kazaya taallük eden diğer bütün halleri kendisine bildirdiği günün geçmesinden itibaren en geç üç gün içinde bildirmeye mecburdur; bu müddet içinde ihbarda bulunmazsa 1400 üncü maddede yazılı hakkı düşer.

III - Sigorta değerinin altında sigorta halinde:

Madde 1402 – Sigorta tam değer üzerinden yapılmamışsa sigortacı, 1393 üncü maddede yazılı garame payları, fedakarlıklar ve masraflardan ancak sigorta bedelinin sigorta değerine olan nispetine göre mesul olur.

IV - Sonraki kazalar üzerine:

Madde 1403 – Sigortacının bir zararı tazmin borcu, sonradan sigortacıya ait olmıyan bir riziko neticesinde yeni bir zararın ve hatta tam bir ziyanın hadis olmasıyla ne düşer ne değişir.

V - Muaflık:

1. Hususi avarya halinde:

Madde 1404 – (Değişik: 12/10/1983 - 2915/2 md.)

Aksine sözleşme yoksa, hususi avaryalar, 1393 üncü maddenin 4 üncü bendindeki zararın tespiti masrafları hesaba katılmaksızın sigorta değerinin yüzde üçünü geçmedikçe sigortacı bunları ödemez; fakat yüzde üçü geçerse yüzde üç indirilmeksizin tam olarak tazmin eder.

Gemi, müddet üzerine veya birden çok yolculuk için sigorta ettirilmiş ise yüzde üç her bir yolculuk için ayrıca hesap edilir. Yolculuk mefhumu 1238 inci maddeye göre tayin olunur.

2. Ödenmesi mecburi masraflar:

Madde 1405 – Sigortacı 1393 üncü maddenin 1 - 3 sayılı bentlerinde yazılı garame paylarını, fedakarlıkları ve masrafları sigorta değerinin yüzde üçüne varmasalar bile ödemeye mecburdur. Ancak bunlar 1404 üncü maddede yazılı yüzde üçün tesbitinde hesaba katılmaz.

3. Hususi mukaveleler:

Madde 1406 – (Değişik: 12/10/1983 - 2915/3 md.)

Sigortacının mukavelede gösterilen nispette muaf olacağı kabul edilmiş bulunduğu takdirde yüzde üç yerine bu nispet esas alınmak suretiyle, 1404 ve 1405 inci maddeler uygulanır.

VI - Hususi kayıtlar:

1. Harb rizikosu hakkında:

a) "Harb engelleri frankodur" kaydı:

Madde 1407 – Sigortacının harb rizikolarını üstüne almayacağı ve diğer rizikolar için de sigortanın yalnız harb yüzünden bir engel çıkmasına kadar süreceği kararlaştırılmış hususiyle "Harb manileri frankodur" kaydı poliçede yazılmışsa sigortacı için riziko; harb rizikosunun yolculuk üzerinde tesir etmeye başladığı, bilhassa yolculuğun başlaması veya devamı harb gemileri, korsanlar veya abluka yüzünden sekteye uğradığı veya harb rizikosunu bertaraf etmek için geciktirildiği gemi böyle bir sebeple yolunu değiştirdiği veya hatta kaptan harb yüzünden gemiyi artık serbestçe idare edemez hale düştüğü anda biter.

b) *"Yalnız deniz rizikosu için" kaydı:*

Madde 1408 – Sigortacının harb rizikosunu üstüne almayacağı ve fakat bütün diğer rizikoları harb yüzünden bir engel çıkmasından sonra dahi üstüne alacağı kararlaştırılmış, hususiyle "Yalnız deniz rizikosu için" kaydı poliçede yazılmışsa sigortacı için riziko; ancak sigorta olunan şeye mütaallik mahkûmiyet kararıyla veya harb rizikosu istisna edilmiş olmasaydı rizikonun bitmiş olacağı anda biter. Fakat sigortacı doğrudan doğruya harb rizikosu yüzünden doğan zararlardan ve bilhassa şunlardan mesul değildir:

1. Muharip devletlerin müsaderesinden;
2. Harb gemileri ve korsanların zabıt ve tahrip, imha ve yağmalarından;
3. Tevkif ve itiraz, durma limanının ablukası veya abluka edilen bir limana kabul edilmemek yahut da harb rizikosu dolayısıyla ihtiyari durma yüzünden çıkan masraflardan;
4. Böyle bir durmanın aşağıda yazılı neticelerinden; malların bozulması ve azalması; boşaltma ve depo masraf ve rizikosu, sonradan sevk masrafları.

Tereddüt halinde harb rizikosunun zarara sebebiyet vermediği kabul edilir.

2. *"Salimen muvasalat için" kaydı:*

Madde 1409 – Mukavele "Salimen muvasalat için" kaydıyla yapılmışsa sigortacı için riziko, geminin varma limanında mütat veya münasip yere demir attığı veya bağlandığı anda biter.

Sigortacı da ancak aşağıdaki hallerde mesul olur:

1. Geminin sigortası halinde gemi tamamen zayi olur veya 1420 nci madde gereğince bırakılır yahut bir kaza yüzünden varma limanına ulaşılmadan önce tamir kabul etmediği veya tamire değmediği için 1432 nci madde gereğince satılırsa;

2. Malların sigortası halinde bir kaza neticesinde mallar veya malların bir kısmı varma limanına ulaşmaz, hususiyle varma limanına ulaşmadan önce bir kaza neticesinde satılırsa; şu kadar ki, mallar varma limanına ulaşmış olursa sigortacı bir hasardan veya hasar neticesindeki ziyadan mesul olmaz.

Bundan başka, sigortacı hiçbir halde 1393 üncü maddede yazılı garame payları ile fedakarlıkları ve masrafları çekmez.

3. *"Karaya oturmadan başka hasar frankodur" kaydı:*

Madde 1410 – Mukavele "Karaya oturmadan başka hasar frankodur" kaydı ile yapılmışsa sigortacı hasardan doğmuş bir zarardan; bu zararın kıymet düşüklüğü yahut tamamen veya kısmen ziyadan ibaret olması ve hususiyle malların varma limanına tamamen bozulmuş ve asli vasıfları kaybolmuş bir halde olarak ulaşması yahut hasar veya büsbütün mahvolmak tehlikesi yüzünden yolculuk sırasında satılmış olmaları halleri arasında bir fark gözetilmeksizin mesul olmaz; meğer ki, sigorta edilen malların yüklü bulunduğu gemi veya mavna karaya oturmuş olsun. Alabora, batma, teknenin kırılması, geminin parçalanması ve gemi veya mavnayı tamir kabul etmez bir hale sokan bir deniz kazası karaya oturma gibidir.

Karaya oturma veya buna eşit sayılan bir deniz kazası halinde sigortacı böyle bir deniz kazasından doğan ve 1404 üncü maddede yazılı yüzde üçü aşan her hasardan mesul olup başka bir hasardan mesul olmaz. Hasarın böyle bir kazadan doğduğuna ihtimal verilebilirse onun kaza neticesinde meydana gelmiş olduğu kabul olunur.

Sigortacı hasardan doğmuş olmıyan her zarardan; karaya oturma gibi kazalardan birinin olup olmadığı aranmaksızın, mukavele sanki yukardaki kaydolanmaksızın yapılmış gibi mesul olur. 1393 üncü maddenin 1, 2 ve 4 üncü bentlerinde yazılı garame payları, fedakarlıklar ve masraflardan her halde mesul olursa da aynı maddenin 3 üncü bendinde yazılı masraflardan ancak kendisine düşecek bir ziyam önüne geçilmesi için yapılmış olmaları şartıyla mesul olur.

Kendiliğinden ateş alma hali hariç yangın veya böyle bir yangını söndürme yahut bombardıman yüzünden doğan bir hasardan "Karaya oturmadan başka hasar frankodur" kaydı konulmuş olsa dahi, sigortacı mesul olur.

4. *"Karaya oturmadan başka kırılma ve parçalanma frankodur" kaydı:*

Madde 1411 – Mukavele "Karaya oturmadan başka kırılma ve parçalanma frankodur" kaydiyle yapılmışsa sigortacı ancak 1410 uncu maddeye göre hasardan mesul olduğu nispette kırılma ve parçalanmadan mesul olur.

5. *Karaya oturma tabiri:*

Madde 1412 – Aşağıdaki hallerde 1410 ve 1411 inci maddelere göre "Karaya oturma" vardır:

1. Gemi deniz yolculuğunun mütat hallerinden olmıyarak bir yere saplanıp kalır ve tekrar yüzdürülemezse;

2. Yere saplanan gemi demir üzerinde hisalamak, yelken toplamak gibi alelade tedbirlerle değil direkler kesmek, yükün bir kısmını denize atmak veya boşaltmak gibi fevkalade tedbirlerle yahut suların fevkalade yükselmesi suretiyle, yüzdürülürse;

3. Gemi teknesi saplanma yüzünden önemli bir zarara uğradıktan sonra gemi yüzdürülürse.

BEŞİNCİ KISIM

Zararın Şümulu

A) *Tam ziya:*

I - *Haller:*

1. *Gemi veya yük:*

Madde 1413 – Gemi veya mallar yok olmuş veya bir daha elde etmek ihtimali olmaksızın sigortalının elinden çıkmış, hususiyle kurtarılamıyacak surette batmış veya asli vasıfları kaybolmuş yahut ganimet olduğuna karar verilmişse gemi veya mal için tam ziya vardır. Gemi enkazının veya demirbaş teferruatının tektük parçaları kurtarılsa bile tam ziya var sayılır.

2. *Navlun:*

Madde 1414 – Navlun için tam ziya, bütün navlunun kaybolması halinde var sayılır.

3. *Umulan kar veya komisyon:*

Madde 1415 – Malların varma yerine ulaşması halinde beklenen komisyon veya umulan kar için tam ziya, malların varma yerine ulaşmamaları halinde var sayılır.

4. *Deniz ödöncü veya avarya paraları:*

Madde 1416 – Deniz ödöncü ile avarya paraları için tam ziya; deniz ödöncüne karşı rehnedilen şeylerle kendileri için avarya paraları avans olarak verilen veya harcanan şeylerin tam ziyaa uğramaları veyahut da; alınan deniz ödünçleri veya sair takyitler neticesinde mezkür paraları karşılamak için hiçbir şey kalmıyacak şekilde bir hasarla neticelenen diğer bir deniz kazasına uğramaları halinde var sayılır.

II - *Tazminat:*

1. *Umumi olarak:*

Madde 1417 – Tam ziya halinde sigortacı sigorta bedelini tam olarak ödemeye mecburdur. 1357 inci madde hükmünce yapılacak indirmeler mahfuzdur.

2. *İndirilme:*

a) *Kısmi kurtarma halinde:*

Madde 1418 – Tam ziya halinde sigorta bedelinin ödenmesinden önce bir şey kurtarılmış olursa bunun satış bedeli sigorta bedelinden indirilir. Sigorta tam değer üzerinden yapılmamışsa sigorta bedelinden yalnız kurtarılan şeyin satış bedelinin sigorta değeriyle mütenasip bir kısmı indirilir.

Sigorta bedelinin ödenmesiyle sigortalının sigorta edilmiş şey üzerindeki hakları sigortacıya geçer.

Sigorta bedeli ödendikten sonra tam veya kısmi bir kurtarma yapılırsa sonradan kurtarılan şeyler üzerinde yalnız sigortacı hak iddia edebilir. Sigorta tam değer üzerinden yapılmamışsa sigortacı yalnız kurtarılan şeylerin sigorta değeriyle mütenasip bir kısmına hak kazanır.

b) *Umulan karın ziyayı halinde:*

Madde 1419 – Umulan karın 1415 inci maddede yazılı tam ziyayı halinde mallar safi satış bedeli

malların sigorta değerini aşacak kadar karlı bir surette satılmış olur yahut müşterek avarya hallerinde feda edilmiş olan veya 1001, 1112 nci maddelere göre tazminat verilmesi lazımgelen mallar için sigorta değerlerinden fazla bir para tazmin edilmiş olursa, aşan para umulan karın sigorta bedelinden indirilir.

III - Bırakma:

1. Şartları:

Madde 1420 – Sigortalı aşağıdaki hallerde sigorta edilen şey üzerinde haiz olduğu hakları devrederek sigorta bedelinin tamamının ödenmesini isteyebilir:

1. Gemi aşağıdaki maddeler hükmünce gaip sayılırsa;
2. Gemi veya malların ambargo edilmiş, muharib bir devlet tarafından müsadere olunmuş veya başka suretle bir amme tasarrufiyle alıkonulmuş yahut deniz haydutları tarafından zaptedilmiş olması sebebiyle sigortanın mevzuu olan şey tehlikeye maruz bulunur ve bu olaylar;

A) Akdeniz, Karadeniz ve Azak denizinin bütün limanları veya kısımları da dahil olmak üzere bir Avrupa limanında veya Avrupa denizinde vakı olmuşsa altı ay;

B) Ümit ve Horn burunlarının berisinde olmak üzere başka sularda vakı olmuşsa dokuz ay;

C) Bu burunlardan birinin ötesinde olmak üzere başka sularda vakı olmuşsa 12 ay; geçtiği halde gemi ve mallar serbest bırakılmamış olursa.

Bu müddetler kazanın 1377 nci madde gereğince sigortacıya sigortalı tarafından bildirildiği günden itibaren hesap olunur.

2. Geminin gaipligi:

a) Umumi olarak:

Madde 1421 – Yolculuğa başlamış olan gemi gaiplik müddeti içinde varma limanına ulaşmamış ve bu müddet içinde de ilgililer ondan haber almamışlarsa gaip sayılır.

Gaiplik müddeti:

1. Kalkma ve varma limanlarının her ikisi de Avrupa limanlarından ise yelkenli için altı, vapur için dört ay;

2. Kalkma ve varma limanlarından yalnız biri Avrupa dışında bir liman olur ve Ümit yahut Horn burunlarının berisinde bulunursa, yelkenli ve vapur için dokuz ay; bu burunlardan birinin ötesinde bulunursa yelkenli ve vapur için 12 ay;

3. Hem kalkma ve hem varma limanı Avrupa dışında bulunursa yolculuğun ortalama müddeti iki veya üç ayı geçmediğine yahut üç aydan fazla sürdüğüne göre yelkenli ve vapur için altı, dokuz veya on iki aydır.

Tereddüt halinde en uzun müddet beklenir.

b) Müddetin başlangıcı:

Madde 1422 – Gaiplik müddeti, geminin yolculuğa başladığı günden itibaren hesap olunur. Bununla beraber kalktıktan sonra gemi hakkında haber alınmışsa gemi, emin olan habere göre son olarak bulunduğu yerden kalkmış olsaydı hangi gün yolculuğa başladığı gün sayılacak idi ise o günden itibaren gaiplik müddeti hesap olunur.

3. Bırakma müddeti:

a) Umumi olarak:

Madde 1423 – Bırakma beyanının sigortacıya bırakma müddeti içinde vasıl olması lazımdır.

1420 nci maddenin birinci bendinde yazılı gaiplik halinde varma limanı bir Avrupa limanı ise ve aynı maddenin ikinci bendinde yazılı olaylardan, birinin vukuu halinde olay Akdenizin, Karadenizin ve Azakdenizinin bütün liman veya kısımları da dahil olmak üzere bir Avrupa limanında veya bir Avrupa denizinde vakı olmuşsa bırakma süresi altı ay ve bütün diğer hallerde dokuz aydır. Bu süre 1420 ve 1421 inci maddelerde yazılı müddetlerin bitmesiyle işlemeye başlar.

Mükerrer sigorta halinde bırakma müddeti sigortacının bırakmayı mükerrer sigortalıya bildirdiği günün geçmesiyle işlemeye başlar.

b) Bırakma müddetinin geçmesi hali:

Madde 1424 – Bırakma müddeti geçtikten sonra bırakma caiz degildir, şu kadarki ki; sigortalının diğere sebepler dolayısıyla bir zararın tazminini istemek hakkı mahfuzdur.

Geminin gairipliğı halinde bırakma müddetinin geçmiş olmasına rağmen sigortalı tam zıya için tazminat istiyebilir; şu kadar ki; sigorta edilmiş şey tekrar meydana çıkarak tam zıya halinin mevcut olmadığı anlaşılırsa sigortacının talebi üzerine ve sigorta bedelinin ödenmesi neticesinde 1418 inci maddeye göre elde ettiğı haklardan feragat etmesi karşılığında sigorta bedelini geri vererek uğradığı kısmı zararın tazmin edilmesiyle iktifa etmeye mecburdur.

4. Bırakma beyanı:

a) Sıhhat şartları:

Madde 1425 – Bırakma beyanının muteber olması için kayıtsız ve şartsız yapılması ve sigorta edilmiş şeyin kaza sırasında deniz rizikolarına maruz bulundukça tamamına taallük etmesi lazımdır.

Sigorta tam değer üzerinden yapılmamışsa sigortalı sigorta edilmiş şeyin ancak mütenasip kısmını bırakmak mecburiyetindedir.

Bırakma beyanından cayılmaz.

b) Hükümsüzlüğü:

Madde 1426 – Bırakma beyanının dayandığı olaylar doğru çıkmaz veya beyanın tebliğı sırasında artık mevcut olmazsa, bırakma beyanı hükümsüz kalır. Buna mukabil daha önce başgöstermesi halinde bırakma hakkının kullanılmasına mani olabilecek olaylar sonradan çıksa bile bırakma beyanı her iki tarafı bağlar.

5. Hükümleri:

a) Bırakılan şey üzerindeki hakların sigortacıya geçmesi:

Madde 1427 – Sigortalının bırakılan şey üzerinde haiz olduğu bütün haklar bırakma beyanı ile sigortacıya geçer.

Bırakılan şeyi bırakma beyanı sırasında takyit eden aynı haklar sebebiyle sigortalı sigortacıya teminat göstermeye mecburdur; meğer ki; bu aynı haklar sigorta mukavelesine göre sigortacının mesul olduğu rizikolardan doğmuş olsun.

Geminin bırakılması halinde bırakma beyanından sonra kazanılmış olmak şartıyla, kazanın vukubulduğu yolculuğun safi navlunu geminin sigortacısına ait olur. Navlunun bu kısmı mensafe navlunun tesbiti için tatbik olunacak hükümlere göre hesap olunur. Bu hal ve vaziyet dolayısıyla sigortalının uğradığı zararı ödemek, navlun ayrı olarak sigorta ettirilmiş olduğu takdirde, navlunun sigortacısına düşer.

b) Sigorta bedelinin ödenmesi:

Madde 1428 – Sigorta bedelinin ödenmesi ancak bırakmanın haklı olduğunu gösteren vesikalar sigortacıya ibraz olunduktan ve bunları incelemek için münasip bir müddet geçtikten sonra istenebilir. Bırakma gairiplik sebebiyle vakı olursa geminin kalkma limanından çıktığı tarih ile gairiplik müddeti içinde varma limanına ulaşmadığı hakkında güvenilir vesikaların ibrazı da lazımgelir.

Sigortalı; bırakma beyanı sırasında bırakılan şeye dair başka sigortaların yapılıp yapılmadığını, yapılmışsa hangilerinin yapılmış olduğunu, bırakılan şeyin deniz ödöncü veya başka kayıtlarla takyidedilip edilmediğini, edilmişse bunların nelerden ibaret olduğunu sigortacıya elinden geldiğı kadar bildirmeye mecburdur. Bunlar bildirilmemiş ise sigortacı sonradan bildirilinceye kadar sigorta bedelini ödmeden imtina edebilir. Ödeme için bir müddet kararlaştırılmışsa, bu müddet ancak bildirmenin sonradan yapıldığı andan itibaren işlemeye başlar.

c) Koruma tedbirleri:

Madde 1429 – Sigortalı bırakma beyanından sonra da 1378 inci madde gereğince sigorta edilmiş şeyleri kurtarmak ve daha büyük zararlara meydan vermemek için gereken tedbirleri almaya, sigortacının kendisi buna muktedir oluncaya kadar mecburdur.

Sigortalı zıyaa uğramış sayılan bir şeyin tekrar meydana çıktığını öğrenirse bunu sigortacıya derhal bildirmeye ve talebi üzerine kendisine o şeyin elde edilmesi veya paraya çevrilmesi için icabeden

yardımda bulunmaya mecburdur.

Masrafları sigortacı öder; sigortalı talebederse kendisine münasip bir avans vermeye de mecburdur.

d) Bırakma senedi:

Madde 1430 – Sigortalı; bırakmanın haklı olduğunu tanıyan sigortacıya, talebi üzerine masraflarını çekmek şartıyla, 1427 inci madde gereğince haklarını devrettiğini gösteren ve imzası noterce tasdikli bir bırakma senedi vermiye ve bırakılan şeylere ait vesikaları teslim etmeye mecburdur.

B) Kısmi hasar:

I - Gemide:

1. Umumi olarak:

Madde 1431 – Geminin kısmen hasara uğraması halinde zarar, 1198 ve 1199 uncu maddelere göre tayin edilecek tamir masraflarının tutarından ibarettir; şu kadar ki, bu masrafların, sigortacının üstüne aldığı rizikolardan doğan hasarlara mütaallik olması lazımdır.

2. Geminin satışı halinde:

Madde 1432 – Geminin, 818 inci madde gereğince tamir kabul etmez veya tamire değmez bir halde bulunduğu 990 ıncı madde uyarınca mahkûmiyet kararıyla tesbit edilmişse sigortalı, sigortacıya karşı gemiyi veya enkazını açık artırma yolu ile sattırmaya salahiyetlidir. Satış halinde zarar, safi satış bedeliyle sigorta değeri arasındaki farktan ibarettir.

Sigortacının üstüne aldığı riziko ancak geminin veya enkazının satılmasıyla biter; sigortacı satış bedelinin tahsilinden de mesuldür.

Geminin tamire değmez bir halde bulunduğunu tayin için geminin hasara uğramadan önceki değeri tesbit olunurken, takselenmiş olsun olmasın, geminin sigorta değeri nazara alınmaz.

3. Tamire başlandıktan sonra meydana çıkan zararlar:

Madde 1433 – Kusuru olmaksızın sigortalıya meçhul kalmış olan mühim zararlar ancak sonradan meydana çıktığı takdirde tamirin başlamış olması keyfiyeti; sigortalının 1432 nci maddede yazılı hakkını kullanmasına mani olmaz.

Sigortalı hakkını, tamir başladıktan sonra kullanırsa, sigortacı yapılan tamir masraflarını da, gemi satıldığı zaman tamir sayesinde daha fazla bir bedel elde edildiği nispette ayrıca ödemeye mecburdur.

II - Yükte:

1. Hasara uğramış mallar:

Madde 1434 – Varma limanına hasarlı olarak ulaşan mallar için, bu malların limanda hasarlı halde haiz oldukları gayrisafi değerle aynı malların hasarsız olarak aynı limanda haiz olacakları değer mukayese olunarak, kaybettiği değer yüzdesi tesbit olunmak lazımdır. Sigorta değerinin aynı miktarda yüzdesi zararın miktarı sayılır.

Malların hasarlı halde iken haiz oldukları değer, açık artırma yolu ile yapılacak satış ile veya sigortacı muvafakat ederse, değer biçme suretiyle tesbit olunur. Malların hasara uğramamış bir halde iken haiz oldukları değer 1112 nci maddenin 1 inci fıkrasına göre tayin edilir.

Muayene, değer biçme ve satış masrafları da sigortacıya düşer.

2. Zıyaa uğramış mallar:

Madde 1435 – Yükün bir kısmı yolda zıyaa uğradığı takdirde zıyaa uğrıyan yükün değeri bütün yükün yüzde kaçından ibaretse sigorta değerinin o miktar yüzdesi zarar sayılır.

3. Satılan mallar:

Madde 1436 – Mallar yolculuk sırasında bir kaza dolayısıyla satılırsa zarar; malların navlunu, Gümrük Resmi ve satış masrafları çıkarıldıktan sonra kalan safi bedeliyle bunların sigorta değeri arasındaki farktan ibarettir.

Sigortacının üstüne aldığı riziko ancak malların satılmasıyla biter; sigortacı satış bedelinin

tahsilinden de mesuldür.

1393 - 1397 inci maddeler hükümleri mahfuzdur.

III - Navlunda:

Madde 1437 – Navlunun kısmen kaybı halinde zarar, kararlaştırılmış navlunun ve eğer mukavele yoksa, mütat navlunun kaybolan kısmından ibarettir.

Navlun takselenmiş olup da taksenin 1350 nci maddenin 4 üncü fıkrasına göre sigortacının tazmin edeceği bir zarar için esas tutulması lazım gelirse zarar kararlaştırılan veya mütat navlunun kaybolan yüzdesine kadar taksenin yüzdesinden ibarettir.

IV - Umulan kar veya komisyonda:

Madde 1438 – Malların ulaşmasından beklenen komüsyondan veya umulan kardan mahrum kalma halinde tazmine esas tutulacak zarar; malların hasarlı olarak ulaşmaları halinde 1434 üncü maddeye göre tesbit olunması lazım gelen zarar bunların sigorta değerinin yüzde kaçını teşkil ediyorsa kar veya komüsyon olarak sigorta edilmiş olan paranın aynı miktarda yüzdesinden ibarettir.

Malların bir kısmının varma limanına ulaşmaması halinde zarar, malların varma limanına ulaşmayan kısmı bütün malların değerinin yüzde kaçını teşkil ediyorsa, kar veya komüsyon olarak sigorta edilmiş olan paranın aynı miktarda yüzdesinden ibarettir.

Umulan karın sigortası halinde malların ulaşmamış olan kısmı bakımından 1419 uncu maddenin şartları mevcut olursa, zarardan bu maddede yazılı fazlanın indirilmesi lazımdır.

V - Deniz ödöncü veya avarya paralarında:

Madde 1439 – Deniz ödöncü veya avarya paralarında kısmi kayıp varsa zarar; deniz ödöncüne karşı rehnedilmiş veya kendisi için avarya paraları avans olarak verilmiş veya sarf edilmiş şeyin sonraki kazalar neticesinde deniz ödöncü veya avarya paralarını kapatmaya artık kifayet etmemesi yüzünden ileri gelen açıktan ibarettir.

VI - Tazminatın şümulü:

Madde 1440 – Sigorta tam değer üzerinden yapılmışsa sigortacı 1431 - 1439 uncu maddeler gereğince hesap edilen zararı tamamen ödemeye mecburdur; şu kadar ki, 1357 inci madde hükmü mahfuzdur. Sigorta tam değer üzerinden yapılmamışsa, sigortacı 1288 inci madde dairesinde bu zararı ancak kısmen öder.

ALTINCI KISIM

Zararın Ödenmesi

A) Sigortacının borçlarının muacceliyeti ve zararın tazmini şartları:

I - Muacceliyet ve zararı ispat külfeti:

1. Umumi olarak:

Madde 1441 – Rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle sigortacının sigorta akdinden doğan borçları, 1377 nci madde hükmünce rizikoyu ihbar mükellefiyetinin doğduğu tarihte muaccel olur. Bununla beraber muacceliyetin, en geç, ikinci fıkra da gösterilen vesikaların sigortacıya verilmesi tarihinden gerçekleşeceği akitle kabul olunabilir.

Sigortalı zararın tazminini isteyebilmek için sigortacıya zararın hesabını gösteren bir liste vermeye ve kafi vesikalarla aşağıdaki hususları ispat etmeye mecburdur:

1. Menfaati;
2. Sigorta edilen şeyin deniz rizikolarına maruz kaldığını;
3. İddianın dayandığı kazayı;
4. Zararı ve şümulünü.

2. Başkası hesabına sigorta halinde:

Madde 1442 – Başkası hesabına sigorta halinde sigortalı yukarıki maddede yazılı olanlardan başka, sigorta ettirene mukavelenin akdi hususunda vekalet verdiğini de ispata mecburdur. Sigorta vekalet olmaksızın yapılmışsa sigortalı, sigortanın kendi menfaatine yapıldığına delalet eden olayları

ispat etmeye mecburdur.

II - Vesikaların mahiyetleri:

Madde 1443 – Başka deliller bulmaktaki güçlük dolayısıyla ticari münasebetlerde kabul edilegelmekte olan vesikalar ve hususiyle aşağıda yazılı olanlar umumiyetle ispata kafi vesikalar sayılır:

1. Menfaati ispat için:

Geminin sigortasında, mülkiyeti tevsik eden senetler;

Yükün sigortasında, sigortalının mallar üzerinde tasarrufta bulunabileceğini gösteren faturalar ve konişmentolar;

Navlunun sigortasında, charter partiler ve konişmentolar;

2. Malların yüklendiğini ispat için konişmentolar;

3. Kazayı ispat için 985 inci maddede yazılı deniz raporu ve gemi journalı, zabıt ve müsadere hallerinde zabıt ve müsadere mahkemesinin kararı, gaiplik hallerinde geminin kalkma limanından çıktığı zamana ve gaiplik müddeti içinde varma limanına ulaşmadığına dair güvenilebilir vesikalar;

4. Zararın ve şumulünün ispatı için, zararın tesbit olunduğu yerin kanun veya teamüllerine uygun muayene, değer biçme ve açık artırmaya dair vesikalarla bilir kişilerin keşif kağıtları, yapılmış olan tamirlerin makbuzlu hesap pusulaları ve verilmiş diğer paraların makbuzları (Bununla beraber 1431 ve 1432 nci maddelerde yazılı geminin kısmi zarara uğraması halinde muayene ve değer biçme vesikalariyle keşif kağıtları ancak aşınma, eskime, çürüme veya kurt yemesinden ileri gelen zarar ayrıca tesbit edilmiş olmak ve aynı zamanda mümkün olduğu derecede Hükümetçe resmen tayin edilen yahut o yer mahkemesi veya Türkiye Cumhuriyeti konsolosu tarafından ve bunlar yoksa yahut var da bunların iştiraklerine imkan bulunmamışsa, diğer resmi makam tarafından hususi surette nasbolunan bilir kişiler çağırılmış bulunmak şartıyla kifayet eder.)

III - İspat külfetinden muaflık kaydı:

Madde 1444 – Sigortalıyı 1441 inci maddede yazılı hallerin veya bu hallardan bir kısmının ispatından kurtaran mukavele muteberdir; şu kadarki, sigortacının hilafını ispat hakkı mahfuzdur. Malların sigortası halinde konişmentonun ibrazına lüzum olmadığına dair mukaveleye konulan kayıt ancak malların yüklenmiş olduğunu ispat külfetinden kurtarır.

B) Başkası hesabına sigortada:

I - Sigortalının hakları:

Madde 1445 – Başkası hesabına yapılan sigortada sigorta mukavelesinden doğan haklar sigortalıya aittir. Bununla beraber poliçenin verilmesini, ancak sigorta ettiren istiyebilir.

Sigortalı, sigorta ettirenin muvafakati olmaksızın ancak poliçe elinde bulunduğu takdirde hakları üzerinde tasarruf edebileceği gibi bu hakları mahkemede iddia edebilir.

II - Sigorta ettirenin hakları:

1. Tasarruf salahiyeti:

Madde 1446 – Sigorta ettiren sigorta mukavelesinden sigortalı lehine doğan haklar üzerinde kendi namına tasarruf edebilir.

Sigorta ettiren sigortalının muvafakati olmaksızın, ödenecek paraları almaya ve sigortalının haklarını devretmeye ancak poliçe elinde bulunduğu takdirde salahiyetlidir.

Sigortacı, ancak sigorta ettiren, sigortalının sigortaya muvafakat ettiğini kendisine ispat etmek şartıyla, sigorta ettirene ödemedede bulunmaya mecburdur.

2. Hapis, rüçhan hakkı:

Madde 1447 – Sigorta ettiren, sigorta ettirilmiş olan konudan dolayı sigortalıya karşı haiz olduğu alacaklar ödenmedikçe, poliçeyi sigortalıya veya onun alacaklılarına yahut iflas masasına teslimine mecbur değildir. Bu alacakları için sigorta ettiren zarar halinde sigorta tazminatı üzerinde, sigorta paraları ödendikten sonra da onlar üzerinde, sigortalı ve onun alacaklarına karşı rüçhan hakkını haizdir.

3. Sigortacının sigorta ettirene karşı mesuliyeti:

Madde 1448 – Sigortacı, poliçe sigorta ettirenin elinde bulunduğu müddetçe sigortalıya veya

sigortalının alacaklarına yahut iflas masasına ödemede bulunmak veya onlarla mukavele yapmak suretiyle sigorta ettirenin 1447 nci maddede yazılı hakkını ihlal ederse, sigorta ettirene karşı mesul olur.

Sigortacının poliçe üzerinde hakkı olan üçüncü şahsa karşı, bu hakka dair mukaveleler yapmak yahut poliçeyi geri almadan veya üzerine lazım gelen şerhi yapmadan sigorta paraları ödemek suretiyle dereceye kadar mesul olacağı Borçlar Kanunu hükümlerine göre tayin olunur.

III - Takas:

Madde 1449 – Sigortacı, sigorta ettirene karşı mevcut olan alacağını, bu alacak sigortalı için yapılan sigortadan doğmak şartıyla, sigortalının tazminat alacağı ile takas edebilir.

IV - Tazminat alacağının devri:

Madde 1450 – Sigortalı, vukubulmuş ve ileride vukubulacak kazalardan doğmuş ve ileride vukubulacak kazalardan doğacak olan tazminat alacaklarını üçüncü bir şahsa devredebilir. Poliçe emre yazılı ise başkası hesabına sigorta halinde ilk devrin muteber olması için sigorta ettirenin cirosu kafidir.

V - Avans vermek mükellefiyeti:

1. Umumi olarak:

Madde 1451 – Kazanın bildirilmesinden itibaren iki ay geçtikten sonra 1441 inci maddede yazılı zararın hesap listesi sigortalının kusuru olmaksızın ibraz olunmamış ve fakat takribi bir keşifle sigortacıya düşen en az para tesbit edilmiş olursa, sigortacı bu parayı kendi borcundan indirerek muvakkat olarak ödemekle mükelleftir. Ödeme müddeti zarar hesabının sigortacıya tebliğinden itibaren işlemeye başlayacaksa bu halde müddet sigortacıya muvakkat keşfin haber verildiği andan itibaren hesap olunur.

2. Hususi olarak:

Madde 1452 – Sigortacı:

1. Avarya hallerinde sigorta ettirilmiş şeyin kurtarılması, korunması veya tamiri için lüzumlu masraflara mütaallik olarak ileride tesbit edilecek borcuna mahsuben kendisine düşen paranın üçte ikisini;

2. Geminin veya malların zaptı halinde itiraz masraflarından kendisine düşen paraların tamamını;

ihtiyaç hasıl olur olmaz, avans olarak vermekle mükelleftir.

YEDİNCİ KISIM

Çeşitli Hükümler

A) Ristorno:

I - Ristorno hakkı:

Madde 1453 – Sigortalı, sigortanın taallük ettiği teşebbüsten tamamen veya kısmen vazgeçer yahut kendi yüzünden olmamak şartıyla sigorta edilen şeyin tamamı veya bir kısmı sigortacının üstüne aldığı rizikoya maruz bırakılmazsa, primin tamamı veya bir kısmı sigortacıya ait olan bir ristorno hakkı mahfuz kalmak üzere geri istenebilir yahut alıkonulabilir.

Ristorno hakkı, başka bir para kararlaştırılmış değilse yahut sigortanın yapıldığı yerde bu hususta teamül yoksa, sigorta bedelinin tamamının yahut mütenasip bir kısmının yüzde yarımından ve fakat prim sigorta bedelinin % 1 inden az olursa primin tamamının veya mütenasip kısmının yarısından ibarettir.

II - Primin indirilmesi:

Madde 1454 – Sigorta, 1339 uncu maddede yazılı menfaatin yokluğundan yahut 1345 inci madde gereğince aşkın sigortadan dolayı hükümsüz olup da sigorta ettiren mukavelenin yapıldığı sırada ve başkası hesabına sigorta halinde de sigortalı vekalet verildiği sırada hüsnüniyet sahibi idiyse prim keزالık 1453 üncü maddede gösterilen ristorno hakkı mahfuz kalmak üzere geri istenebilir veya alıkonulabilir.

III - Mukavelenin sigortacı için hükümsüz kalması halinde:

Madde 1455 – İhbar mükellefiyetinin yerine getirilmemesinden veya diğer bir sebepten dolayı sigorta akdinin sigortacı için hükümsüz olması, bu hükümsüzlüğe rağmen sigortacı primin tamamını isteme salahiyetini haiz olsa bile, 1453 ve 1454 üncü maddelerin tatbikına engel olmaz.

IV - Rizikonun başlamış olması halinde:

Madde 1456 – Sigortacı için riziko başlamış bulunursa bir *ristorno* yapılamaz.

B) Sigortacının aczi:

Madde 1457 – Sigortacı acze düşmüşse, sigortalı dilerse mukaveleden cayarak bütün primi geri ister veya alıkor, dilerse masrafı sigortacıya ait olmak üzere yeni bir sigorta mukavelesi yapar; şu kadar ki, sigortalı mukaveleden caymadan veya yeni sigorta mukavelesi yapmadan önce sigortacının mükellefiyetleri için kafi teminat gösterilirse, böyle bir hakkı kalmaz.

C) Sigorta edilen şeyin temliki:

I - Umumi olarak:

Madde 1458 – Sigorta edilen şey sigortalı tarafından başkasına temlik olunursa iktisap eden kimse, mülkiyeti devam ettikçe sigortalının sigorta münasebetinden doğan hak ve borçlarını üzerine almış sayılır. Prim borcundan, temlik eden ile iktisap eden müteselsilen mesuldürler.

Sigortacı temliki, sigorta münasebetinden kendisine karşı doğan alacaklar bakımından, ancak bunu haber aldığı andan itibaren kabule mecburdur. Borçlar Kanununun 165 ve 167 nci maddeleri hükümleri burada da tatbik olunur.

Sigortacı, temlikin yapılmamış olması halinde çıkmıyacak olan rizikolardan mesul olmaz.

İktisap eden bir ihbar müddeti gözetmeksizin sigorta mukavelesini feshedebilir. Feshi ihbar hakkı iktisap ettikten sonra bir ay içinde kullanılmazsa düşer, şu kadar ki, iktisap edenin sigortadan haberi olmadığı takdirde, feshi ihbar hakkı sigortayı haber aldığı andan itibaren bir ay geçinceye kadar baki kalır. İktisap eden feshi ihbar ederse, primden mesul olmaz.

Sigorta olunan şeyin cebri satışı halinde de yukardaki fıkraların hükümleri tatbik olunur.

II - Geminin veya payının temliki halinde:

Madde 1459 – Yukarki madde hükümleri bir gemi payının sigortası halinde de tatbik olunur.

Gemi sigorta edilmişse bu hükümler ancak gemi bir yolculuk sırasında temlik edildiği takdirde tatbik olunur. Yolculuğun başlangıcı ve sonu 1382 nci maddeye göre tayin olunur. Gemi muaayyen bir müddet veya birden fazla yolculuk için sigorta edilmiş ise, geminin yolculuklardan biri sırasında temliki halinde sigorta ancak geminin en yakın varma limanında boşaltılmasına kadar uzar.

Son Hükümler

A) Şirket davalarında muhakeme usulü:

Madde 1460 – Ticaret şirketlerinde ortakların şirketle veya birbirleriyle olan münasebetlerinden doğan davalarda ve şirketlerin idare meclisi azaları, müdürleri veya murakıplarına karşı bu kanunun mer'iyetinden sonra açılacak mesuliyet davalarında basit muhakeme usulü tatbik olunur.

B) Kanuni ve nizami faiz sözlerinin manası ve faize ait tamamlayıcı hükümler: (1)

Madde 1461 – Bu kanunda ve diğer ticari hükümlerde geçen (Kanuni faiz) veya (Nizami faiz) tabirleri, temerrüt durumu mevcut olduğu takdirde 9 uncu maddenin ikinci fıkrasında, diğer hallerde ise birinci fıkrasında tanzim olunan faiz manasına gelir.

9 uncu maddenin ikinci fıkrasındaki miktardan fazla temerrüt faizi ödenmesini derpiş eden mukaveleler, 8 inci madde hükümlerine tabi olduğu gibi ödeme yeri rinde banka iskontosu yüzde ondan ziyade olduğu takdirde temerrüt faizi iskonto miktarına göre de istenebilir.

(1) 4/12/1984 tarihli ve 3095 sayılı Kanunun 5. maddesi gereğince Borçlar Kanunu ile Türk Ticaret Kanununun, kanuni faiz ve temerrüt faizi oranlarını belirleyen hükümleri uygulanmaz.

Borçlar Kanununun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmünün ticari temerrüt faizlerine tatbikında yüzde beş yerine yüzde on miktarı esas tutulur.

C) Ticari muamele, mevaddı ticariye, ticari mukavele sözlerinin manası:

Madde 1462 – Bu kanundan gayrı olan ticari hükümlerde geçen ticari muamele, mevaddı ticariye, ticari mukavele sözleri, bu kanunun 3 üncü maddesindeki ticari işleri anlatır.

D) Küçük tacir, esnaf sözlerinin manası ve esnaf tarifine ait kararnameler:

Madde 1463 – Bu kanundan gayrı olan ticari hükümlerde geçen (Küçük tacir) veya (Esnaf) sözü, bu kanunun 17 nci maddesinde tarif edilen esnafı anlatır. 5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Dernekleri Birlikleri hakkındaki Kanun hükümleri ile küçük tacir veya esnafın tarifine ait diğer hususi hükümler mahfuzdur.

Yıllık gayrisafi geliri kararnamede gösterilecek miktardan aşağı olan sanat ve ticaret erbabının, iktisadi faaliyeti nakdi sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan sanat ve ticaret erbabı sayılması için kararnameler çıkarmaya icra Vekilleri Heyeti salahiyetlidir. Böyle kararnamelerin çıkarılması halinde onlarda gösterilen miktardan aşağı gayrisafi geliri bulunan sanat ve ticaret erbabından başka hiç kimse kanunun 17 nci maddesinde tarif edilen esnaftan sayılamaz.

E) Mukavele sözünün manası:

Madde 1464 – Gerek bu kanunda, gerekse diğer kanunlardaki (Mukavele) ve (Akit) sözleri aynı manaya gelir.

F) Delil sayılacak defterler:

Madde 1465 – Bir tacir işletmesinin mahiyet ve öneminin gerektirdiği bütün defterleri tutmamış olduğu takdirde, 66 ncı maddenin 1 ila 3 numaralı bendinde yazılı defterleri tutmuş olsa bile, fiilen tutmuş olduğu defterlerin kayıtları, ancak aleyhine delil olabilir.

G) Hukuki muamelelerin yasak edilmesinin ve edalarda en yüksek hadlerin aşılmasının neticeleri:

Madde 1466 – Ticari hükümlerle yasak edilmiş bulunan muamele veya şartlar, aksine hususi bir hüküm bulunmadıkça, batıldır; şu kadar ki, bir akit hükmünce yerine getirilmesi gereken edalar hakkında kanun veya salahiyetli makamların kabul etmiş olduğu en yüksek haddi aşan mukaveleler, en yüksek had üzerinden yapılmış sayılır ve bu hadden fazla olan edalar, hata ile yapılmış olmasa dahi geri alınır. Bu hallerde Borçlar Kanununun 20 nci maddesinin ikinci fıkrasının son cümlesi tatbik olunmaz.

H) Kaptanla gemide bulunan kimselerin münasebetlerine ait çeşitli hükümler:

I - Kaptanın disiplin salahiyeti:

Madde 1467 – Kaptan, gemi adamlarının ve gemide bulunan diğer şahısların disiplin amiridir. Kaptan bu salahiyetinin kullanılmasını ancak güverte zabitlerinin başı olan kimse ile çarkçıbaşıya kendi hizmet sahaları ile mahdud olmak üzere bırakabilir.

Kaptan, gemi hizmetlerinin gereği gibi görülmesi için veya gemide emniyet veya inzıbatı temin maksadiyle disiplin salahiyetine dayanarak lüzumlu her türlü tedbire başvurabilir; hususiyle halin icabına uygun olmak şartıyla gemi adamları ve gemide bulunan diğer şahıslar üzerinde cebir kullanmaya, itaatsizlikte ısrar edenleri uygun bir yere kapatmaya veya gemiden uzaklaştırmaya, üzerlerini ve eşyalarını aramaya, gemi adamlarının eşyalarını muhafaza altına alıp kendilerine vermemeye, vazife görmemek maksadiyle gemiden kaçanları zaruret halinde zorla gemiye getirtmeye salahiyetlidir.

Kaptan, disiplin salahiyyetine dayanarak vereceği emirlerin yerine getirilmesinde veya alacağı tedbirlerde, zabıta ve ihtiyaç halinde, askeri kuvvetler kendisine derhal yardım etmekle mükelleftir.

Kaptan, yukarıki hükümler gereğince aldığı tedbirleri, imkan bulur bulmaz sebepleriyle birlikte gemi jurnaline yazar.

II - Gemi adamlarının itaat ve bilgi verme mecburiyeti:

Madde 1468 – Gemi adamları kaptan, gemi zabitleri ve diğer amirleri tarafından verilen hizmet emirlerini hiçbir itiraz ileri sürmeksizin derhal ve harfiyen yerine getirmek ve gemi hizmetlerini ilgilendiren bütün hususlar ve bu arada diğer gemi adamları hakkında bildiklerini doğru ve tam olarak bildirmek mecburiyetindedirler.

III - Vazifenin yerine getirilmemesinin cezası:

Madde 1469 – Aşağıda sayılan suçlardan birini işliyen gemi adamları, kaptan veya donatanın şikayeti üzerine on beş günden bir yıla kadar hapse ve en az iki aylık ücretleri tutarınca ağır para cezasına ve hapis müddeti kadar meslek ve sanatı ifadan memnuiyet cezasına mahkûm edilirler. şu kadar ki, memnuiyet cezası iki aydan aşağı olamaz:

1. Gece nöbetlerini hiç veya gereği gibi tutmamak;
2. Kaptan, gemi zabitleri veya diğer amirlerin hizmet emirlerini yerine getirmemek;
3. İzin almadan gemiden çıkmak veya izin müddeti bittiği halde haklı bir mazeret olmaksızın gemiye dönmemek;
4. Müsaade almadan gemiden şahsına veya başkalarına ait eşyayı çıkarmak veyahut gemiye gizlice yk, eşya veya insan sokmak;
5. Hizmet sırasında sarhoş bulunmak;
6. Kumanyayı israf etmek veya salahiyyeti olmadan satmak veya saklamak veyahut yok etmek;
7. Hizmetten kaçınmak maksadiyle saklanmak;
8. Gemide emniyet veya inzıbatın temini, itaatsizliklerin önlenmesi veya bastırılması için istekte bulunmalarına rağmen kaptana, gemi zabitlerine veya diğer amirlerine yardımda bulunmamak;
9. Gemi aksamını, aletleri veya cihazları istiyerek hasara ğratmak veya geminin makine ve bilymle alet veya cihazlarının normal surette işlemelerini bozacak veya aksatacak çarelere başvurmak;
10. Kaptan veya diğer gemi adamlarını vazife görmemeye teşvik etmek veya onların vazife görmelerine tehdit, menfaat vaadi veya diğer her hangi bir suretle engel olmak;
11. Gemi hizmetlerinin esaslı şekilde aksaması neticesini doğurmuş olan ve yapmaması gereken ve yukarıki bentler şmlne girmeyen bir hareketi bilerek yapmak veya ihmal edilmesi aynı mahiyette bulunan ve yapması gereken bir hareketten bilerek kaçınmak.

Birden fazla gemi adamının anlaşarak aynı fiili işlemeleri halinde ceza yarısı kadar artırılır.

şikayette bulunan, şikayetini hüküm kesinleşinceye kadar her zaman geri alabilir.

IV - Disiplin salahiyyetinin kötüye kullanılması ve kaptanın vazifesini yapmamasının cezaları:

Madde 1470 – Bir gemi adamına veya gemideki diğer bir kimseye karşı disiplin salahiyyetini kötüye kullanan kaptan veya gemi zabitleri, şikayet üzerine on beş günden bir seneye kadar hapis ve en az iki aylığı tutarında ağır para cezasıyla cezalandırılırlar.

Gemi hizmetlerinin esaslı bir şekilde aksaması neticesini meydana getirebilecek mahiyette bulunan ve yapmaması gereken bir hareketi bilerek yapan veya ihmal edilmesi aynı mahiyette bulunan ve yapması gereken bir hareketten bilerek kaçınan veya yukarıki maddede yazılı suların işlenmesine göz yuman veyahut bunlara iştirak eden kaptan donatanın şikayeti üzerine yukarıki maddedeki cezaya mahkûm edilir.

şikayet, hüküm kesinleşmesine kadar geri alınabilir.

V - Suların yurt dışında işlenmesi:

Madde 1471 – Yukarıki maddelerde yazılı suların yurt dışında işlenmeleri halinde dahi bu hükümler tatbik olunur; şu kadar ki, cezalar yarısı kadar artırılır.

VI - Suç işlenmesi halinde kaptanın ve gemide bulunanların vazifeleri:

Madde 1472 – Gemi yabancı bir memlekette veya denizde bulunduğu sırada gemi

adamlarından veya gemideki diğer kimselerden birisinin her hangi bir suç işlemesi halinde kaptanın seçeceği gemi zabıtları ve diğer itimada değer kimselerle suçun ispatına yarıyacak bütün delilleri doğru ve tam olarak tesbit etmeye, toplamaya, delillerin zıya uğramaması için mümkün olan bütün tedbirleri almaya ve hususiyle şahıslar üzerinde veya eşyalarında gerekli aramaları yapmaya, gerekli kimseleri dinleyip sözlerini zapta geçirmeye, suç yerinin durumunu tesbit etmeye, suç vasıtalarını saklamaya mecburdur.

Kaçması veya delilleri yok etmesi veya delillerin gereği gibi toplanmasına engel olması tehlikesi mevcut olduğu takdirde kaptan maznunu tevkif edebilir.

Kaptanın bu madde hükmünce yapması gerekli olan tahkikat işlerinde gerek gemi zabıtları ve diğer itimada değer kimseler, gerekse gemide bulunan bütün diğer şahıslar kaptanın emirlerini yerine getirmeye, sorduklarına doğru ve tam olarak cevap vermeye mecburdurlar. Bu mecburiyeti yerine getirmiyen gemi adamları 1469 uncu maddede gösterilen cezalar ile, diğer kimseler ise 100 liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezasına mahkûm edilir.

Bu maddede gösterilen suçları işleyenler re'sen takip olunur.

1469 ila 1471 inci maddelerle veya bu maddede yazılı fiilleri işleyenlerin daha ağır cezalara mahkûm edilmesini derpiş eden hükümler mahfuzdur.

İ) Kaldırılan hükümler:

Madde 1473 – 29/5/1926 gün ve 865 sayılı Ticaret Kanunu, 29/5/1926 gün ve 866 sayılı Ticaret Kanununun sureti tatbiki hakkında Kanun, 13/V/1929 gün ve 1440 sayılı Ticaret Kanunu (İkinci kitap - Deniz Ticaret Kanunu), Ticaret Kanununun 386 ncı maddesini değiştiren 12/11/1931 gün ve 1749 sayılı kanun ve Ticaret Kanununun bazı maddelerini değiştiren 17/XII/1954 günlü ve 6442 sayılı kanun ile 22/III/1303 tarihli Murabaha Nizamnamesinin ticari işlere ait olan hükümleri ve hususi mahiyette olan kanun hükümleri mahfuz olmak kaydıyla diğer kanunların bu kanuna aykırı hükümleri kaldırılmıştır.

Ek Madde 1 – (Ek: 24/6/1995 - KHK - 559/14 md.) 6762 sayılı Kanunun 35 ve 36 ncı maddelerinde geçen "sicilin bağlı olduğu mahkeme" ibareleri "sicilin bulunduğu yerde ticari davalara bakmakla görevli Asliye Hukuk Mahkemesi" olarak değiştirilmiştir.

Geçici Madde 1 – (Ek: 9/12/2004 – 5274/3 md.) Hisse senetlerinin itibarı kıymeti bir Yeni Kuruş ve katları şeklinde olmayan anonim şirketler 31.12.2009 tarihine kadar 399 uncu maddeye intibak edecektir. Bakanlar Kurulu kararı ile 31.12.2009 tarihinde sona erecek intibak süresi beş yıla kadar uzatılabilir. İntibak süresince anonim şirket hissedarlarının itibarı değeri ne olursa olsun sahip olduğu paylardan doğan hakları saklıdır. Şirket yönetim kurulu, payların 399 uncu maddeye intibak ettirilmesini sağlayacak yöntemleri uygulamakla yükümlüdür.

Birinci fıkrada belirtilen sürenin sonunda bir Yeni Kuruşa tamamlanmamış paylar için kesir makbuzu düzenlenir.

Bu madde kapsamında intibak amaçlı olarak yapılacak sermaye artırımı ve esas mukavele değişikliklerinde, şirket esas mukavelesinde aksine hüküm bulursa dahi 372 nci maddede yer alan nisaplar uygulanır ve imtiyazlı paylar genel kurulu yapılması şartı aranmaz.

Bu madde kapsamında intibak amaçlı olarak 400 üncü madde çerçevesinde yapılacak işlemlerde her pay sahibinin muvafakati aranmaz.

5083 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun gereğince münhasıran intibak amaçlı yapılacak anasözleşme değişikliklerinin tescili, her türlü vergi, resim ve harçtan muaftır.

J) Kanunun mer'iyete girmesi:

Madde 1474 – Kenar başlıkları da metne dahil olan işbu kanun 1/1/1957 tarihinde mer'iyete girer; şu kadar ki, bu kanunun mer'iyet ve tatbik şekli hakkındaki kanun hükümleri mahfuzdur.

K) Kanunu icra edecek makam:

Madde 1475 – Bu Kanunu tatbika İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

29/6/1956 TARİHLİ VE 6762 SAYILI KANUNA İŞLENEMEYEN HÜKÜMLER:

1 - 24/6/1995 tarih ve 559 sayılı KHK'nin Geçici Maddeleri:

Geçici Madde 1 – Ticaret sicili memurluklarının devir işlemleri, Adalet Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği tarafından düzenlenen bir protokole göre yürütülür ve bir yıl içinde tamamlanır.

Ticaret sicilinde Adalet Bakanlığının memuru olarak çalışan personel, istekleri halinde adı geçen Bakanlıkta durumlarına uygun bir kadroya atanırlar.

Geçici Madde 2 – Esas sermayesi beşmilyar Türk lirasından aşağı olan anonim şirketler ile beşyüz milyon Türk lirasından aşağı olan limited şirketler, bu Kanun Hükmünde Kararnamenin yayımı tarihinden itibaren 31.12.1998 tarihine kadar (1) sermayelerini bu miktarlara çıkararak tescil ettirmedikleri takdirde münfesi olurlar.(1)

Anonim şirketlerin sermayelerini beşmilyar Türk lirasına kadar artırmaları sırasında 6762 sayılı Kanunun 391 inci maddesi uygulanmaz.

Limited şirketlerin sermayelerini beşyüz milyon Türk lirasına kadar çıkarmalarına ilişkin mukavele değişikliği için, sermayenin yarısından fazlasını temsil eden ortakların karar vermesi yeterlidir.

(Son fıkra Mülga: 20/9/1995 - KHK-567/1 md.)

(1) Bu maddede yer alan "iki yıl" ibaresi, 3/6/1998 tarih ve 4366 sayılı Kanun ile metne işlendiği şekilde değiştirilmiştir.

6762 SAYILI KANUNDA EK VE DEĞİŞİKLİK YAPAN MEVZUATIN

YÜRÜRLÜKTEN KALDIRDIĞI KANUN VE HÜKÜMLERİ GÖSTERİR LİSTE

		<u>Yürürlükten Kaldıran Mevzuatın</u>		
Yürürlükten Kaldırılan Kanun veya Kanun Hükümleri		Tarihi	Sayısı	Maddesi
29/6/1956 tarihli ve 6762 sayılı Kanunun 42. md. sinin son fıkrası		21/12/1959	7397	64
Aynı Kanunun 485 - 502. nci maddeleri		24/3/1969	1163	100
6762 sayılı Kanunun 288, 299 ve 424 üncü maddeleri		24/6/1995	KHK-559	13
559 sayılı KHK'nin Geçici 2 nci maddesinin son fıkrası		20/9/1995	KHK-567	1

6762 SAYILI KANUNA EK VE DEĞİŞİKLİK GETİREN MEVZUATIN YÜRÜRLÜĞE GİRİŞ TARİHİNİ GÖSTERİR LİSTE

Kanun No.	Farklı tarihte yürürlüğe giren maddeler	Yürürlüğe giriş tarihi
7397	—	30/12/1959
903	—	13/7/1967

1163	—	10/8/1969
KHK.18	—	3/1/1979
2915	—	15/10/1983
3095	—	19/12/1984
3585	—	4/7/1989
3809	—	3/7/1992
KHK-508	—	16/9/1993
KHK-537	1297 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları Diğer hükümleri	1/1/1995 15/7/1994
KHK-559	—	27/6/1995
4128	—	7/11/1995
4366	—	27/6/1997 tarihinden geçerli olmak üzere
	yayımlı	olan 7.6.1998
	tarihinde	
4884	—	17/6/2003
Değiştiren		Yürürlüğe
Kanun	6762 sayılı Kanunun değişen maddeleri	giriş tarihi
5136	4,823,824,851,939,1245	28/4/2004
5274	399, 524, Geçici Madde 1	1/1/2005
5378	668	7/7/2005
5615	26	1/1/2007 tarihinden geçerli olmak üzere 4/4/2007
5718	866	12/12/2007
5838	711	28/2/2009
5904	404	3/7/2009